

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Юрій Ковалюк

**Ідіоматика англійської мови:
електронні дані
та концептуальне знання**

Монографія

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2024

УДК 81'373.72: 811.111

К 56

Рекомендовано до видання Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 12 від 02 вересня 2024 року)

Рецензенти:

Яхонтова Т. В., докторка філологічних наук, професорка, професорка кафедри іноземних мов для природничих факультетів, Львівський національний університет імені І. Франка

Морозова І. Б., докторка філологічних наук, професорка, професорка кафедри граматики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Кушнерик В. І., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу, Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича

Науковий редактор: докторка філологічних наук, професорка, завідувачка кафедри англійської мови Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича *Єсипенко Н. Г.*

Ковалюк Ю.

К 56 Ідіоматика сучасної англійської мови: електронні дані та концептуальне знання : монографія / Юрій Ковалюк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 304 с.

ISBN 978-966-423-886-8

У монографії з позицій корпусної лінгвістики, лінгвістичної семантики та когнітивної лінгвістики розглянуто ідіоматику сучасної англійської мови в парадигматиці, синтагматиці та епідигматиці. Дослідження здійснено в розрізі міждисциплінарної теорії ідіоматики, спрямованої на розкриття статичної та динаміки її ключових семантично-смислових груп ідіом. Такий підхід дає змогу вийти на рівень дискурсивно репрезентованих метафорично зумовлених культурно-ціннісних концептів, що формують смисловий код глибинних процесів ідіоматики сучасної англійської мови.

Для філологів і науковців: студентів, викладачів, аспірантів, докторантів, – усіх, хто цікавиться проблемами сучасної лінгвістики.

УДК 81'373.72: 811.111

ISBN 978-966-423-886-8 © Ковалюк Ю. В., 2024

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	6
ПЕРЕДМОВА	7

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....

1.1. Дефініційні та термінологічні питання англійської ідіоматики.....	12
1.2. Основні підходи до дослідження ідіоматики в сучасній лінгвістиці.....	22
1.3. Корпусна лінгвістика як інструмент дослідження ідіоматики.....	33
1.4. Лінгвістична семантика як інструмент дослідження ідіоматики.	40
1.5. Лінгвокогнітивний підхід в ідіоматиці	45
Висновки до розділу 1.....	58

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....

2.1. Матеріал дослідження.....	61
2.2. Методика дистрибутивно-квантитативного аналізу ідіоматики англійської мови	63
2.3. Методика фреймового аналізу ідіоматики англійської мови	68
2.4. Методика концептуального аналізу ідіоматики англійської мови	70
Висновки до розділу 2.....	81

РОЗДІЛ 3. ДИСТРИБУТИВНО-КВАНТИТАТИВНИЙ АНАЛІЗ ІДІОМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....

3.1. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ КОНФЛІКТ в англійській мові	83
3.2. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в англійській мові	94
3.3. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ КРИТИКА в англійській мові	105
3.4. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ в англійській мові	115
3.5. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в англійській мові	123
Висновки до розділу 3.....	132

РОЗДІЛ 4. СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ФРЕЙМА В ІДІОМАТИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	135
4.1. Семантична структура фрейма КОНФЛІКТ в ідіоматиці англійської мови.....	135
4.2. Семантична структура фрейма СПІВПРАЦЯ в ідіоматиці англійської мови.....	144
4.3. Семантична структура фрейма КРИТИКА в ідіоматиці англійської мови.....	154
4.4. Семантична структура фрейма ПРИМИРЕННЯ в ідіоматиці англійської мови.....	163
4.5. Семантична структура фрейма КОРУПЦІЯ в ідіоматиці англійської мови.....	171
Висновки до розділу 4.....	179
РОЗДІЛ 5. КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАЧЕННЯ В ІДІОМАТИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.	181
5.1. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ КОНФЛІКТ	181
5.2. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ.	189
5.3. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ КРИТИКА	208
5.4. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ	218
5.5. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ	228
Висновки до розділу 5.....	237
ВИСНОВКИ.	239
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	249
СПИСОК ДОВІДКОВИХ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	294
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	299
ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК.	300

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Д – домен

ЛСВ – лексико-семантичний варіант

МП – ментальний простір

ОС – образ-схема

Ф – фрейм

ФСГ – фразеосемантична група

BNC – British National Corpus

COCA – Corpus of Contemporary American English

ПЕРЕДМОВА

Однією з провідних тенденцій розвитку мовознавства ХХІ ст. є теоретичне осмислення мови як антропоцентричного феномену. Основоположний у науці антропоцентричний підхід до вивчення лінгвальних явищ уможлиблює розгляд людини в розмаїтті її особистісних якостей і розв'язання загальнотеоретичних проблем “мова та культура” та “мова та людина”. Ця проблематика розгортається в річищі лексикографії, лінгвокультурології, лінгвоконцептології, семантики, фразеографії, і актуалізується на рівні інтерпретації та реконструкції національних образів світу й людини на основі певних мовних одиниць. Важливий, на нашу думку, також принцип неофункціоналізму, який, передусім, стосується інструментальної ролі мови та мовленнєвих утворень в пізнанні й спілкуванні та їх діяльнісного характеру.

Враховуючи ці міркування, монографію присвячено дослідженню ідіоматики англійської мови. Протягом історії свого дослідження ідіоми та ідіоматика привертали увагу не лише вчених-мовознавців, які працювали в галузях теоретичної лінгвістики, генеративної граматики, комунікативної лінгвістики, семантики, прагматики, когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, а й філософії, соціології, психології, теорії комунікації та обробки природної мови, що свідчить про полі- та міждисциплінарність цих феноменів як об'єктів наукового пошуку.

Витоки сучасних підходів до вивчення ідіоматики сягають праць Л. П. Сміта, М. Робертса, О. Есперсена, А. Маккея, Дж. Катца та П. Посталя, У. Чейфа, Ч. Хоккета та ін. [Smith 1925; Roberts 1944; Jespersen 1924; Makkai 1972; Katz & Postal 1963; Chafe 1969; Hockett 1958]. Найбільш розробленими, а отже, й перспективними напрямками ідіоматики на поточному етапі вважаємо *когнітивний* [Csábi 2002; Gibbs 2007; Masegosa 2010; Gibbs 2017; Koeveszes & Zhabco 1998; Koeveszes 2005; Koeveszes

2015; Н. Ф. Венжинович 2018; Koeveszes 2018; Koeveszes 2019; McGlone 1996; Buljan & Erdeljic 2007; Coulson and Oakley 2003; Dzanic & Berberovic 2009; Dzanic & Omazic 2011; Dzanic & Berberovic 2020; Evans 2007; Koeveszes 2015; Omazic 2015], *корпусний* [Moon 1998; Bruckmaier 2017; Skandera 2000; Liu 2012; Pinnavaia 2002; Simpson & Mendis 2003; Parizoska & Rajh 2017; Wiliński 2023 та ін.], *прикладний* [McPherron 2014; Wood 2015; Shafer 2005; Simpson 2003; O'Keeffe 2007; Barabadi & Khajavi 2017; Corpas Pastor, Hidalgo Ternerо, Bautista Zambrada 2020 та ін.], *експериментально-психологічний* [Wray, Bell & Jones 2016; Sonbul & Siyanova-Chanturia 2024; Conklin & Schmitt 2008; Cies'licka, Heredia & Olivares 2014; Geeraert, Newman & Baayen 2017; Peng & Feldman 2016; Hrdličková 2023], *комунікативний* [Мартинюк 2008; Sprenger, la Roi & van Rij 2019] і *культурний* [Левченко 2005; Венжинович 2019; Савченко 2013; Sharifian 2017; Маслова 2024].

Виходячи з викладених вище міркувань, на сучасному етапі розвитку лінгвістики задля розгляду такого складного поняття, як ідіоматика, доцільне поєднання кількох галузей і напрямів мовознавства, в нашому випадку – корпусної лінгвістики, фреймового аналізу та когнітивної лінгвістики для розв'язання проблем корпусно-базованого функціонального аналізу ідіоматики англійської мови, фреймової структури ідіоматики англійської мови та лінгвоконцептуального аналізу ідіоматики англійської мови.

Дискусійним залишається статус її основної змістової та термінологічної одиниці – ідіоми. З погляду лінгвістичної семантики та загальної лінгвістичної теорії, ідіоми – це стійкі вирази, значення яких неможливо вивести з їх складових конститuentів [Wood 1986; Croft & Cruse 2004; Phillip 2011; van der Linden 1992]. З точки зору теорії фразеології, ідіоми – це ядро фразеології, оскільки їм властиві всі ознаки, притаманні фразеологізмам [Гамзюк 2015; Денисенко 2010; В. Ужченко, Ужченко 2007]. З позицій когнітивної лінгвістики, ідіоми – це символічні мовні конструкції, які виконують певні дискурсивно-комунікативні функції [Langlotz 2006; Langhacker 2008; Jackendoff 1987; Talmy 2018]. У рамках граматики конструкцій,

ідіоми – це синтаксичні конструкції, які включають фіксовані лексичні елементи та відкриті слоти, які слугують осередком варіантних лексичних реалізацій [Fillmore, Kay, O'Connor 1988; Croft & Cruse 2004; Hilpert 2014; Parizoska 2022]. У світлі теорії корпусної лінгвістики, ідіоми – це стійкі сполучення лексичних елементів, які відзначаються фіксованою позицією та високою мірою переосмислення [Bruckmaier 2017; Firth 1957; Moon 1998; Sinclair 1991; Nesselhauf 2005]. Без урахування такого різнобічного трактування основних змістових одиниць об'єкта дослідження його всебічний опис видається неможливим.

Виявлення різних аспектів ідіоматики, як і взаємозв'язку зі спорідненими за значеннями поняттями та категоріями, доволі проблематичне без поглибленого лінгвістичного аналізу. Попри наявні напрацювання лінгвістів задля розв'язання цієї проблеми в рамках когнітивно-дискурсивної парадигми, її антропоцентричні та неофункціональні виміри залишаються недостатньо з'ясованими. Актуальність цього наукового викладу полягає передусім у тому, що сучасна теорія ідіоматики, як і когнітивна лінгвістика, відзначаються повною відсутністю фундаментального аналізу ідіоматики англійської мови. Це зумовлює застосування особливих методів і методик, а також підходів до вивчення її репрезентації і інтерпретації.

Ідіоматика як вимір і продукт глибинних процесів мовно-мисленнєвої діяльності вимагає переосмислення теоретичних та методологічних принципів у відповідності з положеннями когнітивно-дискурсивної парадигми, згідно яких свідомість породжує лінгвістичні структури. Розроблене в сучасному мовознавстві визначення ідіоми потребує подальшого уточнення і розширення, оскільки повністю не відображає усього змісту поняття в міждисциплінарному ракурсі. Нагальним є також переосмислення моделювання значення в ідіоматиці. Додаткового тлумачення заслуговує метод концептуального аналізу в ідіоматиці. Саме він покликаний заповнити наявні лакуни щодо контекстуалізованого представлення значення ідіоми, а також розкрити механізм його реконтекстуалізації в дискурсі.

Гіпотеза дослідження: концептуальна структура ідіоматики англійської мови характеризується, з одного боку, універсальним просторовим принципом побудови, який передбачає різнорівневу абстракцію її інформаційної структури, а з іншого демонструє національно-культурні відмінності у способах і засобах репрезентації дійсності, зумовлені екстралінгвістичними чинниками, які впливають на динаміку розвитку ідіоматики англійської мови.

Мета монографії – теоретично обґрунтувати та практично висвітлити репрезентацію в англійській мові ідіоматики як корпусно-базованого, організованого у вигляді семантичних фреймів та контекстуально закріплених багаторівневих метафоричних моделей знання, беручи до уваги дистрибутивно-квантитативний, семантичний і лінгвокогнітивний аспекти. У результаті наукової рефлексії систематизовано погляди вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузях когнітології, лінгвістичної семантики, корпусної лінгвістики та ідіоматики; оцінено їх із погляду можливості застосування до наукової інтерпретації ключових понять праці; уточнено методологічне підґрунтя для проведення дистрибутивно-квантитативного та лінгвокогнітивного аналізу ідіоматики англійської мови. З цією метою якнайповніше виокремлено ідіоматичний фонд, орієнтований на взаємодію суб'єкта з іншим суб'єктом та/або навколишнім середовищем, визначено ключові фрейми та їх семантичні атрибути в англійській мові. Здійснено частотно-орієнтований лінгвальний, а також екстралінгвальний аналіз ідіоматики англійської мови.

Наукова новизна одержаних результатів у тому, що вперше в ідіоматиці англійської мови на матеріалі лексико-графічних джерел і збалансованих корпусів англійської мови побудовано концепцію, яка полягає в представленні ідіоматики як електронно опосередкованого, семантично організованого та концептуально структурованого знання з урахуванням лінгвальних, екстралінгвальних, атрибутивно-валентнісних та образно-метафоричних вимірів. Уперше розроблено методику дослідження ідіоматики як частини втіленого смислу в

текстопросторі англomовних синхронних корпусів кінця ХХ – початку ХХІ ст. Висвітлено роль семантичного фрейму в реалізації моделювання значення фразеосемантичної групи та описано структуру та процедуру його аналізу. Доведено, що контекстуально опосередкована ідіома є складним багаторівневим концептуальним конструктором, побудованим на основі образу-схеми, фрейму, домену та ментального простору.

Теоретичне значення праці полягає в розробці нового теоретико-методологічного напрямку до вивчення ідіоматики англійської мови. Виведені в монографії теоретичні узагальнення щодо функціональної природи та когнітивних властивостей ідіоматики англійської мови можуть лягти в основу нових досліджень ідіоматичного фонду англійської мови як особливої ділянки взаємовпливу етномовної свідомості, дискурсивної діяльності та культурно опосередкованого середовища формування знаків. Опис багаторівневої архітекτονіки значення в ідіоматиці може слугувати теоретичним підґрунтям для масштабних досліджень діахронної і синхронної складових семантичного потенціалу англійських ідіом. Здійснене когнітивне моделювання контекстуально опосередкованого значення в ідіоматиці створює горизонти для вивчення концептосфер мовної етносвідомості в англійській мові.

Практична цінність монографічного дослідження визначається можливістю використання його положень і висновків у курсах лекцій, на семінарах, присвячених проблемам лексикології англійської мови, лінгвістичної семантики, когнітивної лінгвістики та корпусної лінгвістики. Результати аналізу ідіоматики англійської мови послужать для створення навчальних посібників і розробки спецкурсів “Ідіоматика англійської мови”, “Функціональний аналіз мовних одиниць у дискурсі”, “Вступ до когнітивної лінгвістики” та “Вступ до лінгвістичної семантики”.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Цей розділ присвячено висвітленню теоретичних підвалин дослідження англійської ідіоматики. Розглянуто загальні та конкретні наукові принципи, що покладені в основу дослідження ідіоматики англійської мови. Описано основні підходи до вивчення англійської ідіоматики в синхронічному та діяхронічному аспектах, обґрунтовано термінологічні та дефініційні питання англійської ідіоматики, визначено зміст корпусних підходів до аналізу ідіоматики, окреслено основні концепції щодо дослідження ідіоматики з позицій когнітивної лінгвістики.

1.1. Дефініційні та термінологічні питання англійської ідіоматики

Ідіоматику, безперечно, можна назвати класичним прикладом універсалістської парадигми в сучасному мовознавстві. Вона виконує роль репозитарію дослідницького матеріалу в *експериментальній лінгвістиці* та *психології* (Wray, Bell & Jones 2016; Geeraert, Bayeen & Newman 2017; Egan, Siyanova-Chanturia, Warren & Jones 2023), *прикладній лінгвістиці* (Hinkel 2019; Rafatbakhsh & Ahmadi 2019), *корпусній лінгвістиці* (Herbst 2015; Buerki 2016; Corpas Pastor 2022; Kovaliuk 2023), *когнітивній лінгвістиці* (Taylor 2012; Gibbs 2017; Kovaliuk 2022; Sulikovska 2022; Kovaliuk 2024) та ін., а також у *фразеології* [Boers 2014; Sailer 2017; Kovalyuk 2018; Villers 2020; Wozniak 2023].

Причиною цього є, очевидно, те, що універсальної теорії мовної ідіоматики, яка б трактувала всі види ідіоматичних мовних одиниць в єдиній системі категорій, на сучасному етапі розвитку науки не створено. Донедавна в рамках традиційного

підходу вважалося, що ідіоми – це “вирази, значення яких неможливо вивести зі значень їх складових компонентів” [Ayto 2006, с. 518]. Однак визначення на кшталт запропонованого вище важко назвати загальноприйнятим у сучасній англістиці в зв’язку з тим, що різні галузі мовознавства, такі як *корпусна лінгвістика* (Sinclair 1991; Bruckmaier 2017), *когнітивна лінгвістика* [Fillmore, Kay and O’Connor 1988; Croft and Cruse 2004; Hilpert 2014], *функціональна лінгвістика* (Wulff 2009; Bybee 2010), *прагматика* (Мишак 2012; Keszkes 2013) та дотичні дисципліни, як-от *психологія* (Bannard & Matthews 2008; Vespignani et al. 2010), *філософія* (Westerstahl 2002; Arseneault 2014) та *лексикографія* (Cowie 2002; Moon 2010), по-різному витлумачують зміст поняття “ідіоматика” та її основних змістовно-термінологічних одиниць.

Сам термін “ідіома” уперше зареєстрований у 1580-х рр. і мав значення “form of speech peculiar to a people or place” (укр. форма мовлення, властива категорії людей або місцевості). Його подальше значення “phrase or expression peculiar to a language” (укр. фраза або вираз, характерний для мови) було запозичене в англійську мову від середньофранцузького *idiome* в 1620-х рр., яке походить від давньолатинського *idioma* “a peculiarity in language” (укр. особливість у мові) і грецького *idioma* “peculiarity, peculiar phraseology” (особливість, особлива фразеологія). При цьому Г. Фаулер зазначає, що “прояв особливостей” (англ. “A manifestation of the peculiar”) є максимально наближеним перекладом цього грецького слова від *idioumai* “укр. привласнювати собі” (англ. to appropriate to oneself) і *idios* “особистий, приватний” (англ. personal, private), “укр. властивий комусь” (англ. particular to oneself).

Звернімося до *Oxford English Dictionary Second Edition* (1989) для детального тлумачення значення цього терміна на сучасному етапі. Цей термін полісемантичний, його відповідні значення та їх переклад (тут і далі – переклад автора) подано в табл. 1.1 нижче.

Таблиця 1.1

Значення терміна *idiom* в *Oxford English Dictionary*

№	Значення	Переклад
1a	<i>The form of speech peculiar or proper to a people or country; own language or tongue.</i>	Форма мовлення, властива або характерна для народу чи країни; власна мова чи манера висловлюватися.
b	<i>In narrower sense: That variety of a language which is peculiar to a limited district or class of people; dialect.</i>	У вузькому розумінні: окремий різновид мови, властивий для окремого району чи класу людей; діалект.
2	<i>The specific character, property, or genius of any language; the manner of expression which is natural or peculiar to it: = idiotism 2.</i>	Специфічна природа, властивість або геніальність мови; характерна або природна для мови властивість висловлюватися: = ідіотизм 2.
3a	<i>A form of expression, grammatical construction, phrase, etc., peculiar to a language; a peculiarity of phraseology approved by the usage of a language, and often having a signification other than its grammatical or logical one.</i>	Форма висловлення, граматична конструкція, фраза тощо, властива мові; особливість фразеології, сформована вживанням мови, яка часто має сигніфікацію, що відрізняється від її граматичного чи логічного змісту.
b	<i>A characteristic mode of expression in music, art, or writing; an instance of this.</i>	Характерний спосіб вираження в музиці, мистецтві чи письмі; приклад цього.
4	<i>Specific form or property; peculiar nature; peculiarity</i>	Конкретна форма або властивість; своєрідна природа; особливість
5	<i>Comb. Idiom Neutral, an international language based on Volapük, devised chiefly by W. Rosenberger, and first published in English in 1903.</i>	<i>Комб. Ідіома, нейтральне</i> , міжнародна мова, заснована на волапюку, розроблена головним чином В. Розенбергером і вперше опублікована англійською мовою в 1903 році.

Як бачимо, значення 1 стосується манери висловлюватися в широкому та вузькому розуміннях, значення 2 позначає певну властивість мови, значення 4 вживається для вираження конкретної форми, властивості або особливості будь-чого, тоді як значення 5 збігається з назвою міжнародної мови, що базується на штучній мові волапюк. Нас найбільше цікавить значення 3а, оскільки воно передбачає те, що ідіома може бути узагальнюючим терміном для певних форм висловлення, граматичних конструкцій, фраз і, як продукт фразеології мови, часто відзначається переосмисленням значення на противагу правилам логіки і граматики. Таке трактування ідіоми доволі широке, переважна більшість лексикографів [CID; ODEI; OID] і лінгвістів [Fernando 1996; Moon 1998; Jaki 2014; Bruckmaier 2017 та ін.] послуговуються ним дослівно або частково. Звідси також можна припустити, що терміни “ідіома” і, наприклад, “фразеологізм/фразеологічна одиниця” еквівалентні або взаємозамінні. Справді, працю Л. П. Сміта “English Idioms” (1925), для прикладу, українською мовою перекладено як “Фразеологія англійської мови” (1958). Монографія Г. Кнаппе містить у своїй назві, крім термінів “ідіоми” та “фразеологія”, ще й термін “усталені словосполучення”: *Idioms and Fixed Expressions in English Language Study Before 1800 : A Contribution to English Historical Phraseology* (2004). Стаття Ф. Бурса, опублікована в колективній монографії “The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics” (2014), названа “Idioms and Phraseology” (укр. ідіоми та фразеологія). А. Рей, перш ніж запропонувати власне визначення формульної одиниці (англ. *formulaic sequence*), перелічує 46 пов’язаних між собою термінів, які, на її думку, відображають певний аспект формульності:

amalgams – automatic – chunks – clichés – co-ordinate constructions – collocations – complex lexemes – composites – conventionalized forms – F[ixed] E[xpressions] including I[dioms] – fixed expressions – formulaic language – formulaic speech – formulas/formulae – fossilized forms – frozen metaphors – frozen phrases – gambits – gestalt – holistic – holophrases – idiomatic –

idioms – irregular – lexical simplex – lexical(ized) phrases – lexicalized sentence stems – listemes – multiword items/units – multiword lexical phenomena – noncompositional – noncomputational – nonproductive – nonpropositional – petrifications – phrasemes – praxons – preassembled speech – precoded conventionalized routines – prefabricated routines and patterns – ready-made expressions – ready-made utterances – recurring utterances – rote – routine formulae – schemata – semipreconstructed phrases that constitute single choices – sentence builders – set phrases – stable and familiar expressions with specialized subsenses – stereotyped phrases – stereotypes – stock utterances – synthetic – unanalyzed chunks of speech – unanalyzed multiword chunks – units [Wray 2008, с. 9].

Усе це вказує на тісний взаємозв'язок між ідіоматикою і фразеологією, а також формульною мовою, на необхідність детального огляду їх основної термінології. Проблемі термінології в ідіоматиці та у фразеології вже було приділено увагу в працях [Barkema 1996; Cowie 2001, с. 1; Moon 1998, с. 1; Burger 2007, с. 91; Granger & Paquot 2008, с. 27; Naciscione 2010, с. 17], однак, ураховуючи останні дослідження в галузі, потрібен більш ґрунтовний аналіз. Як зазначає Х. Баркема “при додаванні низки нових термінів до вже наявного та утвердженого, існує неминучий ризик створення ще більшої плутанини там, де метою було внесення ясності” [Barkema 1996, с. 125].

В англо-саксонській лінгвістичній традиції при дослідженні стійких і повністю переосмислених словосполучень найбільш комфортним терміном залишається “*idioma*” [Nunberg et al. 1994; Fellbaum 2007]. Чи не найбільш звична дефініція терміна “ідіома” є така: “мовленнєва форма або вираз у мові, який має особливу граматичну структуру і значення якого неможливо довідатися з окремих значень його складових компонентів” [LDCE]. Р. Мун, однак, застерігає про потенційні ризики щодо його вузького та широкого розуміння. У вузькому розумінні ідіоми – це “серцевина фразеології”, найбільш переосмислені та стилістично забарвлені ідіоматичні одиниці типу *beat around the bush* та *the ball is in your*

court. У широкому розумінні ідіома відіграє роль узагальнюючого терміна для різних підвидів сталих словосполучень. Отже, усі ідіоми ідіоматичні, проте не всі ідіоматичні вирази є ідіомами [Fernando 1996, с. 30]. Так, усталені колокації *rosy cheeks*, *sallow complexion*, *black coffee* є ідіомами, оскільки вони відносно необмежені у їх прикметниковому та іменному варіантах: *rosy/plump cheeks*, *rosy dawn*, *sallow skin* підтверджують цю тезу. Деякі дослідники [Gibbs 2007; Jaki 2014; Dabrowska 2018], задля уникнення термінологічної плутанини та розтягнутих дискусій, віддають перевагу дотримуватися набору чітко визначених характеристик, наприклад, надслівності, стійкості та ідіоматичності при здійсненні аналізу ідіоматики у вузькому розумінні. Свіжий погляд на проблему ідіом та ідіоматичності запропоновано Дж. Філіп [Philip 2011]. Дослідниця стверджує, що чотири визначальних критерії ідіом, такі як *композиційність/аналізованість* (compositionality/analyzability), *виділеність* (salience), *прозорість* (semantic transparency) і *відповідність умовам правдивості* (adherence to truth conditions), можуть стати в пригоді за потреби відділення ідіоматичних (ідіом і колокації) і неідіоматичних (лексичних сполук) виразів. Знову ж таки, ці критерії подаються як градуальні, оскільки абсолютні ідіоми, такі як *in the doghouse*, повинні мати кожен з них.

З іншого боку, термін “фразеологічна одиниця/фразеологізм” (від фраза і грец. *λογισμος* судження), який найчастіше використовувався і продовжує використовуватися в східноєвропейській мовознавчій традиції, сьогодні набуває розповсюдження й серед західноєвропейських дослідників [Naciscione 2010; Jaki 2014; Rodríguez Martín 2014]. Якщо взяти визначення фразеологізму В. Д. Ужченка та Д. В. Ужченка: “фразеологізм – це надслівна, семантично цілісна, відносно стійка (з допущенням варіантності), відтворювана й переважно експресивна одиниця, яка виконує характеризуючо-номінативну функцію” [Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. 2007, с. 210], з теоретичних і практичних міркувань, така структурна дефініція, на перший погляд, ідеально підходить для опису всього спектра фразеології: від нефразеологічних сполучень слів до прислів’їв. Попри це, англо-

американські дослідники неохоче сприймають цей термін, і він досі не кодифікований у жодному з найбільш авторитетних словників англійської мови [OED; MWD; AHD; CALD; RHWUD]. Однією з причин цього, на нашу думку, може бути те, що на сучасному етапі розвитку фразеології, у термінах А. Врай, термін “послідовність” передбачає у своєму складі видимі компоненти, які не обов’язково повинні бути словами [Wray 2008, с. 9].

“Фразема” – ще один термін, який уживається за межами англословної лінгвістики [Villers 2018]. Із семантичного та граматичного поглядів, усі фразеологічні одиниці поділяють на стійкі фрази, які відповідають фразеологізмам зі структурою речень, та фраземи, які мають структуру словосполучення. У деяких працях [М. Демський 1994; Савченко 2013; Венжинович 2018 та ін.] терміни “фразема” та “фразеологізм” вживаються як еквівалентні. Х. Бургер і колеги радять не вживати термін “фразема” як родовий, оскільки суфікс *-ема* (англ. *-eme*) робить наголос на системному аспекті фразеологічних одиниць. Він підходить для ідіом, колокацій і мовних формул, але його не достатньо для ширшого вживання.

Проблема виокремлення одиниць ідіоматики для аналізу розв’язується дослідниками по-різному, залежно від того, який зміст укладається в термін “ідіома”. Єдиного загальноприйнятого визначення ідіоми, яке б поділяли лінгвісти різних шкіл, не існує. Проте можна виділити більшу частину визначення ідіоми, яка зводиться до таких основних ознак: надслівність, стійкість та ідіоматичність.

Надслівність, або полілексемність, передбачає, що ідіоми складаються щонайменше з двох слів або компонентів. Щодо критерію надслівності ідіом погоджується більшість лінгвістів, визнаючи ідіоми багатослівними виразами (multiword expressions) [Fernando 1996, с. 1; Kavka 2013, с. 151; Grant & Bauer 2004, с. 38; Langlotz 2006, с. 5; Dabrowska 2018, с. 67]. Надслівність є критерієм, який відрізняє ідіоматику від словотвору (наприклад, утворення складних слів), що, на відміну від багатослівних ідіоматичних виразів, прийнято вважати окремими лексемами. Незважаючи на те, що така

демаркаційна лінія видається цілком прийнятною на перший погляд, більш детальний аналіз дає змогу виявити певні складнощі. Зокрема, питання написання мовної одиниці одним словом або двома словами допоможе визначити її належність до ідіоматики. Так, у деяких словниках знаходимо ідіоматичні одиниці у формі складних слів: *doormat* [LDEI], *loudmouth*, *redneck* [AHD; CDAI], що формально виводить їх поза рамки ідіоматики.

На нашу думку, в межах категорії *стійкості* ідіоми слід виділити такі компоненти: узуальний, лексико-граматичний і синтаксичний.

Узуальний аспект полягає в тому, що ідіоми розглядаються як мовні одиниці, що зберігаються в колективній свідомості лінгвоспільноти. Тому, як зазначає С. Фідлер, “вони не утворюються щоразу заново, а лише відтворюються” [Fiedler 2007, с. 21]. Стійкості вони набувають у тому випадку, коли переходять з оказіональних рамок (індивідуальні авторські звороти) в узуальні, тим самим збагачуючи мовний ідіоматичний фонд. Узуальність ідіоми тісно пов'язана із ідіолектом, з огляду на те що, на думку Г. Бургера, “носій мови може знати той чи інший вираз, але не хоче вживати його з певних причин, оскільки вважає його застарілим, реакційним або занадто модним” [Burger 2010, с. 16], а також із діахронією, через те що деякі ідіоматичні одиниці, наприклад, *agony in red*, *carry the banner* [АУФС], перестали бути складовими лексику, проте увійшли в загальний ужиток раніше [Moon 1998, с. 7].

Щодо питання лексико-граматичної стійкості, то неоднозначність розгляданого лінгвістичного феномену виявляється в дихотомії інваріанта та варіативності. Як зауважує П. Скандера, Г. Світ помітив ще понад століття тому, що “багато ідіом, будучи неправильними щодо значення, досить правильні щодо форми” і те, що деякі ідіоми бувають більш “застиглі”, ніж інші [Skandera 2004, с. 26]. В термінології В. Д. Ужченка та Д. В. Ужченка стійкість визначається як “відносна постійність компонентного складу і структури”; автори також звертають увагу на те, що цю

ознаку ідіоми можна інтерпретувати як “діапазон варіювання в межах її норми” [Ужченко, Ужченко 2007, с. 22-23]. Існує кілька ступенів варіативності. Наприклад, в ідіомі *before you can say Jack Robinson* варіювати можуть три компоненти: *you (before one can say Jack Robinson)*, *can (before you could say Jack Robinson)* і *Jack Robinson (before you can say knife)*. З іншого боку, в сталому звороті *cut the Gordian knot* може змінюватися дієслівний компонент: *untie the Gordian knot*, як в ідіоматичній одиниці *Joe Bloggs* елемент *Joe: Fred Bloggs*. Існують випадки повної відсутності варіантів: *bandy as a bandicoot, full of beans, a bed of roses*.

Цілісність значення, або семантична монолітність, формується внаслідок переосмислення вільного словосполучення. Важливу роль у формуванні деактуалізації елементів (втрати їх денотативної спрямованості) ідіоми відіграє транспозиція сем у лексемі, коли вона стає компонентом ідіоматичної одиниці. Взаємозв’язок між буквальним значенням компонентів ідіоми і його узуальним значенням становить “модель переосмислення” [Langlotz 2006]. В міру узуалізації фразеологізмів та ідіом, їхнє переосмислене значення стало фіксованим в лексиконі мовної спільноти, тобто набуло статусу цілісності.

Цілісність ідіоми тісно пов’язана з *ідіоматичністю*, яка визначається деякими дослідниками [Fiedler 2007; Burger 2010] як інтегральна ознака. Традиційно ідіоматичність трактується як “властивість мовних одиниць формувати цілісне значення не із суми значень їх складників або незалежно від них” [Moon 1998, с. 12]. Фразеологізми та ідіоми можуть мати різні ступені ідіоматичності.

Ідіоматичність є іншою обов’язковою характеристикою ідіом. Це семантична властивість словосполучення, що передбачає неможливість виведення його загального значення із суми значень його компонентів. З такого погляду, речення *I’m not trying to add fuel to the fire, but I did read what you wrote and have a couple comments*, в якому ужито ідіому *to add fuel to the fire*, інтерпретується не в термінах підтримки вогню або тепла, а в термінах позначення конфліктної ситуації.

Ідіоматичність є градуальною ознакою. Тому виділяють неідіоматичні, частково ідіоматичні та повністю ідіоматичні вирази. Колокації, наприклад, *collateral damage*, зазвичай не ідіоматичні. У напівідіоматичних виразах принаймні один із компонентів зберігає буквально значення, зокрема, *foot the bill*. В цьому випадку, компонент *bill* має своє буквально значення “рахунок”, тоді як конститuent *foot* зазнав переосмислення або ідіоматизації. Повні ідіоматичні вирази, такі як наведений раніше *to add fuel to the fire*, часто розглядаються в контексті семантичних зв’язків між прямими значеннями їх компонентів і їх загальним значенням. Цей зв’язок найчастіше називають мотивацією [Langlotz 2006], і він включає такі механізми, як метафора (*break the ice*) і метонімія (*bury one’s head in the sand*). Слід також зазначити, що ряд ідіом містять у своїй структурі як метафору, так і метонімію, як-от *bite one’s tongue off*. Найновіші дослідження демонструють наявність тонкої грані між метафорою і метонімією в ідіомах, а відтак – неможливість їх чіткого відмежування одне від одного [Kövecses 2015; Gibbs 2017]. Саме тому в науковий обіг уведено термін “метафтонімія” (англ. *metaphponymy*) [Barcelona 2000].

Ще одним важливим дискусійним моментом є питання семантичної прозорості (англ. *transparency*) та композиційності (англ. *compositionality*). Як стверджує С. Свенссон, допоки звичайний мовний користувач здатний відрізнити буквальний рівень від ідіоматичного, ідіома вважатиметься семантично прозорою [Svensson 2008, с. 83]. Однією з причин цього слугує наш тілесний досвід, який дає змогу осмислити велику кількість ідіоматичних виразів (наприклад, *have green fingers*). З іншого боку, ідіоми вважаються непрозорими, якщо для розуміння зв’язків між актуальним значенням ідіоми та її буквальним прочитанням потрібно звертатися до етимологічної інформації. Однією з причин семантичної непрозорості ідіоми може бути те, що референт одного з компонентів застарілий або припинив існування.

Відповідно, враховуючи ці три зазначені критерії, вважаємо за доцільне сформулювати робочу дефініцію терміна “ідіома” для цієї праці. Вона частково базується на визначенні За, поданому в Oxford English Dictionary Second Edition. Ідіома – це особлива затверджена узусом фразеологічна одиниця, сигніфікат якої переважно різниться від денотатів її складових компонентів.

1.2. Основні підходи до дослідження ідіоматики в сучасній лінгвістиці

Ідіоматика та ідіоматичні вирази привертають особливу увагу дослідників протягом кількох останніх десятиріч, коли відбувалося становлення принципів антропоцентризму та неофункціоналізму, які передбачають не лише аналіз лінгвальних явищ у діяльнісному аспекті з орієнтацією на людину як осередок і мету всіх виявлень буття, а й з'ясування інструментальної ролі мови і мовних конструктів у пізнанні та спілкуванні. А. Ланглотц зазначає, що “ідіоматичні вирази – це особливі мовні конструкції, які викликають багато запитань у лінгвістів і доволі часто створюють проблеми для тих, хто розпочинає вивчати мову” [Langlotz 2006, с. 1]. Міркування Г. Г. Почепцова про те, що мовознавству притаманна “різноспрямованість дослідницьких стремлінь лінгвістів” [Почепцов 2009, с. 430], в якій “своє відображення знаходить існування різних відмінностей у поглядах (нерідко аж до меж несумісності) на сутність мови, відносну значимість встановлюваних мовних одиниць і, в тісному взаємозв'язку з названим вище, в розумінні завдань мовознавства” [Почепцов 2009, с. 430], залишається актуальним і сьогодні для лінгвістики загалом та ідіоматики зокрема. Термін “ідіома” не універсальний, і чи не в кожній праці в царині ідіоматики безпосередньо або опосередковано порушується питання визначення “ідіоми” чи “ідіоматичного виразу” та з'ясування їх основних дефініційних критеріїв.

Витоки сучасних підходів до вивчення ідіоматики сягають праць Л. П. Сміта, М. Робертса, О. Єсперсена, А. Маккея, Дж. Катца та П. Посталя, У. Чейфа, Ч. Хоккета та ін. [Smith 1971; Roberts 1944; Jespersen 1965; Makkai 1972; Katz & Postal 1963; Chafe 1969; Hockett 1958].

Для визначення пріоритетних підходів у дослідженні фразеології в діяхронії та окреслення перспективних напрямів її розвитку дослідники найчастіше послуговуються термінологією

розвитку мистецтва. Я. А. Баран і колеги хронологічно виділяють три етапи розвитку фразеології:

1. 1940 – 1980 рр.;

2. 1960 рр. – по сьогодні, основоположною концепцією якого є теорія комбінаторики лексичних одиниць;

3. 1980 рр. – по сьогодні, який відзначається підвищеним інтересом до когнітивного та етнокультурного аналізу фразем [Баран, Зимомря, Білоус, Зимомря 2008, с. 23–25].

Схожу термінологію щодо основних етапів становлення фразеології знаходимо в праці Н. Ф. Венжинович [Венжинович 2018, с. 44–45].

Що стосується ідіоматики, вважаємо, що при викладенні історичних принципів і етапів її формування доцільно застосувати термінологію структуралізму, постструктуралізму та неоструктуралізму. Однак, попри те, що фразеологія й ідіоматика розвивалися до певної міри паралельно, між ними існували певні відмінності, які спробуємо окреслити.

Початок *структуралістського* періоду в ідіоматиці можна віднести до 1920 рр., а його (умовне) завершення – до 1970-х рр. Справжнім піонером у галузі справедливо вважають Л. Сміта. Його праця “Англійські ідіоми” вперше опублікована в збірнику “Society for Pure English” в 1922 р., а в 1925 р. внесена автором до книги “Слова та ідіоми. Дослідження в галузі англійської мови” (Words and Idioms. Studies in the English Language) у вигляді п’ятої глави. За словами самого автора, він мав на меті “не продемонструвати різного роду рідкісні явища (curiosities), а радше – використати дібраний матеріал для ілюстрації певних загальних ідей і підтвердження деяких практичних висновків, які становлять певний інтерес” [Smith 1971, с. 6]. Протягом цього періоду відбувається становлення ідіоматики як окремого розділу мовознавства. Головне завдання вказаного етапу – розробка методології та класифікацій ідіом, а також визначення об’єму та меж ідіоматики. Основи напрями дослідження ідіоматики у рамках структуралістського підходу – це *структурно-семантичний* [Smith 1971; Healey 1968; Hockett 1958], *соціокультурний* [Roberts 1944], *граматико-*

синтаксичний [Katz & Postal 1958; Chafe 1970; Weinreich 1969; Fraser 1970; Newmeyer 1972; Bobrow & Bell 1973], *семантичний* (Makkai 1972; Fernando & Flavell 1981), *лексикографічний* [Cowie 2002]. На відміну від фразеології, яка завдяки працям швейцарського лінгвіста Ш. Баллі [Bally 1933] починала виокремлюватися як лінгвістична дисципліна, ідіоматика переважно розглядалася з позицій структурної лінгвістики, генеративної прагматики та синтаксису, семантики та контекстології.

Подібна “криза зростання” ідіоматики спостерігається і в *постструктуралістський* період. Умовно він охоплює 1970-ті рр. – початок 1990-х рр. На кінець 1970-х рр. не вирішеними залишалися багато питань у галузі ідіоматики, до яких можна віднести прагматичні аспекти вивчення ідіоматичних одиниць, комбінаторику в ідіоматиці та несумісність ідіоматики з теорією трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського. Саме ці аспекти виявилися основними у формуванні трьох провідних напрямів дослідження ідіоматики в постструктуралістського періоду: *прагматичного, корпусного та когнітивного*.

Прагматичний напрям представлено монографіями Ю. Штресслера “Idioms in English: A Pragmatic Analysis” [Straessler 1981] та Ч. Фернандо “Idioms and Idiomaticity” [Fernando 1996]. Монографія Ю. Штресслера є однією із перших серйозних спроб описати дискурсивні функції англійських ідіом з опорою на теорію мовленнєвих актів Дж. Сьорля, П. Грайса, Дж. Седока та ін. Ч. Фернандо розширює теоретичні положення ідіоматики, вивчаючи питання використання ідіом у дискурсі. Дослідниця визначає три окремих класи ідіом, заснованих на функціональній теорії М. Халлідея. Отже, репрезентативні ідіоми (*англ. ideational idioms*) позначають зміст повідомлення, емпіричні явища, такі як чуттєві, афективні та оцінні компоненти, або характеризують природу повідомлення (наприклад, специфічне або неспецифічне). Міжособистісні ідіоми (*англ. interpersonal idioms*) виконують міжособистісну функцію або характеризують природу повідомлення, тим самим ініціюючи, підтримуючи й

завершуючи розмову. Насамкінець, реляційні або текстові ідіоми (*англ.* relational or textual idioms) відповідають за когезію, а відтак – за когерентність дискурсу.

Корпусно-лексикографічний напрям насамперед у фразеології, а також в ідіоматиці (оскільки всі сучасні словники ідіом англійської мови створені за корпусним принципом) пов'язаний із піонерною працею Дж. Сінклера “Corpus. Concordance. Collocation” [Sinclair 1991]. Дж. Сінклер сформулював принцип ідіоматичності “idiom principle”, згідно з яким “користувач мови має у своєму розпорядженні значну кількість напівготових фраз, які передбачають єдиний вибір, попри те, що, на перший погляд, їх можна розбити на сегменти” [Sinclair 1991, с. 110]. Відповідно, корпусних лінгвістів радше цікавлять синтагматичні властивості словосполучень, ніж виокремлення різних лінгвістичних категорій і підкатегорій сполучень слів. Такий погляд на природу ідіом, які є стійко сформованими словосполученням, трактує їх як периферійні явища в корпусній лінгвістиці.

На відміну від корпусного напрямку, *когнітивний* трактує ідіоми як пріоритетні лінгвістичні структури. У. Крофт і А. Круз вважають, що “без перебільшення граматика конструкцій з'явилась у відповідь на запит знайти місце для ідіоматичних виразів у граматичній компетенції користувачів мови” [Croft & Cruse 2004, с. 225], що видавалося неможливим у теорії трансформаційно-генеративної граматики Н. Хомського. Класифікація ідіом Ч. Філмора та колег (1988) побудована на критеріях цілісності значення (decoding idioms – encoding idioms), граматичної нормативності (grammatical idioms – extra-grammatical idioms), валентності (substantive idioms – formal idioms) та прагматичної орієнтованості (idioms with pragmatic point – idioms without pragmatic point). Особливої уваги в цій класифікації заслуговує опозиція субстантивних і формальних ідіом. Субстантивні ідіоми – це “лексично наповнені” вирази. Їх структура включає фіксовані лексичні одиниці. Наприклад, *kick the mop* має зовсім інший комунікативний ефект, аніж *kick the bucket*. Формальні ідіоми, на відміну від субстантивних,

реалізують синтаксичний фрейм або модель, які можна актуалізувати різного роду лексичними одиницями. Прикладами формальних ідіом є *less than*, *make off with*, *on the brink of* та ін. Іншою важливою основоположною теорією когнітивної лінгвістики, яка спиралася на ідіоматику як на доказово-емпіричну базу своїх основних принципів, є теорія концептуальної метафори та метонімії [Lakoff & Johnson 1980; Lakoff 1987]. Особливий внесок у розширення положень ідіоматики протягом цього періоду був здійснений Ч. Філмором і колегами [Fillmore, Kay, O'Connor 1988], Р. Гіббсом і колегами [Gibbs 2007; Gibbs & Colston 2012], Р. Джекендофом [Jackendoff 1987], Ф. Чермаком [Cermák 2007], А. Катлером [Cutler 1982], Р. Естілл і С. Кемпер [Estill & Kemper 1982], Т. Васоу, І. Сагом і Дж. Нунбергом [Nunberg, Sag, & Wasow 1994] та ін.

Усі ці дослідження вказують на зародження міждисциплінарного підходу до опису ідіоматики, позаяк дослідження її основних положень та ідей переносяться зі сфери власне лінгвістики на психологію, когнітивну психологію, психолінгвістику, гештальтпсихологію, які вивчають питання категоризації, репрезентації, пізнання, оперування символічними репрезентантами, проблемами запам'ятовування та відтворення тощо. Практично одночасна поява праць “Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind” [Lakoff 1987], у якій ідіоматичні вирази, зокрема, починають трактуватися як індикатори культури, і “Phraseologie der englischen Sprache” [Glaeser 1985], у якій ідіоми розглядаються як прототипи фразеологізмів і пропонується структурно-семантична класифікація ідіом, свідчить про зіткнення двох парадигм: збереження впливу структуралізму та становлення антропоцентризму.

Неоструктуралізм – це сучасний етап розвитку ідіоматики, який розпочався приблизно на початку 1990-х рр. Саме на цей період припадає “розквіт” антропологічної парадигми, яка в ідіоматиці утвердилася насамперед завдяки інтеграції основних принципів культурології, лінгвокультурології, етнолінгвістики,

лінгвістичної антропології. Окрім того, в дослідженні ідіоматики дедалі частіше простежується не лише зв'язок між гуманітарними і соціальними науками, а й звернення до галузей природничо-прикладного напрямку – математики, статистики та програмування. Нової актуальності набувають поняття “система”, “інформація”, “єдність”, “атрактор”, “нестабільність”, “незамкненість”, “еволюція” тощо. Вважаємо найбільш актуальними та розробленими напрямами в ідіоматиці в епоху неоструктуралізму – *когнітивний, культурологічний, корпусний, експериментально-психологічний, прикладний і комунікативний*.

У межах *когнітивного* напрямку в ідіоматиці в основному переважають два типи досліджень: розгляд ідіоматики в термінах *теорії концептуальної метафори та метонімії* [Csábi 2002; Masegosa 2010; Gibbs 2017; Kovalyuk 2019; Kövecses & Zhabo 1998; Kövecses 2005; Kövecses 2015; Glucksberg 2001] і в термінах *теорії концептуальної інтеграції (блендингу)* [Buljan 2004; Coulson & Oakley 2003; Dzanic & Berberovic 2020; Kövecses 2015; Kovalyuk 2024; Omazic 2015]. В рамках міждисциплінарного підходу в ідіоматиці ідеї теорії концептуальної метафори та метонімії запроваджуються у лексикографії [Csábi 2002], прикладній лінгвістиці [Skoufaki 2005; Li 2010; Çakır 2016; Ngoc, Thanh 2019; Silvestre-López & Beltrán-Palanques 2019; Ramonda 2019], перекладознавстві [Kovács 2016], лінгвістичній варіантології [Callies 2017; Onysko 2017; Naicker 2019], психолінгвістиці [Schnell 2007; Sandford 2012], комунікативній лінгвістиці [McGlone 2007] та контрастивній лінгвістиці [Piirainen 2012].

Одним із основних завдань *корпусно-зорієнтованих* розвідок в царині ідіоматики є встановлення коефіцієнта частотності ідіом у дискурсі. Серед перших праць, в якій вивчалася ця проблема – монографія Р. Мун “Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach” [Moon 1998]. У ній авторка відзначала низький рівень частотності ідіом у дискурсі за даними Oxford Hector Pilot Corpus (обсяг – приблизно 18 млн слововживань). Схожа позиція Е. Брукмайер

у монографії “Getting at GET in World Englishes: A Corpus-Based Semasiological-Syntactic Analysis”. Зосібна, дослідниця зазначає, що вживання ідіом у розмовному дискурсі значно нижче, ніж у новинному та художньому [Bruckmaier 2017, с. 285]. П. Скандера, натомість, переконаний, що обсяг корпусу (у його випадку – International Corpus of English, 1 млн слововживань для кожного з компонентів) не визначальний щодо рівня частотності ідіом у дискурсі [Skandera 2000, с. 340]. Корпусний підхід до ідіоматики використовується також у прикладній лінгвістиці [Li 2010; Pinnavaia 2002; Simpson & Mendis 2003; Brod 2019; Soto-Sierra & Ferreira 2024 та ін.], лексикографії [Włodarczyk-Stachurska 2015] і контрастивній лінгвістиці [Deignan & Potter 2004].

Культурологічне русло в ідіоматиці зародилося ще в період постструктуралізму, однак його справжнє утвердження відбулося і відбувається в неоструктуралізмі завдяки працям вітчизняних і зарубіжних вчених, передусім О. П. Левченко [Левченко 2005], Н. Ф. Венжинович [Венжинович 2018; Венжинович 2022], Л. В. Савченко [Савченко 2013], Ф. Шаріф’яна [Sharifian 2017] та ін.

Експериментально-психологічний напрям в ідіоматиці, подібно культурологічному, бере початок у постструктуралізмі, проте перші монографії – “Idioms: Processing, Structure, and Interpretation” (1993) і “Idioms: Structural and Psychological Perspectives” (1995) – опубліковані на початку становлення неоструктуралізму. Відтоді вивчається точність інтерпретації незнайомих ідіоматичних виразів носіями та досвідченими користувачами англійської мови [Wray, Bell & Jones 2016; Le-Thi, Dörnyei & Pellicer-Sánchez 2022], швидкість інтерпретації ідіоматичних і неідіоматичних виразів носіями та досвідченими користувачами англійської мови [Conklin & Schmitt 2008] на основі аналізу руху очей [Cies’licka, Heredia & Garcia 2021], варіативність ідіом [Geeraert, Newman & Baayen 2017], упізнаваність ідіом [Peng & Feldman 2016], розвиток ідіоматичного складу користувачів [Sprenger, la Roi & van Rij 2019], розуміння ідіом у різних мовах [Bortfeld 2003] тощо.

Прикладний підхід в ідіоматиці передбачає задіяння різнопланової методології насамперед до визначення ідіом у прикладній лінгвістиці [Grant & Bauer 2004], під час ознайомлення з ідіомами користувачів різних рівнів володіння мовою [McPherron 2014; Wood 2015], залучення теорії концептуальної метафори при викладанні ідіом [Shaffer 2005], застосування корпусних даних для вивчення та тлумачення ідіоматичних виразів [Moon 1998; Simpson & Mendis 2003; O’Keeffe et al. 2007; Barabadi & Khajavi 2017 та ін.]. Важливі при цьому питання, чи ідіоми, які відзначаються культурним резонансом і статусом “знака належності” до лінгвоспільнот, із яких вони походять, мають місце у світі, де англійська мова часто вживається як *lingua franca* і/або тими, хто її вивчають, або досвідченими користувачами, які можуть не мати жодного бажання асоціюватися з певною культурою носіїв мови [O’Keeffe et al. 2007, с. 80].

Усі сучасні підходи до вивчення ідіоматики схематично зображено на рис. 1.

Рис. 1. Основні напрями досліджень ідіоматики в період неоструктуралізму

Окресливши й охарактеризувавши періоди структуралізму, постструктуралізму та неоструктуралізму в ідіоматиці, можна отримати цілісну картину її розвитку і становлення. В сучасному розумінні “ідіоматика є не лише важливою складовою мови та культури певної спільноти, але, у порівнянні з неідіоматичними виразами, її вплив виражається тісною ідентифікацією з певною мовою і культурою” [Dabrowska 2018, с. 1].

Принагідно зазначимо, що часові рамки наведених періодів розвитку ідіоматики умовні. Праці, які, на перший погляд, належать до неоструктуралізму, насправді можуть брати початок у постструктуралізмі й навпаки. Свідченням цього і певним кроком у бік розв’язання цієї проблеми є умовний поділ підходів до вивчення ідіоматики на *традиційний* (traditional) і *частотний* (frequency-based) [Granger & Paquot 2008, с. 28-29]. В англістиці, яка відштовхується від термінів “ідіоматика”, “ідіоматичність” та “ідіома”, відповідно, дослідники [van der Linden 1992, с. 6-9; Moon 1998, с. 4; Philip 2011, с. 17; Bruckmaier 2017, с. 283] послуговуються визначенням терміна “ідіома”, подібним до зазначеного в [Ayto 2006], а саме: “ідіома – це вираз, значення якого неможливо вивести з окремих значень його конституентів” [Ayto 2006, с. 518-519] для опису всього спектра ідіоматичних одиниць. Однак дефініції ідіом, які обстоюють некомпозиційність їхнього значення як провідну ознаку, до певної міри узагальнені й такі, що не відображають реального обсягу ідіоматики англійської мови, яка, з одного боку, включає повністю переосмислені ідіоми на кшталт *pull one’s leg*, а з іншого – семантично прозорі фрази типу *go wrong*. Це слугує аргументом на користь того, що ідіоматичність є градуальною ознакою (Cowie 1983; ODI; Buerki 2016). Проте, на думку М. Гільперта, “повсякденна мова пронизана ідіоматичними виразами, які, в свою чергу, не завжди є стійкими словосполученнями, а, навпаки, схемами з відкритими слотами, які можна заповнити конкретними елементами” [Hilpert 2014, с. 7].

Ми вважаємо, в створенні універсальної теорії ідіоматики англійської мови міркування традиційного та когнітивного

підходів доречно об'єднати в єдину модель, яка буде проілюстрована нижче [Ковалюк 2019].

Загальну характеристику обсягу англійської ідіоматики подано в таблиці:

Таблиця 1.2

Обсяг ідіоматики англійської мови

Ідіоматика			
Ідіоматичні конструкції		часткова: verb <i>one's way</i> prep: <i>talk one's way out of</i> ; do a PN: <i>do a Kelly Clarkson</i>	готові синтаксичні моделі: do a PN: <i>do a Chris Christie</i> ; as...as: as little as 0.5 °C
Ідіоматичні вирази	буквальні ідіоми: <i>tell it like it is, win on points</i> напів-ідіоми: <i>hit the headlines, fall prey to</i> метафоричні ідіоми: <i>running about like a headless chicken, enter someone's head</i> семантичні ідіоми: <i>cold turkey, be on the wagon</i>	повна (субстантивні ідіоми): <i>on the bubble, get to first base</i> часткова (формальні ідіоми): <i>let alone, on the brink of</i>	готові вирази: <i>do a Melba, as much as the traffic will bear</i>
	семантична цілісність	лексична наповненість	відтворюваність

Запропонована модель ідіоматики включає два типи ідіоматичних одиниць: ідіоматичні конструкції та ідіоматичні вирази. Основна відмінність між ідіоматичними конструкціями й ідіоматичними виразами полягає в тому, що ідіоматичні конструкції “є певного роду лексико-граматичними фреймами, які включають фіксований елемент і відкритий слот, який заповнюється набором лексем, що належать до конкретного лексико-семантичного поля” [Moon 1998, с. 252]. Фіксовані елементи “активують загальне значення виразу та слугують осередком варіантних лексичних реалізацій” [Stanojević та ін. 2009, с. 305]. У наведеній вище таблиці ідіоматичні конструкції та ідіоматичні вирази описано на основі трьох параметрів: *семантичної цілісності*, *лексичної наповненості* й *відтворюваності*. За параметром семантичної цілісності виокремлено буквальні ідіоми, напівідіоми, метафоричні ідіоми та семантичні ідіоми. Візуально така класифікація нагадує класифікацію Ч. Фернандо (1996), однак у ній окремо виділені метафоричні ідіоми (ідіоматичні вирази на основі метафор із чітко вираженим образним компонентом), а термін “абсолютні ідіоми” замінено “семантичними ідіомами”. В класифікації Ч. Фернандо метафоричні ідіоми та семантичні ідіоми об’єднано в один тип – “чисті ідіоми”. Ми переконані, що їх необхідно розмежувати, оскільки метафоричні ідіоми базуються на синхронних семантичних зв’язках із етимомом (наприклад, *drop your guard* або *take the gloves off*), тоді як у семантичних ідіомах такий зв’язок відсутній, наприклад, *blow the gaff* або *pass the buck*.

Глибокий і всебічний аналіз ідіом, особливо їх образного компонента в динаміці, зокрема під дією авторської інтенції, є важливим методом виділення культурно значимих фрагментів для певних лінгвостільностей в сучасному англійськомовному просторі. Він проявляється як згусток концептуальної інформації, реалізованої інваріантно або варіативно за участю однієї або кількох ідіом, у процесі індивідуальної, групової або колективної інтеракції. Теоретичною основою такого підходу є трактування ідіоматики як інструменту, який дає змогу виявити і за допомогою якого реалізується комунікативно релевантне значення в дискурсі. Саме такий підхід до з’ясування концептуального змісту ідіоматичних одиниць лежить в основі нашого дослідження.

1.3. Корпусна лінгвістика як інструмент дослідження ідіоматики

Коли мова заходить про корпусну лінгвістику, на думку спадає уявлення про окрему лінгвістичну галузь, як у випадку, когнітивної лінгвістики, соціолінгвістики чи психолінгвістики. Однак якщо ґрунтовніше ознайомитися з усіма видами робіт, якими займаються корпусні лінгвісти, стає зрозуміло, що корпусна лінгвістика – це, в термінах Дж. Ліча, “методологічна основа для проведення лінгвістичних досліджень” [Leech 1994, с. 57], а не окремий напрям у мовознавстві. Корпусна методика, з одного боку, істотно спрощує пошук фактологічного матеріалу, однак, а з іншого боку, вимагає глибокого знання і творчого використання різних лінгвістичних підходів і методик. На основі корпусів текстів і електронних корпусів досліджували *фразеологію* [Halliday 1978; Sinclair, Jones & Daley 2004; Stubbs 2001; Gries 2008; Hunston 2011], *метафору* та *метонімію* [Charteris-Black 2021; Flusberg, Mackey & Semino 2024; Deignan & Semino 2022], *кольороназви* [Philip 2011], *результативні конструкції* [Corpas Pastor 2022] та ін.

Щоб зрозуміти, чому корпусна лінгвістика – це методологія, передусім необхідно розглянути основний об’єкт дослідження корпусної лінгвістики: лінгвістичний корпус. Більшість корпусних лінгвістів проводять дослідження, не замислюючись про те, що таке корпус. Але визначення корпусу – важливе питання, яке потребує додаткової уваги.

Проблематика корпусної лінгвістики як розділу мовознавства, який продовжує формуватися, пов’язана з розробленням теоретичних принципів і практичної методології створення, опрацювання та використання текстових корпусів. Наразі існує велика кількість дефініцій поняття “корпус”. Автори *Глосарію термінів корпусної лінгвістики* Е. Харді, П. Бейкер і Т. МакЕнері визначають корпус як “збірку текстів (корпус мови), які зберігаються в електронній базі даних” [Glossary of Corpus Linguistics, с. 48]. Ч. Маєр корпусом вважає “збірку текстів або текстових фрагментів, які слугують

матеріалом для проведення загальних лінгвістичних досліджень” [Meyer 2014, с. 11]. В. Ченг витлумачує корпус як “збірку текстів, яка була укладена з певною метою” [Cheng 2014, с. 3]. Незважаючи на поширене переконання, що корпус мовних даних повинен оброблятися кількісно (статистично), доводячи чи спростовуючи гіпотетичні припущення за умови високої частоти випадків, він цілком може бути й цінним джерелом якісної інформації – прикладів уживання мови в природній комунікації [McEnergy & Hardie 2011, с. 77].

Корпуси бувають по-різному організовані залежно від прагматичної мети їхніх творців, хоча використовуються і для цілей, не передбачених авторами. Їх поділяють на одномовні та багатомовні, загальні і спеціалізовані, паралельні й порівняльні (перекладацькі корпуси), синхронні та діахронні тощо. Тексти як складові елементи корпусу можуть бути цілісними оригінальними словесними творами або їхніми частинами. Матеріали, зібрані в текстах, – це зразки мови, яка використовується в комунікативній діяльності спільноти, вони охоплюють різні жанри й періоди.

Перший комп’ютеризований корпус текстів – Браунівський корпус (The Brown Corpus) – містить 500 текстів з американських газет, журналів та книг. Кожен текст у ньому має довжину 2 000 слів (мова йде про слововживання – tokens), а все зібрання вміщує 1 млн слів. Мета створення Браунівського корпусу – забезпечити системне дослідження й порівняння окремих жанрів американського варіанта англійської мови – викликала жваві дискусії щодо принципів відбору текстів і можливих виконуваних завдань. З одного боку, він будувався на основі статистичних критеріїв, а з іншого – статистика застосовувалась у поєднанні з рішеннями творців корпусу, базованих на професійній інтуїції. Досягнення максимальної об’єктивності вимагало побудови формалізованих, прозорих для перевірки й контролю процедур. Пізніше за такими самими критеріями був створений корпус британського варіанта англійської мови Ланкастер-Осло-Берген (The Lancaster-Oslo-

Bergen Corpus or LOB). Наразі обидва корпуси залишаються корисними, на них базуються численні дослідження. Очевидно, що в наступні роки кількість і різноманітність створюваних комп'ютерних корпусів значно зростає й на сьогодні їх зафіксовано понад 600. Серед сучасних корпусів англійської мови (як американського, так і британського варіантів) найбільш відомі Британський національний корпус (British National Corpus – BNC), Міжнародний корпус англійської мови (International Corpus of English – ICE), Лінгвістичний банк англійської мови (Bank of English), Корпус сучасної американської англійської мови (Corpus of Contemporary American English – COCA) тощо. Зупинимось детальніше на характеристиці *Британського національного корпусу BNC* та *Корпусу сучасної американської англійської мови COCA*.

Британський національний корпус розроблений в Оксфордському університеті в 1991–1994 роках, вважається еталонним у системі сучасних текстових корпусних ресурсів і містить 100 млн слів. Підкорпус письмової англійської мови становить 90 % і вміщує художню й документальну прозу, газети, журнали для читачів різного віку, періодичні наукові видання і популярну наукову фантастику, шкільні й університетські твори, опубліковані та неопубліковані листи тощо. Підкорпус усної мови містить мовлення людей різного віку та різних соціальних класів, які добровільно зголосилися брати участь у проєкті. Розмовне мовлення наявне в багатьох контекстах – від перемовин на формальних ділових і урядових зустрічах до радіошоу й телефонних розмов. Корпус охоплює лише тексти сучасної британської англійської мови, однак у ньому трапляються і слова небританського або іншомовного походження. Тексти різностильові, не обмежені тематикою й сегментовані на речення. Словам присвоєні відповідні маркери, що позначають граматичний клас або частину мови. Сегментацію й автоматичне присвоєння тегів виконує програма CLAWS, розроблена в Ланкастерському університеті. Частка помилкової розмітки – приблизно 1,7 %.

Корпус сучасної американської англійської мови COCA розроблений М. Дейвісом в Університеті Брігема Янга і доступний на ресурсі www.English-Corpora.org. На противагу Британському національному корпусу, Корпус сучасної американської англійської мови містить до 1 млрд слів за період з 1990 по 2019 роки. Корпус складається з восьми рівних за обсягом підкорпусів: розмовні тексти, літературні тексти, тексти популярних журналів, газетні тексти, наукові тексти, телевізійні тексти та субтитри до фільмів, блоги та інші інтернет-сторінки. Корпус уможливує пошук за найбільш частотними 60000 словами. Користувачі мають можливість здійснювати пошук за окремими словами і отримувати результати пошуку у вигляді колокацій, тем, кластерів і конкордансів. Корпус також дає змогу шукати інформацію шляхом внесення текстів і вводити в пошук дво- та багатокомпонентні фрази. Сегментацію й автоматичне присвоєння тегів також виконує програма CLAWS. Корпус сучасної американської англійської мови COCA, як і BNC, використовується для отримання різних статистичних даних, зокрема про частотність лексем, словоформ, граматичних категорій, їхнє спільне вживання, простеження зміни частотності й контекстів у різні періоди часу, про динаміку словотворення.

Зазначимо, що віднедавна Британський національний корпус також став доступним на ресурсі www.English-Corpora.org. Обидва корпуси мають ідентичний пошуковий інтерфейс, що полегшує роботу лінгвістам, зацікавленим у дослідженні британського варіанта та американського варіанта за однаковими принципами.

У рамках раціонального підходу до вивчення мовних явищ, корпусні лінгвісти, ймовірно:

- потребують засобів для збору відповідних даних – можливо, вони обирають готовий корпус або створюють його, наприклад, за допомогою агрегатора новин або вибірки матеріалу з інтернету;

- мають доступ до комп'ютера та програмного пакету (або мови програмування) для створення конкордансів, придатного для поточного дослідження;
- мають можливість обговорювати результати своєї роботи з іншими науковцями та знайомитися з відповідними дослідженнями в бібліотеці;
- пройшли навчання з використання програмного пакета (або мови програмування) для створення конкордансів і розуміють принципи, що лежать в основі інструментів, доступних у цьому пакеті (або можливостей мови програмування) [McEnery, Brezina 2022, с. 13].

Останні досягнення в царині корпусної лінгвістики в поєднанні з технологічним прогресом також зумовили розробку новітнього хмарного та стаціонарного програмного забезпечення для здійснення лінгвістичних досліджень, такого як Sketch Engine, AntConc, CQPWeb та ін. Очевидними перевагами хмарних онлайн-ресурсів для корпусних досліджень є швидкий доступ, інтуїтивний інтерфейс, відносно невисока вартість підписки, детальна обробка та візуалізація даних і, в окремих випадках, їх статистичний аналіз [Jones 2022]. Доступ до корпусів за допомогою онлайн-інтерфейсів уможливив охоплення більшого обсягу даних для ширшого спектра мов, на відміну від попереднього десятиліття, що забезпечує доступ до багатомільйонних і багатомільярдних корпусів англійської мови в синхронії та діахронії [Davies 2021]. Комп'ютеризовані корпуси отримали широке застосування в лінгвістичних дослідженнях та вивченні мов. Вони відіграють вирішальну роль для аналізу великих обсягів тексту з метою виявлення закономірностей, частотності та використання в природній мові [Brezina 2018; Stefanowitsch 2020; Egbert, Larsson & Biber 2020]. Ці корпуси слугують цінним ресурсом для вивчення мовних варіацій і змін у часі, допомагають у тестуванні та розвитку лінгвістичних теорій. При вивченні мови комп'ютеризовані корпуси надають автентичні приклади використання мови, допомагаючи зрозуміти контекст, словосполучення та загальні мовні структури [Boulton & Vyatkina 2021;

Deschors & Gries 2023]. Сучасна лінгвістика постійно збагачується новими монографіями (Collins 2019; Wallis 2021; Barth & Schnell 2022 та ін.) та науковими статтями (Callies 2023; Biber, Larsson & Hancock 2023; Zhang 2023 та ін.), які становлять фундаментальне теоретико-методологічне підґрунтя й окреслюють перспективи для подальших досліджень щодо можливостей різного програмного забезпечення, призначеного для опрацювання текстів корпусів.

До таких комп'ютеризованих корпусів з удосконаленням пошуковим інтерфейсом належить *Корпус сучасної американської англійської мови СОСА*. Його пошуковий онлайн-інтерфейс забезпечує комплексну функціональність для лінгвістичних досліджень та аналізу, що характеризується такими особливостями:

- **Параметри пошуку:** СОСА дозволяє користувачам здійснювати різноманітний пошук, включаючи пошук за словом або фразою, пошук за підстановкою (за допомогою символів-зірочок для невідомих літер) і пошук за лемою (для пошуку різних форм слова);

- **Тегування за частинами мови:** користувач може здійснювати пошук слів із певними частинами мови за допомогою тегів, що дає змогу проводити детальний граматичний аналіз;

- **Словосполучення (колокації):** інтерфейс підтримує пошук колокацій, відображаючи слова-асоціати, які часто зустрічаються поруч із пошуковим запитом, що допомагає при вивченні асоціацій та вживань слів;

- **Порівняння:** дослідники можуть порівнювати різні жанри або роки для вивчення змін у вживанні мови в діяхронії і синхронії або відмінності в дискурсі в різних жанрах;

- **Частота і тенденції:** СОСА надає дані про частоту вживання слів і словосполучень, а також їхні зміни з часом, що допомагає в діяхронічних лінгвістичних дослідженнях;

- **Конкорданси:** СОСА відображає конкорданси (KWIC – ключові слова в контексті) для пошукових термінів, показуючи безпосередній контекст слів або фраз у текстах корпусу;

- **Синтаксис і семантика:** розширені функції пошуку дозволяють аналізувати синтаксичні структури і семантичні зв'язки, наприклад, знаходити модифікатори іменника або дієслова з певним додатком;

- **Експорт і завантаження:** користувачі мають змогу експортувати результати пошуку та конкорданси для подальшого аналізу в інших програмах;

- **Освітні ресурси:** СОСА містить функції, призначені для учителів і викладачів, зокрема, створення вікторин або завдань на основі реальних прикладів із корпусу;

- **Налаштування та фільтри:** дослідники можуть налаштовувати пошук за допомогою фільтрів за жанром, частотою, позицією словосполучень тощо, уточнюючи свої запити відповідно до конкретних дослідницьких потреб.

Серед таких програм вигідно вирізняється пакет програмного забезпечення для аналізу масивів даних і корпусів *Lancsbox*, уперше розроблений Центром корпусних досліджень для гуманітарних наук (CASS) у Ланкастерському університеті [Brezina et al. 2015]. Це програмне забезпечення особливо вирізняється тим, що інтегрує надійні інструменти лінгвістичних досліджень у зручний інтерфейс, роблячи складний корпусний аналіз доступним для ширшого кола користувачів. Основні переваги *Lancsbox* такі:

- працює з власними даними або існуючими корпусами;
- може використовуватися лінгвістами, викладачами мови, істориками, соціологами, педагогами та всіма, хто цікавиться лінгвістикою;
- візуалізує мовні дані;
- аналізує дані будь-якою мовою;
- здійснює автоматичну анотацію даних для частин мови;
- працює з будь-якою основною операційною системою (Windows, Mac, Linux) [Brezina, Platt 2024].

Основоположні принципи, на які спиралися розробники цього програмного забезпечення, – *відстань* (вказує на проміжок навколо вузлового слова, “колокаційне вікно”),

частотність (важливий показник типовості словосполучення) та *ексклюзивність*” [Sinclair, Jones, Daley 2004, с 42–48]. Іншими важливими критеріями, які були враховані, є *спрямованість* (сила притягання між двома словами рідко буває симетричною), *дисперсія* (дистрибуція вузлового слова і колокатів у корпусі) і *дистрибуція лексем між колокатами за типами* (враховується не лише сила певного колокаційного зв’язку, а й рівень конкуренції за слот(-и) навколо вузлового слова з боку інших типів колокатів) [Gries 2013]. Іншою перевагою програмного пакета *Lancsbox* є можливість завантаження та аналізу вбудованих корпусів, серед яких слід вирізнити Written BNC 2014 (Brezina et al. 2021) і Spoken BNC 2014 (Love et al. 2017), об’єднаних у спільний корпус BNC 2014, який буде використаний у поточному дослідженні.

1.4. Лінгвістична семантика як інструмент дослідження ідіоматики

На сучасному етапі розвитку мовознавства відбувається процес переосмислення підходів до вивчення лінгвістичних явищ, унаслідок чого в рамках інтер- та міждисциплінарних підходів у лінгвістиці запроваджується новий термін “лінгвістичні об’єднання” (*англ.* linguistic assemblages). Його автор, А. Пеннікук, стверджує, що “замість того, щоб розглядати лінгвістику, соціолінгвістику та прикладну лінгвістику у міждисциплінарних чи трансдисциплінарних термінах (які зберігають деякі аспекти дисциплінарних обмежень), продуктивніше розглядати їх як тимчасові об’єднання думок і дій, які об’єднуються в певні моменти, коли потрібно розв’язати проблеми, пов’язані з мовою” [Pennycook 2021, с. 111-112]. Обґрунтовуючи свою позицію, дослідник оперує такими термінами, як епістемі (комплексні концепти, закладені в гуманітарних і соціальних науках). На діалектичних засадах феноменології та епістемології побудована теорія значення Д. Геераертса (1985), який вважає, що, з одного боку, знання визначається синтетичною взаємодією пізнавальної

активності суб'єкта, що пізнає, і даності об'єкта, що пізнається, а з іншого – структуралістські теорії конструювання знання реалізують свою епістемологічну роль структурної стабільності, допускаючи граничні нюанси.

Параметризація семантики фразеологічних одиниць, яку обґрунтовано у працях В. Ужченка і Д. Ужченка (2007) – *денотативний, граматичний, оцінний, мотиваційний, емотивний і стилістичний макрокомпоненти*; Д. Сизонова (2019) – *номінативний, експресивний та оцінний макрокомпоненти*; Н. Венжинович (2018) – *лінгвокультурний, національно-культурний і концептуальний параметри*, свідчить на користь теорії лінгвістичних об'єднань А. Пеннікука. Отже, в поточній праці вважаємо за доцільне об'єднати дефініційно-компонентний аналіз із фреймовою семантикою ідіом.

Коли мова йде про когнітивні аспекти дослідження ідіоматики, основна увага відводиться таким фундаментальним поняттям, як утілене пізнання, категоризація та концепти, граматики та лексикон, емпіричне знання та знання мов, фрейми (Ч. Філлмора), ідеалізовані когнітивні моделі (Дж. Лакоффа), домени та профілі (Р. Ленекера), ментальні простори (Ж. Фоконьє) [Sulikowska 2019]. Зупинимось на понятті “фреймова семантика” детальніше, оскільки, за свідченням Дж. Руппенгофера та колег [Ruppenhoffer et al. 2010], з часом компонентний аналіз був інтегрований з іншими теоріями семантики, включаючи теорію прототипів [Geeraerts 1997; Taylor 1995] і фреймову семантику [Fillmore 1988].

Підтвердженням фреймової природи семантики мовних одиниць є їх асоціація з конкретними блоками знань, тому значення можна виразити через фрейм. Фрейм бере початок від англійського слова “frame” (рамка) та стосується широкого спектра понять, пов'язаних зі структуруванням оточуючої реальності. Як перспектива сприйняття фрейм утворює формальне визначення ситуації. Це поняття є одним із видів процедурного знання, тобто “знання як”, і позначає послідовність дій, що визначають його функціональний аспект. Фрейм, відомий як мікрофрейм, відрізняється від фрейма

загальної ситуації та охоплює характеристики предмета (ключові для розпізнавання групи об'єктів, вторинні, що можуть бути виведені з узагальненого розуміння предмета, та асоціативні, що виникають через взаємодію з іншими сутностями) [Полужин, Венжинович 2017]. Фреймова семантика в ідіоматиці дає змогу моделювати способи репрезентації фрагментів денотативної ситуації у структурі фразеологічного значення, а також засоби активізації загальних пресупозицій, що забезпечують розуміння фразеологізму в усному або письмовому дискурсі [Mizin et al. 2021, с. 172].

Уперше термін *фрейм* уведений у концептуальний апарат М. Мінським. Відповідно до його інтерпретації, „когнітивний фрейм – це статична, інформаційна структура даних, необхідна для репрезентації стереотипної ситуації” [Minsky 1974]. Крім того, М. Мінський вважає фрейм універсальною категорією, яка поєднує знання, досвід і для якої характерні максимальна формалізованість та енциклопедичність [ibidem]. Верхні рівні фрейма чітко визначені, оскільки утворюються поняттями, що завжди справедливі відносно стереотипної ситуації. На нижчих рівнях наявні термінали, які потрібно заповнити характерними прикладами або даними. Звертаючись до концепції фреймів М. Мінського, важливим питанням є структура фрейма, що формується за рахунок його назви, слотів фрейма та їхніх значень. М. Мінський виділяє кілька рівнів когнітивної структури тексту, серед яких вважаємо за потрібне детальніше зупинитися на *поверхнево-семантичному фреймі* і *поверхнево-синтаксичному фреймі*.

Поверхнево-семантичний фрейм – це значення мовних одиниць (ідіом), прив'язані до певної події, а також кваліфікатори та відношення, пов'язані з учасниками, інструментами, траєкторіями руху та стратегіями, цілями, наслідками й суміжними ефектами.

Поверхнево-синтаксичний фрейм – це множина семантичних валентностей (граматичних конструктів) мовної одиниці, в нашому випадку – ідіом. При цьому валентність розуміємо як потенціал семантико-синтаксичної сполучуваності

лексичних одиниць, що є виявом системно-мовної синтагматики [Селіванова 2006, с. 55]. Тобто, іншими словами, поверхнево-синтаксичний фрейм – це фрейм, який має лінгвістичне та дискурсивне вираження. Отже, аналіз поверхнево-синтаксичного фрейма дає змогу встановити структуру фрейма, репрезентованого в нашій свідомості, за допомогою синтаксичної структури, порядку слів, приєднаних зв'язків тощо.

Тематичний фрейм – тема, портрети й оточення;

Наративний фрейм – загальні моделі сюжетів, фокус уваги наратора тощо).

Термін „фреймова семантика” введений у концептуальний апарат лінгвістики Ч. Філмором, який переосмислив концепцію М. Мінського на підтвердження того, що значення слів (семантичний простір) співвідносяться з певними концептуальними блоками (ментальний простір). Учений переконаний, що фрейм структурує значення мовних одиниць, а мовні одиниці, у свою чергу, викликають асоціації з певним фреймом [Fillmore 1988, с. 239]. Саме тому фрейм, основна роль якого полягає у тлумаченні мовних значень, є категорією, структурованою відповідно до певного мотивуючого контексту [Fillmore 1988, с. 245]. Науковець розробив модель *фреймової семантики*, яка, як відомо, є “спробою витлумачити властивості структурованого знання, пов'язаного зі словами, і описати наслідки, які таке систематизоване знання може мати для моделі семантики” [Glossary of Cognitive Linguistics 2007, с. 86]. Ч. Філмор переконаний, що фрейм структурує значення мовних одиниць, а мовні одиниці, у свою чергу, викликають асоціації з певним фреймом [Fillmore 1987, с. 239]. Основоположним конструктом в теорії *фреймової семантики* є поняття “семантичний фрейм”, який визначається як “структура знань, необхідна для розуміння певного слова або пов'язаного з ним набору слів” [Fillmore 2010, с. 248]. Фреймова семантика, яка дає змогу моделювати принципи структурування досвіду за допомогою значень мовних одиниць, а також способи активації

знань в комунікації, розглядається як ще одне джерело теорії когнітивно-дискурсивного моделювання світу.

Фреймова теорія має багато спільного з теорією семантичного поля. В основі теорії лексичного поля – розуміння (компонентного) аналізу і структури окремих семантичних складових, характерних і специфічних для різних мов. Осмислення семантики одного елемента поля пов'язане з потребою розуміння семантики інших його елементів задля виявлення семантичного змісту цього елемента.

Класичне визначення *компонентного аналізу* належить антропологічному лінгвісту В. Гуденафу (1956), який описав його як техніку аналізу структури семантичного домену шляхом розбиття складних значень на простіші, більш фундаментальні семантичні компоненти. Ці компоненти, часто бінарні за своєю природою, слугують будівельними блоками значень слів, дозволяючи систематично порівнювати й зіставляти лексичні одиниці. Подальші основоположні принципи та методики компонентного аналізу розроблені в працях А. Вежицької (1996) В. Періклієва (2013), А. Круза (2006), М. Рамбо (2012) та ін. Як зауважує С. В. Форманова, при компонентному аналізі опис значень слів у певній лексичній категорії здійснюється шляхом створення таблиці, де слова розміщуються у вертикальному порядку, а семантичні ознаки – у горизонтальному. В точках перехрещення слова та ознаки ставлять позначку +, якщо слово має таку ознаку, та позначку –, коли ця ознака в слові відсутня [Форманова 2021, с. 42]. Однак, як зазначається в тому ж дослідженні, цей метод виявляється мало придатним за відсутності підстав для порівняльного аналізу. Головною метою компонентного аналізу вбачають ефективний редуційний аналіз значення [Rambaud 2012]. У монографії Ю. Ніди (1979) наголошується, що при компонентному аналізі зазвичай беруться до уваги референтні значення. Однак задля оцінки потенційних обмежень цього підходу доцільно описати також інші типи значень, пов'язані з референтними. Значення найзручніше класифікувати за двома перехресними групами чинників: *когнітивними* та *емотивними*, а також *екстралінгвальними* та

інтралінгвальними. Референційне значення ґрунтується на зв'язку між лексичною одиницею та референтом. Референт можна назвати денотатом, однак денотат не є значенням. Значення складається зі структурованої сукупності когнітивних ознак, пов'язаних із лексичною одиницею, які уможливлюють позначення всіх денотатів цією лексичною одиницею. Інакше кажучи, значення складається з набору необхідних і достатніх концептуальних ознак, які дозволяють мовцеві відокремити референційний потенціал однієї лексичної одиниці від потенціалу будь-якої іншої одиниці, яка може мати тенденцію займати частину тієї ж самої семантичної області [Nida 1975, с. 25–26].

1.5. Лінгвокогнітивний підхід в ідіоматиці

Когнітивний підхід в ідіоматиці є альтернативою традиційному, згідно з яким ідіоми витлумачуються як вирази, які функціонують незалежно від будь-якої концептуальної системи і значення яких не виводиться зі значень їх складових конститuentів. Якщо мова заходить про дефініції, тоді ідіоми умовно трактуються як “багатослівні фрази, які відзначаються двома основними характеристиками: некомпозиційністю та синтаксичною цілісністю” [A Glossary of Semantics and Pragmatics, с. 82]. Як приклад візьмемо фразу *spill the beans*. За умови, що реципієнт уперше стикається із цим виразом, існує імовірність, що він/вона може не здогадатися про його справжнє значення. Саме тому ідіоми часто описуються як семантично непрозорі або немотивовані.

У когнітивній лінгвістиці, намагаючись заперечити такі твердження, деякі теоретики [Lakoff & Johnson 1980; Kövecses & Szabo 1996; Langlotz 2006; Gibbs & et al. 1986, 1987, 1999, 2007 та ін.] переконливо доводять, що непрозорість і немотивованість не є однорідними атрибутами для всього масиву ідіоматики. Відповідно, ідіоми часто описуються як “символічні одиниці” [Evans 2009, с. 87] і як “продукти нашої концептуальної системи” [Lundmark 2006, с. 73]. Наприклад, ідіома *cover all the / your bases* ‘to deal with every part of a

situation or activity' [ODI] (укр. перестраховатися) піддається аналізу за умови, якщо реципієнт може здогадатися, що *base* (укр. база) метафорично відповідає певній ситуації або діяльності. Компетенція користувачів мови, тобто знання ролі, яку відіграє база в спорті, а саме в бейсболі, допоможе їм витлумачити значення ідіоми як “уважний до деталей”. Якщо цей вираз розкласти на лексичні компоненти, окремі слова відіграють певну роль у створенні загального значення ідіоми. Більше того, включення цієї ідіоми в словники англійської мови та її специфічне значення зумовлюються метафоричним концептом PURPOSEFUL ACTIVITY IS COMPETITION (укр. ЦІЛЕСПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ Є КОНКУРЕНЦІЄЮ), що підтверджується низкою пов’язаних ідіоматичних виразів, як-от, *to get to first base*. Аналогічно, ідіоматичні вирази *get off the right foot*, *get your feet under the table*, *have a foot in the door* і ще десяток подібних мотивовані нашим загальним знанням, що *foot* (укр. нога, ступня) використовується для просування вперед. Отже, метонімічний перенос ступні для позначення “просування вперед у діяльності” походить із нашого тілесного досвіду.

Мотивацію ідіоми можна схарактеризувати як взаємодію між буквальним та ідіоматичним (узвиченим) значеннями [Boers 2014, с. 188; Burger 2007, с. 91]. В класичному варіанті теорії концептуальної метафори та метонімії стверджується, що мотивація ідіоми виходить на рівень основного (усталеного) образу ідіоми у його взаємозв’язку з концептуальною метафорою, закладеною в нашій концептуальній системі [Lakoff 1987, с. 448]. Звідси випливає, що, аби належати до царини концептуальної метафори, ідіома повинна бути “образною” (“imageable” в термінах Дж. Лакоффа), тобто мати образний компонент. Проілюструємо це за допомогою ідіоми *have a foot in the door*, значення якої мотивоване образом людини, яка ходить від одних дверей до інших, пропонує щось купити і при цьому блокує двері ногою, щоб їх неможливо було зачинити. Наведений вище образ і метафора PROGRESS IS A FORWARD MOVEMENT IN SPACE (укр. ПРОГРЕС – ЦЕ ПЕРЕМІЩЕННЯ

ВПЕРЕД У ПРОСТОРІ), яка, за твердженням Дж. Лакоффа, властива нашій концептуальній системі, відіграють роль в активації значення ідіоми. Таким чином, *having a foot in the door* (укр. просування ноги в двері) – це намагання привернути чинись уваги, порушуючи їх приватний простір.

Д. Добровольський і Е. Пірайнен [Dobrovolskij & Piirainen 2005] розв'язують проблему образності в ідіоматиці відповідно до неогумбольдтіанської концепції внутрішньої форми з метою перенесення питання диференціації між буквальною і образною формами мовної одиниці в когнітивно-семіотичну площину. Образна одиниця, на думку авторів, є знаком вторинної номінації, оскільки “використовує зміст іншого знака як форму, наповнену новим змістом” [Dobrovolskij & Piirainen 2005, с. 17]. Крім того, Д. Добровольський і Е. Пірайнен підкреслюють, що з когнітивного погляду “мотивація ідіоми відіграє роль у її когнітивній обробці” [Dobrovolskij & Piirainen 2005, с. 17]. Відтак мотивація може *базуватися на індексах*, завдяки чому мотивуюча ланка не може бути простежена ні за подібністю, ні за звичаями, а виключно через певну ознаку; знакова мотивація, яку можна витлумачити через інструментарій концептуальної метафори та на основі “багатої образності”. *Символьна* мотивація включає один єдиний компонент, який забезпечує узгодженість з відповідними кодами культури в мові. Особливі випадки мотивації також включають *стереотипи, кінеграми, каламбурні кліше та текстову залежність*, а також *змішані типи мотивації*.

Для А. Ланглотца мотивація ідіоми залежить від того, наскільки конкретний відповідний концепт. Відтак вважається, що ідіоми семантично прозорі, якщо ідіоматичне значення розуміти як буквальне значення внаслідок процесу реінтерпретації [Langlotz 2006, с. 51]. Концептуальні метафори при цьому лежать в основі інтерпретації семантики ідіоми. Переноси між відповідними концептуальними областями можна встановити лише з допомогою енциклопедичних знань, пов'язаних із буквальним значенням.

Г. Бургер також підкреслює дихотомію образного та буквального при трактуванні мотивації ідіом. Враховуючи критерій “семантичної автономії”, дослідник виділив такі семантичні класи ідіом: ідіоми без семантично автономних компонентів, ідіоми із семантично автономними компонентами та ідіоми з єдиною семантично автономною складовою [Burger 2007, с. 96], що відповідає поділу ідіоматики на чисті ідіоми, напівідіоми та буквальні ідіоми за Ч. Фернандо [Fernando 1996] і Е. Кайі [Cowie 2007]. Звідси випливає, що, як визнає сам Х. Бургер, відсутність семантично автономних компонентів прямо пов’язана із семантичною непрозорістю або некомпозиційністю, як-от у випадку ідіоматичної одиниці *swallow the bitter pill*; кілька семантично автономних компонентів можуть зробити семантику ідіоми прозорою (наприклад, *carry coals to Newcastle*); один семантично автономний компонент робить семантику ідіоми частково прозорою (зокрема, *foot the bill*).

Дослідження А. Нацейстоне присвячене ролі фразеологічного образу у візуальному зображенні смислу. Знову ж таки, як стверджує А. Нацейстоне, метафора викликає образ в уяві. Як наслідок, “розуміння функціонального навантаження візуального образу та лінгвального компонента допомагає подолати когнітивний бар’єр між текстовою та візуальною інформацією, оскільки вони повинні розглядатися в єдності” [Naciscione 2010, с. 29].

Р. Гіббс і Г. Коулстон висувують теорію динамічних систем, у світлі якої ідіоми описуються як “єдиний тип мовних одиниць, які виражають значення, що потребують додаткової прагматичної або позамовної інформації” [Gibbs, Colston 2012, с. 50-51]. Автори також переконані, що ідіоми є аналізованими мовними одиницями, завдяки чому окремі конституенти беруть участі в створенні загального значення ідіоми. Наприклад, в ідіомі *spill the beans* компонент *spill* має загальноприйняте значення “раптово виявити”, яке реєструється словниками англійської мови.

Як проміжне резюме погоджуємося з Г. Бургером щодо питання, кому потрібна мотивація значення ідіом: користувачам мови чи дослідникам.

З погляду вживання, носії мови рідко замислюються над буквальним значенням ідіом. Вони їх засвоюють у вигляді готових мовних зворотів і відтворюють у такий же спосіб. Етимологія ідіом, таких як *far cry from, cost an arm and a leg, sit on the fence*, не вирішальна в цьому випадку. Однак психолінгвістика не погоджується з таким твердженням.

Р. Гіббс, наприклад, переконаний, що для носіїв мови буквальне чи метафоричне прочитання висловлення не суттєві. Навпаки, саме конвенціональність фрази або речення буде визначальною щодо легкості їх розуміння та запам'ятовування. Більше того, якщо користувачі мови не знають етимології ідіоми, вони завжди можуть розраховувати на власні концептуальні знання щодо позначуваного домену, щоб точно визначити значення ідіоми, як, наприклад, *spilling the beans* [Nayak & Gibbs 1990]. У дослідженні Р. Джіора ідіоматичні значення знайомих ідіом завжди активувалися як у буквалізованих, так і в ідіоматичних контекстах [Giora 2003]. Деякі дослідники нині обстоюють *гібридну модель інтенпретації ідіом* (Caillies and Butcher 2007; Libben and Titone 2008), яка стверджує, що образні значення семантично прозорих ідіом запам'ятовуються у вигляді конфігурацій, а семантично непрозорих – у вигляді довгих слів.

Сьогодні існує достатньо аргументів на користь того, що формульні послідовності, а отже й ідіоми, обробляються швидше, ніж їхні буквальні аналоги. Носії мови та впевнені користувачі не повинні спочатку підбирати буквальне значення, аби потім активувати ідіоматичне значення виразу [Conklin and Schmitt 2008; Egan et al., 2023]. Хоча ідіоми можуть бути градуальними в контексті ідіоматичності [Howarth 1998], контекстні підказки та аналогія визначаються як єдині практично доцільні інструменти у роботі з абсолютно невідомими ідіоматичними виразами як для носіїв, так і досвідчених користувачів мови [Wray et al. 2016]. Крім того,

якщо мова йде про семантичну прозорість ідіом, носії мови (викладачі англійської мови) та користувачі мови (викладачі англійської мови як іноземної) мали схильність присвоювати різну міру прозорості для тих самих ідіом, за твердженням Ф. Бурса та С. Уебба [Boers & Webb 2015]. Результати цього дослідження суперечать висновкам, представленим С. Скуфакі, де впевнені користувачі мови продемонстрували результати, аналогічні носіям мови при виконанні завдань щодо визначення міри семантичної прозорості ідіом. Контекстуальні підказки при цьому вказувались як найбільш практичні інструменти для визначення міри прозорості ідіом [Skoufaki 2008]. За переконанням А. Чесліцької, контекст може допомогти користувачам мови розпізнати й виключити невідповідні значення ідіом, якщо вони вбудовані в образно упереджені речення [Cieslicka 2011]. Однак ці погляди не поділяються іншими дослідниками. Ф. Лі, наприклад, обстоює педагогічні переваги концептуальних метафор та образних схем при вивченні ідіом, на відміну від традиційного контекстного методу [Li 2012, с. 40].

З іншого боку, в рамках концепції фонологічної мотивації ідіом та багатослівних виразів Ф. Бурс і С. Ліндстромберг дослідили, що асонанс (повторення голосних), наприклад, *white lie, cook smb's goose*, алітерація (повторення перших букв), наприклад, *cut the cackle, too good to be true*, та римування, наприклад, *even Stephen, thrills and spills* становлять близько 20% з усіх 5667 багатослівних одиниць, зареєстрованих у Macmillan English Dictionary [Boers & Lindstromberg 2009, с. 110-111]. С. Гріс із застосуванням корпусного підходу виявив, що алітерація в англійських ідіомах та багатослівних одиницях набагато частотніша у порівнянні з початковими очікуваними показниками [Gries 2011].

Н. Ф. Венжинович, дискутуючи щодо природи фразеологічного значення, підкреслює, що воно складається з образного представлення метафоричного, метонімічного або порівняльного типу, через яке називається денотат і наводиться

його конотативна характеристика в сигніфікаті [Венжинович 2018, с. 55].

Відношення між явищами метафоризації та ідіоматизації базуються на зв'язках двобічної спрямованості. Так, назва словника, укладеного Н. Рентоном, *Metaphorically speaking: A Dictionary of 3800 Picturesque Idiomatic Expressions* вказує на те, що метафори – ідіоматичні, а ідіоми – метафоричні. Справді, словник містить велику кількість ідіом, як-от *hand over fist*, *trail one's coattails*, *a skeleton in the cupboard* тощо. Схожим принципом керувалися при укладанні словника *Oxford Idioms Dictionary* (2005). Його укладачі доволі часто в дефініціях витлумачують певний компонент ідіоми або всю ідіому в термінах метафори, наприклад: *at a canter without much effort; easily. British (At a canter is a horse-racing metaphor: a horse has to make so little effort that it can win at the easy pace of a canter rather than having to gallop)* [ODI, с. 45].

У річищі задекларованої в монографії проблематики особливої ваги набуває міркування про те, що основними механізмами формування фразеологічного концепту є когнітивна метафора та когнітивна метонімія.

Коротко зупинимось на основних перевагах методу концептуальної метафори та метонімії. Основний постулат цієї концепції полягає в тому, що людське мислення за своєю природою метафорично-метонімічне, внаслідок чого ми часто вдаємося до перенесення нашого конкретного досвіду на абстрактні ідеї. Цей принцип був переконливо обґрунтований у подальших монографіях (Lakoff 1987; Kövecses 2015; Gibbs 2017; Strack 2019; Rasse 2022). Ідіоматика [Lakoff & Turner 2003] та формульна мова (Wood 2015) вважаються чи не найпереконливішими свідченнями існування концептуальної метафори. Тому вважається, що ідіоми *to take one's chances*, *an ace up one's sleeve*, *to hold all the aces* концептуалізують різні аспекти концептуальної метафори *LIFE IS A GAMBLING GAME*.

Попри широке застосування у низці праць на предмет ідіоматики та фразеології, теорія концептуальної метафори

становила, за твердженням Ф. Бурса, першу хвилю інтересу до образних ідіом [Boers 2014]. Що важливіше, в когнітивній лінгвістиці ідіоми далі розглядаються крізь призму далекосяжних теорій концептуальної метафори (Callies 2017) та образної мови (Sullivan 2013; Dancygier and Sweetser 2014; Liontas 2015; Colston 2015; Colston & Rasse 2022).

Проаналізуємо окремі англійські ідіоми, які вербалізують метафору LIFE IS A GAMBLING GAME / ЖИТТЯ Є АЗАРТНОЮ ГРОЮ в рамках теорії концептуальної метафори. Дж. Лакофф і М. Джонсон (2003) обґрунтували існування вищевказаної концептуальної метафори такими конкретними прикладами:

LIFE IS A GAMBLING GAME / ЖИТТЯ Є АЗАРТНОЮ ГРОЮ.

I'll take my chances. The odds are against me. I've got an ace up my sleeve. He's holding all the aces. It's a toss-up. If you play your cards right, you can do it. He won big. He's a real loser. Where is he when the chips are down? That's my ace in the hole. He's bluffing. The president is playing it close to his vest. Let's up the ante. Maybe we need to sweeten the pot. I think we should stand pat. That's the luck of the draw. Those are high stakes. (Lakoff & Johnson 2003, с. 51)

Дж. Лакофф та М. Джонсон (2003) припускають, що вищенаведені “мовні формули”, “сталі вирази” та “ ідіоми” мотивовані символічною когнітивною структурою – концептуальною метафорою. Концептуальна метафора LIFE IS A GAMBLING GAME/ЖИТТЯ Є АЗАРТНОЮ ГРОЮ містить низку сталих міждомених переносів.

Фактично, ці переноси систематизують ідеї, притаманні більш абстрактному домену LIFE/ЖИТТЯ, за допомогою концептів, що співвідносяться з більш конкретною сферою АЗАРТНА ГРА. Домен LIFE/ЖИТТЯ включає низку концептів. Вони охоплюють емпіричні концепти ризику або можливостей, переваги, збереження сприятливого становища, рівності можливостей, прояву коректної поведінки, перебування у складній чи небезпечній ситуації, наявності прихованої

переваги чи ресурсу, підвищення ризику діяльності, зростання зацікавленості чимось і протидії змінам. До того ж поняття азартних ігор, азартних гравців та їх похідних – авантюристів, переможців, переможених, рівних можливостей – вочевидь включені у домен LIFE/ЖИТТЯ.

Аналогічно, Дж. Лакофф і М. Джонсон (2003) стверджують, що азартні ігри є відповідниками дій у житті. Сюди належать: робити ставки, гра тузом (найстаршою картою), утримання всіх старших карт в грі, правильна комбінація карт, ставки в покері, гра в закриті карти в покері, підвищення ставок у покері і робити ставки за допомогою додавання нових фішок. Концептуальна метафора LIFE IS GAMBLING GAME/ ЖИТТЯ Є АЗАРТНОЮ ГРОЮ демонструє низку переносів зі сфери GAMBLING GAME/АЗАРТНА ГРА на відповідні ідеї в області LIFE. Інакше кажучи, ідеї у сфері LIFE/ЖИТТЯ виражені в термінах інформації зі сфери GAMBLING GAME/АЗАРТНА ГРА. Наприклад, переможці і переможені в домені LIFE/ЖИТТЯ витлумачуються в термінах гравців у карти (покер) тією мірою, якою переможці і переможені зазвичай сприймаються в житті з погляду гравців у карти (покер). Більше того, сприятлива життєва позиція сприймається як вигідна комбінація гральних карт. Отже, емпірична концептуальна метафора **LIFE IS A GAMBLING GAME** (ЖИТТЯ Є АЗАРТНОЮ ГРОЮ) передбачає, що люди сприймають життєві дії як азартні ігри, в яких люди ризикують (one takes his/her chances), мають приховану перевагу (one has an ace up sleeve), або всі козирні карти (one holds all the aces) у ситуаціях, коли кидають жереб (toss-up) або діють наперекір усьому (against-the-odds).

Більше того, за відсутності інформації, закріпленої за концептуальною метафорою і збереженої в нашій пам'яті, важко було би вивести значення таких ідіоматичних виразів у англійській мові: сприймати життєві ситуації як ігри в покер, а людей – як гравців у покер тощо. Як уже було вказано раніше, ідіоматичні вирази слугують лінгвальним підтвердженням існування концептуальної метафори.

У таблиці 1.3 наведено алгоритм переносів, відповідно до яких структурується наведена вище онтологічна концептуальна метафора LIFE IS A GAMBLING GAME/ЖИТТЯ Є АЗАРТНОЮ ГРОЮ.

Таблиця 1.3

**Структура переносів концептуальної метафори
LIFE IS A GAMBLING GAME**

Сфера джерела:	Перенос	Сфера цілі:
GAMBLING GAME / АЗАРТНА ГРА		LIFE / ЖИТТЯ
Gambler	→	Person
Odds	→	Circumstances
Ace	→	Advantage
Aces	→	Favourable position
Toss-up	→	Even chances
Play cards	→	Display behaviour
Chips	→	Situations
Stake	→	Risk
Pot	→	Situation

Стрілка вказує на напрямок перенесення між двома поняттями. Наприклад, концепт гри в карти переноситься на концепт демонстрування поведінки.

Звертаючись до питання про відмінності між теорією концептуальної метафори і теорією концептуальної інтеграції, проаналізуємо такі ідіоми:

- (1) damaged goods;
- (2) Pandora's box;
- (3) Trojan horse.

Розглянемо уривок зі сценарію CBS THE EARLY SHOW від 28 вересня 2010 року, підтверджений у СОСА, який забезпечує контекст для вживання ідіоми damaged goods “a

person who is regarded inadequate or impaired in some way” [ODI] (*перекл.* особа, яку вважають неадекватною або яка має певні порушення) [АУФС]:

...Shortly after leaving, Lohan tweeted her fans about the experience. “What a great place The Dream Center is here in L.A. had a nice time there today, it’s so important to give back. I feel blessed. “

KEN-BAKER: Lindsay has gone from being in jail to being out of jail to suddenly being sort of a Mother Teresa-like figure in nothing but a span of three days.

TARA-MERGENER: Some in Hollywood question the motive behind her sudden acts of kindness.

KEN-BAKER: It’s no secret in Hollywood that Lindsay Lohan is damaged goods. The question is, can she repair herself and repair her image so that people will feel confident enough to hire her?

З погляду теорії концептуальної метафори, ідіома *damaged goods* позначає конкретну метафору ЛЮДИНА Є ТОВАРОМ. У випадку характеристики Ліндсей Лохан, американської актриси, необхідно залучити загальну метафору ЛЮДИНА Є ТОВАРОМ, вихідний концепт якої ЛЮДИНА вказує на погіршення іміджу людини в суспільстві. Отже, метафору РЕПУТАЦІЯ Є ТОВАРОМ трактуємо в рамках переносу, сформованого на базовому досвіді того, що є вигідне (або прибуткове) з погляду зору економіки (продаж пошкоджених товарів, тобто товарів зі зниженою якістю або продуктивністю, збиткових товарів).

У випадку теорії концептуальної інтеграції, контекст, в якому вжито ідіому *damaged goods*, відіграє вирішальне значення в його когнітивній обробці. Можна припустити, що після прочитання першого речення і тексту, який передує ідіомі *damaged goods*, читач сконструює ментальний простір з інформацією про те, що Ліндсей Лохан пройшла лікування в центрі реабілітації наркозалежних (Dream Center – це місія Церкви християн віри євангельської – п’ятидесятників, яка пропонує програми реабілітації для нарко- та алкозалежних, серед іншого). Назвемо цей ментальний простір *drug abuse*

space/простір зловживання наркотиками. Цей ментальний простір є ситуативною конструкцією, що включає такі когнітивні моделі, як LINDSAY LOHAN/ЛІНДСЕЙ ЛОХАН, HOLLYWOOD ACTRESS/ГОЛІВУДСЬКА АКТРИСА, DRUG AND ALCOHOL ABUSE/ЗЛОВЖИВАННЯ НАРКОТИКАМИ І АЛКОГОЛЕМ. Окрім простору *drug abuse space/простір зловживання наркотиками*, вищезгадана ідіома активує інший ментальний простір, який назовемо *reputation damage space/простір* руйнування репутації. Цей простір породжує концептуальну структуру когнітивної моделі зі сфери економіки, яка асоціюється з товаром (або товарами), низької якості або продуктивності через неякісну доставку. Інший прихований зміст, що впливає з цієї когнітивної моделі, полягає в тому, що торгівля пошкодженими товарами призводить до зниження прибутку. Теорія концептуальної інтеграції стверджує, що два вищезгаданих ментальних простори, які інакше можна назвати вхідними просторами, об'єднуються або змішуються. Результатом цієї пізнавальної діяльності є новий змішаний простір, що містить інформацію двох вхідних просторів. Поряд із цією інформацією, змішаний простір містить емергентну структуру, яка з'явилася раптово й дещо відрізняється від вхідних просторів. Фоконьє і Тернер (2003, с. 48) стверджують, що для проєкції вхідних просторів у змішаний необхідно здійснити три процеси: *контамінацію, завершення і специфікацію*.

Що стосується контамінації, то вона відбувається в тому випадку, коли концептуальний зміст з вхідних ментальних просторів поєднується в змішаному просторі, наприклад, пошкоджений товар тлумачиться як неадекватна особа або особа з певними порушеннями. Завершення як процес постає обов'язковою умовою для розуміння словосполучення, оскільки речення *It's no secret in Hollywood that Lindsay Lohan is damaged goods* не висвітлює ситуацію в повному обсязі. Попередній контекст допомагає читачеві отримати інформацію про те, чому Ліндсей Лохан уподібнюють пошкодженому товару, тобто через те, що вона лікувалася від наркоманії. У випадку процесу

специфікації, Фоконье і Тернер стверджують, що словосполучення може бути збагачене інформацією, яка вважається необхідною, доречною або просто цікавою. Отже, хоча змішаний простір описує Ліндсей Лохан як людину із заплямованою репутацією, яка може мати труднощі з пошуком роботи у зв'язку з її алкоголізмом і наркоманією і яка повинна зробити все можливе, щоб поліпшити свій імідж, вона все ще може розраховувати на підтримку деяких кінопродюсерів, таких як Кріс Хенлі. Звідси робимо такі висновки. Теорія концептуальної метафори забезпечує доволі прозору процедуру відображення сфер нашого практичного досвіду в термінах абстрактних сутностей. Теорія концептуальної інтеграції (блендингу) пропонує більш переконливий і багатогранний інструментарій для аналізу ідіом на противагу теорії концептуальної метафори.

Висновки до розділу 1

У першому розділі на ґрунті широкомасштабного аналізу сучасного лінгвістично-наукового матеріалу доводиться, що наразі сформувалося проблемне поле із загальнонаукових та мовознавчих передумов міждисциплінарної теорії ідіоматики. Цей факт зумовлює доцільність багатоаспектного дослідження англійської ідіоматики крізь фокус лінгвістичних і загальнонаукових парадигм.

В англо-саксонській лінгвістичній традиції при дослідженні стійких і повністю переосмислених словосполучень найбільш комфортним терміном залишається *“idioma”*. Цей факт враховано нами в при відборі термінології і науковому аналізі ідіоматики англійської мови. Проте, зважаючи на взаємозв’язок ідіоматики з фразеологією як наукою, що вивчає сталі, вирази, ми вважали за доцільне сконструювати робоче визначення терміна *“idioma”* щоби продемонструвати цю взаємозалежність. Відповідно, ідіома визначається як особлива затверджена узусом фразеологічна одиниця, сигніфікат якої переважно різниться від денотатів її складових компонентів.

Викладення історичних принципів і етапів формування ідіоматики спирається на термінологію структуралізму, постструктуралізму та неоструктуралізму. Початок структуралістського періоду в ідіоматиці можна віднести до 1920-х рр., а його завершення – до 1970-х рр. Основі напрями дослідження ідіоматики у рамках структуралістського підходу – це структурно-семантичний, соціокультурний, граматико-синтаксичний, семантичний і лексикографічний. Постструктуралістський період розвитку ідіоматики умовно охоплює 1970-ті рр. – початок 1990-х рр. Найбільш актуальні аспекти дослідження ідіоматики цього періоду знайшли вираження у трьох провідних напрямках: прагматичному, корпусному та когнітивному. Неоструктуралізм – це сучасний етап розвитку ідіоматики, який розпочався приблизно на початку 1990-х рр і триває в наш час. Найбільш актуальними та розробленими напрямами в ідіоматиці в епоху

неоструктуралізму є когнітивний, культурологічний, корпусний, експериментально-психологічний, прикладний і комунікативний.

Останні досягнення в галузі корпусної лінгвістики поряд із технологічним прогресом, зумовили розробку новітнього хмарного та стаціонарного програмного забезпечення для здійснення лінгвістичних досліджень. Очевидними перевагами хмарних онлайн-ресурсів для корпусних досліджень є швидкий доступ, інтуїтивний інтерфейс, відносно невисока вартість підписки, детальна обробка та візуалізація даних і, в окремих випадках, їх статистичний аналіз. Доступ до корпусів за допомогою онлайн-інтерфейсів уможливив охоплення більшого обсягу даних для ширшого спектра мов, на відміну від попереднього десятиліття, що забезпечує доступ до багатомільйонних і багатомільярдних корпусів англійської мови в синхронії і діахронії. Комп'ютеризовані корпуси відіграють вирішальне значення для аналізу великих обсягів тексту з метою виявлення закономірностей, частотності та використання в природній мові. Вони слугують цінним ресурсом для вивчення мовних варіацій і змін у часі, допомагають у тестуванні та розвитку лінгвістичних теорій.

У когнітивно-зорієнтованих дослідженнях ідіоматики основна увага відводиться таким фундаментальним поняттям, як утілене пізнання, категоризація та концепти, граматики та лексикон, емпіричне знання та знання мов, фрейми, ідеалізовані когнітивні моделі, домени, профілі й ментальні простори. Підтвердженням фреймової природи семантики мовних одиниць є їх асоціація з конкретними блоками знань, тому значення можна виразити через фрейм. Фреймова семантика дає змогу змодельовати принципи структурування досвіду за допомогою значень мовних одиниць, а також способи активації знань в комунікації і, відповідно, розглядається як одне із джерел теорії когнітивно-дискурсивного моделювання світу.

Когнітивний підхід в ідіоматиці – альтернатива традиційному, згідно з яким ідіоми витлумачуються як вирази, які функціонують незалежно від будь-якої концептуальної системи і значення яких не виводиться зі значень їх складових

конституентів. За свідченням теорій про мотивацію значення ідіоми можна трактувати як символні одиниці, що є продуктами нашої концептуальної системи. Вона базується на теорії концептуальної метафори та метонімії, передбачаючи два або більше вхідних простори для представлення концептуальної структури, тоді як теорії концептуальної метафори властивий лише один механізм міждоменних переносів. Теорія концептуальної інтеграції спирається на контекст, натомість контекст не має першорядного значення в теорії концептуальної метафори та метонімії.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Матеріал дослідження

Матеріалом монографії слугували ідіоматичні словники сучасної англійської мови. Роль провідного лексикографічного джерела для відбору та впорядкування фактологічного матеріалу виконував *The Oxford Dictionary of Idioms, Fourth edition (2020)*, який загалом налічує понад 10000 ідіоматичних одиниць. Як допоміжні лексикографічні джерела для верифікації та розширення фактологічного матеріалу, а також для перекладу українською мовою використовувалися *Collins Cobuild Idioms Dictionary, Fourth edition (2020)*, *The American Heritage Dictionary Of Idioms, Second Edition (2013)*, *Cambridge Idioms Dictionary (2006)*, *Longman Idioms Dictionary (1998)*, *Українсько-англійський та англо-український фразеологічний словник (2020)* та *Англо-український фразеологічний словник, 3-тє видання (2006)*.

Вибір власне ідіоматичних одиниць для дослідження спирався на міркування неофункціоналізму, який, як відомо, “передбачає сприйняття об’єкта в його взаємодії із середовищем, де мова є інструментом, знаряддям, механізмом для реалізації людиною її намірів як у сфері пізнання, так і у спілкуванні” [Корольова 2015, с. 126]. Неофункціоналізм базується на чотирьох фундаментальних теоріях: *когнітивного функціоналізму* (Cognitive Functionalism) Е. Рош [Rosch 1973], *когнітивної граматики* (Cognitive Grammar) Р. Ленекера [Langhacker 2008], *динамічному функціоналізмі* (Dynamic Systems Theory) Дж. Байбі [Bybee 2013] та *моделі закріплення та конвенціоналізації* (Entrenchment and Conventionalization Model) Г.-Й. Шміда [Schmid 2020].

П. Рейсон зазначає, що корпусні лінгвістичні дослідження відрізняються від більшості досліджень у теоретичній лінгвістиці тим, що основна увага приділяється аналізу мовної вибірки та методам, які використовуються для цього аналізу [Rayson 2015, с. 34]. У випадку корпусних досліджень у центрі уваги перебувають “узагальнені моделі використання мови” [Biber & Jones 2009, с. 1287]. Якщо припустити, що корпусні та функціональні підходи до дослідження мовних явищ у певний спосіб пов’язані між собою, то можна стверджувати про їх певну взаємодоповнюваність та взаємозалежність. У когнітивній лінгвістиці ідіоми зазвичай розглядаються як самостійні гештальт-структури з різним ступенем ідіоматизації, семантична інтерпретація яких виходить за рамки загальноприйнятих правил синтаксису. Виходячи з цих міркувань, лінгвістичне знання можна розглядати як взаємопов’язану мережу збережених у пам’яті конструкцій [Horvath & Siloni 2017], що охоплює широкий спектр – від морфем до пасивних дієприкметників. Ідіоми розташовуються приблизно по центру цього спектра. Граматика ж у широкому розумінні позиціонується як множинність символічних одиниць або конструкцій, в яких поєднуються форма та пов’язане з нею значення, що передбачає конвенціоналізовані асоціації між фонологічною та семантичною/концептуальною структурами [Goldberg 2006]. У функціональній граматиці (граматиці конструкцій) частотність лексем, зокрема в тексті або корпусі, надзвичайно важлива [Bybee 2013], оскільки вона може відображати фактичний рівень закріплення мовної одиниці в концептуальній системі [Divjak & Caldwell-Harris 2015].

Беручи до уваги вищесказане, вибірка ідіом здійснювалася на основі принципу частотності та за семантичною ознакою “взаємодії суб’єкта з іншим суб’єктом та/або навколишнім середовищем”, наведеною вище. Оксфордський словник ідіом містить тематичний індекс ідіом, організованих у фразеосемантичні групи (далі – ФСГ). Найбільш численними групами ідіом за вказаною ознакою є СУПЕРЕЧКА ТА КОНФЛІКТ (далі – КОНФЛІКТ) (34 ідіоми), СПІВПРАЦЯ (28

ідіом), КРИТИКА (24 ідіоми), ХАБАРНИЦТВО, КОРУПЦІЯ і ВИМАГАННЯ (далі – КОРУПЦІЯ) (19 ідіом) і ПРОЩЕННЯ і ПРИМИРЕННЯ (далі – ПРИМИРЕННЯ) (11 ідіом), загалом 116 опорних ідіом. Остання група, найменша, використовувалася як виняток для підтвердження закономірності. Повний список ідіом для кожної групи наведено у відповідних підрозділах розділу 3.

Загалом, аналіз фактологічного матеріалу здійснювався на основі трьох принципів: *корпусно-базованого функціонального аналізу*, *фреймового аналізу* та *концептуального аналізу* ідіоматики англійської мови.

2.2. Методика дистрибутивно-квантитативного аналізу ідіоматики англійської мови

У дослідженні варіативності ідіом та ідіоматичності важливі два ключові аспекти: “варіативність користувачів мови” та “варіативність використання мови” [Murat 2009]. Ці аспекти тісно пов’язані між собою : перший включає регіональні відмінності, такі як британський національний варіант англійської мови (BrE) та американський національний варіант англійської мови (AmE), а також соціолінгвістичні особливості, такі як соціальний клас, вік та стать, для прикладу. Другий аспект зазвичай пов’язують із прагматикою, яка вивчає соціокультурний контекст користувачів мови, або соціальною когнітивною лінгвістикою [Schönefeld 2022], передусім спрямованою на опис “соціально-інтерактивних механізмів того, як використання мови формує лінгвістичні знання на рівні мовця та слухача” [Divjak, Levshina, Klavan 2016].

Сучасний стан дослідження ідіоматики піднявся на новий щабель, на рівні якого емпіричні й базовані на даних концепції розпочинають кидати виклик традиційним лексичним підходам до природи ідіом та ідіоматичності. Відтак лексичні визначення ідіоми як узагальнюючого терміна для семантичних (або чистих) ідіом, напівідіом, метафоричних ідіом, порівнянь, прислів’їв, приказок, гіпербол тощо, які описують ідіоми як “...граматично та лексично усталені вирази, значення яких не

може бути виведене шляхом аналізу значень складових лексем” [Crystal 2019, с. 515], дедалі частіше поступаються місцем більш вузькоспеціалізованим адаптаціям та інтерпретаціям. Наприклад, у корпусній лінгвістиці ідіоми визначаються як “крайня форма готових мовних конструкцій” [Bruckmaier 2017, с. 283]. Граматика конструкцій описує їх як “багатослівні граматичні одиниці, які є ідіосинкретичними в певному відношенні” [Croft & Cruse 2004, с. 230]. У когнітивній лінгвістиці ідіоми позиціонуються як “складні символи зі специфічними формальними, семантичними, прагматичними та соціолінгвістичними характеристиками” [Langlotz 2006, с. 3].

Особливо актуальний для поточної частини дослідження корпусний підхід, який передбачає: а) емпіризм; б) аналіз великої та принципової вибірки текстів; в) широкий автоматичний та інтерактивний комп’ютерний аналіз; г) кількісні та якісні аналітичні методи” [Biber, Reppen 1998].

У поточному дослідженні “низхідний” [O’Keeffe, McCarthy, Carter 2007] корпусно-базований підхід застосовано насамперед для встановлення частотності вживання ідіом з точки зору їхніх вихідних та абсолютних значень. Окрім того, він використовується для ілюстрації та зіставлення реєстрової репрезентації ідіом у двох корпусах. Ми сподіваємось, що такий підхід допоможе встановити деякі соціолінгвістичні особливості досліджуваних ідіом і в такий спосіб перевірити нашу гіпотезу.

Вибір ідіом, що належать до нижчепроаналізованих семантичних категорій, зумовлений нашим початковим припущенням, що конфліктні ситуації, співпраця, критика, примирення та корупція в різних сферах життєдіяльності є релевантними темами, які часто фігурують у дискурсі. З цієї причини очікувалося, що наведені вище ідіоми будуть відносно часто вживатися в дискурсі, зважаючи на те, що наведені вище концепти вважаються важливим засобом прояву соціальної взаємодії [Bardis 1979], а отже забезпечать репрезентативну вибірку для досліджуваних національних варіантів.

У дослідженні використано два корпуси англійської мови: корпус сучасної англійської мови американського варіанта (the Corpus of Contemporary American English, скорочено – COCA) та Британський національний корпус (British National Corpus, скорочено – BNC). Ці корпуси обрано з огляду на їх великий обсяг, збалансованість та відкритий доступ. COCA складається з восьми приблизно однакових за обсягом жанрів текстів: *розмовні тексти, художня література, популярні журнали, газети, наукові журнали, телебачення/кінофільми, блоги та вебсторінки*, загальним обсягом приблизно 1,1 млрд слововживань. COCA охоплює часовий проміжок від 1990 до 2019 рр. Що стосується Британського національного корпусу, ми послуговуємось його новішою версією BNC2014, яку розроблено з метою оновлення версії 1994 року BNC1994. В порівнянні з версією BNC1994, BNC2014 більш збалансована щодо типів текстів, які входять до її складу: *академічна проза* (20%), *художня література* (20%), *газети* (20%), *журнали* (20%), *електронний дискурс* (5%), *інше* (телесценарії, драматургія, парламентські дебати та ін.) (5%) та *розмовні тексти* (5%), загальним обсягом близько 100 млн слововживань. У BNC2014 представлені тексти, які відповідають часовому проміжку від 2010 до 2020 рр.

Корпусно-базований функціональний аналіз ідіоматики англійської мови охоплює кілька етапів.

По-перше, визначаються частотні показники ідіом кожної ФСГ у номінальних та абсолютних величинах (на 1 млн слів) у британському та американському варіантах на прикладі BNC і COCA відповідно. За основу взято методику Е. Густавссон, у монографії якої запропоновано чіткі критерії частотності ідіом [Gustawsson 2006]. Ідіоми з частотою вживання від 0,01 до 0,05 на 1 мільйон слів вважаються *нечастотними* або *низькочастотними*. Показник, еквівалентний приблизно 0,1 на 1 млн слів, корелює з *не дуже частотними* ідіомами. Показник 0,2–0,5 на 1 млн слів відповідає категорії *доволі частотних* ідіом. Ідіоми, показники функціонування яких дорівнюють 0,5–1 на 1 млн слів,

вважаються *часто вживаними*. Ідіоми, які зустрічаються в корпусі частіше, ніж 1 раз на 1 млн слів, можна вважати *дуже часто вживаними*.

По-друге, з'ясовується співвіднесеність ідіом кожної ФСГ із письмовим та усним дискурсами в обох згаданих вище варіантах. Для цього застосовуємо методику атракції (attraction) і залежності (reliance) Г.-Й. Шміда та Г. Кюхенгоффа [Schmid 2000; Schmid and Küchenhoff 2013]. Атракція позначає частку вживання ідіоми в певному регістрі корпусу, тоді як залежність дорівнює частці вживання ідіоми в корпусі загалом (Schmid and Küchenhoff 2013, с. 548). Формула 1 виражає міру впливу інших регістрів на ідіому. Формула 2 показує рівень залежності ідіоми від конкретного регістру в корпусі. Для того, щоб обчислити показник атракції, потрібно поділити показник частотності ідіоми в певному регістрі (наприклад, розмовні тексти) на загальний показник частотності ідіом у цьому ж регістрі. З іншого боку, критерій залежності виводиться методом поділу показника частотності ідіоми в регістрі корпусу на показник її загальної частотності в корпусі [Schmid 2000, с. 54]. Отримані результати переводяться у відсотки.

$$\text{Атракція} = \frac{n \times 100}{E_1} \quad \text{Атракція } \textit{pick a fight (spok)} = \frac{176 \times 100}{787} = 22.36\% \quad (1)$$

$$\text{Залежність} = \frac{n \times 100}{E_2} \quad \text{Залежність } \textit{pick a fight (spok)} = \frac{176 \times 100}{865} = 20.34\% \quad (2)$$

По-третє, встановлюються лінгвальні фактори функціонування ідіом ФСГ КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, КРИТИКА, КОРУПЦІЯ і ПРИМИРЕННЯ в британському й американському усному та письмовому дискурсах.

У *британському варіанті* англійської мови лінгвальними факторами функціонування ідіоматики визначено такі:

- *тип дискурсу*: письмовий, усний;
- *тип тексту*: дискурс, зумовлений контекстом, усний сценаризований дискурс, інформативний дискурс, художній дискурс;

- *жанр тексту (письмовий)*: академічна проза, художня література та поезія, драматургія та кінодискурс, газети, журнали, інтернет-дискурс, офіційні документи;

- *субжанр тексту (усний)*: суспільний/інституційний, освітній/інформативний, відпочинковий, діловий.

В американському варіанті англійської мови до лінгвальних факторів функціонування ідіоматики зараховано такі:

- *тип дискурсу*: письмовий, усний;

- *тип тексту*: дискурс, зумовлений контекстом, інформативний дискурс, художній дискурс;

- *жанр тексту (письмовий)*: академічна проза, художня література та поезія, новини, журнали, інтернет-дискурс;

- *субжанр тексту (усний)*: телебачення, кінофільми, телерадіомовлення.

Природно, що лінгвальні фактори функціонування ідіоматики є власне внутрішньозумовленими чинниками, які впливають на її використання в дискурсі. З огляду на те, що однією з провідних тенденцій розвитку мовознавства ХХІ ст. є теоретичне осмислення мови як антропоцентричного феномену, вважаємо за необхідне розглянути також позамовні або *екстралінгвальні фактори* функціонування ідіоматики англійської мови, до яких віднесено:

- *стать* автора/мовця в усному та письмовому дискурсі: чоловіча, жіноча;

- *вік* автора/мовця в усному та письмовому дискурсі: 0–14, 15–24, 25–34, 35–44, 45–59, 60+;

- *соціальний клас* автора/мовця в усному дискурсі (британський варіант): АВ – керівники вищої та середньої ланки, адміністративні або дипломовані фахівці, С1 – керівники нижчої ланки, адміністративні або офісні працівники, С2 – кваліфіковані працівники, DE – низькокваліфіковані або некваліфіковані працівники.

Усього для з'ясування змісту лінгвальних та екстралінгвальних факторів функціонування ідіоматики англійської мови проаналізовано **20113** контекстів уживання.

2.3. Методика фреймового аналізу ідіоматики англійської мови

У здійсненні семантичного аналізу ідіоматики особливу роль відведено такій когнітивній структурі, як фрейм [Ковалюк 2011]. Фрейм є структурою репрезентації знань, у якій відображено набуту досвідним шляхом інформацію про певну стереотипізовану ситуацію та про текст, який слугує її описом, поряд із інструкцією щодо її використання [Glossary of Cognitive Linguistics 2007].

Теорія фреймів акцентує увагу на тому, що лексичне значення радше пов'язане зі своєю понятійною основою, ніж з лінійно розташованими з ним словами. Семантика фреймів передбачає можливість мовця оволодіти знаннями про це слово повною мірою, що входить у певну область лексики, навіть якщо він із ним не знайомий або знає лише окремі семантично пов'язані слова. За переконанням Ч. Філмора та К. Бейкера, “семантика фреймів допускає існування фреймів, які мають лише одного репрезентанта у сфері лексики” [Fillmore & Baker 2010, с. 319]. Фрейм – це система понять, якій властиве таке співвідношення: “для розуміння одного з фреймів обов'язково осягнути та усвідомити всю структуру, компонентом якої він є” [Лазарев 2014, с. 214].

Відповідно до ідей фреймової семантики, для того, щоб зрозуміти зміст слів *перевага*, *протистояння*, *жертва*, *участь* тощо, нам потрібен доступ до фрейма конфліктної ситуації, який забезпечує фонові знання, засновані на досвіді, з яким пов'язуються ці слова. Наприклад, фрейм конфліктної ситуації складається з низки атрибутів, які щонайменше повинні включати *сторони*, *предмет*, *протилежність* тощо. Отже, певне слово фокусує увагу на певній частині семантичного фрейма, з яким воно співвідноситься, однак не є цілком зрозумілим без інших слів-складових фрейма. Як наслідок, за допомогою слова всередині фрейма прокладається певний “маршрут”, що лінгвістично знаходить вираження в термінах “актантна структура” та “валентність”. Валентність визначається як “потенціал семантико-

синтаксичної сполучуваності лексичних одиниць, що є виявом системно-мовної синтагматики” [СЛТЕ, с. 55]. Термін “актантна структура” – це лексичне представлення актантно-сполучних лексичних одиниць, які сполучаються з актантами, – переважно дієслів, а також іменників (особливо субстантивованих), прикметників і навіть прийменників, яке містить достатню інформацію про актанти цих одиниць або уможлиблює визначення їхньої синтаксичної реалізації [Levin 2018].

Виходячи з цих ідей, фреймовий аналіз відповідних ФСТ ідіом включав низку необхідних, на нашу думку, процедур.

По-перше, здійснено дефініційний аналіз лексем-назв ФСТ ідіом. Дефініційний аналіз традиційно вважається одним із першочерговим кроків будь-якого дослідження в царині лінгвістики, спрямованого на з’ясування лексичних одиниць, за допомогою яких ідентифікується значення концепта, або, іншими словами, слів-ідентифікаторів (Венжинович 2018). Зокрема, А. Вежбицька зазначає, що “лексичне значення, зафіксоване у словнику, – це те, що люди мають на увазі, коли вони вживають слово” [Wierzbicka 1996, с. 237]. Саме слова-ідентифікатори дають змогу встановити релевантні семантичні компоненти (семи) в значенні лексеми-ідентифікатора фрейму. Задля уникнення потенційного суб’єктивізму трактування значення на основі одного лексикографічного джерела, виокремлення лексикографічної інформації про лексему-назву фреймів здійснено на основі семи тлумачних словників англійської мови: The Random House Dictionary of the English Language - The Unabridged Edition (1966) (1), American Heritage Dictionary of the English Language (2006) (2), Oxford English Dictionary: Second Edition (1989) (3), Longman Dictionary of Contemporary English (2015) (4), Chambers 21st Century Dictionary (5), Cambridge English Dictionary (6) і Collins English Dictionary (2014) (7).

По-друге, на основі даних дефініційного аналізу здійснено компонентний аналіз ядерних лексико-семантичних варіантів лексем-ідентифікаторів відповідних фреймів і в результаті виокремлено їх атрибути та відповідні ключові лексеми-репрезентанти фрейма. Наступним кроком був пошук лексем-

репрезентантів у словниках ідіом для лексичного наповнення атрибутів фрейма. В результаті цієї процедури загальний корпус ідіом збільшено до **552 одиниць**.

По-третє, валентнісний (актантно-сполучний) компонент семантичного фрейма ФСГ здійснено шляхом використання пошукового інтерфейсу Корпусу американського варіанта сучасної англійської мови СОСА. Для цього один із конститuentів (в окремих випадках – два і більше) ідіоми вводився в пошуковий рядок інтерфейсу корпусу, для швидшого та надійнішого виявлення пошукуваної ідіоми застосовувалася функція ЗНАЙТИ КОЛОКАТИ за параметрами, які можна відфільтрувати відповідно до частини мови та розташування (стандартно мінімум 4 лексеми лівобічно та 4 лексеми правобічно). Такі налаштування дають змогу безпомилково виявити потрібну ідіому в корпусі та проаналізувати її конкордансні рядки для встановлення її моделей сполучуваності (конструкційних схем) у дискурсі. Далі результати пошуку відсортовувалися за допомогою застосування функції СОРТУВАТИ. Алгоритм роботи цієї функції полягає в тому, що корпус автоматично відбирає 100 довільних максимально збалансованих і репрезентативних уживань ідіоми і відсортовує їх у вигляді конкордансних рядків. Оскільки для застосування цієї функції корпус встановлює умовний поріг частоти вживання – мінімум 100 разів – розглядалися лише ідіоми з еквівалентною або вищою загальною частотою вживання.

2.4. Методика концептуального аналізу ідіоматики англійської мови

Як відомо, один із критичних аргументів не на користь класичного варіанта теорії концептуальної метафори та метонімії Дж. Лакоффа і М. Джонсона [Lakoff, Johnson 1980; Lakoff 1987] полягав у нехтуванні контексту, радше спираючись на глибинні концептуальні структури, на відміну від спонтанних, утворених у процесі комунікації [Ungerer & Schmid 2006].

Схожі міркування знаходимо власне в ідіоматиці, де на основі аналізу конкретних прикладів, із погляду теорії концептуальної

метафори та метонімії та теорії концептуальної інтеграції, декларуються переваги останньої завдяки метафоричності принаймні трьох ментальних просторів у її структурі та, як уже зауважувалося, врахуванню контексту [Omazic 2015; Džanić & Berberović 2020; Kovalyuk 2019]. Проте, якщо теорія концептуальної інтеграції найкраще підходить для опису модифікацій ідіом і ідіоматичної креативності [Omazic 2015; Džanić & Berberović 2020], то найкращим контекстуально-підкріпленням підходом, який враховуватиме як узуальні, так і okazionalні форми ідіом, може стати нещодавно запропонована З. Кевечешем теорія розширеної концептуальної метафори [Kövecses 2020]. За твердженням самого автора, в структурі концептуальної метафори “два найвищі рівні, тобто образи-схеми та домени, можуть бути універсальними (або принаймні поширеними) в культурах, якщо мова йде про метафоричну концептуалізацію соціуму, тоді як рівень фреймів, а особливо – ментальних просторів є доволі культурно- або навіть індивідуально-специфічним” [Kövecses 2020, с. 107]. Звернімося до рівнів концептуальної метафори у розумінні З. Кевечеша. Як відомо, їх у нього чотири: образи-схеми, домени, фрейми та ментальні простори. Ієрархічно вони відповідають чотирьом рівням схематичності, де образ-схема найвищий, а ментальний простір – найнижчий.

Образ-схема слугує основою для абстрактного мислення, виконуючи роль області джерела в метафоричних переносах, за М. Джонсоном [Johnson 1987] і Дж. Лакофом [Lakoff 1987]. В. Еванс визначає образ-схему як “відносно абстрактну концептуальну репрезентацію, яка виникає безпосередньо в результаті нашої щоденної інтеракції та споглядання світу довкола нас” [Glossary of Cognitive Linguistics 2007, с. 106]. Б. Гампе на основі аналізу наукової літератури доводить, що образи-схеми можна узагальнити за чотирма ключовими характеристиками: 1) безпосередньо смислові доконцептні структури; 2) гештальти з високим рівнем схематичності; 3) неперервні аналогові моделі; 4) внутрішньо структуровані, складаються лише з кількох частин [Hampe 2005, с. 2], наприклад, *просторові образи-схеми*: центр-периферія, контакт, зліва-справа тощо.

Подальшою ланкою в ієрархії концептуального знання в теорії розширеної концептуальної метафори вважається домен: “зв’язна ділянка концептуалізації, відносно якої можна схарактеризувати семантичні одиниці” [Langacker 2008, с. 44]. Однією з ключових функцій домена є представлення основи або бази (base) концепта. Механізм співвіднесення концепту та домена Р. Ленекер пропонує витлумачувати за допомогою профілю та бази, де профіль як позначується словом сутність або відношення виступає особливою підструктурою в межах більшої концептуальної структури (бази). Профілювання концепту може відбуватися за рахунок одного або кількох доменів [Croft, Cruse 2004, с. 25]. Одним із різновидів профілювання правомірно вважати метафоризацію, коли один і той самий концепт може профілюватися в межах різних доменів, відображаючи у свідомості різні явища дійсності [Бондаренко 2014, с. 30].

Образи-схеми наповнюють домени змістом. Весь діапазон можливих доменів, для яких лексична одиниця слугує точкою доступу, називають *матрицею доменів* (domain matrix) (термін Р. Ленекера). Домен як матриця включає все розмаїття концептів, які характеризують його різноманітні аспекти. Однак таке визначення домена не передбачає розмежування термінів “домен” і “фрейм”, як відзначав сам Р. Ленекер [Langacker 2008].

За фреймом, згідно зі словниковими дефініціями, стоїть архісема, яка оформлюється низкою лексико-семантичних груп [Єсипенко 2013, с. 32-33]. На думку С. А. Жаботинської, в матриці доменів можна простежити ієрархічний зв’язок між ними [Жаботинська 2009, с. 257]. З. Кевечеш відмінність між доменом і фреймом вбачає у схематичності: фрейми конкретизують певні аспекти матриці доменів, тобто певні концепти вищого рівня в межах домену. К. Салліван ці відношення описує в термінах інклюзивності [Sullivan 2013, с. 21]. На її думку, домени включають або складаються з фреймів.

Ментальний простір – це найнижча ланка у концептуальній структурі ідіоми. Коли певні ролі заповнюються певними значеннями в дискурсі у певних комунікативних ситуаціях, тоді мова йде про ментальні простори [Fauconnier, Turner 2003]. За Ж. Фоконье і М. Тернером, ментальні простори – це часткові

утворення, сконструйовані відповідно до того, як ми думаємо та розмовляємо з метою локального порозуміння та діяльності. Вони складаються з елементів і структуровані за допомогою фреймів та когнітивних моделей. Ментальні простори пов'язані з довгостроковим схематичним знанням, таким як фрейм “йти вздовж певного шляху”, та довгостроковим специфічним знанням. Р. Ленекер ментальний простір називає терміном “поточний дискурсивний простір” (current discourse space). Відповідно, поточний дискурсивний простір – це ментальний простір, який включає все, що вважається спільним для мовця та реципієнта як основа дискурсу в даний момент [Langhacker 2008, с. 59]. Ментальні простори, за переконанням З. Кевечеша, більш конкретні, ніж фрейми, у тому розумінні, що вони не ідентифікуються із загальними ролями та відношеннями в більшості випадків, а радше з їх конкретними різновидами.

Викладені вище міркування даються нам змогу висунути припущення, що концептуальна структура (метафоричної) ідіоми багаторівнева і складається з образу-схеми, домена, фрейма та ментального простору, що буде піддано аналізу в розділі 5.

Відкритим залишається питання метафоричної ідіоми та її ідентифікації. На думку Е. Рооса, можна виділити два основні типи ідіом: *семантичні* (semantic) та *інтераційні* (interactional) ідіоми. Семантичні ідіоми розподіляються на шість підкласів: *метафоричні ідіоми* (metaphorical idioms) (відомі як *стерті метафори*), *односторонні ідіоми* (unilateral idioms) (де лише один компонент ідіоматичний), *ідіоми зі спеціалізованим значенням* (idioms with specialized meanings) (їм властиві додаткові елементи значення окремо від значень їхніх конститuentів), *ідіоми з ізольованими елементами* (idioms with fossilized elements), *незворотні біноми* (irreversible binomials) та *граматично визначені ідіоми* (grammatically defined types of idioms) [Roos 1989, с. 216-217]. М. Вуд зауважує, що метафоричні ідіоми композиційні, оскільки один або кілька їхніх компонентів можна інтерпретувати як метафоричні [Wood 1986]. Однак, за переконанням К. Фельбаум, в ідіомі *spill the beans*, наприклад, компоненти *spill* і *beans* – це є специфічні для ідіоми метафори з “обмеженою дистрибуцією” [Fellbaum 2016, с.

780]. Послугуючись дещо іншою термінологією, Дж. Тейлор називає такі метафори “непродуктивними одноразовими ідіоматичними метафорами” (non-productive one-off idiomatic metaphors) [Taylor 2012, с. 72-73]. Проте усталені метафори мають ширший діапазон використання, тобто ширшу дистрибуцію, а їхні переносні значення послідовно пов’язані з буквальними, потенційно спираючись на концептуальні метафори [Lakoff and Johnson, 1980]. Відтак *battle* (битва) сприймається як суперечка або розбіжність у поглядах (пор.: *battle royal*, *battle of the giants*, *a pitched battle* тощо). Іншими словами, метафори правомірно вважати ширшими за концептуальним змістом у порівнянні з ідіомами (Schildmier Stone 2016, с. 37), що вказує на те, що деякі ідіоми мотивовані метафорами. А. Ланглоц переконаний, що концептуальна метафора відіграє вирішальне значення в мотивації ідіом [Langlotz 2006, с. 46-63]. Однак слід з обережністю розглядати взаємодію між ідіоматичним і буквальним значеннями ідіом, мотивованих вихідними метафоричними образами, з одного боку, і концептуальними метафорами – з іншого. Відповідно компоненти *cat and dog* в ідіомі *fight like cat and dog* та *red rag* в ідіомі *red rag to a bull* є вихідними метафоричними образами, пов’язаними із цільовими концептуалізаціями двох конфліктуючих сторін та предмета, висловлювання або дії, що мають на меті спровокувати гнів. Натомість, константи *tango* в ідіомі *it takes two to tango* та *fire* в ідіомі *add fuel to the fire* є первинними індикаторами, на основі яких відбувається структурування концептуального знання через концептуальні метафори СПІВПРАЦЯ Є ТАНЦЕМ та ГНІВ Є ПОЛУМ’ЯМ.

Визначення метафоричних ідіом проводилося з опорою на процедуру ідентифікації метафори (Metaphor Identification Procedure). Нижче наведемо її алгоритм.

1. Прочитайте весь текст (фрагмент дискурсу) для загального розуміння змісту;

2. Визначте лексичні одиниці в тексті (фрагменті дискурсу).

3. а) Для кожної лексичної одиниці в тексті визначте її значення в контексті, тобто її відношення до об’єкта, характеристики або ознаки в ситуації, про яку йдеться в тексті (контекстуальне значення). Візьміть до уваги найближчий контекст лексичної одиниці.

б) Для кожної лексичної одиниці визначте її більш первісне поточне значення в інших контекстах в порівнянні зі значенням у даному контексті.

в) Якщо лексична одиниця має більш первісне актуальне-поточне значення в інших контекстах в порівнянні зі значенням в даному контексті, ухваліть рішення, чи контрастує контекстуальне значення з первісним і чи може воно бути зрозумілим у порівнянні з ним.

4. Якщо так, позначте цю лексичну одиницю як метафоричну [Pragglejazz Group 2007, с. 3].

Проілюструємо цю процедуру за допомогою фрагмента дискурсу, в якому потенційно вжито метафоричну ідіому:

5.1) *Further, The Sun could have cited some of its attempts to mend fences with Liverpool city.*

Для початку розділимо наведене вище речення на лексичні одиниці з використанням скісних штрихів:

/ Further /, / The Sun / could / have / cited / some / of / its / attempts / to / mend fences / with / Liverpool city /.

На даному етапі допускаємо випадки, коли одна лексична одиниця складається із двох слів, наприклад, власні назви *The Sun* і *Liverpool city* і (ідіоматичний?) вираз *mend fences*. Далі для кожної лексичної одиниці зіставляємо три види значення: а) контекстуальне значення, б) базове значення і в) контекстуальне значення у порівнянні з базовим. В кінцевому результаті, вирішуємо, чи вживається лексична одиниця в метафоричному значенні у даному контексті.

Further

а) *контекстуальне значення*: в цьому реченні прислівник “further” вказує на розвиток думки, доповнюючи інформацію, висловлену в попередньому реченні, або, інакше кажучи, створює зв’язність у тексті, чітко пов’язуючи його частини задля полегшення розуміння зв’язків між ними;

б) *первісне значення*: прислівник “further” вживається як синонім до таких сполучних прислівників, як “in addition”, “additionally” і “moreover”, або в своєму третьому значенні відповідно до словників сучасної англійської мови;

в) контекстуальне значення у порівнянні з первісним: контекстуальне значення прислівника “further” еквівалентне первісному.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

The Sun

а) контекстуальне значення: в цьому реченні власна назва *The Sun* стосується конкретного, унікального періодичного видання в конкретному лінгвогеографічному просторі;

б) базове значення: цій власній назві не властиве більш базове значення;

в) контекстуальне значення у порівнянні з базовим: контекстуальне значення еквівалентне базовому.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

could

а) контекстуальне значення: в цьому реченні дієслово *could* є оператором дієслівної фрази *could have cited*, в межах якої воно сигналізує узгодження з іменниковим підметом *The Sun* в однині і виражає певне модальне значення, тобто вказує на те, що відповідна дія або процес могли, ймовірно, відбутися в минулому;

б) базове значення: як модальне дієслово *could*, яке є минулою формою дієслова *can*, вживається для вираження ймовірності, особливо малої або незначної ймовірності дії. Як лексичне дієслово *can* має більш базове значення здатності виконувати певну дію або діяльність;

в) контекстуальне значення у порівнянні з базовим: якщо розглядати дієслово *could* як модальне, тоді його контекстуальне значення еквівалентне базовому. Якщо розглядати дієслово *can* в загальних термінах, тоді контекстуальне значення різнитиметься від базового значення. Однак, беручи до уваги його контекст уживання, вивести контекстуальне значення на основі базового видається неможливим.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

have

а) контекстуальне значення: в цьому реченні дієслово *to have* є оператором дієслівної фрази *have cited*, в межах якої воно сигналізує узгодження з модальним дієсловом *could* і виражає

видове значення, тобто означає, що відповідна дія або процес відбулися або не відбулися в минулому;

б) *базове значення*: як допоміжне дієслово *to have* не має простішого значення. Однак якщо його розглядати як лексичне, тоді його базовим значенням буде володіння (матеріальними об'єктами);

в) *контекстуальне значення у порівнянні з базовим*: якщо розглядати дієслово *to have* як допоміжне, тоді його контекстуальне значення еквівалентне базовому. Якщо розглядати дієслово *to have* в загальних термінах, тоді контекстуальне значення різнитиметься від базового. Однак, беручи до уваги його контекст уживання, вивести контекстуальне значення на основі базового видається неможливим.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

cited

а) *контекстуальне значення*: в цьому контексті “*cited*” позначає дію або діяльність щодо покликання певної інформації, факту або публікації для підтримки або ілюстрації певного погляду;

б) *базове значення*: базове значення дієслова *to cite*, за даними Oxford English Dictionary, 2nd edition, – “офіційно викликати до суду як обвинуваченого або свідка”. Це значення зареєстроване в 1483 р. Значення “цитувати (уринок, книгу або автора); посилалися на джерело як авторитетне”, відповідно до цього ж лексикографічного джерела, з'явилося в 1535 р.;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з базовим*: контекстуальне значення дієслова *to cite* не збігається з базовим в діяхронії. Однак, якщо звернутися до сучасних тлумачних словників англійської мови, можна помітити, що саме пізніше значення вказується як базове.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

some

а) *контекстуальне значення*: в цьому реченні “*some*” діє як неозначений займенник і виконує партитивну функцію, вказуючи на частину певного цілого, в даному контексті – спроб (attempts) референта;

б) *базове значення*: в ролі неозначеного за займенником *some* не закріплено більш базового значення.

в) *контекстуальне значення у порівнянні з базовим:*
контекстуальне значення еквівалентне базовому.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

of

а) *контекстуальне значення:* в цьому контексті прийменник “*of*” має абстрактне, граматичне значення, вказуючи на відношення між сутностями в ситуації, про яку йде мова в тексті;

б) *базове значення:* прийменник *of* не відзначається більш первісним значенням;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з базовим:*
контекстуальне значення еквівалентне первісному.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

attempts

а) *контекстуальне значення:* в цьому контексті іменник “*attempts*” вказує на дію або діяльність референта щодо досягнення цілей цієї діяльності або пов’язаних із нею спроб;

б) *первісне значення:* іменник *attempt* не відзначається більш первісним значенням;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з базовим:*
контекстуальне значення збігається з базовим.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

to

а) *контекстуальне значення:* в цьому контексті частка “*to*” виконує виключно граматичну функцію вказівки на інфінітивну форму дієслова. Відповідно її значення доволі абстрактне та схематичне;

б) *первісне значення:* частка *to* не відзначається більш первісним значенням, окрім як виконання функції маркера інфінітива дієслова. У ролі прийменника *to* має більш первісне значення вказівки на кінцеву точки або пункт призначення руху у фізичному просторі, наприклад, *they make me tempted to book a flight to New York just to hang out at Shake Shack all autumn long*;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з первісним:* якщо розглядати *to* як маркер інфінітива, то контекстуальне значення збігається з основним значенням. Якщо ж розглядати лексему *to* в

цілому, то контекстуальне значення контрастує з основним, просторовим значенням прийменника *to*.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

tend

а) *контекстуальне значення*: в цьому контексті ідіоматичний вираз *tend fences* має значення налагоджувати відносини за ініціативою референта з владою міста Ліверпуль. Контекстуальне значення конститuenta *tend* – налагоджувати, конститuenta *fences* – відносини;

б) *первісне значення*: первісне значення *tend* у виразі *tend fences*, відповідно до Cambridge English Dictionary, – відремонтувати зламану або пошкоджену річ. Оксфордський словник англійської мови також вказує це значення *tend* як первісне;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з первісним*: контекстуальне значення розходиться з первісним і може бути витлумачене методом зіставлення обох значень: процес налагодження відносин між референтом і владою міста Ліверпуль можна зрозуміти як процес усунення фізичних недоліків огорожі між сусідами.

Ужита в метафоричному значенні? Так.

fences

а) *контекстуальне значення*: в цьому контексті *fences* має значення відносин між референтом і владою міста Ліверпуль;

б) *первісне значення*: первісне значення *fence* пов'язано із захистом або самозахистом, відповідно до Оксфордського словника англійської мови;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з первісним*: контекстуальне значення розходиться з первісним і може бути витлумачено методом зіставлення обох значень: процес налагодження відносин між референтом і владою міста Ліверпуль можна зрозуміти як процес усунення фізичних недоліків огорожі, яка виконує певну захисну роль для власників будинку.

Ужита в метафоричному значенні? Так.

with

а) *контекстуальне значення*: в цьому контексті прийменник *with* вживається на позначення відносин, що передбачають зусилля

або дії, спрямовані на певний суб'єкт або об'єкт (владу міста Ліверпуль);

б) *первісне значення*: прийменник *with* не відзначається більш первісним значенням;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з первісним*: контекстуальне значення еквівалентне первісному.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

The Sun

а) *контекстуальне значення*: в цьому реченні власна назва *Liverpool city* стосується конкретного органу місцевого самоврядування в конкретному лінгвогеографічному просторі;

б) *первісне значення*: у цієї власної назви немає більш первісного значення;

в) *контекстуальне значення у порівнянні з первісним*: контекстуальне значення еквівалентне первісному.

Ужита в метафоричному значенні? Ні.

Висновки до розділу 2

Вивчення ідіоматики англійської мови проведено на основі індуктивного відбору, опрацювання та аналізу фактологічного матеріалу про кожну ідіоматичну одиницю. Вибірка матеріалу ґрунтувалася на ідеях неофункціоналізму про кореляцію між частотністю використання лінгвістичних одиниць у дискурсі та їх когнітивною значимістю. В основу вибірки ідіом для цього дослідження закладено принцип частотності та семантичну ознаку “взаємодія суб’єкта з іншим суб’єктом та/або навколишнім середовищем”.

Корпусно-базований функціональний аналіз уможливив встановлення частотних показників ідіом ФСГ КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, КРИТИКА, КОРУПЦІЯ і ПРИМИРЕННЯ в номінальних та абсолютних величинах, а також їх подальше ранжування на такі п’ять груп: *нечастотні* або *низькочастотні*, *не дуже частотні*, *доволі частотні*, *часто вживані* та *дуже часто вживані*. В рамках цього підходу також з’ясовано співвіднесеність ідіом кожної ФСГ із письмовим та усним дискурсами в британському та американському національних варіантах. Додатково, з опорою на чітко визначені відповідні категорії, описано лінгвальні та екстралінгвальні характеристики ідіом названих ФСГ в обох досліджуваних варіантах англійської мови з метою побудови цілісної картини функціонування англійських ідіом у дискурсі.

Фреймовий аналіз із залученням структурних методик дефініційного та компонентного аналізів дав змогу виділити лексеми-ідентифікатори відповідних фреймів КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, КРИТИКА, КОРУПЦІЯ і ПРИМИРЕННЯ і, на їх основі, виокремити атрибути та відповідні ключові лексеми-репрезентанти фреймів, які в подальшому були підтверджені в значеннях ідіоматичних виразів, що використовувалися для лексичного наповнення атрибутів фреймів. Валентнісний (актантно-сполучний) компонент семантичного фрейма відповідних ФСГ здійснено шляхом використання пошукового

інтерфейсу Корпусу американського варіанта сучасної англійської мови СОСА. Окреслені параметри пошуку дають змогу безпомилково виявити потрібну ідіому в корпусі та проаналізувати її конкордансні рядки для встановлення та опису моделей сполучуваності (конструкційних схем) у дискурсі.

Третій етап дослідження полягав у вивченні концептуальної структури ідіоматики англійської мови. З цією метою відібрано метафоричні ідіоми в кожній ФСГ відповідно до процедури ідентифікації метафори. Відтак ідіоми верифіковано в дискурсі й описано із застосуванням теорії розширеної концептуальної метафори, яка є багаторівневою і складається з образу-схеми, домена, фрейма та ментального простору. Результати концептуального аналізу узагальнено у відповідних таблицях, на основі яких виведено спільні та відмітні (унікальні) ознаки ФСГ ідіом загалом та кожної метафоричної ідіоми зокрема.

Завдяки авторському підходу до опису ідіоматики англійської мови здійснено її всебічний і комплексний аналіз, методики та принципи якого можуть бути застосовані в ході досліджень інших одиниць або категорій англійської мови.

РОЗДІЛ 3

ДИСТРИБУТИВНО-КВАНТИТАТИВНИЙ АНАЛІЗ ІДІОМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ця частина дослідження має на меті зробити внесок в корпусні підходи до вивчення ідіоматики, зосереджуючись на потенційних лінгвістичних і соціолінгвістичних відмінностях у використанні ідіом на позначення конфлікту, співпраці, критики, корупція та примирення у двох національних варіантах англійської мови – британському та американському. Відповідно висувається припущення про те, що якщо певний концепт, як-от критика, специфічний для певної країни, а отже – і для певної культури, доцільно з'ясувати питання щодо існування певних відмінностей між двома національними варіантами англійської мови у вираженості специфічних лінгвальних і екстралінгвальних категорій. Визначаються частотні показники ідіом кожної ФСГ у номінальних та абсолютних величинах. Досліджується співвіднесеність ідіом кожної ФСГ із письмовим та усним дискурсом в обох варіантах.

3.1. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ КОНФЛІКТ в англійській мові

У цьому підрозділі увагу звернено на лінгвальні та екстралінгвальні ознаки ідіом ФСГ КОНФЛІКТ в англійській мові. У табл. 3.1 внесено дані про частотність вживання цієї групи ідіом у корпусах BNC і COCA у вихідних і абсолютних величинах. Із 34 ідіом загалом, 9 ідіом, як-от *chop logic*, не були виявлені в BNC і 3 – в COCA. Хоча з упевненістю можна стверджувати, що 2, 3 або 4 випадки вживання ідіом на весь корпус обсягом 100 млн слів, не кажучи вже про 1,1 млрд слів, дуже близькі до нульової частотності. Відповідно, діапазон фактичної частотності вживання ідіом поточної семантичної групи становить від 1 (ідіоми *high words*, *go to the mat* і *passage*

of arms) до 45 (ідіома *lock horns*) у BNC і від 1 (ідіома *kick up dust*) до 709 (ідіома *pick a fight*) у COCA. В абсолютному перерахунку це відповідає показникам від 0,01 до 0,45 на 1 млн слів у BNC і від 0,0009 до 0,644 на 1 млн слів у COCA. Спираючись на одержані кількісні дані, приходимо до попереднього висновку, що в BNC 7 ідіом (20,5%), наприклад, *pick a fight* і *be at each other's throats*, можна віднести до категорії доволі частих у дискурсі, тоді як у COCA такими виявилися 4 ідіоми (11,7%), зокрема, *fight tooth and nail* і *be at each other's throats*. До категорії рідко вживаних ідіом можна віднести 8 виразів (23,5%) у BNC, як-от *fight like cat and dog* і *cross swords*. Якщо мова йде про схожу категорію у COCA, то такими виявилися 11 ідіом (32,3%), наприклад, *bone of contention* і *have a bone to pick*. Однак більшість ідіом в обох корпусах, як свідчать наведені в таблиці дані, такі, що рідко зустрічаються або взагалі не зустрічаються у дискурсі. Оскільки дані щодо лінгвістичних чинників функціонування ідіом у британському та американському варіантах будуть представлені в узагальненому вигляді, вважаємо за потрібне описати співвіднесеність ідіом з письмовим і усним дискурсом, використовуючи методи квантитативної корпусної лінгвістики (див. табл. 3.2). На нашу думку, найбільш вдалою методикою визначення цієї співвіднесеності є розрахунок критеріїв *атракції* (attraction) і *залежності* (reliance). Як уже було зазначено раніше, за допомогою атракції можна визначити частку вживання ідіоми в певному регістрі корпусу, тоді як залежність виражає питому вагу вживання ідіоми виключно в корпусі (Schmid and Küchenhoff 2013, с. 548). У табл. 3.2, де n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі BNC, E_1 – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі BNC, E_2 – частота вживання ідіоми в корпусі BNC, a – атракція; r – залежність, ідіоми розміщені відповідно до критерію атракції – від найвищого до найнижчого показників. На відміну від табл. 3.1, в табл. 3.2 відібрані ідіоми відповідно до умовного порогу частотності (мінімум 5 вживань у письмовому дискурсі і вище). Ідіоми з найвищими показниками атракції у письмовому

дискурсі BNC – lock horns (a = 14,3%), at loggerheads (a = 12,1%), pick a fight (a = 8,9%) тощо,

Таблиця 3.1

Частота вживання ідіом ФСГ КОНФЛІКТ

№	Ідіома	BNC	Ha 1 млн, BNC	COCA	Ha 1 млн, COCA
1	<i>agree to differ</i>	2	0,02	8	0,007
2	<i>apple of discord</i>	0	-	9	0,008
3	<i>bandy words</i>	6	0,06	18	0,016
4	<i>battle of the giants</i>	0	-	4	0,003
5	<i>bone of contention</i>	25	0,25	170	0,154
6	<i>have a bone to pick</i>	6	0,06	137	0,124
7	<i>fight like cat and dog</i>	10	0,10	0	-
8	<i>chop logic</i>	0	-	4	0,003
9	<i>at cross purposes</i>	7	0,07	107	0,097
10	<i>cross swords</i>	14	0,14	104	0,094
11	<i>take up the cudgels</i>	3	0,03	10	0,009
12	<i>cut and thrust</i>	16	0,16	21	0,019
13	<i>play devil's advocate</i>	20	0,20	371	0,337
14	<i>divide and rule</i>	9	0,09	92	0,083
15	<i>kick up dust</i>	0	-	1	0,001
16	<i>add fuel to the fire</i>	15	0,15	209	0,190
17	<i>high words</i>	1	0,01	3	0,002
18	<i>lock horns</i>	45	0,45	168	0,152
19	<i>at loggerheads</i>	40	0,40	178	0,161
20	<i>go to the mat</i>	1	0,01	122	0,110
21	<i>passage of arms</i>	1	0,01	2	0,001
22	<i>pick a fight</i>	28	0,28	709	0,644
23	<i>pour oil on troubled waters</i>	2	0,02	5	0,004
24	<i>part brass rags with</i>	0	-	0	-
25	<i>hold the ring</i>	0	-	6	0,005
26	<i>running battle</i>	6	0,06	60	0,054

Продовження таблиці 3.1

27	shoot it out	0	0	40	0,036
28	sparks fly	18	0,18	184	0,167
29	be at each other's throats	26	0,26	344	0,312
30	fight tooth and nail	16	0,16	556	0,505
31	trail your coat	0	-	0	-
32	try a fall with	0	-	4	0,003
33	war of nerves	2	0,02	50	0,045
34	on the warpath	20	0,20	166	0,150

ідіоми з найнижчими показниками атракції у письмовому дискурсі BNC – *bandy words* ($a=1,9\%$), *at cross purposes* ($a=1,5\%$) і *have a bone to pick* ($a=1,5\%$). Переважна більшість ідіом (77,7%) отримали показники залежності на рівні 90–100 % з огляду на те, що їхні показники частотності вживання в письмовому дискурсі стовідсотково збігаються або незначно відрізняються від показників частотності в корпусі в цілому. Саме тому вважаємо недоцільним описувати атракцію та залежність ідіом в усному дискурсі BNC, зважаючи на їх загалом низьку частотність у корпусі.

Таблиця 3.2

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ
у письмовому дискурсі BNC**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E ₁	E ₂	a	r
1	<i>lock horns</i>	45	313	45	14,3%	100%
2	<i>at loggerheads</i>	38	313	39	12,1%	97,4%
3	<i>pick a fight</i>	28	313	28	8,9%	100%
4	<i>be at each other's throats</i>	24	313	26	7,6%	92,3%
5	<i>bone of contention</i>	24	313	25	7,6%	96%

Продовження таблиці 3.2

6	<i>on the warpath</i>	20	313	20	6,3%	100%
7	<i>play devil's advocate</i>	18	313	20	5,7%	90%
8	<i>sparks fly</i>	18	313	18	5,7%	100%
9	<i>cut and thrust</i>	16	313	16	5,1%	100%
10	<i>fight tooth and nail</i>	16	313	16	5,1%	100%
11	<i>add fuel to the fire</i>	15	313	15	4,7%	100%
12	<i>cross swords</i>	12	313	14	3,8%	85%
13	<i>divide and rule</i>	9	313	9	2,8%	100%
14	<i>fight like cat and dog</i>	8	313	10	2,5%	80%
15	<i>running battle</i>	6	313	6	1,9%	100%
16	<i>bandy words</i>	6	313	6	1,9%	100%
17	<i>at cross purposes</i>	5	313	7	1,5%	71,4%
18	<i>have a bone to pick</i>	5	313	6	1,5%	83,3%

У табл. 3.3, де n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі СОСА, E_1 – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі СОСА, E_2 – частота вживання ідіоми в корпусі СОСА, a – атракція; r – залежність, ідіоми, подібно до табл. 3.2, розміщені відповідно до критерію атракції – від найвищого до найнижчого показників. Враховуючи розміри корпусу СОСА (приблизно 1,1 млрд слововживань), мінімальний поріг частотності ідіоми в корпусі було підвищено з 5 до 50. Встановлено, що до ідіом із найвищими показниками атракції в письмовому дискурсі СОСА належать *fight tooth and nail* ($a = 16,1\%$), *pick a fight* ($a = 15,6\%$), *play devil's advocate* ($a = 10,0\%$) тощо, тоді як до ідіом із найнижчими показниками – *cross swords* ($a = 2,9\%$), *running battle* ($a = 1,7\%$) і *war of nerves* ($a = 0,8\%$). Важливо також відзначити, що на прикладі даних для письмого дискурсу СОСА, переконуємося, що частотність ідіоми не впливає на показник залежності. Так, найбільш частотна ідіома *fight tooth and nail* має ідентичний показник залежності з найменш частотною ідіомою – $r = 72,8\%$ і $73,3\%$ відповідно. Як свідчать показники залежності, для понад 90%

ідіом, окрім *war of nerves* ($r = 44,0\%$), вони перевищують 50% і коливаються в межах від приблизно 55% до 92%. Це означає,

Таблиця 3.3

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ
у письмовому дискурсі СОСА**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>fight tooth and nail</i>	405	2511	556	16,1%	72,8%
2	<i>pick a fight</i>	393	2511	709	15,6%	55,4%
3	<i>play devil's advocate</i>	253	2511	371	10,0%	68,1%
4	<i>be at each other's throats</i>	196	2511	344	7,8%	56,9%
5	<i>add fuel to the fire</i>	164	2511	209	6,5%	78,4%
6	<i>sparks fly</i>	148	2511	184	5,8%	80,4%
7	<i>lock horns</i>	134	2511	168	5,3%	79,7%
8	<i>at loggerheads</i>	132	2511	178	5,2%	74,1%
9	<i>bone of contention</i>	132	2511	170	5,2%	77,6%
10	<i>at cross purposes</i>	89	2511	107	3,5%	83,1%
11	<i>on the warpath</i>	86	2511	166	3,4%	51,8%
12	<i>divide and rule</i>	85	2511	92	3,3%	92,3%
13	<i>have a bone to pick</i>	78	2511	137	3,1%	56,9%
14	<i>go to the mat</i>	76	2511	122	3,0%	62,2%
15	<i>cross swords</i>	74	2511	104	2,9%	71,1%
16	<i>running battle</i>	44	2511	60	1,7%	73,3%
17	<i>war of nerves</i>	22	2511	50	0,8%	44,0%

що загалом у корпусі СОСА ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ менше залежать від усного дискурсу, ніж від письмового.

Таблиця 3.4

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ
в усному дискурсі СОСА**

***n** – частота вживання ідіоми в усному дискурсі; **E₁** – сумарна частота вживання ідіом в усному дискурсі; **E₂** – частота вживання ідіоми в корпусі; **a** – атракція; **r** – залежність*

Продовження таблиці 3.4

<i>Ранг</i>	<i>Ідіома</i>	<i>n</i>	<i>E₁</i>	<i>E₂</i>	<i>a</i>	<i>r</i>
1	<i>pick a fight</i>	316	1214	709	26,0%	44,6%
2	<i>fight tooth and nail</i>	149	1214	556	12,3%	26,8%
3	<i>be at each other's throats</i>	148	1214	344	12,2%	43,0%
4	<i>play devil's advocate</i>	118	1214	371	9,7%	31,8%
5	<i>on the warpath</i>	80	1214	166	6,6%	48,2%
6	<i>have a bone to pick</i>	59	1214	137	4,9%	43,1%
7	<i>at loggerheads</i>	46	1214	178	3,8%	25,8%
8	<i>go to the mat</i>	46	1214	122	3,8%	37,7%
9	<i>add fuel to the fire</i>	45	1214	209	3,7%	21,5%
10	<i>bone of contention</i>	38	1214	178	3,1%	21,3%
11	<i>sparks fly</i>	36	1214	184	3,0%	19,6%
12	<i>lock horns</i>	34	1214	168	2,8%	20,2%
13	<i>cross swords</i>	30	1214	104	2,5%	28,8%
14	<i>war of nerves</i>	28	1214	50	2,3%	56,0%
15	<i>at cross purposes</i>	18	1214	107	1,5%	16,8%
16	<i>running battle</i>	16	1214	60	1,3%	26,7%
17	<i>divide and rule</i>	7	1214	92	0,6%	7,6%

У табл. 3.4, де *n* – частота вживання ідіоми в усному дискурсі СОСА, *E₁* – сумарна частота вживання ідіом в усному дискурсі СОСА, *E₂* – частота вживання ідіоми в корпусі СОСА, *a* – атракція; *r* – залежність, ідіоми, подібно до табл. 3.2 і табл. 3.3, розміщені відповідно до критерію атракції – від найвищого до найнижчого показників. Мінімальний поріг частотності також встановлено на рівні 50 слововживань. Найвищі показники атракції в усному дискурсі СОСА визначено для ідіом типу *pick a*

fight ($a = 26,0\%$), *fight tooth and nail* ($a = 12,3\%$) і *be at each other's throats* ($a = 12,2\%$). З іншого боку, найнижчі показники атракції – для ідіом *running battle* ($a = 1,3\%$) і *divide and rule* ($a = 0,6\%$).

Наступний крок передбачає опис лінгвальних факторів уживання ідіом ФСГ КОНФЛІКТ. Відповідно, у Британському національному корпусі (див. табл. 3.5) ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ більше притаманні письмовому дискурсу, що підтверджується категоріями “*типи тексту*” та “*жанри письмового тексту*”. Зауважимо, що найбільш частотними лінгвальними підкатегоріями для аналізованої ФСГ у Британському національному корпусі є “*газети*” (1,38), “*художня література та поезія*” (0,81) та “*журнали*” (0,76).

Таблиця 3.5

**Дистрибуція ідіом ФСГ КОНФЛІКТ в англійській мові:
лінгвальні фактори (британський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	3,32
		Усний	0,15
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	0,15
		Усний сценаризований дискурс	0,10
		Інформативний дискурс	2,27
		Художній дискурс	0,81
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,12
		Художня література та поезія	0,81
		Драматургія та кінодискурс	0,10
		Газети	1,38
		Журнали	0,76
		Інтернет-дискурс	0,19
		Офіційні документи	0,03
4	Субжанр тексту (усний)	Суспільний/інституційний	-
		Освітній/інформативний	-
		Відпочинковий	0,15
		Діловий	-

Щодо американського національного варіанта, ідіоми ФСТ КОНФЛІКТ, як і в британському національному варіанті, частіше використовуються в письмовому дискурсі, ніж в усному (див. табл. 3.6). Приблизно однакові для обох корпусів показники підкатегорії “академічна проза”. Однак якщо порівнювати дистрибуцію ідіом у розрізі підкатегорій “художня література та поезія”, “газети/новини” та “журнали”, спільних для обох корпусів, спостерігаємо певні відмінності. По-перше, незважаючи на переважно нижчі показники реальної частотності аналізованих ідіом у Британському національному корпусі, абсолютні показники частотності значно вищі саме в Британському національному корпусі, а не в Корпусі національного американського варіанта сучасної англійської мови. По-друге, приблизно однакові показники “жанрів тексту” – “новини” та “журнали” в СОСА, що підтверджує спрямованість цього кластера ідіом на інформативний тип тексту. З іншого боку, якщо порівнювати ці підкатегорії жанрів тексту в Британському національному корпусі, переважаючою підкатегорією є саме “газети”. Суттєві розбіжності зафіксовано також у показниках підкатегорії жанрів тексту “інтернет-дискурс”. Як відомо, в СОСА ця підкатегорія включає “блоги” та “вебсторінки”, які за обсягом і частотністю переважають решту підкатегорій. У BNC загальна частка електронних текстів становить лише приблизно 5%, отже, показники частотності відносно невисокі. Аналізуючи показники усного дискурсу в розрізі обох корпусів, спостерігаємо доволі значні відмінності. В Британському національному корпусі основними різновидами дискурсу, зумовленого контекстом, визначено “суспільний/інституційний”, “освітній/інформативний”, “відпочинковий” і “діловий”, з яких ідіоми зустрічаються лише у “відпочинковому”. В Корпусі національного американського варіанта сучасної англійської мови такими різновидами є “телебачення”, “кінофільми” та “телерадіомовлення”, причому частота вживань ідіом переважаюча в субжанрі “телебачення”.

Таблиця 3.6

**Дистрибуція ідіом ФСГ КОНФЛІКТ в англійській мові:
лінгвальні фактори (американський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	2,34
		Усний	1,06
2	Тип тексту	Дискурс, обумовлений контекстом	1,06
		Інформативний дискурс	1,97
		Художній дискурс	0,37
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,20
		Художня література та поезія	0,37
		Новини	0,36
		Журнали	0,35
		Інтернет-дискурс	1,07
4	Субжанр тексту (усний)	Телебачення	0,69
		Кінофільми	0,20
		Телерадіомовлення	0,17

Розглянемо екстралінгвальні фактори вживання ідіом ФСГ КОНФЛІКТ у корпусах (див. табл. 3.7). Як наслідок, у письмовому дискурсі британського варіанта використання ідіом аналізованої групи більше властиве чоловікам, аніж жінкам, тоді як у американському варіанті показники приблизно однакові. В британському варіанті ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ найчастіше використовуються авторами середньої вікової групи. Схожу ситуацію спостерігаємо і в американському національному варіанті, де використання ідіом середньої вікової групи також переважає інші групи. Це свідчить про те, що використання ідіом ФСГ КОНФЛІКТ зростатиме в межах старшої вікової групи в обох варіантах. Отримані дані для

усного дискурсу майже не відрізняються від даних для письмового. Як і в останньому, використання ідіом авторами чоловічої статі переважає їх використання авторами жіночої статі відвічі в обох варіантах. Що стосується дистрибуції ідіом по вікових групах, у британському варіанті ідіоми розподілені приблизно однаково по майже всіх вікових групах, натомість у американському – абсолютні показники використання ідіом загалом вищі й домінують у середній віковій групі мовця. Принагідно зауважимо, що ця група ідіом майже не використовується як авторами, так і мовцями молодших вікових груп в обох варіантах. Стосовно категорії “соціальний клас мовців”, дані для якої отримано лише для британського національного варіанта, найбільш частотна підкатегорія “АВ”, тобто керівників й адміністраторів вищого та середнього соціальних класів.

Таблиця 3.7

**Дистрибуція ідіом ФСТ КОНФЛІКТ в англійській мові:
екстралінгвальні фактори**

№	Категорія	Підкатегорія	BNC, на 1 млн слів	СОСА, на 1 млн слів
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	1,21	0,33
		Жін.	0,65	0,23
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0-14		
		15-24	0,01	
		25-34	0,30	0,05
		35-44	0,35	0,15
		45-59	0,87	0,20
		60+	0,32	0,15
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,10	0,24
		Жін.	0,05	0,11

Продовження таблиці 3.7

4	Вік мовця (усний дискурс)	0-14		
		15-24	0,01	0,002
		25-34	0,03	0,02
		35-44	0,04	0,10
		45-59	0,03	0,15
		60+	0,04	0,09
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,10	-
		C1	-	-
		C2	0,01	-
		DE	0,04	-

На основі одержаних даних робимо висновок про переважну належність ідіом аналізованої ФСГ до чоловічого письма та мовлення, а також їх переважну відсутність серед груп авторів і мовців молодшого віку.

3.2. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в англійській мові

У цьому підрозділі здійснено характеристику лінгвальних і екстралінгвальних ознак ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в англійській мові. У табл. 3.8 внесено дані про частоту вживання цієї групи ідіом у корпусах BNC і COCA у вихідних і абсолютних значеннях. За даними словників, 28 ідіом тематично співвідносяться з розгляданою ФСГ. Аналізуючи інформацію в табл. 3.8, можемо простежити, що ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ якісніше представлені в COCA, ніж у BNC. Лише одна ідіома – *hitch horses together* – не була підтверджена в COCA, тоді як у BNC таких ідіом налічується чотири: *be art and part of*, *hitch horses together*, *oil and water* і *go with the tide*, або 14% від загальної кількості. Якщо діапазон фактичної (від 2 до 58 вживань) та абсолютної (0,02–0,58 на 1 млн слів) частотності функціонування ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в BNC максимально схожий до даних

попередніх ФСГ, то в СОСА він максимально видовжений за рахунок більшої кількості (*доволі часто вживаних* і *дуже часто вживаних* ідіом – становить від 9 до 2046 фактичних слововживань та від 0,008 до 1,86 вживань на 1 млн слів.

Щодо розподілу ідіом за групами частотності вживання, то, за даними табл. 3.8, до групи *рідко вживаних* ідіом у BNC належать *circle the wagons, play footsie with someone, the old boy network* і *the old school tie* (14,2%). В СОСА ідіом, які відповідають критеріям належності до цієї групи, вдвічі більше: їх налічується загалом 6 одиниць, зокрема, *if you can't beat them, join them, you scratch my back, I'll scratch yours, go with the tide* тощо, що загалом становить 28,5% від загальної кількості.

Стосовно *нечасто вживаних* ідіом, наприклад, *make common cause with, cheek by jowl, hand in glove* тощо, ця група найчисельніша в BNC і включає загалом 12 ідіом, або 42,8% від загальної кількості. В СОСА ситуація з нечасто вживаними ідіомами абсолютна протилежна з огляду на те, що під ці критерії підпадають лише 4 ідіоми (14,2% від загальної кількості), як-от, *oil and water, it takes two to tango* тощо. На основі цього висуваємо припущення, що це відбувається за рахунок зростання частки *доволі часто вживаних* ідіом у СОСА і, відповідно, її зниження у BNC.

Удвічі нижчі показники *доволі часто вживаних* ідіом у порівнянні з нечасто вживаними у BNC (див. табл. 3.8) слугують підтвердженням цієї гіпотези. Доволі часто вживаними ідіомами в BNC встановлено *play ball, build bridges, meet someone halfway* та ін. (загалом 6 одиниць, або 21,4% від загальної кількості). З іншого боку, в СОСА 10 ідіом, наприклад, *circle the wagons, in concert* тощо, відповідають визначенню *доволі часто вживаних*, що приблизно в 2,5 рази перевищує кількість *нечасто вживаних* (35,7% від загальної кількості). *Часто вживані* ідіоми найменш численні з усіх представлених груп. У BNC в складі ФСГ СПІВПРАЦЯ зафіксовано 2 часто вживані ідіоми – *in concert* і

Таблиця 3.8

Частота вживання ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ

№	Ідіома	BNC	На 1 млн, BNC	COCA	На 1 млн, COCA
1	<i>be art and part of</i>	0	-	9	0,008
2	<i>play ball</i>	34	0,34	1044	0,94
3	<i>if you can't beat them, join them</i>	8	0,08	48	0,04
4	<i>build bridges</i>	44	0,44	559	0,50
5	<i>in cahoots</i>	31	0,31	462	0,42
6	<i>make common cause with</i>	9	0,09	237	0,21
7	<i>cheek by jowl</i>	9	0,09	110	0,10
8	<i>circle the wagons</i>	3	0,03	257	0,23
9	<i>in concert</i>	57	0,57	477	0,43
10	<i>play footsie with someone</i>	2	0,02	96	0,08
11	<i>give and take</i>	22	0,22	631	0,57
12	<i>a halfway house</i>	10	0,10	330	0,30
13	<i>hand in glove</i>	8	0,08	116	0,10
14	<i>put your heads together</i>	9	0,09	247	0,22
15	<i>hitch horses together</i>	0	-	0	-
16	<i>meet someone halfway</i>	24	0,24	230	0,21
17	<i>a meeting of minds</i>	14	0,14	244	0,22
18	<i>oil and water</i>	0	-	113	0,10
19	<i>the old school tie</i>	1	0,01	10	0,009
20	<i>the old boy network</i>	4	0,04	55	0,05
21	<i>on the same page</i>	58	0,58	2046	1,86
22	<i>close ranks</i>	12	0,12	195	0,17
23	<i>you scratch my back, I'll scratch yours</i>	9	0,09	50	0,04
24	<i>shoulder to shoulder</i>	40	0,40	672	0,61
25	<i>sing from the same hymn sheet</i>	8	0,08	15	0,01
26	<i>it takes two to tango</i>	9	0,09	118	0,10
27	<i>go with the tide</i>	0	-	19	0,01
28	<i>two-way street</i>	12	0,12	452	0,41

on the same page (7,1% від загальної кількості). У COCA таких ідіом удвічі більше: *play ball*, *give and take*, *on the same page* і

shoulder to shoulder (14,2% від загальної кількості). При цьому збіжність характеристик простежується на прикладі ідіоми *on the same page*.

У табл. 3.9 наведено 20 ідіом із 24, вказаних у табл. 3.29, беручи до уваги поріг частотності (мінімум 5 слововживань). Лише три ідіоми мають показник атракції вище 10%, наприклад, *in concert* ($a = 14,1\%$), *on the same page* ($a = 13,1\%$) і *build bridges* ($a = 10,6\%$), тоді як для переважної більшості ідіом цієї ФСГ показник атракції нижче 10%, зокрема, *you scratch my back, I'll scratch yours* ($a = 1,9\%$). Ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ значною мірою залежать від письмового дискурсу BNC, що підтверджується відповідними коефіцієнтами залежності: для 95% ідіом показники залежності перебувають у діапазоні від 83,8% до 100%. Виняток становить ідіома *it takes two to tango*, коефіцієнт залежності якої $r = 66,6\%$.

Таблиця 3.9

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ
в письмовому дискурсі BNC**

<i>n</i> – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; <i>E</i>₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; <i>E</i>₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; <i>a</i> – атракція; <i>r</i> – залежність						
<i>Ранг</i>	<i>Ідіома</i>	<i>n</i>	<i>E</i>₁	<i>E</i>₂	<i>a</i>	<i>r</i>
1	<i>in concert</i>	57	404	57	14,1%	100,0%
2	<i>on the same page</i>	53	404	58	13,1%	91,3%
3	<i>build bridges</i>	43	404	44	10,6%	97,7%
4	<i>shoulder to shoulder</i>	39	404	40	9,6%	97,5%
5	<i>play ball</i>	32	404	34	7,9%	94,1%
6	<i>in cahoots</i>	26	404	31	6,4%	83,8%
7	<i>meet someone halfway</i>	22	404	24	5,4%	91,6%
8	<i>give and take</i>	19	404	22	4,7%	86,3%
9	<i>meeting of minds</i>	14	404	14	3,4%	100,0%

Продовження таблиці 3.9

10	<i>close ranks</i>	12	404	12	2,9%	100,0%
11	<i>two-way street</i>	11	404	12	2,7%	91,6%
12	<i>a halfway house</i>	9	404	10	2,2%	90,0%
13	<i>cheek by jowl</i>	9	404	9	2,2%	100,0%
14	<i>make common cause with</i>	9	404	9	2,2%	100,0%
15	<i>put your heads together</i>	9	404	9	2,2%	100,0%
16	<i>you scratch my back, I'll scratch yours</i>	8	404	9	1,9%	88,9%
17	<i>if you can't beat them, join them</i>	7	404	8	1,7%	87,5%
18	<i>hand in glove</i>	7	404	8	1,7%	87,5%
19	<i>sing from the same hymn sheet</i>	7	404	8	1,7%	87,5%
20	<i>it takes two to tango</i>	6	404	9	1,5%	66,6%

У письмовому дискурсі COCA (див. табл. 3.10) найбільш частотні ідіоми представлені 22 позиціями. У порівнянні з письмовим дискурсом у BNC, відзначаємо зміни стосовно показників атракції деяких ідіом. У зв'язку з цим лише ідіоми *on the same page* властивий найвищий коефіцієнт атракції ($a = 23,5\%$); для ідіом *shoulder to shoulder*, *play ball*, *build bridges*, *give and take* і *in concert* показники атракції знаходяться в межах діапазону від 8,9% до 7,0% відповідно. Переважна більшість ідіом цієї групи демонструє показники атракції нижче 5%, наприклад, *two-way street* ($a = 4,9\%$), однак також відзначаємо високу частку ідіом із показниками атракції нижче 1%, наприклад, *you scratch my back, I'll scratch yours* ($a = 0,4\%$), *if you can't beat them, join them* ($a = 0,4\%$) тощо. Порівняно з BNC, показники залежності в письмовому дискурсі COCA загалом у середньому нижчі, як-от, ідіоми *give and take* ($r = 69,2\%$), *put your heads together* ($r = 62,7\%$) і *hand in glove* ($r = 57,5\%$). Отже,

в американському дискурсі зберігається тенденція залежності ідіом від письмового дискурсу більшою мірою, ніж від усного.

Таблиця 3.10

**Найбільш частотні ідіоми ФСТ СПІВПРАЦЯ
в письмовому дискурсі СОСА**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>on the same page</i>	1364	5788	2046	23,5%	66,6%
2	<i>shoulder to shoulder</i>	518	5788	672	8,9%	77,0%
3	<i>play ball</i>	514	5788	1044	8,9%	49,2%
4	<i>build bridges</i>	489	5788	559	8,4%	87,4%
5	<i>give and take</i>	437	5788	631	7,5%	69,2%
6	<i>in concert</i>	408	5788	477	7,0%	85,5%
7	<i>in cahoots</i>	294	5788	462	5,0%	63,6%
8	<i>two-way street</i>	284	5788	452	4,9%	62,8%
9	<i>a halfway house</i>	210	5788	330	3,6%	63,6%
10	<i>make common cause with</i>	200	5788	237	3,4%	84,4%
11	<i>meeting of minds</i>	172	5788	244	2,9%	70,5%
12	<i>circle the wagons</i>	164	5788	257	2,8%	63,8%
13	<i>put your heads together</i>	155	5788	247	2,6%	62,7%
14	<i>close ranks</i>	135	5788	195	2,3%	69,2%
15	<i>cheek by jowl</i>	93	5788	110	1,6%	84,5%
16	<i>hand in glove</i>	80	5788	116	1,3%	68,9%
17	<i>oil and water</i>	70	5788	113	1,2%	61,9%
18	<i>it takes two to tango</i>	67	5788	118	1,1%	56,7%
19	<i>play footsie with someone</i>	47	5788	96	0,8%	48,9%
20	<i>the old boy network</i>	38	5788	54	0,6%	70,3%
21	<i>you scratch my back, I'll scratch yours</i>	25	5788	50	0,4%	50,0%
22	<i>if you can't beat them, join them</i>	24	5788	50	0,4%	48,0%

В усному дискурсі СОСА (див. табл. 3.11) найбільш частотні ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ також представлені у кількості 22 одиниць у порядку зниження коефіцієнта атракції, зважаючи на мінімальний поріг частотності на рівні 50 вживань ідіоми. Найвищий показник атракції в усному дискурсі СОСА, як і в письмовому, визначено для ідіом *on the same page* ($a = 24,6\%$) і *play ball* ($a = 19,12\%$), найнижчий – для ідіом *cheek by jowl* ($a = 0,61\%$) і *the old boy network* ($a = 0,58\%$). Показники залежності ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в усному дискурсі СОСА лише в окремих випадках незначно перевищують 50% (ідіоми *play ball* ($a = 50,7\%$), *play footsie with someone* ($a = 51,0\%$) і *if you can't beat them, join them* ($a = 52,0\%$)). Проте загалом для них зберігається тенденція до меншої залежності ідіом від усного дискурсу і більшої – від письмового.

Таблиця 3.11

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ
в усному дискурсі СОСА**

<i>n – частота вживання ідіоми в усному дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом в усному дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>on the same page</i>	682	2772	2046	24,60%	33,3%
2	<i>play ball</i>	530	2772	1044	19,12%	50,7%
3	<i>give and take</i>	194	2772	631	7,00%	30,7%
4	<i>in cahoots</i>	168	2772	462	6,06%	36,3%
5	<i>two-way street</i>	168	2772	452	6,06%	37,1%
6	<i>shoulder to shoulder</i>	154	2772	672	5,56%	22,9%
7	<i>a halfway house</i>	120	2772	330	4,33%	36,3%
8	<i>circle the wagons</i>	93	2772	257	3,35%	36,2%
9	<i>put your heads together</i>	92	2772	247	3,32%	37,2%
10	<i>meeting of minds</i>	72	2772	244	2,60%	29,5%
11	<i>build bridges</i>	70	2772	559	2,53%	12,5%
12	<i>in concert</i>	69	2772	477	2,49%	14,4%

Продовження таблиці 3.11

13	<i>close ranks</i>	60	2772	195	2,16%	30,7%
14	<i>it takes two to tango</i>	51	2772	118	1,84%	43,2%
15	<i>play footsie with someone</i>	49	2772	96	1,77%	51,0%
16	<i>oil and water</i>	43	2772	237	1,55%	18,1%
17	<i>make common cause with</i>	37	2772	116	1,33%	31,9%
18	<i>hand in glove</i>	36	2772	113	1,30%	31,8%
19	<i>if you can't beat them, join them</i>	26	2772	50	0,94%	52,0%
20	<i>you scratch my back, I'll scratch yours</i>	25	2772	50	0,90%	50,0%
21	<i>cheek by jowl</i>	17	2772	110	0,61%	15,4%
22	<i>the old boy network</i>	16	2772	54	0,58%	29,6%

Наступний крок передбачає розгляд лінгвальних факторів функціонування ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ. В Британському національному корпусі BNC2014 (див. табл. 3.12) ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ приблизно вдсятеро частіше зустрічаються в письмовому дискурсі загалом, на відміну від усного (4,01 проти 0,37 на 1 млн слів), що певною мірою відповідає співвідношенню письмового та усного компонентів BNC2014 9:1, закладених в його основу, але водночас підкреслює їх значущість в усному дискурсі. Це увиразнюється підкатегоріями “інформативний дискурс” (2,70 на 1 млн слів) і “художній дискурс” (1,2 на 1 млн слів). Як і в попередніх підрозділах, найбільш частотними лінгвальними підкатегоріями для категорії “жанр тексту (письмовий)” в Британському національному корпусі є “художня література та поезія” (1,20), “газети” (1,08), та “журнали” (0,80).

Таблиця 3.12

**Дистрибуція ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в англійській мові:
лінгвальні фактори (британський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	4,01
		Усний	0,37
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	0,37
		Усний сценаризований дискурс	0,11
		Інформативний дискурс	2,70
		Художній дискурс	1,20
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,45
		Художня література та поезія	1,20
		Драматургія та кінодискурс	0,11
		Газети	1,08
		Журнали	0,80
		Інтернет-дискурс	0,21
		Офіційні документи	0,16
4	Субжанр тексту (усний)	Суспільний/інституційний	-
		Освітній/інформативний	-
		Відпочинковий	0,37
		Діловий	-

Проводячи паралелі з британським національним варіантом, зауважуємо, що в американському варіанті ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ (див. табл. 3.13) відзначаються суттєвими відмінностями щодо співвідношення письмового та усного дискурсів. Якщо узагальнені показники щодо функціонування ідіом у письмовому дискурсі приблизно однакові – 4,01 і 4,54 слововживань на 1 млн слів у BNC і COCA відповідно – то

частка аналізованих ідіом у СОСА приблизно у шість разів перевищує показники їх функціонування у BNC – 2,04 проти 0,37 слововживань на 1 млн слів відповідно. Як засвідчує інформація, наведена для категорії “жанр тексту (письмовий)” в СОСА, ідіоми, представлені в підкатегорії “Інтернет-дискурс”, кількісно переважають інші значущі підкатегорії, такі як “новини” і “журнали”. Водночас варто відзначити зростаючу частку ідіоматичних виразів для підкатегорії “академічна проза”. В усному компоненті СОСА лівова частка функціонування ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ припадає на підкатегорію “телебачення”.

Таблиця 3.13

**Дистрибуція ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в англійській мові:
лінгвальні фактори (американський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	4,54
		Усний	2,04
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	2,04
		Інформативний дискурс	3,97
		Художній дискурс	0,56
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,45
		Художня література та поезія	0,56
		Новини	0,86
		Журнали	0,72
		Інтернет-дискурс	1,94
4	Субжанр тексту (усний)	Телебачення	1,33
		Кінофільми	0,48
		Телерадіомовлення	0,22

Проаналізуємо екстралінгвістичні чинники вживання ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в британському та американському національних варіантах (див. табл. 3.14). Слід зазначити, що дані стосовно екстралінгвістичних факторів засвідчують сформульовані вище висновки щодо лінгвістичних факторів. Відмінності пов'язуються з усьмим дискурсом британського варіанта з огляду на те, що динаміка функціонування ідіом приблизно однакова для категорій. У письмовому дискурсі обох варіантів, як і в усному дискурсі американського варіанта, спостерігаємо чітко виражену гендерну маркованість ідіом у бік чоловічого письма та мовлення. В усному дискурсі британського варіанта зафіксовано протилежну ситуацію: тут домінує жіноче мовлення. Пік функціонування ідіом серед вікових груп авторів припадає на вікову групу “45–59”. Ця тенденція зберігається й для усного дискурсу американського варіанта.

Таблиця 3.14

**Дистрибуція ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ в англійській мові:
екстралінгвальні фактори**

№	Категорія	Підкатегорія	ВНС, на 1 млн слів	СОСА, на 1 млн слів
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	1,45	0,64
		Жін.	0,99	0,39
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0-14	-	-
		15-24	-	-
		25-34	0,45	0,10
		35-44	0,69	0,26
		45-59	0,91	0,41
		60+	0,39	0,27

Продовження таблиці 3.14

3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,10	0,45
		Жін.	0,25	0,26
4	Вік мовця (усний дискурс)	0-14	-	-
		15-24	0,04	-
		25-34	0,11	0,09
		35-44	0,05	0,18
		45-59	0,08	0,28
		60+	0,07	0,17
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,15	-
		C1	0,04	-
		C2	0,05	-
		DE	0,11	-

В усному дискурсі британського варіанта дані щодо репрезентації ідіом у вікових групах розосереджені, тоді як поляризація даних для категорії “соціальний клас мовців” зберігається в розрізі підкатегорій “AB” і “DE”.

3.3. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ КРИТИКА в англійській мові

У поточному підрозділі основна увага приділяється лінгвальним і екстралінгвальним ознакам ідіом ФСГ КРИТИКА в англійській мові. У табл. 3.15 вміщено інформацію про частоту вживання цієї групи ідіом у корпусах BNC і COCA у вихідних і абсолютних величинах. Аналізована ФСГ налічує всього 24 ідіоми, з яких 6 (наприклад, *dip your pen in gall*, *rap someone over the knuckles* тощо) не підтверджені в BNC і 1 ідіома не виявлена в COCA. Що стосується діапазону фактичної частотності вживання ідіом ФСГ

КРИТИКА, то він становить від 1 (ідіоми *an armchair critic, give someone a mouthful i cast the first stone*) до 220 (ідіома *under fire*) у BNC та від 1 (ідіоми *rap someone over the knuckles i tear a strip off someone*) до 1360 (ідіома *under fire*) у COCA. В абсолютному перерахунку це відповідає показникам від 0,01 до 2,20 на 1 млн слів у BNC і від 0,001 до 1,236 на 1 млн слів у COCA. Аналізуючи отримані кількісні дані, відзначаємо, що в BNC 11 ідіом (45,8%) (зокрема *if the cap fits, wear it i jump down one's throat*) можна віднести до категорії рідковживаних у дискурсі, оскільки їхні абсолютні показники виражені значеннями від 0,001 до 0,005 випадків уживання на 1 млн слів. Водночас у COCA до цієї категорії віднесено 10 ідіом (41,6%) (такі як *an armchair critic i rap someone over the knuckles*), що свідчить про майже ідентичні показники частотності в обох корпусах. До категорії нечасто вживаних ідіом у BNC належать 4 ідіоми (16,6%), наприклад, *be on someone's case i do a hatchet job*. У COCA до цієї групи віднесено 8 ідіоматичних виразів (33,3%), як-от *Monday morning quarterback i the pot calling the kettle black*, що значно перевищує подібні показники в BNC. Доволі частими ідіомами, тобто частотність яких визначено в межах від 0,20 до 0,50 випадків вживання на 1 млн слів, у BNC можна розглядати вираз *have a pop at* (4,1%), тоді як у COCA такими можна вважати 4 ідіоми (16,6%), наприклад, *damned if you do and damned if you don't, not mince words* та ін., що знову ж таки слугує підтвердженням висновку про загалом вищу середню частотність вживання ідіом цієї ФСГ в американському письмовому й усному дискурсах. Часто вживані ідіоми виявилися найменш численними в обох національних варіантах. Відповідно в британському національному варіанті часто вживані *have a go at i under fire* (8,3%), а в американському – *under fire* (4,1%). Якщо порівнювати отримані дані щодо ідіом поточної ФСГ з даними щодо ФСГ КОНФЛІКТ, то переконуємося, що, як і в попередньому підрозділі, переважаючими є ідіоми, які рідко або дуже рідко зустрічаються в дискурсі як в британському, так і американському національних варіантах. При цьому в межах ФСГ КРИТИКА слід відзначити зростаючу частку часто вживаних ідіом в BNC і COCA.

Таблиця 3.15

Частота вживання ідіом ФСГ КРИТИКА

№	Ідіома	BNC	На 1 млн, BNC	COCA	На 1 млн, COCA
1	<i>an armchair critic</i>	1	0,01	6	0,005
2	<i>a back-seat driver</i>	2	0,02	8	0,007
3	<i>if the cap fits, wear it</i>	2	0,02	2	0,002
4	<i>be on someone's case</i>	9	0,09	271	0,246
5	<i>bust someone's chops</i>	0	-	161	0,146
6	<i>sacred cow</i>	3	0,03	174	0,158
7	<i>damned if you do and damned if you don't</i>	4	0,04	307	0,279
8	<i>dip your pen in gall</i>	0	-	0	-
9	<i>under fire</i>	220	2,20	1360	1,236
10	<i>have a go at</i>	127	1,27	338	0,307
11	<i>do a hatchet job</i>	9	0,09	144	0,130
12	<i>pick holes</i>	12	0,12	32	0,029
13	<i>jump down one's throat</i>	2	0,02	87	0,079
14	<i>not mince words</i>	4	0,04	384	0,349
15	<i>Monday morning quarterback</i>	0	-	72	0,065
16	<i>give someone a mouthful</i>	1	0,01	5	0,004
17	<i>get it in the neck</i>	15	0,15	61	0,055
18	<i>pick nits</i>	0	-	52	0,047
19	<i>have a pop at</i>	32	0,32	25	0,022
20	<i>the pot calling the kettle black</i>	3	0,03	146	0,132
21	<i>rap someone over the knuckles</i>	0	-	1	0,001
22	<i>cast the first stone</i>	1	0,01	183	0,166
23	<i>straight from the shoulder</i>	0	-	7	0,006
24	<i>tear a strip off someone</i>	2	0,02	1	0,001

У табл. 3.16 внесено лише 7 ідіом із 24, вказаних у табл. 3.15, з огляду на встановлений раніше поріг частотності (мінімум 5 слововживань). У цій таблиці проілюстровані ідіоми з дуже високим показником атракції: *under fire* ($a = 59,9\%$) і *have a got at* ($a = 22,2\%$). Інші ідіоми мають показники атракції нижче 10%. Крім того, внесені в табл. 3.15 показники залежності ідіом ФСГ КРИТИКА в письмовому дискурсі BNC (наприклад, *under fire* ($r = 99,1\%$), *have a pop at* ($r = 93,8\%$), *do a hatchet job* ($r = 93,8\%$) тощо) вказують на те, що вони більшою мірою залежать від письмового дискурсу, ніж від усного. Виняток – ідіома *have a go at*, частотність уживання якої в усному дискурсі британського варіанта англійської мови становить 50 слововживань і яка відповідно характеризується високими показниками атракції ($a = 21,2\%$) та залежності ($r = 60,6\%$).

Таблиця 3.16

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КРИТИКА
в письмовому дискурсі BNC**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>under fire</i>	218	364	220	59,9%	99,1%
2	<i>have a got at</i>	77	364	127	21,2%	60,6%
3	<i>have a pop at</i>	30	364	32	8,2%	93,8%
4	<i>get it in the neck</i>	14	364	15	3,8%	93,3%
5	<i>do a hatchet job</i>	9	364	9	2,5%	100,0%
6	<i>pick holes</i>	8	364	12	2,2%	66,7%
7	<i>be on someone's case</i>	8	364	9	2,2%	88,9%

У письмовому дискурсі COCA (див. табл. 3.17) найбільш частотні ідіоми представлені чисельніше (14 замість 7 у BNC), зважаючи на вищі показники частотності. У порівнянні з письмовим дискурсом у BNC, у письмовому дискурсі COCA ідіоми *under fire* ($a = 35,5\%$) і *have a go at* ($a = 9,9\%$), поряд з ідіомою *not mince words* ($a = 10,9\%$), також відзначаються найвищими коефіцієнтами атракції. Щодо ідіом з найнижчими коефіцієнтами атракції, то тут результати

унікальні для письмового дискурсу COCA: *pick nits* ($a = 1,8\%$), *Monday morning quarterback* ($a = 1,5\%$) і *get it in the neck* ($a = 1,2\%$). Порівняно з BNC, показники залежності в письмовому дискурсі COCA загалом у середньому нижчі. Прикладом слугують ідіоми *under fire* ($r = 66,9\%$), *the pot calling the kettle black* ($r = 76,0\%$) і *be on someone's case* ($r = 63,1\%$). Однак тенденція стосовно перевищення умовної 50-відсоткової межі розподілу на користь письмового дискурсу зберігається у переважної більшості, за винятком ідіом *get it in the neck* ($r = 49,1\%$) і *bust someone's chops* ($r = 41,6\%$). Це вказує на те, що ідіоми ФСГ КРИТИКА загалом у корпусі більшою мірою залежать від письмового дискурсу і меншою мірою від усного.

Таблиця 3.17

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КРИТИКА
в письмовому дискурсі COCA**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>under fire</i>	911	2568	1360	35.5%	66.9%
2	<i>not mince words</i>	279	2568	384	10.9%	72.6%
3	<i>have a got at</i>	255	2568	338	9.9%	75.4%
4	<i>damned if you do and damned if you don't</i>	229	2568	307	8.9%	74.5%
5	<i>be on someone's case</i>	171	2568	271	6.7%	63.1%
6	<i>sacred cow</i>	146	2568	174	5.7%	83.9%
7	<i>cast the first stone</i>	133	2568	183	5.2%	72.6%
8	<i>the pot calling the kettle black</i>	111	2568	146	4.3%	76.0%
9	<i>do a hatchet job</i>	102	2568	144	4.0%	70.8%
10	<i>bust someone's chops</i>	67	2568	161	2.6%	41.6%
11	<i>jump down one's throat</i>	49	2568	87	1.9%	56.3%
12	<i>pick nits</i>	46	2568	52	1.8%	88.4%
13	<i>Monday morning quarterback</i>	39	2568	72	1.5%	54.1%
14	<i>get it in the neck</i>	30	2568	61	1.2%	49.1%

В усному дискурсі СОСА (див. табл. 3.18) найбільш частотні ідіоми ФСГ КРИТИКА також представлені у кількості 14 одиниць у низхідному порядку коефіцієнта атракції зі збереженням мінімального порогу частотності на рівні 50 слововживань. Найвищий показник атракції в усному дискурсі СОСА визначено для ідіоми *under fire* ($a = 35,2\%$), інші ідіоми виявляють нижчі, однак до певної міри співмірні показники атракції, наприклад, *not mince words* ($a = 8,2\%$) і *be on someone's case* ($a = 7,8\%$) з одного боку і *get it in the neck* ($a = 2,4\%$) і *sacred cow* ($a = 2,2\%$) – з іншого. Зауважимо, що показники залежності для досліджуваних ідіом в усному дискурсі СОСА, як було зазначено вище, нижчі 50 відсотків у всіх випадках, окрім ідіоми *get it in the neck* ($r = 59,6\%$).

Таблиця 3.18

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КРИТИКА
в усному дискурсі СОСА**

<i>n – частота вживання ідіоми в усному дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом в усному дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>under fire</i>	449	1272	1360	35.2%	33.0%
2	<i>not mince words</i>	105	1272	384	8.2%	27.3%
3	<i>be on someone's case</i>	100	1272	338	7.8%	29.5%
4	<i>bust someone's chops</i>	94	1272	307	7.3%	30.6%
5	<i>have a got at</i>	83	1272	271	6.5%	30.6%
6	<i>damned if you do and damned if you don't</i>	78	1272	174	6.1%	44.8%
7	<i>cast the first stone</i>	50	1272	183	3.9%	27.3%
8	<i>do a hatchet job</i>	42	1272	146	3.3%	28.7%
9	<i>jump down one's throat</i>	38	1272	144	2.9%	26.4%
10	<i>the pot calling the kettle black</i>	35	1272	161	2.7%	21.7%
11	<i>Monday morning quarterback</i>	33	1272	87	2.5%	37.9%
12	<i>get it in the neck</i>	31	1272	52	2.4%	59.6%
13	<i>sacred cow</i>	28	1272	72	2.2%	38.8%
14	<i>pick nits</i>	6	1272	61	0.5%	9.8%

Далі розглянемо лінгвальні фактори функціонування ідіом ФСГ КРИТИКА (див. табл. 3.20). Дані таблиці свідчать, що в британському варіанті сучасної англійської мови ідіоми ФСГ КРИТИКА в переважній більшості вживаються в письмовому дискурсі.

Таблиця 3.19

**Дистрибуція ідіом ФСГ КРИТИКА
в англійській мові: лінгвальні фактори
(британський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	3,94
		Усний	0,59
2	Тип тексту	Дискурс, обумовлений контекстом	0,59
		Усний сценаризований дискурс	0,17
		Інформативний дискурс	3,05
		Художній дискурс	0,51
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,17
		Художня література та поезія	0,51
		Драматургія та кінодискурс	0,17
		Газети	1,75
		Журнали	0,92
		Інтернет-дискурс	0,21
		Офіційні документи	0,05
4	Субжанр тексту (усний)	Суспільний/інституційний	-
		Освітній/інформативний	-
		Відпочинковий	0,59
		Діловий	-

Однак порівняно з ФСГ КОНФЛІКТ зросла частка усного дискурсу. Тому розрив між обома типами дискурсу не настільки значний, як у попередньому підрозділі. Наведені вище твердження унаочнюються поданими в таблиці категоріями “типи тексту”, в межах якої переважаючою є підкатегорія “інформативний дискурс” (3,05 випадків уживання на 1 млн. слів) та “жанри письмового тексту”, в межах якої найбільш кількісно значимі підкатегорії “газети” (1,75), “журнали” (0,92) та “художня література та поезія” (0,51), що загалом підтверджує результати, отримані в попередньому підрозділі при розгляді лінгвальних факторів функціонування ФСГ КОНФЛІКТ. Щодо лінгвальної категорії “субжанр тексту (усний)”, то єдиною підкатегорією, яка його наповнює, є “відпочинковий дискурс”, тоді як функціонування ідіом аналізованої ФСГ, як і ФСГ КОНФЛІКТ, не зареєстровано для таких підкатегорій, як “суспільний/інституційний”, “освітній/інформативний” і “діловий” дискурс.

Стосовно американського національного варіанта, ідіоми ФСГ КРИТИКА, як і в британському національному варіанті, частіше використовуються в письмовому дискурсі (див. табл. 3.20). Як у випадку ФСГ КОНФЛІКТ, вживання ідіом ФСГ КРИТИКА переважає в письмовому дискурсі для обох корпусів. Це підтверджується категоріями “тип тексту” та “жанр тексту (письмовий)”. Водночас в рамках категорії “жанр тексту (письмовий)” в абсолютному відношенні спостерігаємо відчутні розбіжності, які знаходять вираження в показниках підкатегорій “академічна проза”, “художня література та поезія”, “газети/новини” та “журнали”, що приблизно вдвічі вищі в BNC, окрім підкатегорії жанрів тексту “Інтернет-дискурс”, для якої показники набагато вищі в COCA. Що стосується усного дискурсу, найпоширенішою підкатегорією для досліджуваної ФСГ, як і в попередньому підрозділі, є “телебачення”.

Таблиця 3.20

**Дистрибуція ідіом ФСГ КРИТИКА в англійській мові:
лінгвальні фактори (американський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	2,22
		Усний	1,23
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	1,23
		Інформативний дискурс	1,97
		Художній дискурс	0,24
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,10
		Художня література та поезія	0,24
		Новини	0,50
		Журнали	0,41
		Інтернет-дискурс	0,94
4	Субжанр тексту (усний)	Телебачення	0,79
		Кінофільми	0,28
		Телерадіомовлення	0,14

Розглянемо екстралінгвальні фактори вживання ідіом ФСГ КРИТИКА в британському та американському національних варіантах (див. табл. 3.21). За даними табл. 3.21, в письмовому дискурсі британського варіанта ідіоми ФСГ КРИТИКА приблизно вдвічі частіше використовуються авторами-чоловіками порівняно з авторами-жінками. Однак в усному дискурсі ситуація протилежна: використання ідіом в усному жіночому дискурсі майже вдвічі перевищує їх використання в усному чоловічому дискурсі. В письмовому дискурсі американського варіанта в обох типах дискурсу ідіомами частіше послуговуються автори та мовці чоловічої статі. Що стосується авторів молодшої вікової групи, дані щодо їх репрезентації відсутні для письмового та усного дискурсів в обох варіантах, за винятком британського варіанта, де вони виявилися переважаючими в розрізі всіх досліджуваних вікових груп мовців.

Таблиця 3.21

**Дистрибуція ідіом ФСГ КРИТИКА в англійській мові:
екстралінгвальні фактори**

№	Категорія	Підкатегорія	BNC, на 1 млн слів	COCA, на 1 млн слів
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	1,51	0,29
		Жін.	0,67	0,25
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0-14	-	-
		15-24	-	-
		25-34	0,43	0,10
		35-44	0,76	0,16
		45-59	0,65	0,26
		60+	0,23	0,13
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,21	0,21
		Жін.	0,38	0,15
4	Вік мовця (усний дискурс)	0-14	0,02	-
		15-24	0,20	-
		25-34	0,12	0,03
		35-44	0,07	0,10
		45-59	0,17	0,26
		60+	0,04	0,08
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,27	-
		C1	0,12	-
		C2	0,02	-
		DE	0,19	-

Щодо інших вікових характеристик, то тут також спостерігаються певні розбіжності, особливо в британському варіанті, де переважають вікові групи авторів 35–44 і 45–59, тоді як в американському превалює група авторів 45–59. Оскільки показники функціонування ідіом ФСГ КРИТИКА найнижчі для старшої вікової групи в обох варіантах, робимо висновок, що ця ФСГ є перспективною і використовуватиметься у дискурсі й надалі протягом найближчого етапу розвитку мови. Доволі цікаві результати дослідження отримано для категорії “соціальний клас мовців” у британському національному варіанті, де найбільш частотна підкатегорія “AB” найчастіше корелює з мовцями чоловічої статі, тоді як інша найбільш частотна підкатегорія “DE” найчастіше корелює з мовцями жіночої статі.

3.4. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ в англійській мові

У цьому підрозділі будуть проаналізовані лінгвальні й екстралінгвальні характеристики ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ в англійській мові. У табл. 3.22 міститься інформація про частоту вживання цієї групи ідіом у корпусах BNC і COCA з погляду вихідних і абсолютних показників.

Ця фразеосемантична група найменш численна й налічує 11 ідіом загалом. На відміну від попередніх ФСГ, усі ідіоми були підтверджені в корпусах. Діапазон фактичної частотності з погляду реальних показників більш продуктивний, ніж у ФСГ КОНФЛКТ і КРИТИКА, і становить від 2 (ідіома *to err is human, and forgive divine*) до 24 (ідіома *make allowances for*) у BNC та від 9 (ідіома *to err is human, and forgive divine*) до 458 (ідіома *prodigal son*) у COCA. З точки зору абсолютних значень, це дорівнює показникам від 0,02 до 0,24 на 1 млн слів у BNC і від 0,009 до 0,41 на 1 млн слів у COCA. З опорою на одержані кількісні дані, приходимо до висновку, що щодо класу рідковживаних ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ ситуація абсолютно ідентична: в обох корпусах по 2 ідіоми (18,1% від загальної кількості) підпадають під визначення рідковживаних. У BNC

такими визначено *to err is human, and forgive divine* і *mend your fences*, у СОСА – знову ж таки *to err is human, and forgive divine* і *hold out an olive branch*. До категорії нечасто вживаних у ВНС належать 8 (72,7%) ідіом, зокрема *bury the hatchet, kiss and make up* тощо. У СОСА частка таких ідіом дещо нижча: 3 одиниці (27,2%), наприклад, *wipe the slate clean* і *kiss and make up*.

Таблиця 3.22

Частота вживання ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ

№	Ідіома	ВНС	На 1 млн, ВНС	СОСА	На 1 млн, СОСА
1	<i>make allowances for</i>	24	0,24	309	0,28
2	<i>bury the hatchet</i>	11	0,11	177	0,16
3	<i>let bygones be bygones</i>	6	0,06	422	0,38
4	<i>turn the other cheek</i>	15	0,15	438	0,39
5	<i>to err is human, and forgive divine</i>	2	0,02	9	0,009
6	<i>kiss and make up</i>	13	0,13	110	0,10
7	<i>mend your fences</i>	5	0,05	317	0,28
8	<i>hold out an olive branch</i>	12	0,12	15	0,01
9	<i>prodigal son</i>	17	0,17	458	0,41
10	<i>water under the bridge</i>	19	0,19	253	0,23
11	<i>wipe the slate clean</i>	12	0,12	140	0,12

Однак у випадку доволі часто вживаних ідіом, частотність яких варіює в межах від 0,20 до 0,50 випадків вживання на 1 млн слів, їх частка переважає саме в СОСА, де як такі можна розглядати 6 ідіом (54,5%), наприклад, *make allowances for, mend your fences* та ін.. З іншого боку, в ВНС лише 1 ідіома (9%) *make allowances for* відповідає характеристикам часто вживаних у дискурсі. Щодо часто вживаних ідіом, їх не було виявлено в жодному з корпусів для аналізованої ФСГ.

У табл. 3.23 внесено 10 ідіом з 11, наведених у табл. 3.22, беручи до уваги поріг частотності в Британському національному корпусі на рівні 5 слововживань. Зазначимо, що отримані показники атракції для 80% ідіом цієї ФСГ приблизно співмірні, оскільки різниця між ними становить лише шість відсоткових пунктів, наприклад, *make allowances for* ($a = 15,8\%$) і *bury the hatchet* ($a = 9,1\%$). На основі отриманих показників залежності приходимо до попереднього висновку, що ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ в переважній більшості залежать виключно від письмового дискурсу в BNC: 50% ідіом цієї групи мають показники залежності $r = 100\%$, інші 50% – від 79,1% до 92,3%.

Таблиця 3.23

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ
в письмовому дискурсі BNC**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>make allowances for</i>	19	120	24	15.8%	79.1%
2	<i>prodigal son</i>	17	120	17	14.1%	100.0%
3	<i>water under the bridge</i>	15	120	19	12.5%	78.9%
4	<i>turn the other cheek</i>	12	120	15	10.0%	80.0%
5	<i>kiss and make up</i>	12	120	13	10.0%	92.3%
6	<i>wipe the slate clean</i>	12	120	12	10.0%	100.0%
7	<i>hold out an olive branch</i>	11	120	12	9.1%	91.6%
8	<i>bury the hatchet</i>	11	120	11	9.1%	100.0%
9	<i>let bygones be bygones</i>	6	120	6	5.0%	100.0%
10	<i>mend your fences</i>	5	120	5	4.1%	100.0%

В письмовому дискурсі COCA (див. табл. 3.24) найбільш частотні ідіоми представлені 9 одиницями. У порівнянні з письмовим дискурсом у BNC, відзначаємо певні зміни в частині показників атракції деяких ідіом. Наприклад, ідіомами з

найвищими показниками атракції в письмовому дискурсі СОСА визначено *prodigal son* ($a = 20,8\%$), *turn the other cheek* ($a = 17,8\%$) і *make allowances for* ($a = 16,2\%$), ідіомами з найнижчими показниками – *wipe the slate clean* ($a = 5,1\%$), *bury the hatchet* ($a = 4,9\%$), *i kiss and make up* ($a = 3,5\%$). Порівняно з ВНС, показники залежності в письмовому дискурсі СОСА загалом у середньому нижчі, наприклад, ідіоми *prodigal son* ($r = 75,1\%$), *mend your fences* ($r = 68,7\%$) і *wipe the slate clean* ($r = 60,0\%$), однак, на відміну від попередніх ФСГ КОНФЛІКТ і КРИТИКА, відзначаємо зростаючу частку ідіом (загалом – три) з показниками залежності нижче 50%, а саме: *let bygones be bygones* ($r = 43,6\%$), *water under the bridge* ($r = 47,4\%$) і *bury the hatchet* ($r = 45,7\%$). Це є свідченням того, що ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ загалом у корпусі більшою мірою залежать від письмового дискурсу і меншою мірою – від усного.

Таблиця 3.24

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ
в письмовому дискурсі СОСА**

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
<i>Ранг</i>	<i>Ідіома</i>	<i>n</i>	<i>E₁</i>	<i>E₂</i>	<i>a</i>	<i>r</i>
1	<i>prodigal son</i>	344	1652	458	20.8%	75.1%
2	<i>turn the other cheek</i>	294	1652	438	17.8%	67.1%
3	<i>make allowances for</i>	268	1652	309	16.2%	86.7%
4	<i>mend your fences</i>	218	1652	317	13.2%	68.7%
5	<i>let bygones be bygones</i>	184	1652	422	11.1%	43.6%
6	<i>water under the bridge</i>	120	1652	253	7.2%	47.4%
7	<i>wipe the slate clean</i>	84	1652	140	5.1%	60.0%
8	<i>bury the hatchet</i>	81	1652	177	4.9%	45.7%
9	<i>kiss and make up</i>	59	1652	110	3.5%	53.6%

В усному дискурсі СОСА (див. табл. 3.25) найбільш частотні ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ також представлені у кількості 9 одиниць у низхідному порядку коефіцієнта атракції з урахуванням мінімального порогу частотності на рівні 50 слововживань. Найвищий показник атракції в усному дискурсі СОСА, на відміну від письмового, визначено для ідіом *let bygones be bygones* ($a = 24,7\%$), *turn the other cheek* ($a = 14,9\%$) і *water under the bridge* ($a = 13,8\%$). Щодо показників залежності в усному дискурсі, то, зважаючи, що розглядаються бінарні категорії письмового та усного дискурсів, вони обернено пропорційні до показників залежності в письмовому дискурсі.

Таблиця 3.25

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ
в усному дискурсі СОСА**

<i>n</i> – частота вживання ідіоми в усному дискурсі; <i>E</i> ₁ – сумарна частота вживання ідіом в усному дискурсі; <i>E</i> ₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; <i>a</i> – атракція; <i>r</i> – залежність						
Ранг	Ідіома	<i>n</i>	<i>E</i> ₁	<i>E</i> ₂	<i>a</i>	<i>r</i>
1	<i>let bygones be bygones</i>	238	962	422	24.7%	56.4%
2	<i>turn the other cheek</i>	144	962	438	14.9%	32.8%
3	<i>water under the bridge</i>	133	962	253	13.8%	52.5%
4	<i>prodigal son</i>	114	962	458	11.8%	24.9%
5	<i>bury the hatchet</i>	96	962	177	9.9%	54.2%
6	<i>mend your fences</i>	89	962	317	9.2%	28.0%
7	<i>wipe the slate clean</i>	56	962	140	5.8%	40.0%
8	<i>kiss and make up</i>	51	962	110	5.3%	46.3%
9	<i>make allowances for</i>	41	962	309	4.2%	13.2%

Надалі розглянемо лінгвальні фактори функціонування ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ (див. табл. 3.26). Внесені в таблицю дані засвідчують, що в британському варіанті сучасної англійської мови ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ більше властиві письмовому дискурсу, причому рівень вживання ідіом в усному дискурсі ідентичний ФСГ КОНФЛІКТ, тобто порівняно низький. Ця інформація знаходить підтвердження у вигляді категорії “типи тексту”, в межах якої провідною є підкатегорія “інформативний дискурс” (0,75 випадків уживання на 1 млн слів) та “жанри письмового тексту”, в межах якої

найбільш продуктивними визначено підкатегорії “газети” (0,42), “художня література та поезія” (0,37) та “журнали” (0,22). Менш репрезентативними виявлено такі підкатегорії, як “академічна проза” (0,10), “драматургія і кінодискурс” (0,07) та “інтернет-дискурс” (0,03).

Таблиця 3.26

**Дистрибуція ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ в англійській мові:
лінгвальні фактори (британський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	1,22
		Усний	0,15
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	0,15
		Усний сценаризований дискурс	0,07
		Інформативний дискурс	0,75
		Художній дискурс	0,37
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,10
		Художня література та поезія	0,37
		Драматургія та кінодискурс	0,07
		Газети	0,42
		Журнали	0,22
		Інтернет-дискурс	0,03
		Офіційні документи	-
4	Субжанр тексту (усний)	Суспільний/інституційний	-
		Освітній/інформативний	-
		Відпочинковий	0,15
		Діловий	-

Порівнюючи з британським національним варіантом, ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ в американському варіанті (див. табл. 3.27) виявляють суттєво відмінні характеристики в питанні співвідношення письмового та усного дискурсів, де фактичне функціонування ідіом має лише дещо нижчі показники. В межах

категорії “тип тексту” домінують підкатегорії “дискурс, зумовлений контекстом” і “інформативний дискурс”. Однак кількісний розподіл ідіом по жанрах письмового тексту приблизно однаковий в обох варіантах, особливо у випадку підкатегорій “академічна проза”, “художня література та поезія” та “журнали”. Виняток, як вже було зазначено вище, становить “інтернет-дискурс”, який переважає інші жанри в кількісному відношенні. В усному сегменті СОСА, як і в попередньому підрозділі, з погляду функціонування ідіом, домінує жанр “телебачення”.

Таблиця 3.27

**Дистрибуція ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ в англійській мові:
лінгвальні фактори (американський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	1,08
		Усний	0,77
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	0,77
		Інформативний дискурс	0,81
		Художній дискурс	0,26
		Академічна проза	0,08
3	Жанр тексту (письмовий)	Художня література та поезія	0,26
		Новини	0,19
		Журнали	0,18
		Інтернет-дискурс	0,35
		Телебачення	0,46
		Кінофільми	0,24
4	Субжанр тексту (усний)	Телерадіомовлення	0,06

Проаналізуємо екстралінгвальні фактори функціонування ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ в британському та американському національних варіантах (див. табл. 3.28). Як проілюстровано в табл. 3.28, в письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ вживаються майже ідентично, при цьому

чоловіки-автори незначною мірою переважають жінок-авторів. В категорії “вік автора” ідіоматичні вирази функціонують приблизно однаково в обох варіантах. В дискурсі молодших вікових груп вони взагалі не зустрічаються, проте переважають у письмі груп авторів середнього та старшого віку. В британському варіанті отримано в цілому вищі абсолютні показники функціонування ідіом з огляду на загалом низьку усереднену частотність ідіом цієї групи в СОСА.

Таблиця 3.28

**Дистрибуція ідіом ФСТ ПРИМИРЕННЯ в англійській мові:
екстралінгвальні фактори**

№	Категорія	Підкате- горія	BNC, на 1 млн слів	СОСА, на 1 млн слів
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	0,38	0,10
		Жін.	0,30	93
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0-14	-	
		15-24	0,01	
		25-34	0,11	0,006
		35-44	0,14	0,05
		45-59	0,27	0,07
		60+	0,15	0,05
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,06	0,11
		Жін.	0,09	0,06
4	Вік мовця (усний дискурс)	0-14	-	-
		15-24	0,06	-
		25-34	0,02	0,02
		35-44	-	0,04
		45-59	0,03	0,06
		60+	0,04	0,04
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,07	-
		C1	0,01	-
		C2	-	-
		DE	0,07	-

Якщо мова йде про усний дискурс, в британському варіанті досліджувані ідіоми частіше вживаються жінками, а в американському – чоловіками. Зазначимо, що отримано ідентичні показники функціонування ідіом у вікових групах мовців 25–34 і 60+. Для решти вікових груп спостерігаються незначні розходження. Зауважимо: якщо загалом ідіоми функціонують переважно в дискурсі авторів і мовців здебільшого середніх і старших вікових груп, то ця тенденція не зберігається в BNC, на що вказують дані, отримані для вікової групи мовців 15–24. У випадку категорії “соціальний клас мовців” у британському варіанті лише дві полярні підкатегорії – “AB” і “DE” – отримали кількісне наповнення.

3.5. Дистрибутивно-квантитативні характеристики ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в англійській мові

Цей підрозділ присвячений опису лінгвальних і екстралінгвальних ознакам ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в англійській мові. У табл. 3.29 подано інформацію про частоту вживання цієї групи ідіом у корпусах BNC і COCA у вихідних і абсолютних величинах. За даними лексикографічних джерел, до складу аналізованої ФСГ можна віднести 19 ідіом із релевантною семантикою. Як демонструють дані, наведені в табл. 3.29, велика кількість ідіом цієї групи не фігурує ні в письмовому, ані в усному дискурсі: в Британському національному корпусі таких ідіом налічується 5 одиниць (26%), зокрема *with your hand in a cookie jar*, *dirty work at the crossroads* тощо, в Корпусі національного американського варіанта сучасної англійської мови їх кількість становить 2 одиниці (10,5%), наприклад, *salt the books* і *put in the nips* (також не зафіксовані в Британському національному корпусі). Діапазон фактичної частотності ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ схожий до показників попередніх ФСГ і становить 1–38 в BNC і 1–541 в COCA. З розрахунку вживання на 1 млн слів ці показники отримують значення від 0,01 до 0,38 в BNC і від 0,003 до 0,49 в COCA. До групи дуже рідко вживаних відносимо 5 ідіом (26%) в BNC, тоді як в COCA їх – 6

(31,5%), наприклад, *every man has his price* і *have your fingers in the till* в обох корпусах. Що стосується нечасто вживаних ідіом, наприклад, *cook the books* і *on the fiddle*, їх частка у BNC така ж, як і рідко вживаних – 5 одиниць (26%).

Таблиця 3.29

Частота вживання ідіом ФСТ КОРУПЦІЯ

№	Ідіома	BNC	На 1 млн, BNC	СОСА	На 1 млн, СОСА
1	<i>put the bite on</i>	7	0,07	26	0,02
2	<i>bleed someone dry</i>	21	0,21	185	0,16
3	<i>take someone to the cleaner's</i>	22	0,22	132	0,12
4	<i>cook the books</i>	9	0,09	277	0,25
5	<i>with your hand in the cookie jar</i>	0	-	75	0,06
6	<i>dirty work at the crossroads</i>	0	-	1	-
7	<i>grease someone's palm</i>	1	0,01	8	0,07
8	<i>feather your own nest</i>	1	0,01	17	0,01
9	<i>on the fiddle</i>	7	0,07	28	0,02
10	<i>line your pockets</i>	19	0,19	541	0,49
11	<i>every man has his price</i>	1	0,01	16	0,01
12	<i>put in the nips</i>	0	-	0	-
13	<i>rob someone blind</i>	5	0,05	219	0,20
14	<i>salt the books</i>	0	-	0	-
15	<i>stick to someone's fingers</i>	0		22	0,02
16	<i>sticky fingers</i>	18	0,18	180	0,16
17	<i>keep someone sweet</i>	38	0,38	17	0,01
18	<i>on the take</i>	9	0,09	262	0,23
19	<i>have your fingers in the till</i>	2	0,02	4	0,003

Еквівалентні дані щодо нечасто вживаних ідіом, як-от – *line your pockets* і *bleed someone dry*, одержано і в СОСА – 5 одиниць (26%). Знову ж таки на основі отриманих даних по корпусах щодо

дистрибуції доволі часто вживаних ідіом, а саме – 4 одиниці в BNC (21%), наприклад, *keep someone sweet*, *sticky fingers* тощо, і 5 одиниць (26%) в COCA, наприклад, *line your pockets* і *cook the books*, можна стверджувати про приблизно однакові показники частотності ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в британському та американському національних варіантах англійської мови.

У табл. 3.30 представлені 10 ідіом із 17, указаних у табл. 3.22, беручи до уваги поріг частотності в Британському національному корпусі на рівні 5-ти слововживань. Зазначимо, що в межах ФСГ КОРУПЦІЯ ідіомами з найвищими коефіцієнтами атракції є *keep someone sweet* ($a = 22,5\%$), *take someone to the cleaner's* ($a = 14,8\%$) і *bleed someone dry* ($a = 14,8\%$), ідіомами з найнижчими коефіцієнтами – *put the bite on* ($a = 4,2\%$), *on the fiddle* ($a = 4,2\%$) і *rob someone blind* ($a = 3,5\%$). Якщо мова йде про коефіцієнти залежності, то на основі наведених в табл. 3.23 даних робимо попередній висновок, що ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ в переважній більшості залежать виключно від письмового дискурсу в BNC: 40% ідіом цієї групи мають показники залежності $r = 100\%$, інші 60% – від 83,3% до 95,4%.

Таблиця 3.30

Найбільш частотні ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ в письмовому дискурсі BNC

<i>n – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>keep someone sweet</i>	32	142	38	22.5%	84.2%
2	<i>take someone to the cleaner's</i>	21	142	22	14.8%	95.4%
3	<i>bleed someone dry</i>	21	142	21	14.8%	100.0%
4	<i>line your pockets</i>	19	142	19	13.3%	100.0%
5	<i>sticky fingers</i>	15	142	18	10.5%	83.33%
6	<i>cook the books</i>	9	142	9	6.3%	100.0%
7	<i>on the take</i>	8	142	9	5.6%	88.9%
8	<i>put the bite on</i>	6	142	7	4.2%	85.7%
9	<i>on the fiddle</i>	6	142	7	4.2%	85.7%
10	<i>rob someone blind</i>	5	142	5	3.5%	100.0%

У письмовому дискурсі СОСА (див. табл. 3.31) найбільш частотні ідіоми представлені 8 одиницями. У порівнянні з письмовим дискурсом у BNC, відзначаємо зміни стосовно показників атракції деяких ідіом. Так, встановлено, що ідіомами з найвищими коефіцієнтами атракції в письмовому дискурсі СОСА є *line your pockets* ($a = 36,3\%$), *cook the books* ($a = 13,2\%$) і *sticky fingers* ($a = 10,5\%$), ідіомами з найнижчими коефіцієнтами атракції – *bleed some one dry* ($a = 9,6\%$), *take someone to the cleaner's* ($a = 5,8\%$) і *with your hand in the cookie jar* ($a = 3,9\%$). Порівняно з BNC, показники залежності в письмовому дискурсі СОСА загалом у середньому нижчі. Це стосується, зокрема, ідіом *sticky fingers* ($r = 70,5\%$), *bleed someone dry* ($r = 62,7\%$) і *rob someone blind* ($r = 57,5\%$), причому лише одна ідіома *on the take* характеризується коефіцієнтом залежності нижче 50% – $r = 47,3\%$. Це є підтвердженням того, що ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ загалом у корпусі переважно залежать від письмового дискурсу і дуже незначною мірою від усного.

Таблиця 3.31

**Найбільш частотні ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ
в письмовому дискурсі СОСА**

<i>n</i> – частота вживання ідіоми в письмовому дискурсі; <i>E</i> ₁ – сумарна частота вживання ідіом у письмовому дискурсі; <i>E</i> ₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; <i>a</i> – атракція; <i>r</i> – залежність						
Ранг	Ідіома	<i>n</i>	<i>E</i> ₁	<i>E</i> ₂	<i>a</i>	<i>r</i>
1	<i>line your pockets</i>	439	1209	541	36.3%	81.1%
2	<i>cook the books</i>	160	1209	277	13.2%	57.7%
3	<i>sticky fingers</i>	127	1209	180	10.5%	70.5%
4	<i>rob someone blind</i>	126	1209	219	10.4%	57.5%
5	<i>on the take</i>	124	1209	262	10.2%	47.3%
6	<i>bleed someone dry</i>	116	1209	185	9.6%	62.7%
7	<i>take someone to the cleaner's</i>	70	1209	132	5.8%	53.0%
8	<i>with your hand in the cookie jar</i>	47	1209	75	3.9%	62.6%

В усному дискурсі СОСА (див. табл. 3.32) найбільш частотні ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ також представлені у кількості

8 одиниць в низхідному порядку коефіцієнта атракції з урахуванням мінімального порогу частотності на рівні 50 вживань ідіоми. Найвищий показник атракції в усному дискурсі СОСА, на відміну від письмового, визначено для ідіом *on the take* ($a = 20,8\%$), *cook the books* ($a = 17,7\%$) і *line your pockets* ($a = 15,4\%$). Щодо показників залежності в усному дискурсі, то, зважаючи на те, що в дослідженні аналізуються бінарні категорії письмового та усного дискурсів, вони обернено пропорційні до показників залежності в письмовому дискурсі.

Таблиця 3.32

Найбільш частотні ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ в усному дискурсі СОСА

<i>n – частота вживання ідіоми в усному дискурсі; E₁ – сумарна частота вживання ідіом в усному дискурсі; E₂ – частота вживання ідіоми в корпусі; a – атракція; r – залежність</i>						
Ранг	Ідіома	n	E₁	E₂	a	r
1	<i>on the take</i>	138	662	262	20.8%	52.6%
2	<i>cook the books</i>	117	662	277	17.7%	42.2%
3	<i>line your pockets</i>	102	662	541	15.4%	18.8%
4	<i>rob someone blind</i>	93	662	219	14.0%	42.4%
5	<i>bleed someone dry</i>	69	662	185	10.4%	37.3%
6	<i>take someone to the cleaner's</i>	62	662	132	9.3%	46.9%
7	<i>sticky fingers</i>	53	662	132	8.0%	40.1%
8	<i>with your hand in the cookie jar</i>	28	662	75	4.2%	37.3%

Дистрибуція ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ (див. табл. 3.33 і 3.34) з погляду лінгвальних факторів функціонування характеризується динамікою, схожою до дистрибуції ідіом попередніх аналізованих ФСГ. Подана в таблиці 3.33 інформація вказує на те, що, як у випадку ФСГ ПРИМИРЕННЯ, КРИТИКА, КОНФЛІКТ, в британському варіанті ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ набагато частіше вживаються в письмовому дискурсі, а в усному дискурсі рівень їх функціонування вкрай низький. Це підтверджується числовими даними для категорії “типи тексту”, де домінує підкатегорія

“інформативний дискурс” (0,77 випадків уживання на 1 млн слів) і “жанри письмового тексту”, в межах якої найбільш продуктивні підкатегорії “художня література та поезія” (0,45), “газети” (0,45), та “журнали” (0,22). Менш репрезентативними виявилися підкатегорії “драматургія і кінодискурс” (0,14), “інтернет-дискурс” (0,08) й “академічна проза” (0,02). В усному дискурсі дані представлені лише для підкатегорії “усний відпочинковий дискурс”.

Таблиця 3.33

**Дистрибуція ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в англійській мові:
лінгвальні фактори (британський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	1,36
		Усний	0,12
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	0,12
		Усний сценаризований дискурс	0,14
		Інформативний дискурс	0,77
		Художній дискурс	0,45
		Академічна проза	0,02
3	Жанр тексту (письмовий)	Художня література та поезія	0,45
		Драматургія та кінодискурс	0,14
		Газети	0,44
		Журнали	0,22
		Інтернет-дискурс	0,08
		Офіційні документи	0,01
		Суспільний/інституційний	-
		Освітній/інформативний	-
4	Субжанр тексту (усний)	Відпочинковий	0,12
		Діловий	-

Проводячи паралелі з британським національним варіантом, переконуємося, що ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ в американському варіанті (див. табл. 3.34) не виявляють суттєвих відмінностей в

питанні співвідношення письмового та усного дискурсів, де фактичне функціонування ідіом має приблизно схожі показники. Стосовно підкатегорії “тип тексту”, то тут провідними виступають підкатегорії “інформативний дискурс” і “дискурс, зумовлений контекстом”, що певною мірою відповідає даним, одержаним для ФСГ ПРИМИРЕННЯ. Аналізуючи дані для категорії “жанр тексту (письмовий)” в СОСА, бачимо, що показники частотності ідіом для підкатегорій “художня література та поезія”, “журнали” та “новини” майже ідентичні, що загалом відповідає одержаним даним у ВНС, окрім підкатегорії “інтернет-дискурс”. В усному сегменті СОСА, на відміну від попереднього підрозділу, з погляду функціонування ідіом переважають жанри “телебачення” і “кінофільми”.

Таблиця 3.34

**Дистрибуція ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в англійській мові:
лінгвальні фактори (американський варіант)**

№	Категорія	Підкатегорія	ФСГ, на 1 млн слів
1	Тип дискурсу	Письмовий	1,19
		Усний	0,43
2	Тип тексту	Дискурс, зумовлений контекстом	0,43
		Інформативний дискурс	1,01
		Художній дискурс	0,18
3	Жанр тексту (письмовий)	Академічна проза	0,04
		Художня література та поезія	0,18
		Новини	0,14
		Журнали	0,17
		Інтернет-дискурс	0,64
4	Субжанр тексту (усний)	Телебачення	0,20
		Кінофільми	0,19
		Телерадіомовлення	0,03

Насамкінець, звернемось до опису екстралінгвальних факторів функціонування ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в британському та американському національних варіантах (див. табл. 3.35).

Таблиця 3.35

**Дистрибуція ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в англійській мові:
екстралінгвальні фактори**

№	Категорія	Підкатегорія	ВНС, на 1 млн слів	СОСА, на 1 млн слів
1	Стать автора (письмовий дискурс)	Чол.	0,51	0,29
		Жін.	0,27	0,14
2	Вік автора (письмовий дискурс)	0-14		
		15-24	0,03	0,002
		25-34	0,16	0,06
		35-44	0,15	0,11
		45-59	0,37	0,14
		60+	0,14	0,12
3	Стать мовця (усний дискурс)	Чол.	0,07	0,14
		Жін.	0,05	0,04
4	Вік мовця (усний дискурс)	0-14	-	-
		15-24	0,02	-
		25-34	0,02	0,02
		35-44	-	0,03
		45-59	0,01	0,06
		60+	0,07	0,05
5	Соціальний клас мовця (усний дискурс)	AB	0,04	-
		C1	0,01	-
		C2	-	-
		DE	0,05	-

За даними табл. 3.35, в письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ вживаються майже ідентично, якщо брати до уваги гендерні розбіжності: чоловічий письмовий дискурс вдвічі перевищує жіночий. Стосовно змісту категорії “вік автора”, переважаючою підкатегорією в британському національному варіанті є “45–59”. В американському національному варіанті провідні три вікові підкатегорії: 35–44, 45–59 і 60+.

Аналізуючи інформацію стосовно функціонування ФСГ КОРУПЦІЯ в усному дискурсі, можна дійти висновку, що ідіоми цієї категорії слід розглядати як такі, що переважно належать до чоловічого мовлення. Показники функціонування ідіом у вікових групах мовців в обох корпусах неоднорідні й відчутно різняться, за винятком мовців старшого віку, які, як і в письмовому дискурсі, використовують зазначену групу ідіом приблизно однаково. Крім того, зберігається поляризація даних для категорії “соціальний клас мовців” у британському варіанті, де кількісно представлені підкатегорії “AB” і “DE”.

Висновки до розділу 3

Аналіз частотних показників ідіом ФСГ КОНФЛІКТ показав, що до її складу віднесено переважно дуже рідко вживані та рідко вживані ідіоми. Переважна більшість ідіом в британському дискурсі отримали показники залежності на рівні 90–100% з огляду на те, що їхні показники частотності вживання в письмовому дискурсі стовідсотково збігаються або істотно відрізняються від показників частотності в корпусі в цілому. Доведено, що у корпусі СОСА ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ залежать менше від усного дискурсу, ніж від письмового. Найбільш частотними лінгвальними підкатегоріями для аналізованої ФСГ в Британському національному корпусі є “газети”, “художня література та поезія” та “журнали”. Абсолютні показники частотності значно вищі саме в Британському національному корпусі, а не в Корпусі національного американського варіанта сучасної англійської мови. Приблизно однакові показники “жанрів тексту” – “новини” та “журнали” в СОСА, що підтверджує спрямованість цього кластера ідіом на інформативний тип тексту. У письмовому дискурсі британського варіанта використання ідіом аналізованої групи більше властиве чоловікам, аніж жінкам, натомість в американському варіанті показники приблизно однакові. В усному дискурсі використання ідіом авторами чоловічої статі переважає їх використання авторами жіночої статі вдвічі в обох варіантах.

За даними корпусу, ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ можна схарактеризувати як рідковживані (особливо в американському дискурсі), нечасто вживані (в британському дискурсі) і доволі часто вживані (в обох варіантах, але частіше – в американському). Вони значною мірою залежать від письмового дискурсу BNC, і ця тенденція переважно зберігається в американському дискурсі. У BNC2014 ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ приблизно вдсятеро частіше зустрічаються в письмовому дискурсі загалом, що певною мірою відповідає співвідношенню письмового та усного компонентів BNC2014

9:1, закладених в його основу. В американському дискурсі це співвідношення становить приблизно 2:1, попри більшу збалансованість його складових жанрів текстів. У письмовому дискурсі обох варіантів, як і в усному дискурсі американського варіанта, спостерігаємо чітко виражену гендерну маркованість ідіом у бік чоловічого письма та мовлення. В усному дискурсі британського варіанта ситуація протилежна: тут домінує жіноче мовлення. Пік функціонування ідіом серед вікових груп авторів припадає на вікову групу “45–59”. Ця тенденція також зберігається і для усного дискурсу американського варіанта.

У частотному аспекті ідіоми ФСГ КРИТИКА в британському та американському варіантах найчастіше підпадають під характеристику дуже рідко вживаних у дискурсі, меншою мірою рідко вживаних і не дуже часто вживаних, більшою мірою в американському дискурсі. Критерії залежності ідіом ФСГ КРИТИКА в письмовому дискурсі BNC показали, що вони більше залежать від письмового дискурсу, ніж від усного, в обох варіантах. В межах цієї ФСГ слід відзначити зростаючу частку ідіом в усному дискурсі. В американському варіанті вживання ідіом ФСГ КРИТИКА переважає в письмовому дискурсі для обох корпусів, що підтверджується категоріями “тип тексту” та “жанр тексту (письмовий)”. Ідіоми ФСГ КРИТИКА приблизно вдвічі частіше використовуються авторами-чоловіками, на відміну від авторів-жінок в BNC. Однак в усному дискурсі ситуація зовсім протилежна: використання ідіом в усному жіночому дискурсі майже вдвічі перевищує їх використання в усному чоловічому дискурсі. В письмовому дискурсі американського варіанта в обох типах дискурсу ідіомами частіше послуговуються автори та мовці чоловічої статі.

У британському дискурсі ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ можна класифікувати як переважно рідко вживані. Однак в американському дискурсі вони здебільшого підпадають під категорію доволі часто вживаних ідіом. Ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ в переважаючій більшості залежать виключно від письмового дискурсу в BNC. Приблизно схожа тенденція

спостерігається і в даних СОСА. Провідними підкатегоріями дистрибуції ідіом в британському варіанті відзначено “інформативний дискурс” та “жанри письмового тексту”, в межах якої найбільш продуктивні підкатегорії “газети”, “художня література та поезія” та “журнали”. Подібні показники отримано і в американському варіанті. В письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ вживаються майже ідентично, причому чоловіки-автори незначною мірою переважають жінок-авторів.

Що стосується ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ, їхні частотні показники здебільшого відповідають характеристикам дуже рідко вживаних, рідко вживаних і доволі часто вживаних. Ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ переважно залежать тільки від письмового дискурсу в BNC і СОСА, що підтверджується одержаними показниками функціонування лінгвальних факторів. У письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ вживаються майже ідентично, якщо брати до уваги гендерні розбіжності: чоловічий письмовий дискурс удвічі перевищує жіночий. В усному дискурсі ідіоми цієї категорії слід розглядати як такі, що належать головно до чоловічого мовлення.

РОЗДІЛ 4

СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ФРЕЙМА В ІДІОМАТИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У розділі запропоновано покрокове конструювання когнітивної структури ідіоматики англійської мови. На першому етапі здійснено дефініційний аналіз лексем-назв ФСГ ідіом. На основі даних дефініційного аналізу проведено компонентний аналіз ядерних лексико-семантичних варіантів лексем-ідентифікаторів відповідних фреймів. У результаті виокремлено їх атрибути та відповідні ключові лексеми-репрезентанти фрейма. Далі відбувалося лексичне наповнення атрибутів фрейма методом пошуку та встановлення його лексем-репрезентантів у словниках ідіом. Валентнісний елемент реалізації семантичного фрейма аналізованих ФСГ здійснено шляхом використання пошукового інтерфейсу Корпусу американського варіанта сучасної англійської мови СОСА.

4.1. Семантична структура фрейма КОНФЛІКТ в ідіоматиці англійської мови

Проаналізуємо словникові дефініції лексеми *conflict* для з'ясування категоріальних ознак однойменного фрейма (див. табл. 4.1):

Таблиця 4.1

Лексико-семантичні варіанти лексеми *conflict*

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	a fight, battle, or struggle, especially a prolonged struggle; strife.	+	+	+	+	+	+	+
2	controversy; quarrel.	+	+	+	+	+	+	+
3	discord of action, feeling, or effect; antagonism or opposition, as of interests or principles	+	-	+	+	+	+	+

Продовження таблиці 4.1

4	<i>a striking together; collision</i>	+	-	+	+	-	+	-
5	incompatibility or interference, as of one idea, desire, event, or activity with another	+	-	+	+	-	-	-
6	<i>Psychiatry. a mental struggle arising from opposing demands or impulses.</i>	+	+	+	+	+	-	+

У таблиці проілюстровано шість ЛСВ лексеми *argument*: 1. *суперечка, битва або боротьба* (fight, battle, or struggle); 2. *суперечка; сварка* (controversy; quarrel); 3. *неузгодженість дій, почуттів чи наслідків* (discord of action, feeling, or effect); 4. *взаємний удар; зіткнення* (a striking together; collision); 5. *несумісність або перешкодження* (a striking together; collision); 6. *внутрішня боротьба* (a mental struggle). У шести наведених значеннях конфлікт витлумачується як *фізичне* або *збройне протистояння* (fight), *словесна суперечка* (quarrel), *ідейне протистояння* (antagonism or opposition, as of interests or principles), *фізичний контакт* (collision), *несумісність ідей, бажань, подій або видів діяльності* (incompatibility of ideas, desires, events, or activities) і *душевне протистояння внаслідок протилежних бажань або чинників* (a mental struggle arising from opposing demands or impulses). Звідси випливає, що в англійській мові конфлікт розуміють 1) як дію або діяльність, процес або стан, які безпосередньо відбуваються між щонайменше двома особами або сторонами; 2) як дію або діяльність, процес або стан, які опосередковано відбуваються між принаймні двома особами або сторонами; 3) фізичний контакт між об'єктами або суб'єктами; 4) як ідейний або ментальний процес. Оскільки найбільш відповідними та семантично релевантними до поняття “соціальна взаємодія” є ЛСВ₁ і ЛСВ₂ (табл. 4.1), які збігаються у всіх лексикографічних джерелах, висуваємо припущення, що їх можна розглядати як ядерні ЛСВ для досліджуваного фактологічного матеріалу. З цією метою вважаємо за потрібне детальніше описати семантичний зміст ЛСВ₁ і ЛСВ₂ з опорою на вказані вище лексикографічні джерела.

Таблиця 4.2

Ядерні лексико-семантичні варіанти лексики *conflict*

Словник	ЛСВ ₁	ЛСВ ₂
1	a fight, battle, or struggle, especially a prolonged struggle; strife.	controversy; quarrel.
2	a state of open, often prolonged fighting; a battle or war.	A state of disagreement or disharmony between persons or ideas; a clash:
3	an encounter with arms; a fight, battle; a prolonged struggle.	-
4	fighting or a war	a state of disagreement or argument between people, groups, countries etc.
5	a struggle, fight or battle, usually on a lesser scale than a war	disagreement; fierce argument; a quarrel
6	fighting between two or more groups of people or countries	an active disagreement between people with opposing opinions or principles
7	fighting between countries or groups of people	serious disagreement and argument about something important

За даними табл. 4.2, усвідомлення конфлікту, відповідно до ЛСВ₁, зводиться до *тривалого (prolonged) відкритого (open)* збройного протистояння між країнами або групами осіб (*between countries or groups of people*), яке за масштабністю поступається війні. В ЛСВ₂ наголошується на тривалій або

діючий (*prolonged or active*), серйозний (*serious*), гнівний (*fierce*) поляризації (*antagonistic, divergent, disharmony, disagreement, opposing*) думок, ідей, принципів або позицій між особами, групами осіб або країнами (*between people, groups, countries etc.*). Отже, в результаті дефініційного аналізу маємо змогу виокремити два складові фрейми: *збройний конфлікт* і *ідейно-вербальний конфлікт*. Ключовими лексемами-репрезентантами фрейма *збройний конфлікт*, відповідно до наведених в табл. 4.2 дефініцій ЛСВ₁, визначаємо такі: *fight, battle, struggle, strife, fighting, war, encounter with arms*. Щодо ключових лексем-репрезентантів фрейма *ідейно-вербальний конфлікт*, відповідно до наведених в табл. 4.2 дефініцій ЛСВ₂, сюди віднесено лексеми *controversy, quarrel, disagreement, disharmony, clash, argument, opposing*.

Наступним етапом аналізу є звернення до семантики ідіом шляхом пошуку та виявлення в їх дефініціях вказаних вище лексем-репрезентантів і формування ключових вузлів семантичної мережі, зумовлених макрофреймом КОНФЛІКТ. Сюди належать: ТРИВАЛІСТЬ КОНФЛІКТУ, РЕЗУЛЬТАТ КОНФЛІКТУ (ПОРАЗКА), МІРА УЧАСТІ У КОНФЛІКТІ (ВТРУЧАННЯ), ПІДГОТОВКА ТА ГОТОВНІСТЬ ДО КОНФЛІКТУ, ФІЗИЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ, ЗБРОЙНИЙ КОНФЛІКТ, ПРОВОКУВАННЯ КОНФЛІКТУ, ПРЕДМЕТ КОНФЛІКТУ, ВЕРБАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ, КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ, НЕПРИМИРЕННІСТЬ СТОРІН У КОНФЛІКТІ, ПЕРЕВАГА В КОНФЛІКТІ, ЖЕРТВА КОНФЛІКТУ. Представимо їх більш розгорнуто:

Тривалість конфлікту: *a running battle* “an argument or fight that you have over a long period of time” [ODEI], *bad blood* “hostile feelings between two people or groups because of the arguments they have had in the past” [PDEI], *fight like Kilkeny cats* fight or disagree very violently [LAID];

Результат конфлікту (поразка): *take a hammering* “be badly defeated, criticized or damaged” [CID], *make a mincemeat of someone* “[informal] defeat one completely, as in a fight, argument, or competition” [ODEI], *meet your Waterloo* “suffer a very severe

defeat or failure, especially one which you to finally stop doing what you are trying to do” [AHDI];

Міра участі у конфлікті (втручання): *put your oar in something* “[mainly British, informal] interfere in a situation or argument” [DPEI]; *sit on the fence* “refuse to give a definite opinion about something or to say who you support in an argument” [CCID]; *run with the hare and hunt with the hounds* “[British, literary] try to support both sides in an argument or fight” [ODI]; *sell the pass* “[British, old-fashioned] harm someone by giving an enemy or opponent what they wanted” [LDEI];

Підготовка та готовність до конфлікту: *the battle lines are drawn* “(of opposing groups or people) when they are ready to start arguing or fighting, and it has become clear what the main points of conflict or disagreement will be” [ODEI]; *loaded for bear* “[American, informal] eager to start doing something difficult or to argue with someone” [LAID]; *the gloves are off* “[Journalism] of two people or groups who are ready and keen to fight or compete aggressively against each other” [CDAI];

Фізичне протистояння: *come to blows* “disagree so much about something that you start fighting with someone” [CID], *beat the living daylights out of someone* “attack one physically, hitting him many times” [CDI], *beat someone to the pulp* “injure one very badly by hitting them repeatedly [OIDE]”; *beat someone black and blue* “hit someone so severely that they are covered in bruises” [CID]; *go to the mat* “[mainly American] fight very fiercely about something” [LAID];

Збройний конфлікт: *blood is shed/spilled* “of people killed in fighting” [AHDI];

Провокування конфлікту: *put/set the cat among the pigeons* “[British] cause trouble, worry or anger” [CID], *lead with your chin* “[mainly British] behave very aggressively, causing a fight or argument” [LDEI], *spit in the eye of someone* “deliberately do something that upsets or annoys one” [ODEI];

Предмет конфлікту: *a bone of contention* “an issue people are arguing about” [PDEI];

Вербальний конфлікт: *a war of words* “[journalism] an argument between two people or groups, in which both sides criticize each other angrily” [CID], *cross swords* “disagree and argue with one or oppose one” [LDEI];

Конфлікт інтересів: *blood on the carpet* “trouble within an organization as a result of a struggle between people or groups” [CID];

Непримиренність сторін у конфлікті: *agree to disagree* “decide to stop arguing because neither is going to change their opinion” [ODI], *fight like cat and dog* “have frequent violent arguments or fights” [CCID];

Перевага в конфлікті: *score points* “make themselves seem better or more intelligent than you in a discussion or argument” [CID];

Жертва конфлікту: *the meat in the sandwich* “[British] of one who is in a very difficult situation because they have been caught between two people or groups who are fighting or arguing with each other” [ODEI].

Аналіз синтаксичного елемента фрейма ідіом ФСТГ КОНФЛІКТ здійснено через інтерфейс Корпусу американського варіанта сучасної англійської мови СОСА шляхом застосування функції СОРТУВАТИ. Алгоритм роботи цієї функції полягає в тому, що корпус автоматично відбирає 100 довільних максимально збалансованих і репрезентативних уживань ідіоми і відсортовує їх у вигляді конкордансних рядків. Детальний аналіз конкордансних рядків дає змогу окреслити поверхневий синтаксичний фрейм ідіом шляхом аналізу їх дистрибуції – лівобічної та правобічної контактної й дистантної сполучуваності. Оскільки для застосування цієї функції корпус встановлює умовний поріг частоти вживання – мінімум 100 разів – розглядатимемо окремі ідіоми з еквівалентною або вищою загальною частотою вживання, а саме: *a bone of contention, have a bone to pick, at cross purposes, cross swords, play devil’s advocate, add fuel to the fire, lock horns, at loggerheads, go to the mat, pick a fight, sparks fly, be at each other’s throats, fight tooth and nail i on the warpath* (для більш

детальної інформації щодо показників частотності див. підрозділ 3.1).

Ідіома **a bone of contention**.

У результаті аналізу фактологічного матеріалу встановлено, що цій ідіомі властиві такі найпродуктивніші конструкційні схеми: *прикметник + ідіома + (прийменник)* (Adj + I_N + (Prp)) (4.1), *дієслово + ідіома + (прийменник)* (Verb + I_N + (Prp)) (4.2)

4.1) *It was also **the main bone of contention** in ecumenical conversations with the Anglican communion, suspended after the latter took the step of ordaining women priests.*

4.2) *This **had been a bone of contention** for them, as well as Bill Ginsburg earlier.*

Конструкційна модель Adj + I_N + (Prp) є лінгвальною репрезентацією характеризувально-ідентифікальної діяльності автора або мовця щодо (оцінних або емотивних) ознак конфлікту, суперечки або конфліктної ситуації.

Adj + I_N + (Prp): *the biggest bone of contention, particular bone of contention, another bone of contention (6), a huge bone of contention (with) (4), the sole bone of contention between, the most immediate bone of contention between, a very strong bone of contention between, the real bone of contention, an unwilling bone of contention, the (broken) bone of contention, the meaty bone of contention in, a major bone of contention (5), a serious bone of contention, an important bone of contention between, a big bone of contention, a culinary bone of contention, the other bone of contention, that gigantic bone of contention, the real bone of contention, many a bone of contention, a principal bone of contention, a dangerous bone of contention, a new bone of contention.*

У конструкційній схемі Verb + I_N + (Prp) дієслівний слот переважно наповнюється допоміжним дієсловом *to be*, інхотативними, лексичними та, в окремих випадках, фразовими дієсловами:

Verb + I_N + (Prp): *had been a bone of contention (48), has become a bone of contention (6), to solve the bone of contention, remains a dangerous bone of contention (2), get clear of the bone of*

contention, to put an end to the bone of contention, will figure prominently as a bone of contention, remove one bone of contention, 've had this bone of contention.

Ідіоми ***cross swords, lock horns, play devil's advocate, go to the mat.***

Для цього кластера дієслівних ідіом найбільш характерною виявилася конструкційна схема Pr/N + V, в якій слот дієслова займає одна з ідіом, яка в більшості випадків сполучається із прийменниковим додатком. Тому повна форма конструкційної схеми виглядатиме так: іменник/займенник + ідіома + (прийменник) + додаток (N/P + I_V + (Prp) + Obj) (4.3, 4.4).

4.3) ***He will lock horns with a shambling and dissipated God.***

4.4) *But by focusing on "alignment" and "thinking like a business partner" many HR professionals refuse to lock horns with powerful leaders.*

4.5) ***To play devil's advocate*** for a bit, would you have such a problem with the article if the headline wasn't so misleading?

4.6) ***Has he gone to the mat*** with Harris over this?

Конструкційна схема ідіома + (прийменник) + додаток (I_V + (Prp) + Obj) уможливорює деталізацію сторін суперечки/конфлікту та/або об'єкта суперечки/конфлікту. Особливо варто відзначити тенденцію ідіоми *play devil's advocate* до сполучування з модальними дієсловами та конструкціями типу *allow me to, may I, let me* (частіше в неофіційному дискурсі в емоційних контекстах). Як свідчать корпусні дані, в межах цієї конструкційної схеми ідіома *go to the mat* частіше вказує на перспективу суперечки або конфлікту, а не на його результат. Це підтверджують її лівобічні колокати *willing to, be ready to, will, is preparing, would, want, be going to* тощо.

N/P + I_V + (Prp) + Obj: *...who crossed swords with the sheriff, Brown crossed swords with the Davis administration..., ...he could have crossed swords with them, I'm certainly not going to cross verbal swords with the girl..., ...he dared to cross swords with us, I'm honored to cross swords with a legend...; ...he locked horns with the city attorney, ...who has locked horns with the Obama administration, ...he has also locked horns with the Chairman and*

board members of KTB, Evans will lock horns with former training partner..., you don't want to lock horns with Collene..., Tally and Thora were always locking horns..., Five U.S. senators are locking horns with a group; Margot had cast herself as devil's advocate..., Hey Phil, may I play Devil's Advocate? let me play devil 's advocate about the debt... (14), allow me to be devil 's advocate..., Let me be the devil's advocate..., But let's play devil's advocate and assume..., Sorry to be the devil's advocate..., You can be devil's advocate..., He decided to play devil's advocate...; he is willing to go to the mat... (16), Republicans no longer seem to want to go to the mat to fight about it... (4), I'm ready to go to the mat with this... (7), They will go to the mat to protect their safety... (10), ...he is preparing to go to the mat, I would go to the mat any day... (5), President Obama and Prime Minister Netanyahu went to the mat several times..., We did go to the mat... (2), ...when Clinton really went to the mat with an interest group.

Ідіоми **at cross purposes, at loggerheads, on the warpath.**

Для цієї групи прислівникових ідіом найпродуктивнішою конструкційною схемою визначено дієслово + прислівник (V + I_{Adv}) (4.7, 4.8, 4.9), де ідіома виконує роль прислівника.

4.7) *Let the several functions of government work **at cross purposes** (the legislature against the executive, the executive against the legislature, and the judiciary against anyone it chose), and with any luck they would hold one another indefinitely at bay.*

4.8) *This puts Ankara **at loggerheads** with Nicosia and Jerusalem, which share an interest in developing the hydrocarbon fields in their exclusive economic zones and exporting gas to energy-thirsty Europe.*

4.9) *My wife's **on the warpath**.*

V + I_{Adv}: ...you have two dynamics that are working at cross purposes (51), ... Media department operating at cross purposes (5), The public is at cross purposes with... (23), because I think we are arguing at cross purposes... (2), I think we're speaking at cross purposes...(2), I'm talking at cross purposes with my interlocutor ... (7); ... over which criterion would be used placed these nations at loggerheads, This puts Ankara at loggerheads with Nicosia and

Jerusalem (8), ...it was at loggerheads with Iran and Saudi Arabia (49), The groups remained at loggerheads ... (6), ... Burwell and Scott left the meeting at loggerheads (2), The two superpowers found themselves at loggerheads ... (4), ...a socio-cultural construct that stands at loggerheads to..., It hurts me to see them at loggerheads..., ... before going at loggerheads with Rep. Frank. Denizens...; My sister's on the warpath (69), let's not go on the warpath (8), set me off on the warpath (3), Kilmeade got back on the warpath

Конструкційна модель $V + I_{Adv}$ зорієнтована на позначення характеру взаємодії сторін конфліктної ситуації або суперечки. За даними корпусу, ідіома *at cross purposes* найчастіше сполучується з дієсловом зміни стану *work*, що вказує на протилежні підходи сторін до проблеми та можливих шляхів її фактичного розв'язання, рідше – з контекстуальним синонімом *operate*, динамічними дієсловами *argue*, *speak* і *talk*, зворотним дієсловом *find* та з допоміжними дієсловами. Ідіоми *at loggerheads* і *on the warpath* найчастіше сполучуються з допоміжним дієсловом *to be*, модальними дієсловами, дієсловами стану *remain*, *stand* та динамічними дієсловами *set off*, *get back* і *go*.

4.2. Семантична структура фрейма СПІВПРАЦЯ в ідіоматиці англійської мови

У сучасних дослідженнях у царині психології співпраця вважається проявом соціальної самоорганізації, яка є одним зі шляхів становлення соціальності особистості, позаяк саме завдяки співпраці людина стає частиною певної спільноти [Гоян, Будз 2022, с. 19]. Схожі трактування цього терміна в соціології та філософії: “спільна діяльність задля досягнення спільних цілей, а також розподілу благ і зобов'язань, що виникають в результаті спільної діяльності” [Номанс 1958, с. 597-606; Singer 1979]. Крім того, в галузі політології та міжнародних відносин співпраця описується як процес, за допомогою якого держави, міжнародні організації та

недержавні суб'єкти беруть участь у скоординованих діях для розв'язання спільних проблем, реалізації спільних інтересів і досягнення взаємної вигоди; вона включає в себе переговори, реалізацію й підтримку угод, договорів та інституцій, які сприяють координації зусиль та забезпеченню стабільності в міжнародній системі [Slaughter 2019].

Звернімося до власне лінгвістичного трактування цього терміна задля виділення категоріальних ознак фрейма *cooperation* (див. табл. 4.3).

Таблиця 4.3

Лексико-семантичні варіанти лексеми *cooperation*

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	an act or instance of working or acting together for a common purpose or benefit; joint action.	+	+	+	+	+	+	+
2	more or less active assistance from a person, organization.	+	-	-	+	+	-	-
3	willingness to cooperate.	+	-	-	+	+	+	-
4	<i>Economics.</i> the combination of persons for purposes of production, purchase, or distribution for their joint benefit.	+	+	+	-	-	+	+
5	<i>Sociology.</i> activity shared for mutual benefit.	+	-	-	-	-	-	-
6	<i>Ecology.</i> mutually beneficial interaction among organisms living in a limited area.	+	-	-	-	-	-	+

У таблиці 4.3 наведено шість ЛСВ лексеми *cooperation*: 1. *спільна робота або діяльність* (an act or instance of working or acting together); 2. *більш-менш активна допомога з боку людини, організації* (more or less active assistance from a person, organization); 3. *готовність до співпраці* (willingness to cooperate); 4. *об'єднання осіб задля спільної економічної вигоди* (the combination of persons for purposes of their joint economic benefit.); 5. *спільна діяльність задля спільної вигоди* (activity shared for mutual benefit); 6. *взаємовигідна*

взаємодія організмів (mutually beneficial interaction among organisms). Перші три ЛСВ – загальні, ЛСВ₄– ЛСВ₆ – галузево спеціалізовані у сферах економіки, соціології та екології. Відповідно, з огляду на вказані вище дефініції, співпраця, з лінгвістичної точки зору, роз’яснюється як спільна діяльність (joint action) задля взаємного (mutual) або економічно вигідного результату (economic benefit). З іншого боку, співпраця витлумачується як допомога з боку особи чи організації або готовність надавати таку допомогу. ЛСВ₁ збігається в усіх лексикографічних джерелах, що дає підстави вважати його ядерним. ЛСВ₄ підтверджено в п’яти з семи лексикографічних джерел, отже, правомірно визначати його як навколоядерний. ЛСВ₃ збігається в чотирьох із семи вказаних лексикографічних джерел, що знову ж таки відповідає його статусу як навколоядерного. Розглянемо більш детально семантичний зміст ЛСВ₁, ЛСВ₂ і ЛСВ₃ з опорою на вказані вище лексикографічні джерела.

Таблиця 4.4

**Ядерні та навколоядерні
лексико-семантичні варіанти лексеми *cooperation***

Словник	ЛСВ ₁	ЛСВ ₂	ЛСВ ₃
1	an act or instance of working or acting together for a common purpose or benefit; joint action.	<i>Economics.</i> the combination of persons for purposes of production, purchase, or distribution for their joint benefit.	

Продовження таблиці 4.4

2	The act or practice of cooperating.	The association of persons or businesses for common, usually economic, benefit.	
3	The action of co-operating, i.e. of working together towards the same end, purpose, or effect; joint	<i>Pol. Econ.</i> The combination of a number of persons, or of a community, for purposes of economic	Willingness to cooperate.

	operation.	production or distribution, so as to save, for the benefit of the whole body of producers or customers, that which otherwise becomes the profit of the individual capitalist.	
4	when you work with someone to achieve something that you both want	-	Willingness to do what someone asks you to do.
5	the act of co-operating	-	Willing to help.
6	the act of working together with someone or doing what they ask you.	the process of working with another company, organization, or country in order to achieve something.	the fact of being willing to be helpful and to do what someone asks you to do
7	the act of cooperating; joint effort or operation	the association of a number of people in an enterprise for mutual benefits or profits	

Виокремлені дефініції лексеми *cooperation* розкривають інформацію про розуміння співпраці як спільних дій, зусиль або роботи. Однак у випадку ЛСВ₁ акцентується увага на тривалому чи постійному характері співпраці (*association or joint action*), яка відзначається спільною метою або спільно вигідним результатом (*the same end, purpose, or effect that will benefit all of them*). ЛСВ₂ описує співпрацю як економічно вигідну прибуткову діяльність (*an enterprise for mutual benefits or profits*). Що стосується ЛСВ₃, то природа співпраці більш ситуативна (*an act or instance of working or acting together*) і передбачає готовність або бажання

однієї зі сторін до співпраці (*willingness to assist*). Отже, в результаті дефініційного аналізу маємо змогу виокремити три складові фрейми макрофрейма COOPERATION: *спільна взаємовигідна діяльність, спільна економічна діяльність і готовність до співпраці*. Ключовими лексемами-репрезентантами фрейма *спільна взаємовигідна діяльність*, відповідно до наведених у табл. 4.4 дефініцій ЛСВ₁, визначаємо такі: *working together, acting together, joint action, common purpose, common benefit, practice of cooperating, joint operation, same end, same purpose, same effect, joint effort*. Щодо ключових лексем-репрезентантів фрейма *спільна економічна діяльність*, згідно з поданими в табл. 4.4 дефініціями ЛСВ₂, сюди віднесено лексеми *joint benefit, common benefit, economic benefit, working with, enterprise, mutual benefit, mutual profit*. Для фрейма *готовність до співпраці* ключовими лексемами-репрезентантами є *willingness, willing і helpful*. На основі виділених ключових лексем-репрезентантів формуємо ключові атрибути семантичної мережі макрофрейма COOPERATION. Сюди належать: СПІВУЧАСТЬ У ЗЛОЧИНІ, ГОТОВНІСТЬ ДОПОМОГТИ, ВІДМОВА ВІД СПІВПРАЦІ, УСНА ДОМОВЛЕНІСТЬ, СПІЛЬНИЙ ПІДХІД, ЗАКЛИК ДО СПІВПРАЦІ, ВЗАЄМНА ДОПОМОГА, ПЕРСПЕКТИВИ СПІВПРАЦІ, ТАЄМНА СПІВПРАЦЯ, УЗГОДЖЕНА СПІВПРАЦЯ, ТІСНА СПІВПРАЦЯ.

Проілюструємо їх більш детально:

Співучасть у злочині: *aid and abet* “[formal] help or encourage one to do something criminal or wrong” [CDI];

Готовність допомогти: *go to bat for someone* „[mainly American] give someone your support or help”; *in your corner* “supporting and helping you” [ODI];

Відмова від співпраці: *pull the rug from under someone’s feet* “suddenly stop helping and supporting you” [LAID]; *drive a coach and horses through something* “[mainly British] destroy an agreement or an established way of something completely” [CCID]; *cut the umbilical cord* “start acting independently rather than continuing to rely on the person or thing you have always relied on” [ODI];

Усна домовленість: *on a handshake* “agreed between people but not written down” [CID];

Спільний підхід: *be shooting for the same target* “in agreement about what you are trying to achieve together” [CCID]; *speak the same language* “have the same views about things or want to achieve same things” [ODEI], *on the same page* “in agreement about what two people are trying to achieve” [DPEI]; *be singing from the same hymn sheet/book* “used to say that a group of people all have the same aims or all express the same opinion on a particular subject” [ODEI];

Заклик до співпраці: *carry the torch support* “advocate something very strongly and try to persuade other people to support it too” [LDEI];

Взаємна допомога: *the old boy network* “[British] the system of contacts made by men at private schools, universities or clubs, which they use to help each other” [CID];

Перспективи співпраці: *a dream ticket* “[mainly British, journalism] of two people expected to work well together and have a great deal of success” [LDEI];

Таємна співпраця: *in cahoots with someone* “working together secretly to do something, usually dishonest” [ODI];

Узгоджена співпраця: *get into bed with someone* “make an arrangement to work together” [OIDLE], *cut a deal* “come to an arrangement with someone from which both of you will benefit” [DPEI], *a gentleman’s agreement* “an informal agreement that is not written down but in which people trust one another to do what they have promised” [ODEI];

Тісна співпраця: *hand in glove* “working very closely together” [PDEI], *work hand in hand* “work closely together, often with a single aim” [CCID], *put your heads together* “try to solve a problem together” [LAID].

Конструкційні схеми увиразнюють лексико-граматичне значення ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ за рахунок виявлення найбільш частотних колокатів ідіом у дискурсі. Більшість дієслівних ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ граматично побудовані за принципом поєднання дієслова та іменника V + N, наприклад, *build bridges, make common cause with, circle the wagons, play*

footsie (with someone), close ranks, рідше – з додаванням прислівника *V + N + Adv*, зокрема, *put your heads together, hitch horses together, meet someone halfway*. Насамперед розглянемо дієслівні ідіоми цієї ФСТ, далі звернемо увагу на прислівникові та іменникові ідіоми.

Ідіоми ***build bridges, circle the wagons, close ranks, put your heads together, meet someone halfway***.

У результаті аналізу фактологічного матеріалу відзначаємо, що для цих ідіом найпродуктивніші конструкційні схеми такі: *дієслово + іменник + прийменник + іменник/займенник V + N (+ Prp + N/P)* (4.10, 4.11) та *дієслово + іменник + прислівник V + N + Adv* (4.12, 4.13).

4.10) *I feel like **we've built some bridges** tonight.*

4.11) *I mean, you saw the **President playing footsie with Charles, and Chuck and Nancy**.*

4.12) *Some leaders seem willing **to meet Mr. Bloomberg halfway**, while the leaders of several uniformed unions are resisting even the smallest concession.*

4.13) *It will probably be a worldwide Cooperative Society, with people **'putting their heads together'** for common cause.*

Конструкційна модель *V + N (+ Prp + N/P)* є лінгвальною репрезентацією діяльності автора або мовця, спрямованої на позначення характеру або природи співпраці, а в окремих випадках – на конкретизацію сторони та об'єкта співпраці. В ході аналізу виявлено, що ідіома *build bridges* має тенденцію до переважного сполучування з просторово-локативними прийменниками *between* і *to*, що вказує на перспективу встановлення співпраці, а також із прийменниковою фразою *of-phrase*, де іменниковий слот наповнюється абстрактними іменниками *understanding, unity, peace, empathy, solidarity, communication, hope тощо*. З іншого боку, за даними корпусу, ідіоми *circle the wagons* і *close ranks* в дискурсі найчастіше поєднуються з сурядним сполучником *and* та відповідними формами дієслова, які покликані деталізувати предмет і сутність співпраці, як-от: *circle your wagons and protect an obvious liability / try to alienate everyone / drift away / fight back / say we disagree with*

one statement i close ranks and move further / protect him regardless / rearm / try to help that President / do this for those people тощо.

V + N (+ Prp + N/P): to build friendly bridges across, to build bridges between (19), build bridges to (16), to build more bridges with (2), to build bridges within, to build bridges of understanding (6), build bridges for reforms (2), to build bridges instead of walls, to build bridges by counting; to circle the wagons and to blame everybody else (19), to circle the wagons on this one (3), circle the wagons for their people (2), circle the wagons against international critics (2), to circle the wagons around the family (12), to circle the wagons to help carry you through (2); close ranks and come together (23), to close ranks against the man (4), to close ranks around the nominee (7), to close its ranks behind its candidate (8), close ranks on racial and anti-imperial grounds, to close ranks with seasoned members of society (6), close ranks to support improved adaptation, to close ranks in defending their orthodoxy.

У конструкторній схемі V + N + Adv, де всі конституенти ідіоматизовані, спостерігаємо моделі сполучуваності в дискурсі, схожі до наведених вище. Для прикладу, ідіома *put your heads together* виявляє тенденцію до сполучуваності із сурядним сполучником *and*, після якого йде відповідна форма дієслова, переважно інфінітив та його форми: *put our heads together and do it right / came up with a list of everything / came up with a new idea / figure out what this guy's up to / try to get things done within our community*. Зазначимо, що найбільш імовірним колокатом цієї ідіоми в поєднанні зі сполучником *and* виступає інша ідіоматична фраза – *come up with* (11 випадків на 36 слововживань), що характеризує співпрацю як конструктивну. Ідіома *meet someone halfway*, відповідно до даних корпусу, найчастіше поєднується зі сполучником *and* за схемою, наведеною вище, а також із прийменниками способу дії, мети та відношення *with, in, on, by*.

V + N + Adv: to put their heads together and come up with a plan and start implementing it (36), all of us need to put our collective heads together in a productive way (2), put our heads together about the Books, savvy businessmen put their MBA heads together to reconstruct (8), we put our heads together with classroom teachers,

put their heads together secretly; These programs should at least meet you halfway and show you the ropes (6), we'll meet you halfway with this program (2), will need to meet us halfway in doing more (3), they have not been willing to meet the president halfway, meet the Democrats halfway on the issues (6), trying to meet the administration halfway while downplaying both the radicalism of its policies and the trail of broken promises, if you can't meet them halfway by taking a little bit of effort (2).

Ідіоми ***in concert, shoulder to shoulder, cheek by jowl, hand in glove, on the same page.***

Для цього угруповання прислівникових ідіом найбільш характерна конструкційна схема дієслово + прислівник + прийменник *V + Adv + (Prp)*, в якій слот прислівника займає одна з наведених вище ідіом (4.14, 4.15, 4.16, 4.17, 4.18).

4.14) *They'd rather **he'd work in concert** with Congress.*

4.15) *We will stand with them **shoulder to shoulder** and take the fight on!*

4.16) *Animals and people live **cheek by jowl** in India's huge cities.*

4.17) *The practical problem is, unless you believe that Speaker Pelosi is going to work **hand in glove** with the Trump administration and Senator Majority Leader Mitch McConnell to repeal Obamacare and come up with a replacement, we're talking about an exercise in futility.*

4.18) *We can't discuss these 'finer details' until we're **on the same page**.*

Конструкційна схема дієслово + прислівник (прислівникова ідіома) + прийменник *V + Adv + (Prp)* використовується для характеристики способу здійснення співпраці. Вона дає змогу автору або мовцю передавати оцінні та емотивні відтінки комунікації за рахунок ідіоматичних виразів, поряд із власне номінативно-нейтральною лексикою. Встановлено, що ідіома *in concert* найчастіше сполучується з динамічними дієсловами діяльнісного спрямування *work* і *act*. Менш імовірними колокатами є дієслова *develop* і *conduct*. Ідіоми *shoulder to shoulder* у дискурсі найбільш властиве поєднання з дієсловом

стану *stand* та динамічним дієсловом *fight*. Ідіома *cheek by jowl* переважно поєднується з дієсловами стану *live*, *exist*, *sit*, а також динамічним дієсловом *work*. За даними корпусу, імовірність сполучуваності ідіоми *hand in glove* з динамічним дієсловом *work* перевищує 50% на 100 слововживань, що вказує на активну співпрацю між сторонами. З іншого боку, колокати *go*, *fit* і *move*, які є набагато менш частотними, ніж *work*, спрямовані на позначення сумісності осіб, речей або явищ. Що стосується ідіоми *on the same page*, вона цілком передбачувано найчастіше поєднується з допоміжним дієсловом *to be*, а також із динамічним дієсловом *get* для окреслення перспектив співпраці.

V + Adv + (Prp): *to work in concert with fellow linemen* (17), *to act in concert to improve* (12), *administrators and faculty should develop strategies in concert for selecting new faculty* (2), *FBI investigations are conducted in concert with other law enforcement agencies* (42); *ready to stand shoulder to shoulder with the president* (42), *whose troops are fighting shoulder to shoulder with* (31); *and live cheek by jowl* (28), *meteorologists worked cheek by jowl with volcanologists* (7), *frequently exist cheek by jowl* (4), *expatriate Californians sit cheek by jowl with souvenir shops* (7); *mafia and government work hand in glove* (54), *Habit and love go hand in glove* (13), *move hand in glove* (2), *being a woman and a boxer fits like hand in glove* (10); *to be on the same page about abortion* (70), *that would get all of US soccer on the same page* (12), *we got to stay on the same page, start on the same page*.

Ідіоми ***a halfway house, a meeting of minds, oil and water, two-way street***.

Як уже було описано вище, найбільший інтерес в описі дистрибутивного потенціалу іменникових ідіом становлять її дескриптори, які здебільшого представлені прикметниками, та дієслова. В результаті аналізу, встановлено, що для зазначених ідіом конструкційна схема *прикметник + іменник* (Adj + N) не релевантна для цих ідіом, на відміну від схеми *дієслово + іменник* V + N, в якій слоти іменника наповнено відповідними ідіомами (4.19, 4.20, 4.21). Зауважимо, що для фрази *a halfway house* буквальні відповідники значно перевищують ідіоматичні в

корпусі, тому, з огляду на неповну репрезентативність даних, її було виведено з аналізу.

4.19) *After **a meeting of minds** they decide to call the sheriff.*

4.20) *Trade and diplomatic contact will produce **a two-way street** that will enable American democratic values to be heard and take root.*

4.21) *Let's face it, Christianity and social/political liberalism are like **oil and water**.*

V + N: *We have never had a meeting of minds (9), we reached a meeting of minds (6), can theologians and scientists come to a meeting of minds? (2), This would need the meeting of minds and hearts (4), that communication involves the meeting of minds, there was a meeting of minds with Bush (20); disagreements and markets are like oil and water (25); oil and water do not mix on our coast (2); friendship is a two-way street (68), Moving on may have been a two-way street (10), hospitality becomes a two-way street.*

Конструкційна модель **V + N** є лінгвальною репрезентацією діяльності автора або мовця, спрямованої на позначення характеру або природи співпраці, та – в окремих випадках – на конкретизацію сторони та об'єкта співпраці. Серед аналізованих ідіом найбільш відмітний синтагматичний потенціал ідіом *oil and water* і *a two-way street*. З огляду на зазначене, ідіома *oil and water*, яка є синтаксичним біномом, найчастіше поєднується з лексичними біномними відповідниками за допомогою допоміжного дієслова *to be* та порівняльного прийменника *like*. У випадку *two-way street* відношення еквівалентності встановлюються завдяки використанню допоміжного дієслова *to be*.

4.3. Семантична структура фрейма КРИТИКА в ідіоматиці англійської мови

Проаналізуємо словникові дефініції лексеми *criticism* для з'ясування категоріальних ознак однойменного фрейма (див. табл. 4.5):

Таблиця 4.5

Лексико-семантичні варіанти лексеми *criticism*

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	the act of passing judgment as to the merits of anything.	+	+	+	+	+	+	+
2	the act of passing severe judgment; censure; faultfinding.	+	+	+	-	-	+	+
3	the act or art of analyzing and evaluating or judging the quality of a literary or artistic work, musical performance, art exhibit, dramatic production, etc.	+	+	+	+	+	+	+
4	a critical comment, article, or essay; critique.	+	+	+	-	+	+	+
5	any of various methods of studying texts or documents for the purpose of dating or reconstructing them, evaluating their authenticity, analyzing their content or style.	+	-	-	-	+	-	+
6	investigation of the text, origin, etc., of literary documents, especially Biblical ones	+	+	+	-	-	-	+

У таблиці наведено шість ЛСВ лексеми *criticism*: 1. *судження* (judgment); 2. *сувора критика* (severe judgment); 3. *аналіз або оцінка якості* (analyzing and evaluating or judging the quality); 4. *критичний коментар, стаття або есе* (a critical comment, article, or essay); 5. *аналіз текстів або документів* (studying texts or documents); 6. *дослідження текстів або походження літературних документів* (investigation of the text, origin of literary documents). У шести вказаних значеннях критика в англійській мові визначається як діяльність (the act), спрямована на винесення якісної оцінки щодо предмета, особи або ситуації (passing judgment as to the merits of) – ЛСВ₁; винесення суворої критики щодо предмета, особи або ситуації; цензура (passing severe judgment; censure) – ЛСВ₂; діяльність або вміння, пов'язані з аналізом і тлумаченням творів мистецтва (the act or art of analyzing and evaluating or judging the quality of a literary or artistic work) – ЛСВ₃; (журналістська) діяльність, пов'язана з написанням критичних коментарів, статей

або есе ((writing) a critical comment, article, or essay; critique) – ЛСВ₄; методи аналізу текстів або документів (methods of studying texts or documents) – ЛСВ₅; дослідницька діяльність, орієнтована на аналіз текстів або походження літературних документів, особливо біблійних джерел (investigation of the text, origin, etc., of literary documents, especially Biblical ones) – ЛСВ₆. В лексикографічних джерелах на сто відсотків підтверджуються ЛСВ₁ – формулювання якісної оцінки та ЛСВ₃ – діяльність як літературного критика, критика творів мистецтва, кіно або музики. Виходячи з даних, поданих у словниках, ці значення ядерні. Однак, як і в попередніх підрозділах, вважаємо за доцільне в подальшому розгляді семантики ідіом ФСГ КРИТИКА замінити ЛСВ₃ на ЛСВ₂, який є семантично релевантним до поняття “соціальна взаємодія”. Опишемо семантичний зміст ЛСВ₁ і ЛСВ₂ більш розгорнуто з опорою на вказані вище лексикографічні джерела.

Внесені в таблицю 4.6 дефініції лексеми *criticism* (ЛСВ₁) розкривають інформацію про критику як винесення судження (passing judgment), суворого судження (criticizing, especially adversely) щодо якостей чи заслуг чого-небудь (upon the qualities or merits of anything), негативні зауваження або коментарі про когось або щось (bad remarks or comments about someone or something), прискіпчивість (fault-finding), діяльність або заява, яка виражає осуд (the action or statement expressing disapproval). Семи ЛСВ₂ багато в чому перехреснюються із семами ЛСВ₁. В словниках ЛСВ₂ описано як факт або випадок (act or instance) винесення суворого або недобррозичливого, негативного судження, коментаря або думки (passing severe or unfavourable, negative judgement, commentary or opinion); цензуру (censure); прискіпчивість (faultfinding) або пов’язану з ними діяльність (or the activity of making such judgments). Виходячи з проведеного вище дефініційного аналізу, видається доречним виділити два складові фрейми макрофрейма CRITICISM: *судження/оцінка* і *негативне судження*. Ключовими лексемами-репрезентантами фрейма *судження/оцінка*, відповідно до наведених у табл. 4.8 дефініцій ЛСВ₁, визначаємо такі: *judg(e)ment, merits, criticizing, qualities, remarks, (bad) thinking, fault-finding, (bad) comment, statement, disapproval*. Що стосується ключових лексем-репрезентантів фрейма *негативне судження*, згідно з поданими в табл. 4.6 дефініціями ЛСВ₂, сюди відносимо лексеми (*severe, critical, unfavourable, negative*) *judg(e)ment, (critical, unfavourable, severe) comment, (negative) opinion*. Зважаючи на виокремлені ключові

лексми-репрезентанти, структуруємо ключові вузли семантичної мережі макрофрейма CRITICISM. Сюди належать: ПОСПІШНЕ СУДЖЕННЯ, ПОЗИТИВНА ОЦІНКА, КРИТИЧНИЙ КОМЕНТАР, НЕГАТИВНА ОЦІНКА, КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ, ЗАВИЩУВАННЯ ОЦІНКИ, СУВОРА КРИТИКА, ІГНОРУВАННЯ КРИТИКИ, ПРИСКІПЛИВИСТЬ, ПЕРЕКЛАДАННЯ ВИНИ, ОСУД. Проілюструємо їх більш розгорнуто:

Поспішне судження: *jump (or leap) to conclusions* “make a hasty judgement or decision before learning or considering all the facts” [ODI];

Таблиця 4.6

Ядерні лексико-семантичні варіанти лексми *criticism*

Словник	ЛСВ ₁	ЛСВ ₂
1	the act of passing judgment as to the merits of anything.	the act of passing severe judgment; censure; faultfinding.
2	The act of criticizing, especially adversely.	A critical comment or judgment.
3	The action of criticizing, or passing judgement upon the qualities or merits of anything.	the passing of unfavourable judgement; fault-finding, censure.
4	remarks that say what you think is bad about someone or something	-
5	fault-finding.	-
6	the act of saying that something or someone is bad or a comment that says what is bad about it	an opinion given about something or someone, esp. a negative opinion, or the activity of making such judgments.
7	the action or statement expressing disapproval of something or someone.	the act or an instance of making an unfavourable or severe judgment, comment, etc.

Позитивна оцінка: *get (or keep) your eye in* “become (or remain) able to make good judgements about a task or occupation in which you are engaged. *British*” [ODI]; *have an eye for* “be able to recognize, appreciate, and make good judgements about a particular thing.” [ODI]; *- to a fault* “(of someone or something displaying a particular commendable quality) to an extent verging on excess.” [LID]; *quite the little* “— used when ironically or condescendingly recognizing that someone has a particular quality or accomplishment.” [ODI];

Критичний коментар: *close to (or near) the bone* “(of a remark) penetrating and accurate to the point of causing hurt or discomfort” [ODI]; *if the cap fits, wear it* “used as a way of suggesting that someone should accept a generalized remark or criticism as applying to themselves.” [ODI]; *cut someone to the quick* “cause someone deep distress by a hurtful remark or action” [ODI]; *who's she — the cat's mother?* “expressing the speaker's belief that a woman or girl has a high opinion of herself or is putting on airs. *British informal*” [ODI];

Негативна оцінка: *cheap and nasty* “of low cost and bad quality. *British*” [CID]; *have nothing on someone or something* “have much less of a particular quality or ability than someone or something; be inferior to someone or something in a particular respect” [LID]; “— *as sin*” having a particular undesirable quality to a high degree, informal [CIDI]; *drop a brick* “make an indiscreet or embarrassing remark. *British informal*” [ODI]; *hostage to fortune* “an act, commitment, or remark which is regarded as unwise because it invites trouble or could prove difficult to live up to.” [ODI]; *tell tales (out of school)* “gossip about or reveal another person's secrets, wrongdoings, or faults.” [CDEI]; *take a dim (or poor view) of* “regard someone or something with disapproval” [ODI]; *get in wrong with (or on the wrong side of) someone* “incur the dislike or disapproval of someone, *informal*” [ODI];

Критичне мислення: *fools rush in where angels fear to tread* “people without good sense or judgement will have no hesitation in tackling a situation that even the wisest would avoid. *proverb*” [ODI];

Завищування оцінки: *turn geese into swans* “exaggerate the merits of people.” [ODI];

Суворя критика: *(tear a strip off someone* “[British] speak angrily to someone because they have done something wrong” [LID]; *be under fire* “to be strongly criticized” [ODI], *have a go at someone* “[mainly British, informal] criticize someone strongly, often without good reason” [CDI], *sour grapes* “being jealous of another person’s success and show this jealousy by criticizing this person” [CCID]; *give someone beans* “scold or deal severely with a person, informal” [DPEI]; *eat someone alive* “seriously harm or criticize” [CDI], *take someone apart* “criticize them strongly by explaining their faults” [LAID], *go for the jugular* “[informal] attack or criticize someone very severely, causing the most damage or biggest defeat possible” [ODI]; *give someone both barrels* “[informal] criticize someone severely and with force” [OIDLE], *put the boot in* “[British, informal] say very critical or unkind things about someone” [CID], *call someone on the carpet* “[American] to reprimand one for doing something wrong” [CDAI];

Ігнорування критики: *let it go (or pass)* “choose not to react to an action or remark.” [ODI];

Прискіпливість: *look a gift horse in the mouth* “find fault with what has been given or be ungrateful for an opportunity” [ODI]; *a mote in someone’s eye* “a trivial fault in someone which is less serious than one in someone else who is being critical” [ODI]; *pick nits* “look for and criticize small or insignificant faults or errors.” [ODI]; *tar people with the same brush* “consider specified people to have the same faults.” [LID];

Перекладання вини: *so much the worse for* “used to suggest that a problem, failure, or other unfortunate event or situation is the fault of a person specified and that the speaker does not feel any great concern about it.” [LID];

Осуд: *kick up a fuss (or a stink)* “register strong disapproval; object loudly to something. *informal*” [ODI].

Валентнісний елемент семантичного фрейма ідіом ФСГ КРИТИКА вирізняється кількома ключовими особливостями. В цьому підрозділі основну увагу звернено на дистрибутивний

потенціал ідіом *bust your chops, sacred cow, under fire, do a hatchet job on i not mince words*.

Найбільш відмітною дистрибутивною особливістю ідіоми є її сполучуваність із прийменниками за схемою дієслово + прийменник *V + Prp*, де функції дієслова виконує ідіома, а слот прийменника займають *about i for* (4.22, 4.23). Основне призначення прийменника *about* – деталізація предмета критики, а прийменника *for* – уточнення причини або мети критики. Обидві конструкції вживаються з частотністю 7 разів на 100 слововживань.

4.22) *Listen, I want to apologise to you for **busting your chops about** that party thing.*

4.23) *There have been some who **bust my chops for** not being hung in the “wall of shame fame”.*

Ідіома *sacred cow* найчастіше сполучується із прийменниковою фразою *of-phrase*, в якій іменниковий слот наповнюється абстрактними (*collaboration, allocation, religion, homeownership, paleoanthropology, political establishment, political and financial support, the military industrial complex, validation strategies, American culture, the arms control community, the economy*) (4.24) та конкретними (*football, agricultural subsidiaries*) (4.25) іменниками. Крім того, визначено, що в деяких випадках мовці/автори використовують ідіому *sacred cow* з атрибутивною метою стосовно іменників *problem i issue* з огляду на її емотивно-оцінну семантику (4.26). Принагідно зазначимо, що корпусні дані вказують на іншу важливу особливість поєднання цієї ідіоми з підрядними додатковими реченнями, які виконують уточнювально-ідентифікувальну функцію об’єкта критики (10 на 100 слововживань) (4.27).

4.24) *Eisenberg and Murray (2011) contend that our profession needs to move **the sacred cow of collaboration** aside and focus instead on “connecting” to assignments and curriculum, “making sure that the information literacy program reaches every student.”*

4.25) *It’s the men who run athletic programs who make the decisions to cut men's programs in order to protect **the sacred cow of football**.*

4.26) *You're missing **the sacred cow problem**.*

4.27) *He called the charter school movement **a sacred cow that is now a part of the nations educational problem and not a solution**.*

Розгляд конкордансних рядків ідіоми *under fire* засвідчив переважну лівобічну контактну атракцію динамічного дієслова *come*, яке в цьому випадку виконує роль інхоативного (35 на 100 слововживань) (4.28). При цьому найчастіше вживаними прийменниками є *for* – 19 на 100 слововживань (для зазначення причини або мети критики) та *from* – 17 на 100 слововживань (для вказівки на суб'єкт критики) (4.29, 4.30).

4.28) *Could they **come under fire** for exercising that judgment in a way that's controversial particularly as you say these Silicon Valley companies are perceived as being run by liberals?*

4.29) *Hi. Matt, government computer networks have repeatedly **come under fire** for having serious security weaknesses, and there is that report card that I mentioned right up on the top, giving two-thirds of government computers a failing grade.*

4.30) *At least one major program **has come under fire from** regulators.*

Корпусний аналіз також дав змогу з'ясувати та обґрунтувати важливі деталі стосовно ідіоми *do a hatchet job*. Саме *do a hatchet job* є канонічною, лексикографічно закріпленою формою цієї ідіоми [ODI]. Проте в американському письмовому та усному дискурсах її канонічна форма, як показують корпусні дані, зазнає трансформації шляхом урізання дієслівного конститuenta *do*. Як наслідок, на перший план виходить конструкційна схема прикметник + іменник *Adj + N*, де позицію іменника займає похідна ідіома *hatchet job*. Установлено також, що слот прикметника здебільшого займають лексеми з негативною оцінкою: найчастіше *political* і *partisan* (5 на 100 слововживань), а також *selective*, *nasty*, *horrible*, *anonymous*, *typical*, *score-settling*, *self-harming*, *unsubtle*, *multipronged*, *spiteful*, *unabashed*, *unconscionable*, *politicized*, *one-sided*, *nice*, *proper*, *vicious*, *utter*, *ugly*, *complete*, *crazy*, *frightening* і *despicable* (4.31, 4.32, 4.33).

4.31) *We could not find a place to put ourselves that we were satisfied with in terms of being able to prove that the intent of the people here was simply a political **hatchet job**.*

4.32) *This book is not some sour grapes score-settling **hatchet job** (like, ahem, another recent Barbra book), but a funny, clear-eyed, breezily written critique of Barbra's work - and the motivation behind it.*

4.33) *An ugly, spiteful **hatchet job** whose reason for existence, save professional trolling and a spike in page views, escapes me.*

4.34) *Plus, Mary's partner **doesn't mince words** with his Emma.*

4.35) *"Let's not mince words," said President Richard D. Simmons.*

4.36) *Have you ever known me **to mince words**?*

4.37) *Life's just too short **to mince words**, Goldilocks.*

4.38) *Oh, they're taking a shot at Candi Carter, the, **the mince words** girl.*

Попри те, що Оксфордський словник ідіом містить інформацію про два канонічні варіанти ідіоми *not mince words (or matters)*, перший варіант *not mince words* значно перевищує другий *not mince matters* у кількісному відношенні (385 проти 3 уживань) (4.34). Збалансована вибірка зі ста рядків уживань варіанта ідіоми *not mince words* показує, що вони на 80 відсотків відповідають її канонічній формі. Однак також зафіксовано форму *let's not mince words* (10 на 100 слововживань), що сигналізує про заклик щодо запобігання виникненню критичної (конфліктної) ситуації (4.35). Ідентифіковано також поодинокі випадки функціонування цієї фрази як інфінітива у стверджувальних реченнях (4.36, 4.37) та один випадок уживання її як означення (4.38).

4.4. Семантична структура фрейма ПРИМИРЕННЯ в ідіоматиці англійської мови

У сучасних дослідженнях із соціології примирення (reconciliation) тр актується як відновлення або налагодження стосунків між окремими особами, групами чи громадами після конфлікту або розбіжностей, що часто передбачає визнання, вибачення, прощення та взаєморозуміння для досягнення гармонії та соціальної згуртованості [de Dreu 2010]. Доволі схоже розуміння цього поняття простежується у царині інших суспільних наук, зокрема в політології та міжнародних відносинах. Відповідно примирення – це політичні стратегії, політика та механізми, що використовуються для залагодження минулих конфліктів, сприяння правосуддю, зміцнення суспільства та полегшення переходу від конфлікту чи гноблення до стабільності та демократичного врядування [Barash, Webel 2009]. Крізь призму психологічних наук примирення витлумачується як психологічні процеси, через які проходять окремі особи або групи для вирішення конфліктів, загоєння емоційних ран, відновлення відчуття психологічного благополуччя та міжособистісної гармонії [Hartzell, Hoddie 2007]. Насамкінець у теорії філософії примирення розглядають як філософську концепцію узгодження конфліктуючих ідей, переконань або цінностей, розв'язання суперечностей і пошуку синтезу або вирішення для досягнення філософської узгодженості та розуміння [Rescher 1998]. Порівняймо вказані вище наукові інтерпретації цього терміна з власне лінгвістичними з метою визначення категоріальних ознак фрейма *reconciliation* (див. табл. 4.7).

У таблицю внесено шість ЛСВ лексеми *reconciliation*: 1. *факт порозуміння і припинення ворожнечі* (the act of coming to an understanding and putting an end to hostility); 2. *стан покірності до чогось небажаного; прийняття* (the state of being resigned to something undesirable; acceptance); 3. *узгодження або сумісність* (making consistent or compatible); 4. *підтвердження точності рахунка або чисел* (account or figure accuracy verification); 5. *несумісність або перешикоджання* (federal budget-related Congressional procedure); 6. *церковне таїнство* (a church sacrament). Як і в попередньому підрозділі, визначаємо перші три ЛСВ як загальноновживані, ЛСВ₄ – ЛСВ₆ – як спеціалізовані у галузях бухгалтерського обліку,

державного управління та релігієзнавства, які підтверджуються лише в щонайбільше в двох словниках. Щодо загальноновживаних значень, то ЛСВ₁ верифіковано у всіх словниках, що дає підстави вважати його ядерним; ЛСВ₂ задокументовано в трьох словниках, що є приводом розглядати його як наврокоядерний; ЛСВ₃ знайдено в шести лексикографічних джерелах, що також рівноцінно ядерному семантичному компонентів.

Таблиця 4.7

Лексико-семантичні варіанти лексеми *reconciliation*

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	the act of coming to an understanding and putting an end to hostility, as when former enemies agree to an amicable truce.	+	+	+	+	+	+	+
2	the state of being resigned to something undesirable, or the process of achieving this state; acceptance.	+	+	-	-	+	-	-
3	the act or process of making consistent or compatible	+	-	+	+	+	+	+
4	the act or process of verifying one account or set of figures with another to ensure or test for accuracy.	+	-	+	-	-	-	-
5	U.S. Government. a Congressional procedure under which a simple majority of votes in the Senate is enough to pass legislation relating to the federal budget: used in order to avoid a potential filibuster.	+	-	-	-	-	-	-
6	A sacrament in some Christian churches that includes contrition, confession to a priest, acceptance of punishment, and absolution	-	+	+	-	-	-	+

Однак, зважаючи на те, що ЛСВ₃ не передбачає соціальної взаємодії або інтеракції між індивідами, яка об'єднує всі досліджувані ФСТ, ЛСВ₃ було виключено з подальшого розгляду і замінено на ЛСВ₂ (табл. 4.8).

Таблиця 4.8

**Ядерні та навколядерні лексико-семантичні
варіанти лексики *reconciliation***

Словник	ЛСВ ₁	ЛСВ ₂
1	the act of coming to an understanding and putting an end to hostility, as when former enemies agree to an amicable truce.	the state of being resigned to something undesirable, or the process of achieving this state; acceptance.
2	The act of reconciling.	The condition of being reconciled.
3	The action of reconciling persons, or the result of this; the fact of being reconciled.	-
4	a situation in which two people, countries etc. become friendly with each other again after quarrelling	-
5	putting people on friendly terms again, especially after a quarrel	to agree to accept an unwelcome fact or situation patiently
6	a situation in which two people or groups of people become friendly again after they have argued	-
7	when two people or countries who have quarrelled are in the process of their becoming friends again	-

Внесені в таблицю дефініції лексеми *reconciliation* (ЛСВ₁) розкривають інформацію про примирення як порозуміння (understanding), припинення ворожнечі (putting an end to hostility), відновлення або встановлення дружніх відносин (become friendly or putting on friendly terms) або встановлення дружнього перемир'я (an amicable truce) (після суперечки або сварки) (after a quarrel or argument) між двома особами (two people), групами людей (groups of people) або країнами (countries). ЛСВ₂ має більш поверхнєве лексичне наповнення і описує примирення як стан або процес досягнення стану, коли людина мириться або приймає небажаний факт або ситуацію (the state of being resigned to or accepting something undesirable, such as an unwelcome fact or situation, or the process of achieving this state). Отже, в результаті дефініційного аналізу маємо змогу виокремити два складові фрейми макрофрейма RECONCILIATION: *примирення сторін* і *змирнення*. Ключовими лексемами-репрезентантами фрейма *примирення сторін*, відповідно до поданих у табл. 4.8 дефініцій ЛСВ₁, визначаємо такі: *understanding, hostility, former enemies, amicable truce, reconciling, become friendly, quarrelling, on friendly terms, argue*. Що стосується ключових лексем-репрезентантів фрейма *змирнення*, відповідно до наведених у табл. 4.8 дефініцій ЛСВ₂, сюди відносимо лексеми *resigned, undesirable, acceptance, accept, unwelcome, patiently*. Базуючись на виокремлених ключових лексемах-репрезентантах, структуруємо ключові вузли семантичної мережі макрофрейма RECONCILIATION. Сюди належать: ПОЛІПШЕННЯ СТОСУНКІВ, СМІРЕННІСТЬ, СТІЙКІСТЬ, КОМПРОМІС, УДАВАНИЙ КОМПРОМІС, ДОГІДЛИВІСТЬ, НАЛАГОДЖЕННЯ ВІДНОСИН МІЖ СТОРОНАМИ. Проілюструємо їх більш розгорнуто:

Поліпшення стосунків: *build bridges* “do something to improve the relationship between groups of people” [LDEI], *mend your fences* “do something to improve your relationship with someone you have argued with” [OIDLE], *kiss and make up* “become friends again after an argument or fight” [CCID];

Смирненість: *turn the other cheek* “not take action in return” [DPEI];

Стійкість: *take it on the chin* “bravely accept criticism or a difficult situation” [LDEI];

Компроміс: *give and take* “the way in which two people or groups in a relationship accept that they cannot have everything that they want and that they must sometimes give the other person or group what they want” [LID], *meet someone halfway* “accept some of the opinions or wishes, so that you can come to an agreement with one or have a better relationship with one” [CID];

Удаваний компроміс: *play the devil’s advocate* “pretend to disagree with what someone says in order to make the discussion interesting or to make people think hard about an issue” [CCID];

Догідливість: *serve two masters* “[formal] try to be loyal to two opposing principles, beliefs or organizations” [OIDE]; *cut both ways* “(of a point or statement) serve both sides of an argument” [ODI]; *be all things to all men (or people)* “please everyone, typically by regularly altering your behaviour or opinions in order to conform to those of others” [ODI];

Налагодження відносин між сторонами: *pour oil on troubled waters* “do or say something that make people friendly again after an argument” [CCID], *keep the peace* “stop people arguing or fighting” [LID]; *clear the air* “make bad feelings between people go away” [CDAI], *call off your dogs* “stop criticizing or attacking someone or encouraging other people to criticize or attack someone” [ODEI].

Синтаксична побудова ключових ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ (див. розд. 3), засвідчує, що переважна більшість їх є комунікативними багатокомпонентними синтаксичними одиницями, які, на перший погляд, не вирізняються відмітними синтаксичними особливостями. Однак детальніший аналіз дає змогу простежити деякі важливі закономірності. Візьмемо для прикладу ідіому *wipe the slate clean*, відповідні колокати якої наведено в табл. 4.9.

У табл. 4.9 дані розміщено в трьох блоках. По-перше, як свідчать конкордансні рядки ідіоми *wipe the slate clean* та лексеми *start*, на відміну від попередніх прикладів, коли колокати ідіом займали визначений лівобічний або правобічний слот, ця лексема розміщується в дискурсі лівобічно та правобічно, контактено та дистантно, а також за допомогою сурядного сполучникового зв’язку

та безсполучникового зв'язку. Лексема *start* у наведених конкордансних рядках представлена іменником та дієсловом.

Таблиця 4.9

Конкорданс ідіоми *wipe the slate clean*

<i>Лівобічні колокати</i>	<i>Ідіоми</i>	<i>Правобічні колокати</i>
let's <u>start over</u> again. Let's So we decide to <u>start</u> again. the desire there's no way become a receiver, and We're willing to We Gotta love spring. <u>Fresh start</u> , Can we <u>start over</u> ? What, you can just <u>start over</u> , We hope we can Can't we just We can So, what do you say we She says she wants to <u>make a new start</u> , I wanna <u>make a new start</u> , <u>to start from zero</u> ,	wipe the slate clean. Wipe the slate clean. to wipe the slate clean to wipe the slate clean, to wipe the slate clean wipe the slate clean. wipe the slate clean, wipe the slate clean wipe the slate clean. wipe the slate clean? wipe the slate clean wipe the slate clean, Wipe the slate clean. wipe the slate clean wipe the slate clean. wipe the slate clean wipe the slate clean. wipe the slate clean. to wipe the slate clean	<u>Start</u> afresh. and <u>start over</u> and <u>start without debt</u> and <u>start over</u> Tear up every union contract and <u>start from scratch</u> , <u>give</u> you a <u>fresh start</u> , and <u>start over again</u> . A <u>fresh start</u> ? <u>start over</u> <u>Start from scratch</u> and <u>start again</u> ? <u>Start over</u> , <u>and start over again</u> ?
This gives us <u>a chance</u> I was willing Sam, we have <u>an opportunity</u>	to wipe the slate clean. to wipe the slate clean to wipe the slate clean.	and give him <u>another chance</u> .
to start from zero, you can	to wipe the slate clean, wipe the slate clean	<u>to reinvent</u> the cinema, <u>and rebuild</u> your system

У табл. 4.9 дані розміщено в трьох блоках. По-перше, як свідчать конкордансні рядки ідіоми *wipe the slate clean* та лексеми *start*, на відміну від попередніх прикладів, коли колокати ідіом займали визначений лівобічний або правобічний слот, ця лексема розміщується в дискурсі лівобічно та

правобічно, контактну та дистантну, а також за допомогою сурядного сполучникового зв'язку та безсполучникового зв'язку. Лексема *start* у наведених конкордансних рядках представлена іменником та дієсловом. Детальний аналіз рядків також дає змогу виокремити контекстуальні синоніми фразиколюката, яка містить конститутент *start*: *start over*, *start afresh*, *start again*, *start over again*, *start from scratch*, *make a news start*, *give a fresh start*, *start from zero*. Це зумовлено тим, що ідіома виконує в дискурсі емотивно-підсилювальну функцію і в таких випадках десемантизована попри те, що словник ідіом наводить ідентичне значення до тих, які представляють вказані вище синонімічні колюкати: “*forgive or forget past faults or offences; make a fresh start*” [ODI]. Помічено також, що розглядана ідіома часто притягує інші уточнюючі абстрактні іменники типу *chance*, *opportunity*, частіше *chance* (6 випадків на 100 слововживань). Вартим уваги фактом є те, що ідіома *wipe the slate clean* демонструє певну тенденцію до сполучуваності з дієсловами з повторюваним префіксом *re-*, які співзвучні з її словниковим значенням.

Корпусний аналіз також дав змогу встановити важливі закономірності щодо ідіоми *hold out an olive branch*. Як відомо, вказана лексична форма цієї ідіоми є її лексикографічно закріпленою формою [ODI]. Однак аналіз конкордансних рядків функціонування цієї ідіоми в американському дискурсі показав, що в кількісному відношенні лексикографічна форма поступається контекстуальним синонімам: *extend an olive branch* (23 на 100 слововживань), *offer an olive branch* (28 на 100 слововживань), *hold (out) an olive branch* (5 на 100 слововживань) (4.39, 4.40, 4.41, 4.42). Інші дискурсивні варіанти цієї ідіоми – радше “класичні” окаяніалізми: *carry an olive branch*, *send an olive branch*, *present an olive branch*, *come bearing an olive branch*.

4.39) *So why aren't the Republicans calling on Obama to extend an olive branch to Iran?*

4.40) *RP was offered an olive branch, no several, but he declined.*

4.41) *After six years of persecution, the Mine Workers are obviously hoping that if they **hold out an olive branch**, the PRI will respond in kind.*

4.42) *The secretary of state makes a surprise visit to Pakistan, **holding an olive branch** but delivering a warning.*

Аналізуючи конкордансні рядки функціонування ідіоми *water under the bridge*, відмітною ознакою вбачається її лівобічна сполучуваність з дескриптором-інтенсифікатором *all* (10 на 100 слововживань) (4.43).

4.43) *That is **all water under the bridge**.*

Щодо ідіоми *turn the other cheek*, її моделі сполучуваності підтверджують загальні тенденції, виведені вище. З'ясовано, що найбільш характерною синтаксичною конструкцією для цієї ідіоми є її сполучуваність з уточнюючими інфінітивними фразами за допомогою сурядного сполучника *and* (10 на 100 слововживань) (4.44).

4.44) ***Turn the other cheek** and let him blow your brains to the far side of never mind.*

Що стосується ідіоми *bury the hatchet*, дані корпусу показують, що вона виявляє тенденцію до сполучуваності з іншими ідіоматичними виразами для уточнення та розширення значення (4.45, 4.46, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50), наприклад:

4.45) *Good, I thought. No need to resurrect that old argument. Let bygones be bygones. Let sleeping dogs lie. Let's **bury the hatchet**, smoke the peace-pipe, build a bridge over troubled water.*

4.46) *But I hope we can make a fresh start, **bury the hatchet**.*

4.47) *Now is also a good time to dress old wounds, clean up relationships or to simply **bury the hatchet**.*

4.48) *To the Iranians, **bury the hatchet** and fight a common ground: make Iran strong especially economically and become a high income country so that the people will have a prosperous and peaceful life.*

4.49) *I think what you should do is **bury the hatchet** and kiss and make up.*

4.50) *Look, Edward, I know there's been a lot of bad blood between the ski patrol and the ski school, but I really think it's time to bury the hatchet and put it all behind us, huh?*

4.5. Семантична структура фрейма КОРУПЦІЯ в ідіоматиці англійської мови

Проаналізуємо словникові дефініції лексеми *corruption* для висвітлення категоріальних ознак однойменного фрейма (див. табл. 4.10):

Таблиця 4.10

Лексико-семантичні варіанти лексеми *corruption*

№	ЛСВ	Словник						
		1	2	3	4	5	6	7
1	the act of corrupting or state of being corrupt.	+	+	+	+	+	+	+
2	moral perversion; depravity.	+	-	+	+	+	-	+
3	perversion of integrity.	+	-	+	+	+	-	-
4	corrupt or dishonest proceedings.	+	-	-	-	-	-	-
5	bribery.	+	-	+	+	+	+	+
6	debasement or alteration, as of language or a text.	+	-	+	+	+	-	+
7	a debased form of a word.	+	-	+	+	+	+	+
8	putrefactive decay; rottenness.	+	-	+	-	-	-	-
9	any corrupting influence or agency.	+	-	+	-	-	-	-
10	Computers. the state of being compromised by errors in computer code or stored data, or an action that causes such errors.	+	-	-	-	-	+	-

У таблиці вказано десять ЛСВ лексеми *corruption*: 1. діяльність або стан (act or state of being corrupt); 2. деградація (perversion); 3. викривлення цілісності (perversion); 4. судочинство (proceedings); 5. хабарництво (bribery); 6. зниження якості або

модифікація (debasement or alteration); 7. *зміненa форма* (a debased form); 8. *занепад* (decay); *вплив або опосередкована діяльність* (influence or agency); *скомпрометований стан унаслідок помилок у комп'ютерному кодi або збережених даних* (the state of being compromised by errors in computer code or stored data). Виходячи з наведених дефініцій, вважаємо за потрібне погрупувати значення лексеми *corruption* у кілька блоків. Перший блок стосується власне діяльності людини або її стану і включає семи *корупційна діяльність або стан* (the act of corrupting or state of being corrupt), *деградація або розбещеність* (moral perversion or depravity), *корумповане або нечесне судочинство* (corrupt or dishonest proceedings), *хабарництво* (bribery) і *корупційний вплив або посередництво* (any corrupting influence or agency). Другий блок орієнтований на опис зміни стану а) *об'єкта* (perversion of integrity; decay; rottenness); б) *словоформи, тексту або мови* (debased form of a word, language or text); в) *комп'ютерного коду або збережених даних* (error in computer code or stored data). Вочевидь семантично найближчий до поняття “соціальна інтеракція” блок, що стосується (корупційної) діяльності людини або її стану. Кілька ЛСВ, зокрема *діяльність або стан, хабарництво, вплив або опосередкована діяльність*, угруповані в один блок не випадково з огляду на те, що в окремих досліджуваних лексикографічних джерелах ці ЛСВ представлені збірно, наприклад, “the action of corrupting; the fact of being corrupted; the condition of being corrupt; corrupt matter; a corrupt example or form; corrupting agency: in the various physical, moral, and transferred applications of corrupt” в OED і “dishonest or illegal behaviour involving a person in a position of power, for example, accepting money for doing something illegal or immoral” в Cambridge English Dictionary. Саме тому ЛСВ₁, ЛСВ₂, ЛСВ₅ тощо в табл. 4.9 зведені в один збірний ЛСВ₁ у табл. 4.11. Щодо значення “корупційний вплив або опосередкована діяльність”, то його було виділено в окремий ЛСВ₂ в табл. 4.11, з огляду на значущість у рамках об'єкта дослідження. Розглянемо семантичний зміст ЛСВ₁ і ЛСВ₂ (табл. 4.11) більш розгорнуто.

Таблиця 4.11

**Ядерні та навіколоядерні лексико-семантичні
варіанти лексики *corruption***

Словник	ЛСВ ₁	ЛСВ ₂
1	the act of corrupting or state of being corrupt.	any corrupting influence or agency.
2	The act or process of corrupting; the state of being corrupt.	-
3	The action of corrupting; the fact of being corrupted; the condition of being corrupt; corrupt matter; a corrupt example or form;	corrupting agency; in the various physical, moral, and transferred applications of corrupt.
4	dishonest, illegal, or immoral behaviour, especially from someone with power	-
5	the process of corrupting or condition of being corrupt; dishonesty	-
6	dishonest or illegal behaviour involving a person in a position of power, for example, accepting money for doing something illegal or immoral	-
7	dishonesty and illegal behaviour by people in positions of authority or power.	-

Проілюстровані в табл. 4.11 дефініції лексики *corruption* (ЛСВ₁) виражають розуміння корупції як діяльності, процесу, стану або випадку (the act, process, state, or fact), що виявляється в нечесній, протизаконній або аморальній поведінці (dishonest, illegal, or immoral behaviour) з боку людей, які займають керівні посади або мають владу (by people in positions of authority or power), наприклад, отримання грошей за вчинення незаконних або аморальних дій (accepting money for doing something illegal or immoral). З іншого боку, вказані в таблиці дефініції лексики *corruption* (ЛСВ₂) висвітлюють корупцію як корупційний вплив або опосередковану діяльність у різних фізичних, моральних і переносних значеннях

терміна (any corrupting influence or agency: in the various physical, moral, and transferred applications of corrupt). Зважаючи на лексичне наповнення ЛСВ₁ і ЛСВ₂ лексеми *corruption* у табл. 4.10, виділяємо два складові фрейми макрофрейма CORRUPTION: *корупціонер(-и)*, *корупційна діяльність* і *опосередкована корупційна діяльність*, ключовими лексемами-репрезентантами яких є такі: *corrupting*, *corrupt*, *(dishonest, illegal, immoral) behavior*, *accepting (money)*, *position (of authority or power)*, *dishonesty*, *influence*, *agency*. Наступним кроком є структурування атрибутів семантичного фрейма КОРУПЦІЯ на основі виокремлених ключових лексем-репрезентантів: НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ, МОРАЛЬНИЙ ЗАНЕПАД, ВИКОРІНЕННЯ КОРУПЦІЇ, ЧЕСНІСТЬ, ШАХРАЙСТВО, НЕЧЕСНІСТЬ, ТАЄМНА ЗМОВА, НЕЛЕГАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ПОШКОДЖЕННЯ ДАНИХ, АМОРАЛЬНА ПОВЕДІНКА, МОРАЛЬНО ПРИЙНЯТНА ПОВЕДІНКА, ДАВАННЯ ХАБАРЯ, ОТРИМАННЯ ХАБАРЯ, ВИМАГАННЯ. Проілюструємо їх більш розгорнуто:

Негативний вплив: *a rotten (or bad) apple* “a bad person in a group, typically one whose behaviour is likely to have a corrupting influence on the rest, *informal*” [ODI];

Моральний занепад: *beggar on horseback* “a formerly poor person made arrogant or corrupt through achieving wealth and luxury.” [LDEI]; *a whited sepulchre* “a hypocrite; someone who is ostensibly virtuous but inwardly corrupt, *literary*” [ODI]; *go to the dogs* “deteriorate shockingly, especially in behaviour or morals, *informal*” [LID];

Викорінення корупції: *clean house* “eliminate corruption or inefficiency. North American” [ODI];

Чесність: *Mr Clean* “an honourable or incorruptible politician.” [ODEI];

Шахрайство: *by the back door* “using indirect or dishonest means to achieve an objective” [ODI]; *get your hands dirty (or dirty your hands)* “become directly involved in dishonest or dishonorable activity, *informal*” [ODI]; *line your pocket (or pockets)* “make money, usually by dishonest means.” [ODI]; *strike someone off the rolls (or roll)* “debar a solicitor from practising after dishonesty or other misconduct” [ODI]; *stick at nothing* “allow nothing to deter you from achieving your aim,

even if it means acting wrongly or dishonestly.” [ODI]; *take someone to the cleaners* “take all of someone's money or possessions in a dishonest or unfair way” [ODI]; *feather your (own) nest* “make money, usually illicitly and at someone else's expense.” [ODI];

Нечесність: *sail close to (or near) the wind* “verge on indecency, dishonesty, or disaster, informal” [ODI]; *live by your wits* “earn money by clever and sometimes dishonest means, having no regular occupation.” [LID];

Таємна змова: *in cahoots* “working or conspiring together, often dishonestly; in collusion, informal” [ODI];

Незаконна діяльність: *be on to someone* “be close to discovering the truth about an illegal or undesirable activity that someone is engaging in, informal” [ODI]; *fall off the back of a lorry (of goods)* “be acquired in illegal or unspecified circumstances.” [ODI];

Пошкодження даних: *a Trojan horse* “a program designed to breach the security of a computer system, especially by ostensibly functioning as part of a legitimate program, in order to erase, corrupt, or remove data.” [ODI];

Аморальна поведінка: *play fast and loose* “behave irresponsibly or immorally” [LID]; *out of order* “(of behaviour) improper or unacceptable, informal” [LID]; *beyond the pale* “outside the bounds of acceptable behavior” [ODI];

Морально прийнятна поведінка: *the straight and narrow* “morally correct behaviour.” [ODI]; *clean up your act* “behave in a more acceptable manner, informal” [CID]; *fall in (or into) line* “conform with others or with accepted behaviour.” [LDEI]; *anything goes* “there are no rules about acceptable behaviour or dress.”; *play by the rules* “follow what is generally held to be the correct line of behavior.” [ODI];

Давання хабаря: *top someone's mouth* “bribe or otherwise induce a person to keep silent about something” [ODI]; *keep someone sweet* “keep someone well disposed towards yourself, especially by favours or bribery, informal” [ODI];

Отримання хабаря: *on the take* “taking bribes, informal”;

Вимагання: *put the bite on* “blackmail; extort money from. North American & Australian informal”; *put in the nips* “cadge, borrow, or extort money. Australian & New Zealand informal” [ODI]; *rob someone*

blind “get a lot of money from someone by deception or extortion, *informal*”; *stick to someone's fingers* “(of money) be embezzled by a person, *informal*” [LDEI].

У межах цієї ФСГ особливий конструкційний потенціал виявляють ідіоми *cook the books*, *line your pockets* та *rob someone blind*. Відповідно ідіоми *cook the books* найчастіше властиві такі конструкційні схеми: дієслово + дієслово $V + V$ (4.51), іменник + дієслово $N + V$ (4.52) та прислівник + дієслово $Adv + V$ (4.53), в яких слот дієслова наповнено згаданою ідіомою.

4.51) *If anyone in private business tried to **cook the books** this way, they would be up on fraud charges.*

4.52) *Earnings season for the third quarter kicked off Monday and the motivation to cook the books might be high, since some analysts are expecting this quarter to be the worst since 2009, according to the Financial Times.*

4.53) *Many countries knowingly **cooked the books**.*

Конструкційна схема, в якій поєднуються дієслово (V) та дієслово (V), де перший слот є основним дієсловом, а другий – інфінітивом-ідіомою, використовуються для передачі ідеї про мету корупційної діяльності або як складений дієслівний присудок.

$V + V$: *have been pressured to “cook the books”, conspiring to “cook the books”, involved in it to cook the books, had connived to cook the books, conspire to cook the books, tried to cook the books, attempting to cook the books, that they’re getting ready to cook the books.*

Конструкційна схема поєднання іменника та дієслова $N + V$, де перший слот наповнено абстрактними іменниками, а другий – інфінітивною формою ідіоми *cook the books*, покликана виразити мотиваційно-причинний та темпоральний аспекти корупційної діяльності.

$N + V$: *another rich incentive to cook the books, the temptation to “cook the books”, novel and creative methods to cook the books, an orchestrated effort to cook the books, in a concerted effort to cook the books, in the government’s interest to cook the books, the motivation to cook the books, much time to cook the books, to give them days to cook the books.*

У конструкційній схемі прислівник + дієслово *Adv + V* здійснюється характеристика способу та часового проміжку корупційної діяльності. Вона дає змогу автору або мовцю передавати оцінні й емотивні відтінки власне корупційної діяльності за допомогою ідіоматичного виразу *cook the books*.

Adv + V: *knowingly cooked the books, had potentially cooked the books, to effectively cook the books, easily cook the books, tonight cooked the books, unless someone has seriously “cooked the books?”*

Огляд конкордансних рядків ідіоми *line your pockets* показав, що доволі частотним її консоціатом виступає лексема *money* та її тематично-видові репрезентанти (4.54, 4.55, 4.56). Основною конструкційною реалізацією сполучуваності цієї ідіоми з названими колокатами є схема дієслово + прийменник + іменник *V + Prp + N*, в якій роль дієслова відведена ідіоми *line your pockets*, а роль іменника – лексемі-репрезентанту лексико-семантичного поля *MONEY*.

4.54) *You are pandering to a base that needs help, and you make foolish promises to get elected to **line your own pockets** with taxpayer money.*

4.55) *We need a third party of patriots who won't go to Washington to **line their pockets** with our tax dollars.*

4.56) *Repubicants wanted the pipeline in order to **line their pockets** with big oil money.*

V + Prp + N: *to line his own pockets with finder's fees, to line Jamie Dimon's pockets with a couple extra billion dollars, to line their own pockets with automatic pay raises, to line your own pockets with taxpayer money, line their pockets with oil, prison, war, gun and insurance money, to line their pockets with ever more amounts of money, to line their pockets with our tax dollars, to line their pockets with big oil money, to line their pockets with more money, line my pockets with more money, to line your pockets with taxpayer dollars, MORE STOLEN MONEY to line their pockets with, to line their pockets with riches, that will line my pockets with more money than this camp ever could?, line their pockets with our few pennies, line my pockets with money, line her pockets with gold, line their pockets with government money, to line your pockets with money, to line their pockets with the Congo's cobalt and diamond wealth, to line their pockets with our money, lining criminals' pockets with gold,*

keeps lining their pockets with OUR hard earned income, lining defense contractor pockets with tax dollars, lining their pockets with taxpayer money, lining his pockets with the fruits of their labors, lining his pockets with money, lining his pockets with money from the public, lining their pockets with millions, lining their own pockets with big bonuses, lining our collective pockets with the proceeds of other peoples' difficult lives, lining one's pockets with investors' money, lining his pockets with cold, hard cash, Lining Pockets With Legislative Pensions, will be lining their pockets with cash, lining their pockets with as much money as they can, have been lining their pockets with our money for years, lining his pockets with money intended for the poor, lining their pockets with more than \$240 billion each year, by lining his pockets with the millions of dollars of foreign aid, was lining its pockets with money from one cartel, was lining his pockets with company cash, was lining their pockets with the money the hospital was saving, lining his pockets with fees from the few tourists, lining their pockets with taxpayer money, lined his pockets with \$706.1 million in pay and stocks, lined his pockets with cash, lined THEIR pockets with OUR hard-earned money, have lined their pockets with PAC contributions.

Ідіома rob someone blind виявляє тенденцію до сполучуваності із сурядним сполучником and, після якого йде відповідна форма дієслова, переважно інфінітив і його форми: rob you blind and shackle you further and further, to rob the cities blind and fail the citizens, to rob us blind and kill us, rob a business blind and not get in trouble for it, rob you blind and toss you in jail, rob the joint blind and torpedo it to the bottom, rob everybody blind and go to Argentina', one robs you blind and makes you feel good about it, robbing people blind and trading cash for a momentary sense of belonging, robbing fathers blind and taking their children away, is robbing you blind and going away, ends up robbing you blind and blah, blah, blah, you clean the apartment, have robbed our country blind and kept us in a permanent unsustainable oil baron war, I've robbed its blackness blind and tasted sunlight, has been robbed blind and mismanaged, have robbed me blind and sent Vreedon to Leavenworth.

Висновки до розділу 4

У результаті аналізу фактологічного матеріалу з'ясовано, що атрибути семантичного фрейма ідіом ФСГ КОНФЛІКТ такі: *тривалість конфлікту, результат конфлікту (поразка), міра участі у конфлікті (втручання), підготовка та готовність до конфлікту, фізичне протистояння, збройний конфлікт, провокування конфлікту, предмет конфлікту, вербальний конфлікт, конфлікт інтересів, непримиренність сторін у конфлікті, перевага в конфлікті, жертва конфлікту*. При цьому найбільш продуктивними конструкційними схемами його синтаксичної реалізації є $Adj + I_N + (Prp)$, $Verb + I_N + (Prp)$, $Adj + I_N + (Prp)$, $Verb + I_N + (Prp)$, $N/P + I_V + (Prp) + Obj$, $N/P + I_V + (Prp) + Obj$, $V + I_{Adv} i V + I_{Adv}$.

Атрибутами семантичного фрейма ідіом ФСГ КОНФЛІКТ встановлено такі: *співучасть у злочині, готовність допомогти, відмова від співпраці, усна домовленість, спільний підхід, заклик до співпраці, взаємна допомога, перспективи співпраці, таємна співпраця, узгоджена співпраця, тісна співпраця*. За рахунок відповідних конструкційних схем відбувається вираження значення ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ: $V + N (+ Prp + N/P)$, $V + N + Adv$, $V + Adv + (Prp)$, $Adj + N i V + N$.

Для ідіом ФСГ КРИТИКА визначено такі семантичні атрибути фрейма: *поспішне судження, позитивна оцінка, критичний коментар, негативна оцінка, критичне мислення, завищування оцінки, сувора критика, ігнорування критики, прискіпливість, перекладання вини, осуд*. Ідіома *sacred cow* найчастіше сполучується із прийменниковою фразою *of-phrase*, в якій іменниковий слот наповнюється абстрактними та конкретними іменниками. Розгляд конкордансних рядків ідіоми *under fire* засвідчив переважну лівобічну контактну атракцію динамічного дієслова *come*, яке в цьому випадку виконує роль інхотативного. За даними корпусу, ідіома *do a hatchet job* зазнає трансформації шляхом урізання дієслівного конститuenta *do* в дискурсі. Як наслідок, на перший план виходить конструкційна схема прикметник + іменник $Adj + N$, де позицію іменника

займає похідна ідіома *hatchet job*. При цьому слот прикметника переважно займають лексеми з негативною оцінкою.

До семантичних атрибутів фрейма ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ належать *поліпшення стосунків, смиренність, стійкість, компроміс, удаваний компроміс, догідливість, налагодження відносин між сторонами*. Ідіома *wipe the slate clean* демонструє чіткі актантні відношення з лексемою *start* та її контекстуальними різновидами, з якими вона поєднується лівобічно та правобічно, контактено та дистантно, а також сурядним сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Виділено контекстуальні синоніми фрази-колоката, яка містить конститuent *start*. Відмітною валентісною ознакою ідіоми *water under the bridge* вбачається її лівобічна сполучуваність з інтенсифікатором *all*. Найбільш характерною конструкцією для ідіоми *turn the other cheek* є сполучуваність з інфінітивними фразами сурядним зв'язком. Ідіома *bury the hatchet* виявляє тенденцію до сполучуваності з іншими ідіоматичними виразами для розширення значення. Аналіз конкордансних рядків ідіоми *hold out an olive branch* показав, що кількісно лексикографічна форма поступається контекстуальним синонімам.

Ключовими атрибутами семантичного фрейма ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ Є *негативний вплив, моральний занепад, викорінення корупції, чесність, шахрайство, нечесність, таємна змова, нелегальна діяльність, пошкодження даних, аморальна поведінка, морально прийнятна поведінка, давання хабаря, отримання хабаря і вимагання*. Найбільш продуктивними конструкційними схемами, що структурують семантичний фрейм ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ Є *V + V, N + V, Adv + V* і *V + Prp + N*.

РОЗДІЛ 5

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ТА РЕКОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАЧЕННЯ В ІДІОМАТИЦІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розділ присвячено тлумаченню та побудові концептуальної структури ідіом ФСГ КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, КРИТИКА, ПРИМИРЕННЯ І КОРУПЦІЯ в англійській мові. На першому етапі виділено метафоричні ідіоми відповідно до процедури, описаної в підрозділі 2.4. Далі методом індуктивного аналізу висвітлено функціонування виділених метафоричних ідіом у дискурсі і на початковому етапі виокремлено концептуальні метафори різного рівня схематичності, починаючи від ментального простору, переходячи до фрейма та домена й завершуючи образом-схемою.

5.1. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ КОНФЛІКТ

Продемонструємо застосування принципу багаторівневої концептуальної метафори на основі наведеного нижче прикладу. Загальновідомо, що деякі ідіоми можуть базуватися на концептуальних метафорах. Однак такий погляд на семантику ідіом видається надто спрощеним і випускає з поля зору певні важливі деталі. Безперечно, метафоричні ідіоми можуть бути пов'язані з певними метафоричними концептами на одному рівні, проте такий рівень є репрезентацією лише одного аспекту складної ієрархії схематичності. Крім того, ця ієрархія може наповнюватися різними метафоричними образами-схемами, які в сукупності описують певну ідіому. Розглянемо фрагмент тексту, взятий з Корпусу сучасної американської англійської мови (СОСА):

5.1) *I mean, listen, there's something – what's fascinating about China is you got to give Trump and Peter Navarro, who's -- a lot of it's behind – he's behind a lot of the anti-China stuff -- credit for at least enlightening people on what -- how pernicious China is as a global trading partner, how they steal our stuff, how they attack. They're **on the warpath** against us. They have -- they have basically created a cold -- a hot war in terms of trade and stealing and theft of intellectual property (COCA).*

Тут ужито ідіоматичний вираз *on the warpath*. Розглянемо його метафоричну концептуалізацію в рамках багаторівневого підходу до опису метафори. Привертаючи увагу до найбільш специфічного рівня, відомого як рівень ментальних просторів, держава Китай метафорично представлена як супротивник у торговельній війні (проти США). Концепт здійснення протиправної економічної політики (з боку Китаю) прирівнюється до підготовки до війни або “до вступу на стежку війни” зі США. Спосіб, у якій сторона-агресор – Китай – бере участь у цій торгівлі, уподібнюється до військових маневрів. Таким чином, ідіоматичний вираз *on the warpath* включає специфічні концептуальні метафори, які передбачають переноси між джерелом (готовність до війни, в термінах корінних народів США) та ціллю (економічна політика) на рівні ментальних просторів:

КИТАЙ Є СУПРОТИВНИКОМ У ВІЙНІ

МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КИТАЮ Є
ВІЙСЬКОВИМИ МАНЕВРАМИ

ЗДІЙСНЕННЯ ПРОТИПРАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ З БОКУ КИТАЮ Є ВСТУПОМ НА СТЕЖКУ
ВІЙНИ ЗІ США

На рівні фрейма відбувається узагальнення кінцевого метафоричного елемента. Китай, який метафорично розглядається як військовий супротивник, осмислюється як військове формування, натомість встраювання у суперечку – як перехід до битви. Крім того, в рамках типового фрейма обміну товарами/послугами маємо двох ключових учасників, або торгових партнерів, один з яких поводить більш агресивно,

ніж інший. Отже, економічна операція розуміється як військова операція, тоді як економічна політика представляється як військова тактика. Ці міркування можна підсумувати в такий спосіб:

КИТАЙ Є ВІЙСЬКОВИМ ФОРМУВАННЯМ

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА Є ВІЙСЬКОВОЮ ТАКТИКОЮ

ЕКОНОМІЧНА ОПЕРАЦІЯ Є ВІЙСЬКОВОЮ ОПЕРАЦІЄЮ

ВСТРЯВАННЯ В СУПЕРЕЧКУ Є ПЕРЕХОДОМ ДО БИТВИ

На рівні домену типовий фрейм обміну товарами/послугами зазнає трансформації і набуває ширших концептуальних характеристик у формі міжнародної торгівлі. Цей вид економічної діяльності концептуалізується як холодна (гаряча) війна. У цій метафоричній структурі політичний суб'єкт, залучений до міжнародної торгівлі, метафорично представлений як армія, а участь у ній – як рух. Підсумовуючи, переноси на рівні фрейма можна сформулювати так:

УЧАСТЬ В ТОРГІВЛІ Є РУХОМ ВІЙСЬК

ПОЛІТИЧНИЙ СУБ'ЄКТ Є АРМІЄЮ

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ Є УПРАВЛІННЯМ АРМІЄЮ

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ Є ХОЛОДНОЮ ВІЙНОЮ

На найвищому рівні абстракції, відомому як образи-схеми, одержуємо комплексні допонятійні метафоричні переноси, які виникають в результаті застосування різних образів-схем до різних компонентів сфери війни. Ці компоненти включають дію, суб'єкти, ресурси та обмін. Відповідні елементи метафорично організовані за допомогою таких образів-схем, як рух, сила, сили та протидія, що дає змогу виокремити такі метафори:

ДІЯ Є РУХОМ

СУБ'ЄКТ Є СИЛОЮ

РЕСУРСИ Є СИЛОЮ

ОБМІН Є ПРОТИДІЄЮ

Як свідчить здійснений вище аналіз ідіоми *on the warpath*, відбувається прогресивне зміщення рівня абстрактності концептуальної метафори, що об'єднує різні рівні. Метафоричне уявлення про те, що міжнародна економічна

політика Китаю схожа на військові маневри, більш конкретне, ніж уявлення про економічну політику як військову тактику. Остання метафора більш конкретизована, ніж ідея про управління економікою як управління армією, яка, відповідно, більш змістовно наповнена, ніж уявлення про ресурси як сили і суб'єкт як силу. Аналогічно, метафоричний концепт участі Китаю в незаконній економічній політиці, що сприймається як вступ на стежку війни зі США, менш абстрактний, ніж ідея встраювання в суперечку як перехід до битви. При цьому метафора **УЧАСТЬ В ТОРГІВЛІ Є РУХОМ ВІЙСЬК** більш конкретна, ніж метафора **ДІЯ Є РУХОМ**, яка знаходиться на вершині ієрархії схематичності. Дві останні метафори в обох випадках є частиною загальної системи, оскільки участь Китаю в протиправній економічній політиці обмежується не лише фреймом обміну товарами/послугами, а й допонятійним уявленням про нього у вигляді метафор **ДІЯ Є РУХОМ** і **СУБ'ЄКТ Є СИЛОЮ**, що надає значущості всій ієрархічній системі, включно з метафорою “ступити на стежку війни”.

Цю метафоричну систему можна проілюструвати так (від найбільш схематичної до найменш схематичної). Концептуальні метафори, виділені жирним шрифтом, пов'язані між собою з погляду ієрархічної схематичності, і вони утворюють фундаментальну структуру цієї метафоричної системи. Концептуальні метафори, виділені звичайним шрифтом, також пов'язані між собою ієрархічно, але вони залежать від контексту, оскільки лівий слот залежний від конкретного контекстуального фрейма, відмінного від фрейма обміну товарами/послугами, розглянутого вище.

ОБРАЗ-СХЕМА

ДІЯ Є РУХОМ

СУБ'ЄКТ Є СИЛОЮ

РЕСУРСИ Є СИЛОЮ

ОБМІН Є ПРОТИДІЄЮ

ДОМЕН

УЧАСТЬ В ТОРГІВЛІ Є РУХОМ ВІЙСЬК

ПОЛІТИЧНИЙ СУБ'ЄКТ Є АРМІЄЮ

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІКОЮ Є УПРАВЛІННЯМ АРМІЄЮ
МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ Є ХОЛОДНОЮ ВІЙНОЮ

ФРЕЙМ

КИТАЙ Є ВІЙСЬКОВИМ ФОРМУВАННЯМ
ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА Є ВІЙСЬКОВОЮ ТАКТИКОЮ
ЕКОНОМІЧНА ОПЕРАЦІЯ Є ВІЙСЬКОВОЮ ОПЕРАЦІЄЮ
**ВСТРЯВАННЯ В СУПЕРЕЧКУ Є ПЕРЕХОДОМ ДО
БИТВИ**

МЕНТАЛЬНИЙ ПРОСТІР

КИТАЙ Є СУПРОТИВНИКОМ У ВІЙНІ
МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КИТАЮ Є
ВІЙСЬКОВИМИ МАНЕВРАМИ
**ЗДІЙСНЕННЯ ПРОТИПРАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ПОЛІТИКИ З БОКУ КИТАЮ Є ВСТУПОМ НА СТЕЖКУ
ВІЙНИ ЗІ США**

Дотримуючись вищенаведеного алгоритму аналізу, 12 інших ідіом були ідентифіковані як метафоричні [Pragglejazz Group 2007], а саме: *lock horns, cross swords, at loggerheads, take up the cudgels, cut and thrust, at daggers drawn, add fuel to the fire, go to the mat, hold the ring, running battle, be at each other's throats i fight tooth and nail*, та проаналізовані за допомогою методу. Результати аналізу подано в табл. 5.1 та прокоментовано нижче.

У таблиці 5.1 дані подано у вигляді списку ідіом, розташованих навпроти відповідних концептуальних метафор на найвищих рівнях абстракції – образів-схем і доменів, які відносно фіксовані, а відтак – фундаментальні для кожної ідіоми, незалежно від контексту. З іншого боку, концептуальні метафори на нижчих рівнях фреймів і ментальних просторів не були внесені до таблиці через їхню варіативність та залежність від контексту. Встановлено, що при використанні більшості аналізованих метафоричних ідіом, таких як *lock horns, cross swords, at loggerheads, take up the cudgels, cut and thrust, go to the mat, hold the ring, be at each other's throats i fight tooth and nail*, на найбільш схематичному рівні мовці, найбільш імовірно, осмислюють суперечку та конфлікту ситуацію в термінах протидії та/або контакту, що знаходить відображення в метафорі рівня образу-

схеми ПОДІЯ Є ПРОТИДІЄЮ ТА/АБО КОНТАКТОМ. Крім того, ресурси, які мовці мають у своєму розпорядженні, вступаючи в суперечку чи конфлікт, метафорично сприймаються як фізичні об'єкти та сили (абстраговані від рогів, мечів, сокир, кайданок, кийків, сокир, ножів, людських рук (3 ідіоми), зубів і кігтів відповідно), що підтверджує концептуальна метафора на рівні образу-схеми РЕСУРСИ Є ФІЗИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ. Зусилля та/або наміри, які є рушійною силою використання мовцями вищезгаданих ресурсів, метафорично зображуються як рушії.

Таблиця 5.1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІДІОМ ФСГ СУПЕРЕЧКА ТА КОНФЛІКТ

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	lock horns	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушійми Д: конфлікт є бійкою тварин та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є твариною; аргументи є частинами тіла тварин
2	cross swords	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушійми Д: конфлікт є лицарським поединком та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є лицарем; аргументи є лицарською зброєю
3	at loggerheads	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушійми Д: конфлікт є битвою та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є бійцем; аргументи є зброєю
4	take up the cudgels	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушійми Д: конфлікт є битвою та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є бійцем; аргументи є зброєю
5	cut and thrust	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушійми Д: конфлікт є битвою та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є королівським морським піхотинцем; аргументи є зброєю

Продовження таблиці 5.1

6	at daggers drawn	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: конфлікт є бійкою та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є озброєним противником; аргументи є зброєю
7	add fuel to the fire	ОС: взаємодія (почуття) є фізичним процесом; підсилення взаємодії (почуття) є підсиленням фізичного процесу Д: конфлікт (гнів) є полум'ям; підсилення конфлікту (почуття гніву) є підсиленням фізичного процесу виникнення полум'я
8	go to the mat	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: конфлікт є контактним спортом та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є борцем; аргументи є фізичною силою
9	hold the ring	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: конфлікт є контактним спортом та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є охоронцем (в боксі); аргументи є фізичною силою
10	running battle	ОС: подія є процесом; подія є рухом Д: тривалий конфлікт є тривалими воєнними діями; конфлікт є рухом вздовж траєкторії
11	be at each other's throats	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: конфлікт є бійкою та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є противником; аргументи є фізичною силою
12	fight tooth and nail	ОС: подія є протидією та/або контактом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: конфлікт є бійкою тварин та/або інтенсивним фізичним контактом; суб'єкт/особа є твариною; аргументи є частинами тіла тварин

Це репрезентовано в концептуальній метафорі рівня образу-схему РЕСУРСИ Є РУШІЯМИ. Концептуально ці ідіоми різняться за рахунок сфери джерела, в якій особа або суб'єкт уподібнюється

тварині (2 ідіоми), лицарю, бійцю (2 ідіоми), королівському морському піхотинцю, (озброєному) супротивнику (2 ідіоми), борцю та охоронцю (у боксерському поєдинку). Це відображено у відповідних концептуальних метафорах на рівні домену, таких як, наприклад, СУБ'ЄКТ/ОСОБА Є БОРЦЕМ або СУБ'ЄКТ/ОСОБА Є ТВАРИНОЮ. Важливо, що дуальна концептуальна метафора ПОДІЯ Є ПРОТИДІЄЮ ТА / АБО КОНТАКТОМ спрощується до менш схематичної дуальної метафори рівня домена КОНФЛІКТ Є БОРОТЬБОЮ ТА / АБО ІНТЕНСИВНИМ ФІЗИЧНИМ КОНТАКТОМ. Тоді як друга метафора КОНФЛІКТ – ЦЕ ІНТЕНСИВНИЙ ФІЗИЧНИЙ КОНТАКТ закріплена за більшістю аналізованих ідіом, перша метафора – КОНФЛІКТ Є БИТВОЮ постає провідною (5 ідіом), за якою йдуть її концептуальні різновиди, такі як КОНФЛІКТ Є БИТВОЮ ТВАРИН (2 ідіоми), КОНФЛІКТ Є КОНТАКТНИМ СПОРТОМ (2 ідіоми) та КОНФЛІКТ Є ЛИЦАРСЬКИМ ПОЄДИНКОМ. Крім того, що стосується аргументів, які мовці зазвичай використовують у конфліктних ситуаціях, то вони переважно асоціюються з частинами тіла тварин (2 ідіоми), зброєю (4 ідіоми) та фізичною силою (3 ідіоми), що можна проілюструвати за допомогою метафори рівня домена АРГУМЕНТИ Є ФІЗИЧНОЮ СИЛОЮ, яка стосується, наприклад, ідіоми *be at each other's throats*. Дещо інша ситуація з ідіомами *add fuel to the fire* і *running battle*. Коли йдеться про ідіому *add fuel to the fire*, вона може описувати як відчуття, тобто гнів, так і певний тип взаємодії, наприклад конфлікт. Отже, на найвищому рівні схематичності одержуємо метафоричні переноси ВЗАЄМОДІЯ (ПОЧУТТЯ) – ЦЕ ФІЗИЧНИЙ ПРОЦЕС і ПІДСИЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ (ПОЧУТТЯ) – ЦЕ ПІДСИЛЕННЯ ФІЗИЧНОГО ПРОЦЕСУ. На рівні домену ці метафори стають більш конкретизованими: подія витлумачується як конфлікт, відчуття – як гнів, а фізичний процес – як полум'я, що віддзеркалено у відповідних метафорах на рівні домену: КОНФЛІКТ (ГНІВ) Є ПОЛУМ'ЯМ і ПІДСИЛЕННЯМ КОНФЛІКТУ (ПОЧУТТЯ ГНІВУ) Є ПІДСИЛЕННЯМ ФІЗИЧНОГО ПРОЦЕСУ ВИНИКНЕННЯ ПОЛУМ'Я. У випадку ідіоми *running battle* суперечка і конфлікт сприймаються як

неперервний та/або динамічний процес на найвищому рівні схематичності, про що свідчать метафори ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ і ПОДІЯ Є РУХОМ. На основі цього виводяться концептуальні метафори рівня домена ТРИВАЛИЙ КОНФЛІКТ – ЦЕ ТРИВАЛІ ВОЄННІ ДІЇ і КОНФЛІКТ – ЦЕ РУХ УЗДОВЖ ТРАЄКТОРІЇ.

5.2. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ

У поточному підрозділі аналізуємо концептуальну структуру ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ крізь призму теорії розширеної концептуальної метафори. В розділі 3 ми послуговувалися списком із 28 ідіом, наведених у нашому опорному словнику ідіом – *Oxford Idioms Dictionary 4th ed.* Відповідно до принципу ідентифікації метафори [Pragglejaz Group 2007], 22 ідіоми з вказаного списку можна трактувати як метафоричні. Дві ідіоми вважаються афоризмами: *if you can't beat them, join them* (уперше вжив В. Кейтер у 1913 р.) і *you scratch my back, I'll scratch yours* (вперше вжито в 1807 р.). Ідіоми *the old school tie* і *the old boy network* – алюзії на елемент одягу в школах і дружні зв'язки, які збереглися від часів спільного навчання в навчальному закладі, у Великій Британії. Ідіому *give and take* найбільш правомірно схарактеризувати як кліше, а ідіому *in cahoots* – як абсолютну в термінах Ч. Фернандо, оскільки конституент *cahoots* не існує окремо в англійській мові й семантично ідентифікується виключно в її складі. Кінцевий список метафоричних ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ включає 22 одиниці, які для зручності поділено на 3 групи:

а) **дієслівні метафоричні ідіоми:** *be art and part of, play ball, build bridges, make common cause with, circle the wagons, play footsie with someone, put your heads together, hitch horses together, meet someone halfway, sing from the same hymn sheet, go with the tide, close ranks, it takes two to tango;*

б) **прислівникові метафоричні ідіоми:** *in concert, shoulder to shoulder, cheek by jowl, hand in glove, on the same page;*

в) *іменникові метафоричні ідіоми*: *a halfway house, a meeting of minds, oil and water, two-way street*.

У подальшому було здійснено пошук указаних вище ідіом у корпусах BNC і COCA для виявлення передусім концептуальних ознак нижчого рівня – ментальних просторів і фреймів, а на їх основі – концептуальних ознак вищого рівня, тобто доменів і образів-схем. Для корпусно-базованого концептуального аналізу ідіом були дібрані контексти такого типу:

5.2) *Second, it made whiteness the mark of freedom, ensuring that “ordinary” English settlers identified with their social betters instead of **making common cause with** the new arrivals [COCA];*

5.3) *The two would never become close and their paths crossed only occasionally; but there seems to have been **a meeting of minds** between the two artillery ensigns on their way back to war [COCA];*

5.4) *“For now, nation stands **shoulder to shoulder** with nation, united. Our petty and dangerous squabbles have been put aside in the face of strange and graver threats, and in honour of those whom we come here today to remember” [BNC];*

5.5) *It is the latest sign that the Establishment is preparing **to close ranks** behind Mr Cameron when he concludes his negotiations with Brussels on a new deal for Britain, probably at the end of this week [BNC];*

5.6) *All may be well in the Chamber because we are on familiar ground, but outside in the real world of fish markets and the North Sea, all is not fully well. For the past year or so, all hon. Members except my hon. Friends on the Front Bench **have sung from the same hymn book** about decommissioning. This year, I am delighted that my hon. Friends **have at least found the same page of the hymn book** [COCA].*

Зупинимось детальніше на контексті 5.6, виокремленому з корпусу BNC. З точки зору аналізу, цей текстовий фрагмент викликає особливий інтерес, оскільки відкриває перспективи аналізу вжитої в ньому ідіоми як з погляду теорії розширеної концептуальної метафори, так і теорії концептуальної інтеграції. У наведеному текстовому фрагменті зафіксовано два

випадки використання ідіоми *sing from the same hymn book*. Речення *For the past year or so, all hon. Members except my hon. Friends on the Front Bench have sung from the same hymn book about decommissioning* ілюструє використання базової форми ідіоми. Речення *This year, I am delighted that my hon. Friends have at least found the same page of the hymn book* демонструє креативний варіант поєднання двох ідіом – *sing from the hymn book* і *on the same page*. Текстовий актуалізатор ідіоми *because we are on familiar ground* дає змогу зробити припущення, що розширений контекст уживання ідіоми міститиме інші (метафоричні?) актуалізатори ідіоми *sing from the same hymn book*. Нижче наведено її розширений контекст уживання:

5.6.1) *Although things change in fishing, as in any other industry, I feel that we are travelling familiar waters tonight. We are gathered here a little before Christmas to perform our annual fishing industry pre-ministerial Council season's service--that litany of woe from every corner of the kingdom--telling of sad tidings of discomfort and no joy in the industry. In fact, the position is not as bad as in the recent past, but we are still not there yet, because there is no question but that any extra cuts in quotas must mean hardship.*

I suspect that we all know our lines--we have heard several of them repeated tonight--and, like a pantomime by a well-loved local drama group, we fishing industry Members of Parliament will perform well in this packed House. I am sorry that that old favourite, the very nauseating tie usually worn by the hon. Member for Great Grimsby (Mr. Mitchell), is not with us, although the hon. Gentleman has just arrived. The band of bleating chorus from Scotland is present, with its regular melody, played on the strings of our hearts, about how bad things are north of the border. It gives Conservative Members the occasional chance to shout a seasonal "humbug" or two.

*All may be well in the Chamber because we are on familiar ground, but outside in the real world of fish markets and the North Sea, all is not fully well. For the past year or so, all hon. Members except my hon. Friends on the Front Bench **have sung from the same hymn book** about decommissioning. This year, I am delighted*

that my hon. Friends have at least found the same page of the hymn book (BNC).

Підкреслені метафоричні актуалізатори ідіоми, наприклад, *we are travelling familiar waters tonight, annual fishing industry pre-ministerial Council season's service* тощо, підтверджують нашу гіпотезу й відкривають перспективи для мультимодального аналізу концептуальної структури ідіоми *sing from the same hymn book* із позицій теорії концептуальної метафори, теорії концептуальної інтеграції та теорії розширеної метафори (А. Нацейстоне) у цьому макроконтексті.

Насамперед розглянемо цей приклад із точки зору розширеної концептуальної теорії метафори. Як стверджує З. Кевечеш, важливо уникати будь-яких упереджень щодо переваги обох теорій – жодна з них не повинна вважатися переважаючою [Kövecses 2020]. Натомість відношення між ними слід розглядати як такі, що базуються на принципах взаємозв'язку та компліментарності.

Перейдемо до аналізу контексту ідіоми, спираючись на теорію багаторівневої метафори. Що стосується найбільш специфічного рівня ментальних просторів, то тут спостерігаємо низку метафоричних переносів. По-перше, парламент Великої Британії уподібнюється церквам. По-друге, сесія в Парламенті Великобританії витлумачується як зібрання церковного хору. По-третє, члени Парламенту Великобританії ідентифікуються як співаки церковного хору. По-четверте, висловлення спільної думки членами Парламенту Великої Британії сприймається як спів (в унісон) у церковному хорі. Словосполучення *в унісон* винесено в дужки задля того, щоб урахувати два різних сценарії: перший, де воно безпосередньо застосовується, як видно з використання базової форми ідіоми *sing from the same hymn book*, і другий, де воно не застосовується, про що свідчить модифікація ідіоми *have at least found the same page of the hymn book*. Ця різниця дуже важлива, оскільки вона ілюструє наміри, які стоять за використанням базової форми ідіоми (продемонструвати згуртованість і солідарність у Палаті) і модифікацією (продемонструвати її відсутність). По-п'яте,

інтелектуальні ресурси членів британського парламенту сприймаються як голоси співаків у церковному хорі. Зрештою, спільні (фонові) знання членів Парламенту Великої Британії можна описати в термінах псалтиря. З огляду на це, згадані переноси можна проілюструвати так:

БРИТАНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ Є ЦЕРКОВНИМ ХОРОМ
ЗАСІДАННЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є
ЗІБРАННЯМ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ЧЛЕНИ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВАКАМИ
ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ВИСЛОВЛЕННЯ СПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЧЛЕНАМИ
БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВОМ (В УНІСОН) У
ЦЕРКОВНОМУ ХОРІ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ ЧЛЕНІВ БРИТАНСЬКОГО
ПАРЛАМЕНТУ Є ГОЛОСАМИ СПІВАКІВ У ЦЕРКОВНОМУ
ХОРІ

СПІЛЬНІ ЗНАННЯ ЧЛЕНІВ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ
Є ПСАЛТИРЕМ

На рівні концептуальних фреймів аналізовані метафоричні елементи набувають ширшої характеристики. Концепт Парламент Великої Британії схематизується до більш загального фрейма парламенту та/або парламентської роботи, зосереджуючись переважно на таких атрибутах: парламент як інституція, парламентська сесія, члени парламенту, спільні думки, ідеї та/або розуміння ситуації членами парламенту, інтелектуальні ресурси членів парламенту та знання членів парламенту. Цей процес застосовується до всіх розглянутих вище переносів, надаючи їм більшої узагальненості, наприклад:

ПАРЛАМЕНТ Є ЦЕРКОВНИМ ХОРОМ
ЗАСІДАННЯ ПАРЛАМЕНТУ Є ЗІБРАННЯМ
ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ЧЛЕНИ ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВАКАМИ ЦЕРКОВНОГО
ХОРУ

ВИСЛОВЛЕННЯ СПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЧЛЕНАМИ
ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВОМ (В УНІСОН) У ЦЕРКОВНОМУ
ХОРІ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ ЧЛЕНІВ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є ГОЛОСАМИ СПІВАКІВ У ЦЕРКОВНОМУ ХОРІ

СПІЛЬНІ ЗНАННЯ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ Є ПСАЛТИРЕМ

На рівні концептуальних доменів типова схема роботи парламенту реорганізовується в концепт вищого рівня співпраця, тоді як члени парламенту і сам парламент витлумачуються як особи та суб'єкт відповідно. Аналогічно, поняття інтелектуальних ресурсів членів парламенту підноситься до поняття ресурсів для співпраці. Кінцеві метафоричні елементи також піддаються процесу схематизації, в результаті чого утворюється матриця доменів, що асоціюється зі співом у хорі, а саме: *процес створення звуку та/або мелодії, співак та людські голоси*. В результаті отримуємо такі концептуальні метафори:

ПАРЛАМЕНТ –ЦЕ ХОР

СПІВПРАЦЯ – ЦЕ ПРОЦЕС СТВОРЕННЯ ЗВУКУ ТА/АБО МЕЛОДІЇ

ЧЛЕН ПАРЛАМЕНТУ – ЦЕ СПІВАК

РЕСУРСИ СПІВПРАЦІ – ЦЕ ЛЮДСЬКІ ГОЛОСИ

СПІЛЬНІ ЗНАННЯ – ЦЕ КНИГА

Найвищий рівень абстракції позначений найбільш схематичними передконцептуальними структурами, які впливають з нашого базового втіленого досвіду. Застосування різних образних схем, таких як *зв'язок, процес, звукові вібрації та/або дії/рушії, ємність та об'єкт*, до концептуальних компонентів *зібрання, події, ресурсів, особи та знання* дає змогу вичленити такі метафори:

ЗІБРАННЯ – ЦЕ ЗВ'ЯЗОК

ПОДІЯ – ЦЕ ПРОЦЕС

РЕСУРСИ – ЦЕ ЗВУКОВІ ВІБРАЦІЇ ТА/АБО ДІЇ/РУШІЇ

ОСОБА – ЦЕ ЄМНІСТЬ (ЗІ ЗВУКОВИМИ ВІБРАЦІЯМИ)

ЗНАННЯ – ЦЕ ОБ'ЄКТ

Виходячи зі здійсненого вище концептуального аналізу ідіоми *sing from the same hymn book*, спостерігаємо прогресивне

зміщення рівня абстрактності концептуальної метафори, що пронизує різні рівні. Метафорична репрезентація обговорення в спецкомітеті Парламенті Великої Британії питання квот на рибальство в громадах шляхом його ідентифікації як зібрання церковного хору менш схематична, ніж уявлення про засідання парламенту як зібрання церковного хору. Відповідно ідея про співпрацю як процес створення звуку та/або мелодії менш абстрактна, ніж поняття про подію як процес. Виходячи із цих міркувань, метафоричні концепти ЗІБРАННЯ Є ЗВ'ЯЗКОМ, РЕСУРСИ Є ЗВУКОВИМИ ВІБРАЦІЯМИ ТА/АБО ДІЯМИ/РУШІЯМИ, ОСОБА Є ЄМНІСТЮ (ЗІ ЗВУКОВИМИ ВІБРАЦІЯМИ) та ЗНАННЯ Є ОБ'ЄКТОМ узагальнюють наші знання про концептуальну структуру аналізованої ідіоми, ієрархію якої подано нижче:

ОБРАЗ-СХЕМА:

ЗІБРАННЯ Є ЗВ'ЯЗКОМ

ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ

РЕСУРСИ Є ЗВУКОВИМИ ВІБРАЦІЯМИ ТА/АБО

ДІЯМИ/РУШІЯМИ

ОСОБА Є ЄМНІСТЮ (ЗІ ЗВУКОВИМИ ВІБРАЦІЯМИ)

ЗНАННЯ Є ОБ'ЄКТОМ

ДОМЕН:

ПАРЛАМЕНТ Є ХОРОМ

СПІВПРАЦЯ Є ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ ЗВУКУ ТА/АБО МЕЛОДІЇ

ЧЛЕН ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВАКОМ

РЕСУРСИ СПІВПРАЦІ Є ЛЮДСЬКИМИ ГОЛОСАМИ

СПІЛЬНІ ЗНАННЯ Є КНИГОЮ

ФРЕЙМ:

ПАРЛАМЕНТ Є ЦЕРКОВНИМ ХОРОМ

ЗАСІДАННЯ ПАРЛАМЕНТУ Є ЗІБРАННЯМ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ЧЛЕНИ ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВАКАМИ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ВИСЛОВЛЕННЯ СПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЧЛЕНАМИ ПАРЛАМЕНТУ
Є СПІВОМ (В УНІСОН) У ЦЕРКОВНОМУ ХОРІ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ ЧЛЕНІВ БРИТАНСЬКОГО
ПАРЛАМЕНТУ Є ГОЛОСАМИ СПІВАКІВ У ЦЕРКОВНОМУ
ХОРІ

СПІЛЬНІ ЗНАННЯ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ Є ПСАЛТИРЕМ

МЕНТАЛЬНИЙ ПРОСТІР:

БРИТАНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ Є ЦЕРКОВНИМ ХОРОМ

ЗАСІДАННЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є

ЗІБРАННЯМ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ЧЛЕНИ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВАКАМИ

ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

ВИСЛОВЛЕННЯ СПІЛЬНОЇ ДУМКИ ЧЛЕНАМИ

БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВОМ (В УНІСОН) У

ЦЕРКОВНОМУ ХОРІ

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ РЕСУРСИ ЧЛЕНІВ БРИТАНСЬКОГО

ПАРЛАМЕНТУ Є ГОЛОСАМИ СПІВАКІВ У ЦЕРКОВНОМУ

ХОРІ

СПІЛЬНІ ЗНАННЯ ЧЛЕНІВ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є

ПСАЛТИРЕМ

Далі, повертаючись до речення *This year, I am delighted that my hon. Friends have at least found the same page of the hymn book*, виникає запитання, чи слід розглядати його з точки зору теорії концептуальної інтеграції (Fauconnier & Turner, 2002), яку яскраво ілюструє авторська ідіома *have at least found the same page of the hymn book*. Аргументи на користь теорії концептуальної інтеграції очевидні. Найбільш імовірно, тут маємо справу з випадком формального блендингу, який М. Омажич описує як “злиття двох ідіом в єдину модифікацію з єдиною спільною лексемою, що слугує сполучною ланкою” [Omazić 2015, с. 90]. Використовуючи термінологію теорії концептуальної інтеграції, у вхідному просторі 1 маємо ідіому *sing from the same hymn book*, а у вхідному просторі 2 – ідіому *be on the same page*. Якщо дії або діяльність описують за допомогою ідіоми *sing from the same hymn book*, то вони рівнозначні представленню згуртованої позиції на публіці, де немає місця суперечкам. Якщо людей характеризують, послуговуючись ідіомою *on the same page*, то вони мають

однакові погляди, ідеї чи позиції або погоджуються з чимось. Проте, якщо придивитися пильніше, то можна помітити, що насправді формальний бленд, із яким маємо справу, може бути амальгамою трьох ідіом, на противагу двом, наведеним у визначенні М. Омажич. Ми можемо припустити, що третьою ідіомою, включеною до бленду, є *find common ground*, яка є квазісинонімічною з ідіомами *sing from the same hymn book* і *be on the same page*. Значення ідіоми *find common ground*: поділяти ідеї, інтереси чи переконання. На цих підставах, вхідний простір 3 включатиме ідіому *find common ground*. Ці ментальні простори пов'язані життєво важливим відношенням *Подібності*, оскільки подібність поглядів, ідей та/або думок проєктується з усіх трьох просторів у змішаний простір. Однак подібність різниться на більш конкретному рівні, оскільки у вхідному просторі 1 спільні думки або погляди висловлюються публічно в результаті попередньої домовленості, у вхідному просторі 2 погляди і думки спільні й загалом узгоджені, тоді як у вхідному просторі 3 спільність ідей або переконань досягається людьми, які часто не згодні між собою. Звідси випливає, що принаймні два ментальні простори також пов'язані життєво важливим відношенням *Категорії*, оскільки маємо концепт співу, виражений експліцитно й імпліцитно, як мінімум у двох вхідних просторах. Унікальність бленду підсилюється завдяки життєво важливим відносинам, що його структурують, і водночас підштовхуючи до його миттєвої реконструкції.

Повертаючись до питання розширеного контексту вживання ідіоми, ми стоїмо на позиції, що використання метафоричних ідіом у комунікації значною мірою зумовлене низкою контекстуальних смислоутворювальних елементів, таких як *ситуативний контекст*, *дискурсивний контекст*, *концептуально-когнітивний контекст* і *тілесний контекст* [Kövecses 2020]. На нашу думку, саме ці ідеї допоможуть краще усвідомити, чому в наведеному текстовому фрагменті вжито ідіому *sing from the same hymn book* в базовому та авторсько-модифікованому варіантах.

Стосовно *ситуативного контексту*, то адресант і адресати вочевидь мають багато спільного між собою, особливо в частині колективної спільної основи [Clark 1996]. Інакше кажучи, значний акцент робиться на належності людини до певної (лінгво)культурної спільноти, яка, в свою чергу, породжує спільний досвід. Цілком імовірно, що спільність може полягати в тому, що адресант і адресати є громадянами Великої Британії, Ірландії або країн Співдружності принаймні чотирьох різних національностей, наприклад, англійцями, валлійцями, ірландцями або шотландцями. Вони також можуть бути пов'язані місцем проживання та навчання. Однак, враховуючи, що кожен, хто досяг 18 років, може балотуватися на загальних виборах до Парламенту Великобританії, це означає, що представництво інтересів народу в Палаті громад є головним пріоритетом у британському суспільстві, тоді як університетська освіта кандидата та його попередній досвід роботи мають другорядне значення. Крім того, доповідач і слухачі послуговуються спільною мовою – англійською, мають однакові професії та зайнятість, оскільки всі вони є членами Парламенту Великобританії, деякі з них – членами Консервативної партії, Палати громад та щорічної передурядової Ради з питань рибної промисловості. При цьому всі члени щорічної передурядової Ради з питань рибної промисловості добре поінформовані про порядок денний на тлі зростаючої нерівності між північними та південними регіонами Великої Британії та накопичення багатства серед заможних верств населення, часто зосереджених у Лондоні, з акцентом на фінансову та освічену еліту, і квоти на вилов риби в рибній промисловості – не виняток.

Що стосується *дискурсивного контексту*, то оточуючий (мовний) контекст і розширена метафора, на наше переконання, є точками дотику між когнітивною лінгвістикою та когнітивною стилістикою в цьому випадку. Оточуючий контекст дає уявлення про широкий спектр лінгвістичних субметафор, які адресант використовує для створення концептуальних метафор, таких як БРИТАНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ Є ЦЕРКОВНИМ

ХОРОМ, ЗАСІДАННЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є ЗІБРАННЯМ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ, ЧЛЕНИ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є СПІВАКАМИ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ тощо, які прочитуються в базовій і модифікованій формах ідіоми. Ці субметафори проілюстровані в табл. 5.2.

Таблиця 5.2

**Розширені метафоричні переноси концептуальної метафори
ЗАСІДАННЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є
ЗІБРАННЯМ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ**

Зміст	Перенос	Оболонка
<i>Discuss familiar issues</i>	→	<i>Travel familiar waters</i>
<i>Annual fishing industry pre-ministerial Council</i>	→	<i>annual Christmas carol service</i>
<i>Litany of joy</i>	→	<i>Litany of woe</i>
<i>Good tidings</i>	→	<i>Sad tidings</i>
<i>Rhetoric</i>	→	<i>Lines</i>
<i>Fishing industry Members of Parliament</i>	→	<i>Theater actors</i>
<i>Parliamentary committee sitting</i>	→	<i>Pantomime by a well-loved local drama group</i>
<i>Packed House (of Commons)</i>	→	<i>Packed theatre</i>
<i>Reach important decisions</i>	→	<i>Perform well (in public)</i>
<i>Scottish representation in the UK Parliament</i>	→	<i>The band of bleating chorus from Scotland</i>
<i>The rhetoric of the Scottish representation</i>	→	<i>Regular melody, played on the strings of our hearts</i>
<i>Familiar circumstances</i>	→	<i>Familiar ground</i>

Фактично, в табл. 5.2 подано низку лінгвістичних метафор. Їх зображено у вигляді змістового та поверхневого компонентів метафори, з'єднаних значком стрілки. Адресант майстерно переплітає між собою кілька метафор, що належать до різних сфер, “під парасолькою” метафори ЗАСІДАННЯ БРИТАНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ Є ЗІБРАННЯМ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ. Сфери джерела, про які йдеться, стосуються рибної промисловості та рибальства, театру та виконавських видів мистецтва, а також, як уже зазначалося, співу в церковному хорі. Доповідач намагається налагодити взаєморозуміння на засіданні щорічної передурядової Ради з питань рибної промисловості, вводячи рибальську метафору *travelling familiar waters*, яка має імпліцитну семантику *discussing familiar issues*. В подальшому, він проводить паралелі між засіданням щорічної передурядової Ради з питань рибної промисловості та щорічним Різдвяним богослужінням, використовуючи аналогію, наприклад, *litany of woe* замість *litany of joy* і *sad tidings* замість *good tidings*. Далі, він уголос розмірковує про порядок денний і заяви, які зроблять члени Ради (які доповідачі вже встигли дуже добре вивчити і які вже були оприлюднені ще до їхнього виголошення), використовуючи метафори зі сфери театру і виконавських видів мистецтва, наприклад, *lines* замість *rhetoric*, *pantomime by a well-loved local drama group* замість *Parliamentary committee sitting*, *packed theatre* замість *packed House (of Commons)*, *theater actors* замість *fishing industry Members of Parliament*, *performing well (in public)* замість *reaching important decisions*, *the band of bleating chorus from Scotland* замість *the Scottish representation in the UK Parliament* і *the regular melody, played on the strings of our hearts* замість *the rhetoric of the Scottish representation in the UK Parliament*. Зрештою, доповідач зіставляє метафору зі сфери риболовлі *familiar ground*, яка імплікує *familiar circumstances* в дискурсі, з ідіомами *have sung from the same hymn book* і *have at least found the same page of the hymn book* з метою продемонструвати наявні розбіжності в Палаті громад щодо таких питань, як квоти на вилов риби у Великій Британії, особливо якщо розглядати їх у контексті умовного

протистояння Англії та Шотландії, де остання опинилася в меншості і, як наслідок, у несприятливому становищі. Сукупно вказані вище метафори утворюють розширену ідіоматичну метафору, де низка субметафор передує основній ідіоматичній метафорі. За твердженням А. Наїсіціоне, “аби забезпечити досконалий семантичний аналіз метафоричного явища, потрібно врахувати всі суб-образи в тексті” [2010: 86, 90].

Це підводить нас до *концептуально-когнітивного контексту*, який спирається на метафоричну концептуальну систему, ідеологію та знання про минулі події, інтереси та проблеми. Спираючись на виражену контекстом концептуальну метафору БРИТАНСЬКИЙ ПАРЛАМЕНТ Є ЦЕРКОВНИМ ХОРОМ та її відповідні різновиди, можна припустити, що вони є частиною більш загальної метафори ПОЛІТИКА Є РЕЛІГІЄЮ, яка може слугувати поясненням використання адресантом ідіоми *sing from the same hymn book* та інтенціональності конструювання ідіоматичного бленду *have at least found the same page of the hymn book*. Якщо розглядати питання ідеології, слід звернути увагу на те, що хоча зв'язки між Консервативною партією Великої Британії і Церквою часто описуються як слабкі, консерватори залишатимуться християнською партією в найближчому майбутньому [Catterall 1994]. Іншими словами, вибір ідіоми доповідачем, імовірно, був зумовлений тогочасною політичною ідеологією його партії. Крім того, очевидно, що пан Девід Портер (адресант) у цьому випадку спирається на свій особистий досвід та інтереси, оскільки до того, як стати депутатом парламенту, він був співзасновником і директором дитячого театру Вівід, а також керівником драматичного гуртка в середній школі імені Бенджаміна Бріттена в м. Лоустофт, що може пояснити його вправність у використанні фігуральної мови.

Звернемося до опису концептуальної структури інших метафоричних ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ за допомогою методу багаторівневої концептуальної метафори. Результати аналізу подані в узагальненому вигляді в табл. 5.3 і розгорнуто прокоментовані нижче.

Таблиця 5.3

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ДІЕСЛІВНИХ ІДІОМ ФСГ СПІВПРАЦЯ

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	be art and part of	ОС: подія є перебуванням у ємності; дія є частиною Д: співпраця є перебуванням у фізичній ємності; активна дія є частиною цілого
2	play ball	ОС: подія є контактом/рухом; ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: співпраця є фізичним контактом/рухом у просторі; організація/особа є гравцем; ресурси співпраці є ігровими м'ячами
3	build bridges	ОС: подія є процесом; ресурси є фізичними об'єктами та/або діями, ресурси є рушіями Д: співпраця є інженерним процесом, організація/особа є інженером, ресурси співпраці є інженерними інструментами та/або діями
4	make common cause with	ОС: подія є перебуванням у ємності; подія є рухом; подія є зв'язком Д: співпраця є перебуванням у фізичній ємності; співпраця є рухом по траєкторії; співпраця є фізичним зв'язком
5	circle the wagons	ОС: подія є перебуванням у ємності; процес є шляхом; процес є силою Д: спільний захист є перебуванням у фізичній ємності; процес підготовки є створенням шляху; процес захисту є прикладанням сили
6	play footsie with someone	ОС: дія є контактом; вторгнення є перетином Д: інтимність є фізичним контактом; вторгнення в особистий простір є перетином кордону
7	put your heads together	ОС: тіло є ємністю; подія є контактом; ідеї є сутностями Д: голова є ємністю з ідеями; співпраця є фізичним контактом; ідеї є фізичними сутностями

Продовження таблиці 5.3

8	hitch horses together	ОС: подія є процесом, ресурси є фізичними об'єктами; ресурси є рушіями Д: співпраця є конярством, організація/особа є конярем, ресурси співпраці є поводами
9	meet someone halfway	ОС: подія є шляхом; дія є рухом; ресурси є фізичними об'єктами та/або рушіями Д: співпраця є дорожнім шляхом; дії щодо співпраці є рухом вздовж дорожнього шляху; ресурси співпраці є частинами тіла та/або транспортними засобами
10	close ranks	ОС: подія є близько/далеко та/або рухом Д: співпраця є фізичною близькістю та/або рухом військ, організація/особа є військовим
11	sing from the same hymn sheet	ОС: зібрання є зв'язком; подія є процесом; ресурси є звуковими вібраціями та/або діями/рушіями; особа є ємністю (зі звуковими вібраціями); знання є об'єктом Д: зібрання осіб є хором; співпраця є процесом створення звуку та/або мелодії; організація/особа є співаком; ресурси співпраці є людськими голосами; спільні знання є книгою
12	it takes two to tango	ОС: зібрання є зв'язком; подія є процесом; ресурси є рухами та/або діями; ресурси є рушіями Д: зібрання осіб є танцем; співпраця є процесом створення руху; організація/особа є танцюристом; ресурси співпраці є рухами тіла
13	go with the tide	ОС: подія є рухом, ресурси є силами; подія є циклом Д: співпраця є рухом по траєкторії; ресурси співпраці є силами природи; співпраця є циклом природи

У табл. 5.3 запропоновано погляд на дієслівні метафоричні ідіоми на позначення співпраці, угруповані у вигляді списку, де ідіома співвідноситься з релевантними концептуальними метафорами відповідно до їхніх рівнів абстракції, що охоплюють образні схеми та домени. Аналіз показав, що досліджувані ідіоми не послідовні у способі

представлення їх найбільш схематичних базових концептів. Однією з очевидних причин можуть бути різні сфери джерела, наприклад, ігри з м'ячем, співи тощо. Зважаючи на це, видається доцільним здійснювати їх подальший опис на основі фактору семантичної спорідненості.

По-перше, що стосується ідіом *play ball*, *build bridges*, *circle the wagons*, *put your heads together*, *hitch horses together*, *meet someone halfway*, *close ranks*, *sing from the same hymn sheet*, *it takes two to tango* і *go with the tide*, найвищий рівень схематичності – образів-схем – виводиться шляхом зіставлення образів-схем, наприклад, *контакт*, *рух*, *процес*, *шлях*, *зв'язок*, *фізичні об'єкти*, *дії*, *звукові вібрації* та *сили*, з різними складовими доменів ігор із м'ячем, мостобудування, спільного захисту, інтелектуальних зусиль, конярства, подорожування, військової справи, співів у церковному хорі, танців і плавання. У результаті такої взаємодії утворюються схематичні концептуальні метафори типу ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ/РУХОМ (ідіома *play ball*), ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ (ідіоми *play ball*, *hitch horses together*, *sing from the same hymn sheet* і *it takes two to tango*), РЕСУРСИ Є ФІЗИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ (ідіоми *play ball*, *build bridges*, *hitch horses together* і *meet someone halfway*) та РЕСУРСИ Є РУШІЯМИ (ідіоми *play ball*, *build bridges*, *hitch horses together*, *meet someone halfway* і *it takes two to tango*). На рівні домену відбувається процес концептуально-сміслової конкретизації образів-схем, у результаті чого звужується абстракція вказаних вище образів-схем *контакт*, *рух*, *процес*, *шлях*, *зв'язок*, *фізичні об'єкти*, *дії*, *звукові вібрації* та *сили*, і вони трансформуються в домени *фізичний контакт*, *рух у просторі*, *інженерний процес*, *процес підготовки*, *конярство*, *процес створення звуку та/або мелодії*, *процес створення руху*, *дорожній шлях*, *фізичний зв'язок*, *хор*, *танець*, *ігрові м'ячі*, *інженерні інструменти*, *поводи*, *рух вздовж дорожнього шляху*, *людські голоси*, *рухи тіла та сили природи*. Відповідно одержуємо такі переноси на рівні доменів: СПІВПРАЦЯ Є ФІЗИЧНИМ КОНТАКТОМ/РУХОМ У ПРОСТОРІ, РЕСУРСИ СПІВПРАЦІ Є ІГРОВИМИ М'ЯЧАМИ (ідіома *play ball*), СПІВПРАЦЯ Є ІНЖЕНЕРНИМ ПРОЦЕСОМ, РЕСУРСИ СПІВПРАЦІ Є

ІНЖЕНЕРНИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ ТА/АБО ДІЯМИ (ідіома *build bridges*), ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ Є СТВОРЕННЯМ ШЛЯХУ (ідіома *circle the wagons*), СПІВПРАЦЯ Є КОНЯРСТВОМ, РЕСУРСИ СПІВПРАЦІ Є ПОВОДАМИ (ідіома *hitch horses together*), СПІВПРАЦЯ Є ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ ЗВУКУ ТА/АБО МЕЛОДІЇ, ЗІБРАННЯ ОСІБ Є ХОРОМ (ідіома *sing from the same hymn sheet*), СПІВПРАЦЯ Є ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ РУХУ, ЗІБРАННЯ ОСІБ Є ТАНЦЕМ (ідіома *it takes two to tango*), СПІВПРАЦЯ Є ДОРОЖНІМ ШЛЯХОМ, ДІЇ ЩОДО СПІВПРАЦІ Є РУХОМ ВЗДОВЖ ДОРОЖНЬОГО ШЛЯХУ (ідіома *meet someone halfway*) і РЕСУРСИ СПІВПРАЦІ Є СИЛАМИ ПРИРОДИ (ідіома *go with the tide*).

По-друге, на основі аналізу ідіом приходимо до висновку, що деякі з них (наприклад, *be art and part of, make common cause with, circle the wagons i put your heads together*) концептуально структуровані за рахунок образу-схеми *ємність*, яка виражена в метафоричних переносах ПОДІЯ – ЦЕ ПЕРЕБУВАННЯ У ЄМНОСТІ і ТІЛО – ЦЕ ЄМНІСТЬ. На рівні концептуальних доменів вказані метафоричні концепти прочитуються як СПІВПРАЦЯ Є ПЕРЕБУВАННЯМ У ФІЗИЧНІЙ ЄМНОСТІ і ГОЛОВА Є ЄМНІСТЮ З ІДЕЯМИ.

У табл. 5.4 проілюстровано концептуальні метафори вищих рівнів для прислівникових ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ.

Таблиця 5.4

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ПРИСЛІВНИКОВИХ ІДІОМ ФСГ СПІВПРАЦЯ

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	in concert	ОС: зібрання є зв'язком; подія є процесом; ресурси є звуковими вібраціями та/або діями/рушійями; особа є ємністю (зі звуковими вібраціями) Д: зібрання осіб є ансамблем; співпраця є процесом створення звуку та/або мелодії; організація/особа є співаком/музикантом; ресурси співпраці є музичними інструментами/людськими голосами

Продовження таблиці 5.4

2	shoulder to shoulder	ОС: подія є близько/далеко та/або рухом; подія є гармонією Д: співпраця є фізичною близькістю та/або рухом військ, організація/особа є військовим; співпраця є військовою дисципліною
3	cheek by jowl	ОС: зв'язок є ємністю; інтимність є близькістю Д: відносини є фізичною ємністю; фізична інтимність є фізичною близькістю
4	hand in glove	ОС: подія є перебуванням у ємності; інтеграція є завершеністю; невидимість є гармонією Д: співпраця є перебуванням у фізичній ємності; інтегровані зусилля є завершеними одиницями; невидимі зв'язки є гармонійними відносинами
5	on the same page	ОС: подія є зв'язком; подія є процесом; ресурси є звуковими вібраціями та/або діями/рушійми; особа є ємністю (зі звуковими вібраціями) Д: зібрання осіб є оркестром/хором; співпраця є процесом створення звуку та/або мелодії; організація/особа є співаком; ресурси співпраці є музичними інструментами/людськими голосами

Проводячи паралелі з даними в табл. 5.3, зауважуємо, що наведені ідіоматичні вирази концептуалізують низку концептуальних метафор зі сфер музичної діяльності, фізичної близькості та військової справи. Наприклад, ідіоми *in concert* і *on the same page*, на основі образів-схем зв'язок, процес, звукові вібрації, рушії та ємність, відображають ідею про те, що подібно оркестру або хору, які асоціюються з поняттями гармонії та синхронізації, наприклад, метафора СПІВПРАЦЯ Є ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ ЗВУКУ ТА/АБО МЕЛОДІЇ, людські зусилля повинні ідеально узгоджуватися задля отримання цілісного результату.

Аналогічно, ідіоми, які у сфері джерела мають компонент “фізична близькість”, наприклад, *shoulder to shoulder* і *cheek by jowl*, що засвідчено відповідними образами-схемами близько/близькість і (синхронізований) рух, виражають просторову та емоційну близькість, необхідну для ефективної

співпраці. Якщо звернути увагу на ідіому *shoulder to shoulder*, можна дійти висновку (про це, зокрема, свідчить концептуальний перенос СПІВПРАЦЯ Є ВІЙСЬКОВОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ), що в її основі закладено ідею про організований, стратегічний підхід до співпраці, де кожен учасник діє відповідно до загального плану, подібно до солдатів у строю, які покладаються на сильні сторони один одного для захисту і просування вперед.

Проаналізуємо концептуальну структуру іменникових ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ (див. табл. 5.5).

Таблиця 5.5

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІМЕННИКОВИХ ІДІОМ ФСГ СПІВПРАЦЯ

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	<i>a halfway house</i>	ОС: зміна є рухом; компроміс є ємністю; посередництво є зв'язком Д: зміна переконань є рухом по траєкторії; компроміс сторін є фізичною ємністю; посередництво сторін є мостом
2	<i>a meeting of minds</i>	ОС: порозуміння є сходженням; комунікація є з'єднанням; порозуміння є рухом Д: порозуміння сторін є сходженням в одній точці; комунікація сторін є створенням зв'язків; порозуміння є спільним рухом по траєкторії
3	<i>oil and water</i>	ОС: елементи є сутностями; конфлікт є протидією; кордони є переешкодами Д: несумісні елементи є окремими сутностями; конфлікт інтересів є протилежними силами; чіткі кордони є природними переешкодами
4	<i>two-way street</i>	ОС: подія є рухом; відносини є зв'язками; справедливість є балансом Д: співпраця є подорожжю у двох напрямках; взаємні відносини є двостороннім зв'язком; справедливий обмін є збереженням рівноваги

Як свідчить табл. 5.5, у багатьох ідіомах образи-схеми *рух* і *зв'язок* відіграють вирішальну роль у концептуалізації динаміки взаємодії. Наприклад, в ідіомах *a halfway house* і *a meeting of minds* залучено образ-схему *рух* для окреслення процесу досягнення компромісу або взаєморозуміння. Варто відзначити провідну роль образу-схеми *зв'язок* для ідіоми *a meeting of minds*, де комунікація опосередковано впливає на встановлення міцних зв'язків (відносин) між учасниками, а також для ідіоми *two-way street*, де відносини витлумачуються як двосторонній зв'язок. Зазначимо, що ідіома *a halfway house* унікально схематизує образ-схему *ємність* для об'єктивації компромісу як фізичної ємності, за рахунок якого зберігається компроміс сторін.

5.3. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ КРИТИКА

Звернімося до розгляду концептуальної структури ідіом ФСГ КРИТИКА з опорою на теорію розширеної концептуальної метафори. В розділі 3 ми послуговувалися списком із 24 ідіом, наведених у нашому опорному словнику ідіом – *Oxford Idioms Dictionary 4th ed.* Відповідно до принципу ідентифікації метафори [Pragglejaz Group 2007], переважна більшість ідіом із вказаного списку можна трактувати як метафоричні. Дві ідіоми вважаються афоризмами: *if the cap fits, wear it* (уперше вжив Д. Дефо у 1705 р.) і *damned if you do and damned if you don't* (вперше було вжито Т. Кромвелем у XVI ст.). Ще одну ідіому правомірно схарактеризувати як біблеїзм з огляду на те, що її образна семантика вказує на певну прототипну ситуацію, описану в Святому Письмі, наприклад, *cast the first stone*. Наостанок, ідіома *holy cow* – це алюзія на звичай в індуїзмі щодо ставлення і пошани корови як священної тварини. В результаті, остаточний список метафоричних ідіом ФСГ КРИТИКА включає такі одиниці: *an armchair critic, a back-seat driver, be on someone's case, bust someone's chops, dip your pen in gall, under fire, do a hatchet job, pick holes, jump down one's*

throat, not mince words, Monday morning quarterback, give someone a mouthful, get it in the neck, pick nits, have a pop at, rap someone over the knuckles, straight from the shoulder i tear a strip off someone.

Наступний крок передбачав пошук указаних вище ідіом у корпусах BNC і COCA для виявлення передусім концептуальних ознак нижчого рівня – ментальних просторів і фреймів, а на їх основі – концептуальних ознак вищого рівня, тобто доменів і образів-схем. Для корпусно-базованого концептуального аналізу ідіом були дібрані контексти такого типу:

5.7) *Even before that, I've been meeting with him for a number of years, delivering the hard messages in a rather soft glove, and he knows when I talk to him it's really straight and -- you know, **straight from the shoulder*** [COCA];

5.8) *Haven't you noticed that the MSM smeared Bachmann and Cain and **did a hatchet job on** Newt - all without laying a glove on Romney?* [COCA];

5.9) *In the end it came down to black community spokesman Lee Jasper, who **tore a strip off members of the Met executive** at a town hall meeting in Brixton* [BNC];

5.10) *The new Ukip leader's main task will be to make sure the Government keeps its 'Brexit means Brexit' promise. (She must also prevent the effervescent Farage being **a back-seat driver**.)* [BNC];

5.11) *But research, especially on big, complicated problems like this, depended on researchers sharing information, comparing notes, putting their heads together to solve problems, **picking holes** in each other's ideas* [COCA].

Зупинимося детальніше на контексті 5.10, виокремленому з корпусу BNC. Тут ужито ідіому ФСГ КРИТИКА *a back-seat driver*, яка має значення “1) пасажир у транспортному засобі, який постійно дає водієві непотрібні поради щодо того, як керувати автомобілем; 2) людина, яка повчає або критикує інших людей, які займають керівну посаду” [ODI]. Опишемо концептуальну структуру цієї ідіоми з погляду багаторівневої теорії метафори. Якщо розглядати її на найменш схематичному

рівні ментальних просторів, опираючись на дискурсивний контекст (UKIP – Партія незалежності Сполученого Королівства, відома своїми право-популістськими євроскептичними поглядами), в якому йдеться про її майбутню лідерку Діану Джеймс (станом на вересень–жовтень 2016 р.) і колишнього лідера та засновника партії Найджела Феража. Послуговуючись термінологічним апаратом теорії розширеної концептуальної метафори, (потенційного) лідера UKIP можна гіпотетично схарактеризувати як водія керованого механічного транспортного засобу. Відповідно політичну Партію незалежності Сполученого Королівства прирівнюємо до керованого механічного транспортного засобу. (Потенційного) критика лідера UKIP витлумачимо як пасажирів керованого механічного транспортного засобу. Звідси випливає: якщо наведений вище аналіз є правильний, то в контексті 5.15 ідіома *a back-seat driver* репрезентує конкретні метафоричні концепти, які включають переноси між сферою джерела (керування механічним транспортним засобом) і сферою цілі (керування політичною партією в Сполученому Королівстві) на рівні ментальних просторів:

ЛІДЕР ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ UKIP Є ВОДИЄМ КЕРОВАНОГО МЕХАНІЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ UKIP Є КЕРОВАНИМ МЕХАНІЧНИМ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

КРИТИК ЛІДЕРА ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ UKIP Є ПАСАЖИРОМ КЕРОВАНОГО МЕХАНІЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

На рівні фрейма простежуємо більш виражену концептуальну абстракцію кінцевого елемента метафори. Лідер політичної партії UKIP, який був ідентифікований як водій керованого механічного транспортного засобу на рівні ментальних просторів, концептуалізується як рушій механічного руху транспортного засобу. Паралельно, політична партія UKIP осмислюється як механічний транспортний засіб. Критик лідера партії прирівнюється до пасажирів механічного

транспортного засобу. Базуючись на цих міркуваннях, одержуємо такі метафоричні пропозиції:

ЛІДЕР ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ Є РУШІЄМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ Є МЕХАНІЧНИМ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

КРИТИК ЛІДЕРА ПАРТІЇ Є ПАСАЖИРОМ МЕХАНІЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

На рівні домену фрейм рушія механічного руху транспортного засобу трансформується на більш загальний домен рушія механічного руху. Політична партія порівнюється з об'єктом механічного руху. Критик лідера організації уподібнюється до перешкоджувача механічного руху.

Відповідно формулюємо такі метафоричні переноси:

ЛІДЕР ОРГАНІЗАЦІЇ – ЦЕ РУШІЙ МЕХАНІЧНОГО РУХУ

ОРГАНІЗАЦІЯ – ЦЕ ОБ'ЄКТ МЕХАНІЧНОГО РУХУ

КРИТИК ЛІДЕРА ОРГАНІЗАЦІЇ – ЦЕ ПЕРЕШКОДЖУВАЧ МЕХАНІЧНОГО РУХУ

На найвищому рівні абстракції, відомому як образ-схема, виводимо найбільш загальні метафоричні концепти, здобуті за рахунок застосування різних образів-схем до різних компонентів домену керуванням транспортним засобом. Сюди віднесено такі компоненти, як рушій руху, об'єкт руху та перешкоджувач руху. Ці компоненти метафорично корелюють із такими образами-схемами, як особа, структура та особа. На основі проведеного вище аналізу одержуємо такі метафоричні переноси:

ОСОБА –РУШІЙ РУХУ

СТРУКТУРА – ЦЕ ОБ'ЄКТ РУХУ

ОСОБА – ЦЕ ПЕРЕШКОДЖУВАЧ РУХУ

Виходячи зі здійсненого вище концептуального аналізу ідіоми *a back-seat driver*, спостерігаємо прогресивне зміщення рівня абстрактності концептуальної метафори, що пронизує різні рівні. Метафорична репрезентація (потенційного) критика (потенційного) лідера політичної Партії незалежності Сполученого Королівства (UKIP) після голосування про вихід Великої Британії з Європейського Союзу (відомого як Брекзит), унаслідок

уподібнення до пасажера керованого механічного транспортного засобу більш конкретна, ніж ідея про критика лідера партії як пасажера механічного транспортного засобу, що, своєю чергою, формує більш специфічне уявлення, ніж ідентифікація критика лідера організації як перешкоджувача механічного руху. В кінцевому підсумку, метафоричні концепти ОСОБА – ЦЕ РУШІЙ РУХУ, СТРУКТУРА – ЦЕ ОБ’ЄКТ РУХУ та ОСОБА – ЦЕ ПЕРЕШКОДЖУВАЧ РУХУ виходять на найвищий рівень узагальнення стосовно більш конкретних ідей, описаних вище. Зазначені метафори рівня образу-схеми є частиною концептуальної системи, оскільки їх просторово-екзистенційна основа надає змістовності всій ієрархічній системі – у низхідному ієрархічному порядку до метафори рівня ментальних просторів “водій на місці пасажера”.

Ця концептуальна система проілюстрована нижче.

ОБРАЗ-СХЕМА:

ОСОБА Є РУШІЄМ РУХУ

СТРУКТУРА Є ОБ’ЄКТОМ РУХУ

ОСОБА Є ПЕРЕШКОДЖУВАЧЕМ РУХУ

ДОМЕН:

ЛІДЕР ОРГАНІЗАЦІЇ Є РУШІЄМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ

ОРГАНІЗАЦІЯ Є ОБ’ЄКТОМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ

КРИТИК ЛІДЕРА ОРГАНІЗАЦІЇ Є

ПЕРЕШКОДЖУВАЧЕМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ

ФРЕЙМ:

ЛІДЕР ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ Є РУШІЄМ МЕХАНІЧНОГО
РУХУ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ Є МЕХАНІЧНИМ ТРАНСПОРТНИМ
ЗАСОБОМ

**КРИТИК ЛІДЕРА ПАРТІЇ Є ПАСАЖИРОМ
МЕХАНІЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ**

МЕНТАЛЬНИЙ ПРОСТІР:

ЛІДЕР ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКІР Є ВОДІЄМ КЕРОВАНОГО
МЕХАНІЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

ПОЛІТИЧНА ПАРТІЯ УКІР Є КЕРОВАНИМ МЕХАНІЧНИМ
ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

КРИТИК ЛІДЕРА ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКІР Є ПАСАЖИРОМ КЕРОВАНОГО МЕХАНІЧНОГО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ

Якщо описаний вище алгоритм аналізу правильний, то можемо описати інші метафоричні ідіоми ФСГ КРИТИКА із задіянням цього ж методу. Виходячи з цього, проаналізовано інші 10 вказаних вище метафоричних ідіом крізь призму багаторівневої теорії метафори. Результати аналізу подані в узагальненому вигляді в табл. 5.6а і 5.6б і розгорнуто прокоментовані нижче.

Таблиця 5.6а

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІДІОМ ФСГ КРИТИКА

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	<i>a back-seat driver</i>	ОС: особа є рушієм руху; структура є об'єктом руху; особа є перешкоджувачем руху Д: лідер організації є рушієм механічного руху; організація є об'єктом механічного руху; критик лідера організації є перешкоджувачем механічного руху
2	<i>an armchair critic</i>	ОС: особа є об'єктом; особа є об'єктом назовні Д: особа-критик є статичним/пасивним об'єктом; особа-критик є фізичним об'єктом назовні
3	<i>be on someone's case</i>	ОС: подія є рухом; тиск є силою; увага є ємністю Д: соціальна інтеракція є фізичним рухом по траєкторії; психологічний тиск є фізичною силою; увага до особи є фізичною ємністю
4	<i>bust someone's chops</i>	ОС: подія є рухом; подія є силою; проблема є перешкодою Д: висловлення критики є рухом по траєкторії; критика є фізичною силою; проблема є фізичною перешкодою

Продовження таблиці 5.6а

5	dip your pen in gall	ОС: подія є рухом; джерело є ємністю; об'єкт є інструментом Д: критика є рухом об'єкта до ємності-джерела; джерело критики є фізичною ємністю з рідиною; трансформований об'єкт є інструментом критики
6	under fire	ОС: подія є рухом від джерела до цілі по траєкторії; стан є місцезнаходженням; об'єкт є інструментом Д: критика є фізичною атакою; стан суб'єкта критики є знаходженням в зоні цілі; рухомий фізичний об'єкт є інструментом критики
7	do a hatchet job	ОС: подія є силою; дія є рухом; наслідок дії є контактом; об'єкт є інструментом Д: критика є деструктивною силою; фізична дія є рухом по траєкторії; наслідок фізичної дії є фізичним контактом; рухомий фізичний об'єкт є інструментом критики
8	pick holes	ОС: подія є силою; дія є рухом; наслідок є контактом; об'єкт є інструментом Д: критика є фізичною силою; фізична дія є рухом по траєкторії; наслідок фізичної дії є фізичним контактом; рухомий фізичний об'єкт є інструментом критики
9	jump down one's throat	ОС: подія є рухом від джерела до цілі по траєкторії; простір є ємністю; подія є силою Д: словесна атака є примусовим вертикальним рухом; особистий простір є фізичною ємністю; словесна атака є фізичною силою
10	not mince words	ОС: подія є процесом; процес є траєкторією; подія є контактом Д: соціальна інтеракція є процесом приготування їжі; процес мовлення є прямою траєкторією; безпосередність є примусовим контактом
11	Monday morning quarterback	ОС: аналіз є висотою; аналіз є рухом Д: ретроспективний аналіз є вигідною висотою; ретроспективний аналіз є рухом вздовж траєкторії

Таблиця 5.66

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІДІОМ ФСГ КРИТИКА

1	give someone a mouthful	ОС: орган є ємністю; спосіб є силою; спосіб є рухом Д: орган мовлення є фізичною ємністю; спосіб представлення є фізичною силою; спосіб передачі є рухом по траєкторії
2	get it in the neck	ОС: подія є контактом; результати є об'єктами; контроль є силою Д: критика є фізичним контактом; негативні наслідки є об'єктами, що рухаються по прямій траєкторії; авторитет є вертикальною силою
3	pick nits	ОС: фокус є усуненням; подія є контактом; події є блокуванням Д: увага до деталей є фізичним усуненням; критика є фізичним контактом; незначні недоліки є перешкодами
4	have a pop at	ОС: подія є силою; подія є рухом Д: вербальна критика є фізичною силою; вербальна критика є спрямованим рухом
5	rap one over the knuckles	ОС: дія є силою; характеристика є рухом; зміна є контактом Д: дисципліна є фізичною силою; авторитет є вертикальним рухом; виправлення є фізичним контактом
6	straight from the shoulder	ОС: подія є контактом; особа є протидією; характеристика є рухом Д: комунікація є контактним спортом; суб'єкт комунікації є суперником; чесність є рухом по прямій траєкторії
7	tear a strip off someone	ОС: подія є відділенням; подія є контактом; відділення є ушкодженням Д: критика є фізичним відділенням; словесна атака є фізичним контактом; емоційна шкода є фізичною шкодою

У табл. 5.6а і 5.6б дані розміщені у вигляді списку метафоричних ідіом, співвіднесених із відповідними концептуальними метафорами на рівнях образу-схеми та домену. Виявлено, що при використанні більшості ідіом в дискурсі у користувачів мови потенційно в найбільш абстрактних термінах може формуватися уявлення про критику як *подію* або *стан*, які уподібнюються до *руху*, *сили*, *руху від джерела до цілі по траєкторії*, *місцезнаходження*, *процесу*, *траєкторії* та *контакту* через ідіоми *be on someone's case*, *bust someone's chops*, *dip your pen in gall*, *under fire*, *do a hatchet job*, *pick holes*, *jump down one's throat*, *not mince words*, *give someone a mouthful*, *rap over the knuckles* і *have a pop at*. Ці відношення виражено через метафоричні переноси ПОДІЯ Є РУХОМ, ПОДІЯ Є СИЛОЮ, ДІЯ Є РУХОМ, ПОДІЯ Є РУХОМ ВІД ДЖЕРЕЛА ДО ЦІЛІ ПО ТРАЄКТОРІЇ, СТАН Є МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯМ, ПРОЦЕС Є ТРАЄКТОРІЄЮ, ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ і ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ. На рівні доменів концептуальна інформація, закладена на рівні образів-схем, конкретизується і індивідуалізується для кожної з ідіом, наприклад: ПОДІЯ Є РУХОМ → СОЦІАЛЬНА ІНТЕРАКЦІЯ Є ФІЗИЧНИМ РУХОМ ПО ТРАЄКТОРІЇ (ідіома *be on someone's case*), ПОДІЯ Є РУХОМ → ВИСЛОВЛЕННЯ КРИТИКИ Є РУХОМ ПО ТРАЄКТОРІЇ (ідіома *bust someone's chops*), ПОДІЯ Є РУХОМ → КРИТИКА Є РУХОМ ОБ'ЄКТА ДО ЄМНОСТІ-ДЖЕРЕЛА (ідіома *dip your pen in gall*), ПОДІЯ Є РУХОМ ВІД ДЖЕРЕЛА ДО ЦІЛІ ПО ТРАЄКТОРІЇ → КРИТИКА Є ФІЗИЧНОЮ АТАКОЮ (ідіома *under fire*), ПОДІЯ Є СИЛОЮ → КРИТИКА Є ДЕСТРУКТИВНОЮ СИЛОЮ (ідіома *do a hatchet job*), ПОДІЯ Є СИЛОЮ → КРИТИКА Є ФІЗИЧНОЮ СИЛОЮ (ідіома *pick holes*), ПОДІЯ Є РУХОМ ВІД ДЖЕРЕЛА ДО ЦІЛІ ПО ТРАЄКТОРІЇ → СЛОВЕСНА АТАКА Є ПРИМУСОВИМ ВЕРТИКАЛЬНИМ РУХОМ (ідіома *jump down one's throat*), ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ → СОЦІАЛЬНА ІНТЕРАКЦІЯ Є ПРОЦЕСОМ ПРИГОТУВАННЯ ЇЖІ (ідіома *not mince words*), СПОСІБ Є РУХОМ → СПОСІБ ПЕРЕДАЧІ Є РУХОМ ПО ТРАЄКТОРІЇ (ідіома *give someone a mouthful*),

ПОДІЯ Є СИЛОЮ / РУХОМ → ВЕРБАЛЬНА КРИТИКА Є ФІЗИЧНОЮ СИЛОЮ / СПРЯМОВАНИМ РУХОМ (ідіома *have a pop at*), ДІЯ Є СИЛОЮ → ДИСЦИПЛІНА Є ФІЗИЧНОЮ СИЛОЮ (ідіома *rap over the knuckles*) і ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ → СЛОВЕСНА АТАКА Є ФІЗИЧНИМ КОНТАКТОМ (ідіома *tear a strip off someone*). Середовище для критики концептуалізується у вигляді ємності: метафоричні переноси УВАГА ДО ОСОБИ Є ФІЗИЧНОЮ ЄМНІСТЮ, ДжЕРЕЛО КРИТИКИ Є ФІЗИЧНОЮ ЄМНІСТЮ З РІДИНОЮ, ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР Є ФІЗИЧНОЮ ЄМНІСТЮ, ОРГАН МОВЛЕННЯ Є ФІЗИЧНОЮ ЄМНІСТЮ на рівні домена для ідіом *be on someone's case*, *dip your pen in gall*, *jump down one's throat* і *give someone a mouthful*, відповідно. Об'єкт критики репрезентується як інструмент: концептуальні метафори ТРАНСФОРМОВАНИЙ ОБ'ЄКТ Є ІНСТРУМЕНТОМ КРИТИКИ, РУХОМИЙ ФІЗИЧНИЙ ОБ'ЄКТ Є ІНСТРУМЕНТОМ КРИТИКИ, НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ Є ОБ'ЄКТАМИ, ЩО РУХАЮТЬСЯ ПО ПРЯМІЙ ТРАЄКТОРІЇ на рівні домена слугують підтвердженням цієї гіпотези для ідіом *dip your pen in gall*, *do a hatchet job* і *pick holes* відповідно.

Відзначимо відмінність образів-схем для метафоричних ідіом типу *a back-seat driver* і *an armchair critic*, де провідним синтаксичним конститuentом є іменник. На найвищому рівні схематизації отримано метафоричні переноси ОСОБА Є РУШІЄМ РУХУ, СТРУКТУРА Є ОБ'ЄКТОМ РУХУ, ОСОБА Є ПЕРЕШКОДЖУВАЧЕМ РУХУ, ОСОБА Є ОБ'ЄКТОМ і ОСОБА Є ОБ'ЄКТОМ НАЗОВНІ, виведені з менш схематичних метафоричних пропозицій на рівні концептуальних доментів – ЛІДЕР ОРГАНІЗАЦІЇ Є РУШІЄМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ, ОРГАНІЗАЦІЯ Є ОБ'ЄКТОМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ, КРИТИК ЛІДЕРА ОРГАНІЗАЦІЇ Є ПЕРЕШКОДЖУВАЧЕМ МЕХАНІЧНОГО РУХУ, ОСОБА-КРИТИК Є СТАТИЧНИМ/ПАСИВНИМ ОБ'ЄКТОМ і ОСОБА-КРИТИК Є ФІЗИЧНИМ ОБ'ЄКТОМ НАЗОВНІ.

5.4. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ

Відбір метафоричних ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ відбувався на основі принципу ідентифікації метафори [Pragglejaz Group 2007]. Далі звернемося до опису концептуальної структури ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ з опорою на теорію розширеної концептуальної метафори. В розділі 3 ми послуговувалися списком з 11 ідіом, указаних у нашому опорному словнику ідіом – *Oxford Idioms Dictionary 4th ed.* Відповідно до принципу ідентифікації метафори [Pragglejaz Group 2007], п'ять ідіом із наведеного вище списку – *wipe the slate clean*, *mend your fences*, *kiss and make up*, *make allowances for* і *water under the bridge* – можна кваліфікувати як метафоричні. Дві ідіоми вважаються афоризмами: *let bygones be bygones* (вперше ужита Дж. Гейвудом у 1562 р., а пізніше В. Шекспіром – у 1611 р.) і *to err is human, and forgive divine* (вперше використав А. Поуп в 1711 р. у творі “*Essay on Criticism*”). Ще три ідіоми доречно схарактеризувати як біблеїзми з огляду на те, що їхня образна семантика вказує на певну прототипну ситуацію, описану в Святому Письмі, наприклад, *turn the other cheek*, *hold out an olive branch* і *prodigal son*. Наостанок, ідіома *bury the hatchet* – це алюзія на практики щодо порозуміння та досягнення миру серед деяких корінних народів США та індіанців. Для оформлення кінцевого списку метафоричних ідіом у цьому розділі залучено допоміжні словники ідіом, передусім, *Collins Cobuild Idioms Dictionary 4th ed.*, а також *Cambridge Idiom Dictionary*, *Longman Idiom Dictionary* і *Oxford Idiom Dictionary for Learners of English*. Остаточний список метафоричних ідіом включає такі одиниці: *wipe the slate clean*, *mend your fences*, *kiss and make up*, *make allowances for*, *water under the bridge*, *start with a clean sheet (of paper)*, *patch things up*, *take the high road*, *clear the air*, *swim with the tide* і *lay down arms*.

У подальшому здійснювався пошук вказаних вище ідіом у корпусах BNC і COCA для виявлення передусім

концептуальних ознак нижчого рівня – ментальних просторів і фреймів, а на їх основі – концептуальних ознак вищого рівня, тобто доменів і образів-схем. Для корпусно-базованого концептуального аналізу ідіом дібрані такі контексти:

5.11) *Perhaps you had a disagreement with a colleague, or there's some other issue that's been on your mind. The point is, with a new name comes a new beginning. For me, I'm hoping we can see this as a chance **to wipe the slate clean**. With that said, here's to our newest name partner, Louis Litt [COCA];*

5.12) *Panetta said Israel could “reach out and **mend fences**” with countries such as Turkey, Egypt and Jordan, countries he said share an interest in stability in the Middle East [COCA];*

5.13) *They both watched the W7 sail around the corner. ‘Of course, instead of apologising, we could **kiss and make up** instead?’ Max suggested lightly [BNC];*

5.14) *For one thing, there is a limit of 40,000 spectators per day, not to mention restrictions on noise and emissions. These mean that the Austrians must **make allowances** if there is to be a race. There are also questions about traffic planning [BNC];*

5.15) *She left her judging role on the ITV show in 2011 to join the US version, where she was sacked just a few days into the job. That's all **water under the bridge now**, and she's reunited with Simon Cowell again [BNC];*

5.16) *Brexit does provide an opportunity to put in place a new policy framework that can give fishing in East Anglia a fresh lease of life and bring significant benefits to the ports and communities in which the industry is based. It is an opportunity **to start with a clean sheet of paper** [BNC];*

5.17) *Anyway, if otherwise he is good, I think a big dose of healthy communication can **patch things up** [COCA];*

5.18) *It can be hard **to take the high road** when it comes to physicians who feel they are in control of your treatment and what you are allowed (or not allowed) to do [COCA];*

5.19) *Before we move forward with anything, I feel we should **clear the air**. Which air would you like to clear? I discussed this with Bill, but I want you both to know too [COCA];*

5.20) *You need to swim with the tide and that means buying shares at a reasonable valuation where profits are expected to grow* [BNC];

5.21) *The FARC agreed to lay down arms in exchange for being able to participate in politics* [COCA].

Зупинимось детальніше на контексті 5.21, виокремленому з корпусу СОСА. Тут ужито ідіому ФСГ ПРИМИРЕННЯ *wipe the slate clean*, яка має значення “пробачити або забути минулі помилки або образи; почати життя з чистого листа” [ODI]. Проаналізуємо концептуальну структуру цієї ідіоми з погляду багаторівневої теорії метафори. Якщо мова йде про найбільш конкретний рівень, відомий як рівень ментальних просторів, спираючись на дискурсивний контекст (*Luís Limm* – ім’я одного з головних героїв американського комедійно-драматичного телесеріалу *Форс-Мажори* (*Suits*)), керуючого партнера можна метафорично описати в термінах власника магазину або пабу. Цей висновок робимо на основі аналізу внутрішньої форми ідіоми: раніше власники магазинів або пабів вели облік боргів, записуючи їх деталі на грифельній дошці; чистою вважалася дошка, на якій не було вказано жодних боргів. Оскільки в серіалі йдеться про мангетенську юридичну фірму “Пірсон & Гардман”, то корпоративну гармонію всередині цієї фірми прирівняємо до грифельної дошки в магазині/пабі (XIX ст.). Відповідно конфлікти/непорозуміння всередині фірми “Пірсон & Гардман” логічно витлумачити в термінах боргів, указаних на грифельній дошці (в магазині/пабі). Залагодження конфліктів/непорозумінь всередині фірми “Пірсон & Гардман” доречно схарактеризувати у вигляді списання боргів, указаних на грифельній дошці (в магазині/пабі). Отже, відповідно до цієї траєкторії аналізу, в контексті 5.1 ідіоматичний вираз *wipe the slate clean* охоплює конкретні концептуальні метафори, які включають переноси між сферою джерела (пробачання або анулювання заборгованостей в англійських магазинах або пабах у XIX ст.) і сферою цілі (корпоративні відносини в юридичній фірмі в сучасному американському телевізійному дискурсі) на рівні ментальних просторів:

КОРПОРАТИВНА ГАРМОНІЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ “ПІРСОН & ГАРДМАН” Є ГРИФЕЛЬНОЮ ДОШКОЮ (В МАГАЗИНІ/ПАБІ)

КОНФЛІКТИ/НЕПОРОЗУМІННЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ “ПІРСОН & ГАРДМАН” Є БОРГАМИ, ВКАЗАНИМИ НА ГРИФЕЛЬНІЙ ДОШЦІ (В МАГАЗИНІ/ПАБІ)

НАЛАГОДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ/НЕПОРОЗУМІНЬ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ “ПІРСОН & ГАРДМАН” Є СПИСАННЯМ БОРГІВ, ВКАЗАНИХ НА ГРИФЕЛЬНІЙ ДОШЦІ (В МАГАЗИНІ/ПАБІ)

На рівні фрейма, кінцевий елемент метафори стає більш узагальненим. Корпоративна гармонія всередині фірми “Пірсон & Гардман”, яка була ідентифікована як грифельна дошка (в магазині/пабі) на рівні ментальних просторів, концептуалізується у вигляді спеціально обробленої кам’яної поверхні. Крім того, конфлікти або непорозуміння всередині фірми осмислюються як матеріальні об’єкти на спеціально обробленій кам’яній поверхні. Залагодження конфліктів/непорозумінь усередині фірми прирівнюється до усунення матеріальних об’єктів на спеціально обробленій кам’яній поверхні. Виходячи з цих міркувань, отримуємо такі метафоричні пропозиції:

КОРПОРАТИВНА ГАРМОНІЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ Є СПЕЦІАЛЬНО ОБРОБЛЕНОЮ КАМ’ЯНОЮ ПОВЕРХНЕЮ

КОНФЛІКТИ/НЕПОРОЗУМІННЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ Є МАТЕРІАЛЬНИМИ ОБ’ЄКТАМИ НА СПЕЦІАЛЬНО ОБРОБЛЕНІЙ КАМ’ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

НАЛАГОДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ/НЕПОРОЗУМІНЬ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ Є УСУНЕННЯМ МАТЕРІАЛЬНИХ ОБ’ЄКТІВ НА СПЕЦІАЛЬНО ОБРОБЛЕНІЙ КАМ’ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

На рівні домену фрейм спеціально обробленої кам’яної поверхні перетворюється на більш узагальнений домен кам’яної поверхні. Емоційні стани витлумачуються як матеріальні об’єкти на кам’яній поверхні, а їх врегулювання – як усунення матеріальних об’єктів на кам’яній поверхні. Відповідно формулюємо такі метафоричні переноси:

КОРПОРАТИВНА ГАРМОНІЯ Є КАМ'ЯНОЮ ПОВЕРХНЕЮ
ЕМОЦІЙНІ СТАНИ Є МАТЕРІАЛЬНИМИ ОБ'ЄКТАМИ НА
КАМ'ЯНІЙ ПОВЕРХНІ
НАЛАГОДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ Є УСУНЕННЯМ
МАТЕРІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ НА КАМ'ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

На найвищому рівні абстракції, відомому як образ-схема, одержуємо узагальнюючі метафоричні концепти, які утворюються в результаті застосування різних образів-схем до різних компонентів домену налагодження емоційних станів. Сюди належать такі компоненти, як гармонія, стани та зміна станів. Ці компоненти метафорично співвідносяться з такими образами-схемами, як поверхня, об'єкти на поверхні та усунення об'єктів на поверхні. На основі наведених вище міркувань, одержуємо такі метафоричні переноси:

ГАРМОНІЯ Є ПОВЕРХНЕЮ

СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ

ЗМІНА СТАНІВ Є УСУНЕННЯМ ОБ'ЄКТІВ НА ПОВЕРХНІ

Базуючись на здійсненому вище концептуальному аналізі ідіоми *wipe the slate clean*, спостерігаємо прогресивний зсув рівня абстрактності концептуальної метафори, що об'єднує різні рівні. Метафорична репрезентація корпоративної гармонії всередині фірми "Пірсон & Гардман" шляхом уподібнення до грифельної дошки (в магазині/пабі) більш конкретна, ніж уявлення про корпоративну гармонію всередині фірми як спеціально оброблену кам'яну поверхню, що, в свою чергу, виражає більш специфічну ідею, ніж уподібнення корпоративної гармонії до кам'яної поверхні. В кінцевому результаті, метафоричні переноси ГАРМОНІЯ Є ПОВЕРХНЕЮ, СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ і ЗМІНА СТАНІВ Є УСУНЕННЯМ ОБ'ЄКТІВ НА ПОВЕРХНІ символізують найвищий рівень абстракції по відношенню до більш конкретних ідей, зазначених нижче. Наведені метафори рівня образу-схеми є частиною концептуальної системи, оскільки їх просторово-екзистенційна основа надає змістовності всій ієрархічній системі – у низхідному ієрархічному порядку

до метафори рівня ментальних просторів “списання боргів, указаних на грифельній дошці (в магазині/пабі)”.

Ця концептуальна система проілюстрована нижче.

ОБРАЗ-СХЕМА:

ГАРМОНІЯ Є ПОВЕРХНЕЮ

СТАНИ Є ОБ’ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ

ЗМІНА СТАНІВ Є УСУНЕННЯМ ОБ’ЄКТІВ НА ПОВЕРХНІ

ДОМЕН:

КОРПОРАТИВНА ГАРМОНІЯ Є КАМ’ЯНОЮ ПОВЕРХНЕЮ

ЕМОЦІЙНІ СТАНИ Є МАТЕРІАЛЬНИМИ ОБ’ЄКТАМИ НА КАМ’ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

НАЛАГОДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ Є УСУНЕННЯМ МАТЕРІАЛЬНИХ ОБ’ЄКТІВ НА КАМ’ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

ФРЕЙМ:

КОРПОРАТИВНА ГАРМОНІЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ Є СПЕЦІАЛЬНО ОБРОБЛЕНОЮ КАМ’ЯНОЮ ПОВЕРХНЕЮ

КОНФЛІКТИ/НЕПОРОЗУМІННЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ Є МАТЕРІАЛЬНИМИ ОБ’ЄКТАМИ НА СПЕЦІАЛЬНО ОБРОБЛЕНІЙ КАМ’ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

НАЛАГОДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ/НЕПОРОЗУМІНЬ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ Є УСУНЕННЯМ МАТЕРІАЛЬНИХ ОБ’ЄКТІВ НА СПЕЦІАЛЬНО ОБРОБЛЕНІЙ КАМ’ЯНІЙ ПОВЕРХНІ

МЕНТАЛЬНИЙ ПРОСТІР:

КОРПОРАТИВНА ГАРМОНІЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ “ПІРСОН & ГАРДМАН” Є ГРИФЕЛЬНОЮ ДОШКОЮ (В МАГАЗИНІ/ПАБІ)

КОНФЛІКТИ/НЕПОРОЗУМІННЯ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ “ПІРСОН & ГАРДМАН” Є БОРГАМИ, ВКАЗАНИМИ НА ГРИФЕЛЬНІЙ ДОШЦІ (В МАГАЗИНІ/ПАБІ)

НАЛАГОДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ/НЕПОРОЗУМІНЬ ВСЕРЕДИНІ ФІРМИ “ПІРСОН & ГАРДМАН” Є СПИСАННЯМ БОРГІВ, УКАЗАНИХ НА ГРИФЕЛЬНІЙ ДОШЦІ (В МАГАЗИНІ/ПАБІ)

Якщо описаний вище алгоритм аналізу правильний, можна описати інші метафоричні ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ за допомогою цього методу. Виходячи з цього, проаналізовані інші 10 вказаних вище метафоричних ідіом крізь призму багаторівневої теорії метафори. Результати аналізу подані в узагальненому вигляді в табл. 5.7а та 5.7б і розгорнуто прокоментовані нижче.

Таблиця 5.7а

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІДІОМ ФСГ ПРИМИРЕННЯ

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	wipe the slate clean	ОС: гармонія є поверхнею; стани є об'єктами на поверхні; зміна станів є усуненням об'єктів на поверхні Д: (---) гармонія є кам'яною поверхнею; емоційні стани є матеріальними об'єктами на кам'яній поверхні; примирення є усуненням матеріальних об'єктів на кам'яній поверхні
2	mend your fences	ОС: гармонія є об'єктом; стан особи є станом об'єкта; зміна стану особи є зміною стану об'єкта Д: гармонія є матеріальним об'єктом; емоційний стан особи є фізичним станом об'єкта; зміна емоційного стану особи є зміною фізичного стану об'єкта
3	kiss and make up	ОС: гармонія є контактом; стан є близько/далеко; зміна стану є зближенням в просторі Д: гармонія є фізичним контактом; емоційний стан є близькістю у просторі; зміна емоційного стану є зближенням суб'єктів у просторі

Продовження таблиці 5.7а

4	make allowances for	ОС: гармонія є рівновагою; стани є об'єктами на поверхні; зміна стану є зміною рівноваги контейнера Д: гармонія в (---) є бухгалтерським балансом; (---) стан є матеріальними об'єктами в контейнері; зміна стану є додаванням або відніманням матеріальних об'єктів до вмісту контейнера
5	water under the bridge	ОС: гармонія є траєкторією; стан є розташуванням на траєкторії; зміна стану є рухом вздовж траєкторії Д: гармонія є переміщенням рідини у просторі; емоційний стан є переміщенням речовини відносно матеріального об'єкта; зміна емоційного стану є зміною переміщеного об'єму речовини відносно матеріального об'єкта
6	start with a clean sheet (of paper)	ОС: гармонія є поверхнею; стан (особи) є станом поверхні; зміна стану (особи) є зміною стану поверхні Д: (---) гармонія є чистою паперовою поверхнею; емоційні стани є матеріальними об'єктами на чистій паперовій поверхні; примирення є усуненням матеріальних об'єктів на чистій паперовій поверхні
7	patch things up	ОС: гармонія є об'єктом; стан особи є станом об'єкта; зміна стану особи є зміною стану об'єкта Д: гармонія є матеріальним об'єктом (із тканини); емоційний стан особи є фізичним станом об'єкта; зміна емоційного стану особи є зміною фізичного стану об'єкта
8	take the high road	ОС: гармонія є траєкторією; стан особи є вибором траєкторії; зміна стану особи є зміною траєкторії Д: гармонія є рухом по траєкторії; емоційний стан особи є вибором маршруту по траєкторії; зміна емоційного стану особи є зміною маршруту по траєкторії

Таблиця 5.76

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІДІОМ ФСГ ПРИМИРЕННЯ

9	<i>clear the air</i>	ОС: гармонія є процесом; стан є перебігом процесу; зміна стану є зміною перебігу процесу Д: гармонія є фізичним процесом; емоційний стан особи є перебігом фізичного процесу; зміна емоційного стану особи є зміною перебігу фізичного процесу
10	<i>swim with the tide</i>	ОС: гармонія є зумовленим рухом; стан є рухом згідно зумовленого руху Д: гармонія є природно зумовленим рухом; емоційний стан особи є рухом особи згідно зумовленого руху
11	<i>lay down arms</i>	ОС: гармонія є рухом донизу; стан є переміщенням об'єкта Д: гармонія є рухом об'єктів донизу; зміна призначення об'єкта є зміною його розташування в просторі

В табл. 5.7а і 5.7б наведено список ідіом у поєднанні з відповідними концептуальними метафорами вищих рівнів абстракції (образів-схем і доменів), які відносно сталі й відповідно фундаментальні для кожної ідіоми незалежно від контексту. З іншого боку, цілком очевидно, що концептуальні метафори нижніх рівнів фрейма та ментального простору не були внесені в таблицю з огляду на їх варіативність і залежність від контексту. Встановлено, що на найбільш схематичному рівні, використовуючи вказані ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ, користувачі мови, найімовірніше, концептуалізуватимуть прощення і примирення як *поверхню, об'єкт, контакт, рівновагу, траєкторію, процес, зумовлений рух і рух донизу*, що підтверджується відповідними метафоричними переносами ГАРМОНІЯ Є ПОВЕРХНЕЮ, ГАРМОНІЯ Є ОБ'ЄКТОМ, ГАРМОНІЯ Є КОНТАКТОМ, ГАРМОНІЯ Є РІВНОВАГОЮ,

ГАРМОНІЯ Є ТРАЄКТОРІЄЮ, ГАРМОНІЯ Є ПРОЦЕСОМ, ГАРМОНІЯ Є ЗУМОВЛЕНИМ РУХОМ і ГАРМОНІЯ Є РУХОМ ДОНИЗУ. Крім того, стан примирення метафорично концептуалізується як *об'єкт на поверхні, стан об'єкта, близько/далеко, розташування на траєкторії, стан поверхні, вибір траєкторії, перебіг процесу, рух згідно із зумовленою траєкторією і переміщення об'єкта*, що знаходить вираження в таких концептуальних метафорах на рівні образу-схеми: СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ, СТАН ОСОБИ Є СТАНОМ ОБ'ЄКТА, СТАН Є БЛИЗЬКО/ДАЛЕКО, СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ, СТАН Є РОЗТАШУВАННЯМ НА ТРАЄКТОРІЇ, СТАН (ОСОБИ) Є СТАНОМ ПОВЕРХНІ, СТАН ОСОБИ Є ВИБОРОМ ТРАЄКТОРІЇ, СТАН Є ПЕРЕБІГОМ ПРОЦЕСУ, СТАН Є РУХОМ ЗГІДНО ЗУМОВЛЕНОЇ ТРАЄКТОРІЇ і СТАН Є ПЕРЕМІЩЕННЯМ ОБ'ЄКТА. Що стосується сфери джерела, то згадані вище образи-схеми трансформуються в більш конкретні концептуальні джерела метафор: *кам'яна поверхня, матеріальний об'єкт, фізичний контакт, бухгалтерський баланс, переміщення рідини у просторі, чиста паперова поверхня, матеріальний об'єкт (із тканини), рух по траєкторії, фізичний процес, природно зумовлений рух і рух об'єктів донизу*. Це дало нам змогу сформулювати такі відповідні концептуальні метафори на рівні домену: ГАРМОНІЯ Є КАМ'ЯНОЮ ПОВЕРХНЕЮ, ГАРМОНІЯ Є МАТЕРІАЛЬНИМ ОБ'ЄКТОМ, ГАРМОНІЯ Є ФІЗИЧНИМ КОНТАКТОМ, ГАРМОНІЯ Є БУХГАЛТЕРСЬКИМ БАЛАНСОМ, ГАРМОНІЯ Є ПЕРЕМІЩЕННЯМ РІДИНИ У ПРОСТОРІ, ГАРМОНІЯ Є ЧИСТОЮ ПАПЕРОВОЮ ПОВЕРХНЕЮ, ГАРМОНІЯ Є МАТЕРІАЛЬНИМ ОБ'ЄКТОМ (ІЗ ТКАНИНИ), ГАРМОНІЯ Є РУХОМ ПО ТРАЄКТОРІЇ, ГАРМОНІЯ Є ФІЗИЧНИМ ПРОЦЕСОМ, ГАРМОНІЯ Є ПРИРОДНО ЗУМОВЛЕНИМ РУХОМ і ГАРМОНІЯ Є РУХОМ ОБ'ЄКТІВ ДОНИЗУ.

5.5. Концептуалізація та реконтекстуалізація значення ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ

Розглянемо опис концептуальної структури ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ на основі теорії розширеної концептуальної метафори. Це ФСГ містить 19 ідіом, указаних у словнику ідіом – *Oxford Idioms Dictionary 4th ed.* Згідно з принципом ідентифікації метафори [Pragglejaz Group 2007], а також послуговуючись допоміжними словниками ідіом, такими як *Collins Cobuild Idioms Dictionary 4th ed.*, *Cambridge Idiom Dictionary*, *Longman Idiom Dictionary* і *Oxford Idiom Dictionary for Learners of English*, вісім ідіом із наведеного вище списку, а саме *put the bite on*, *bleed someone dry*, *cook the books*, *with your hand in the cookie jar*, *take someone to the cleaners*, *feather your own nest*, *line your pockets*, *stick to someone's fingers*, визначаємо як метафоричні.

Наступним етапом був пошук указаних вище ідіом у корпусах BNC і COCA для виявлення передусім концептуальних ознак нижчого рівня – ментальних просторів і фреймів, а на їх основі – концептуальних ознак вищого рівня, тобто доменів і образів-схем. Для корпусно-базованого концептуального аналізу ідіом були дібрані такі контекстуальні фрагменти:

5.22) *But we have to get to the bottom of this, because any time -- its not just the Marc Riches of the world, but we are talking about highly placed elected officials and people and highly placed officials at the United Nations that may **have had their hand in the cookie jar** here and enriched their own pockets while the people of Iraq were starving to death, literally starving to death [COCA];*

5.23) *California has long suffered a business drain to Mexico, which has cheap land and labor and relatively lax environmental regulations. Nevada, which has no corporate income tax, also has captured an outsized share of California defectors. Twenty-one percent of the lost plants in the survey wound up in Mexico and 11*

percent in Nevada. **But virtually the entire nation put the bite on California to some extent** [COCA];

5.24) This is a new low from the Treasury who should apologise to people across Scotland for this patronising gimmick ... they should also say sorry for being caught red-handed trying **to cook the books** on an independent Scotland's finances [BNC];

5.25) 'When he left, his work didn't make him any money. We lived on my mum's salary, mostly.' 'So he **bled the poor woman dry** and then dumped her for a new model.' Jenny was compiling her version of events at lightning speed. [BNC];

5.26) When we interviewed him, he claimed that he had no income and was living off loans and family hand-outs, but in reality he was trying **to line his pockets** with money destined for public services [BNC];

5.27) The fact that large portions of government-to-government aid **stick to the fingers of the target government leaders** is not seen as necessarily bad--the leader becomes client--a realpolitik strategy [COCA];

5.28) Incidentally, if you don't "**feather your own nest**", who do you expect to do it? The government? [COCA];

5.29) Yeah and who's going to prove that? We won't need to - the lawyers will bury you in paperwork. And I'll **take you to the cleaners** for wrongful dismissal [BNC].

Розглянемо детальніше контекст 5.23, дібраного з корпусу COCA. Тут ужито ідіому ФСГ КОРУПЦІЯ *put the bite on*, яка має значення “шантажувати; вимагати гроші від когось” [ODI]. Аналізуючи концептуальну структуру цієї ідіоми й базуючись на багаторівневій теорії метафори, варто розпочати з найбільш конкретного рівня, а саме рівня ментальних просторів, який виокремлюємо з дискурсивного фрагмента. Каліфорнія – це штат на заході США, який знаходиться на американському узбережжі Тихого океану. Межує зі штатами Орегоном на півночі, Невадою та Арізоною на сході та державою Мексика, що розташована в південній частині континенту Північна Америка. Каліфорнія є найбільш густонаселеним штатом США (39 мільйонів

жителів). Нещодавнє дослідження, проведене енергетичною компанією *Southern California Edison*, показало, що з 1987 по 1992 рік Каліфорнія втратила 708 виробничих підприємств, оскільки компанії або перенесли свою діяльність в інші штати, або розширилися в інших місцях. Автори дослідження підраховали, що внаслідок цього штат втратив 107 000 робочих місць на виробництві. Штат Каліфорнія вже давно страждає від відтоку бізнесу до Мексики, яка має дешеву землю і робочу силу та відносно м'яке законодавство в сфері екології та до штату Невада, де відсутній податок на прибуток підприємств. Відповідно до опитування, 21% втрачених заводів опинилися в Мексиці, 11 % – у Неваді. Тому приходимо до висновку, що в контексті 5.23 ідіоматичний вираз *put the bite on* описує концептуальні метафори, які встановлюють взаємозв'язок між сферою джерела (здійснення (економічної) політики Сполучених Штатів Америки як акту укусу хижака) і сферою цілі (здобуття (економічних) ресурсів штату Каліфорнія та примус до їх втрати) на рівні ментальних просторів:

ПОЛІТИКА (США) Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ
(ЕКОНОМІЧНИХ) РЕСУРСІВ (КАЛІФОРНІЇ)

ПОЛІТИКА Є УКУСОМ

УКУС ХИЖАКА (США) Є ЗДОБУТТЯМ (ЕКОНОМІЧНИХ)
РЕСУРСІВ (КАЛІФОРНІЇ)

На рівні фрейма, узагальнюємо кінцевий елемент метафори. Політика (США) ідентифікована як примус до втрати (економічних) ресурсів (Каліфорнії), концептуалізується у вигляді фізичної сили хижака, яку він прикладає для досягнення своєї цілі. Атака хижака осмислюється як контакт із вразливим місцем жертви, оскільки лише у такий спосіб хижак зможе досягти бажаного. Шляхом укусу хижак прагне здобути (економічні) ресурси (Каліфорнії), які він зрештою отримує. На основі вищевказаних міркувань формулюємо такі метафоричні пропозиції:

ФІЗИЧНА СИЛА ХИЖАКА Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ
РЕСУРСІВ

АТАКА ХИЖАКА Є КОНТАКТОМ З ВРАЗЛИВИМ МІСЦЕМ
ЖЕРТВИ

УКУС ХИЖАКА Є ЗДОБУТТЯМ РЕСУРСІВ

На рівні домену фрейм фізичної сили хижака перетворюється на більш узагальнений домен фізичної сили, атаку хижака трактуємо як контакт із вразливим місцем, а завдання укусу хижаком – як здобуття бажаного. В результаті визначаємо такі метафоричні переноси:

ФІЗИЧНА СИЛА Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ

АТАКА Є КОНТАКТОМ ІЗ ВРАЗЛИВИМ МІСЦЕМ

УКУС Є ЗДОБУТТЯМ

На найвищому рівні абстракції, відомому як образ-схема, ідентифікуємо узагальнюючі метафоричні концепти, які з'являються внаслідок використання різних образів-схем до різних складників домену нанесення укусу. Сюди відносимо такі компоненти, як сила та дія. Ці компоненти метафорично співвідносяться з такими образами-схемами, як примус, контакт та сила. На основі вказаних міркувань, формулюємо такі метафоричні переноси:

СИЛА Є ПРИМУСОМ

ДІЯ Є КОНТАКТОМ

ДІЯ Є СИЛОЮ

На основі вищепроведеного концептуального аналізу ідіоми *“put the bite on”* спостерігаємо прогресивний зсув рівня абстрактності концептуальної метафори, що об'єднує різні рівні. Метафорична репрезентація політики Сполучених Штатів Америки через уподібнення до примусу втрати (економічних) ресурсів Каліфорнії конкретніша, ніж асоціація фізичної сили хижака з примусом до втрати ресурсів, що, відповідно, висловлює більш специфічну ідею, ніж уподібнення фізичної сили примусу до втрати. Як підсумок, метафоричні переноси СИЛА Є ПРИМУСОМ, ДІЯ Є КОНТАКТОМ та ДІЯ Є СИЛОЮ відображають найвищий рівень абстракції у порівнянні з більш конкретними ідеями, описаними вище. Зазначені метафори рівня образу-схеми є частиною концептуальної системи, оскільки їх просторово-

екзистенційна основа надає змістовності всій ієрархічній системі – у низхідному ієрархічному порядку до метафори рівня ментальних просторів “здобуття (економічних) ресурсів (Каліфорнії) та примус (США) до їх втрати”.

Ця концептуальна система проілюстрована нижче як складне ієрархічне утворення.

ОБРАЗ-СХЕМА:

СИЛА Є ПРИМУСОМ

ДІЯ Є КОНТАКТОМ

ДІЯ Є СИЛОЮ

ДОМЕН:

ФІЗИЧНА СИЛА Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ

АТАКА Є КОНТАКТОМ ІЗ ВРАЗЛИВИМ МІСЦЕМ

УКУС Є ЗДОБУТТЯМ

ФРЕЙМ:

**ФІЗИЧНА СИЛА ХИЖАКА Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ
РЕСУРСІВ**

**АТАКА ХИЖАКА Є КОНТАКТОМ ІЗ ВРАЗЛИВИМ МІСЦЕМ
ЖЕРТВИ**

УКУС ХИЖАКА Є ЗДОБУТТЯМ РЕСУРСІВ

МЕНТАЛЬНИЙ ПРОСТІР:

**ПОЛІТИКА (США) Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ
(ЕКОНОМІЧНИХ) РЕСУРСІВ (ШТАТУ КАЛІФОРНІЯ)**

ПОЛІТИКА Є УКУСОМ

**УКУС ХИЖАКА (США) Є ЗДОБУТТЯМ
(ЕКОНОМІЧНИХ) РЕСУРСІВ (ШТАТУ КАЛІФОРНІЯ)**

Якщо описаний вище алгоритм аналізу правильний, можемо описати інші метафоричні ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ за допомогою цього самого методу. В зв'язку з цим проаналізовані інші 8 вказаних вище метафоричних ідіом крізь призму багаторівневої теорії метафори. Результати аналізу подані в узагальненому вигляді в табл. 5.8 і розгорнуто прокоментовані нижче.

Таблиця 5.8

КОНЦЕПТУАЛЬНІ МЕТАФОРИ ВИЩОГО РІВНЯ ІДІОМ ФСГ КОРУПЦІЯ

№	Ідіома	Концептуальні метафори рівня образу-схеми і домена (ОС – образ-схема, Д – домен)
1	put the bite on	ОС: сила є примусом; дія є контактом; дія є силою Д: фізична сила є примусом до втрати; атака є контактом із вразливим місцем; укуси є здобуттям
2	bleed someone dry	ОС: субстанція є ресурсом; процес є рушієм; субстанція є вмістилищем Д: кров є матеріальним ресурсом; втрата крові є втратою ресурсів; процес знекровлення є рушієм банкрутування; людське тіло є вмістилищем з кров'ю
3	cook the books	ОС: маніпуляція є трансформацією; маніпуляція є силою; побудова є створенням Д: маніпуляція даними є процесом приготування їжі; примусова маніпуляція даними є застосуванням термічної обробки; фальсифікація даних є процесом створення їжі
4	with your hand in the cookie jar	ОС: об'єкт є вмістилищем; об'єкт є ресурсом; дія є контактом Д: банка для відкладання грошей є вмістилищем з матеріальними ресурсами; банка для відкладання грошей є джерелом матеріальних ресурсів; доступ до банки для відкладання грошей є доступом до матеріальних ресурсів
5	feather your own nest	ОС: об'єкт є ресурсом; об'єкт є станом; дія є рушієм Д: пташине пір'я є матеріальним ресурсом; пташине гніздо є матеріальним станом; вистилання гнізда пір'ям є рушієм збагачення; особа/суб'єкт є птахом

Продовження таблиці 5.8

6	line your pockets	ОС: об'єкт є вмістилищем; дія є рушієм; засіб є об'єктом Д: кишеня є контейнером з грошима; наповнення кишені грошима є рушієм збагачення; гроші є рухомим об'єктом
7	stick to someone's fingers	ОС: тіло є поверхнею, що притягує; дія є атракцією Д: долоня є поверхнею, яка притягує об'єкти; крадіжка є притягуванням об'єктів до поверхні долоні
8	take someone to the cleaners	ОС: дія є процесом; дія є рухом; рушій є місцем Д: крадіжка є пранням; провокування крадіжки є примусовим відвідуванням пральні; місце вчинення злочину є пральнею

У табл. 5.8 подано список метафоричних ідіом, які співвідносяться з відповідними концептуальними метафорами на рівнях образу-схеми та домену. Концептуальні метафори нижніх рівнів фрейму та ментального простору не були внесені в таблицю з огляду на їх варіативність і залежність від контексту. Визначено, що при вживанні більшості ідіом у дискурсі у мовців потенційно в найбільш абстрактних термінах може виникнути сприйняття корупції як дії або об'єкта, які уподібнюються до контакту, сили, рушії, процесу, руху, атракції, вмістилища, ресурсу та стану через ідіоми *put the bite on, with your hand in the cookie jar, feather your own nest, line your pockets, stick to someone's fingers, take someone to the cleaners*. Ці відношення виявлено через метафоричні переноси ДІЯ Є КОНТАКТОМ, ДІЯ Є СИЛОЮ, ОБ'ЄКТ Є ВМІСТИЛИЩЕМ, ОБ'ЄКТ Є РЕСУРСОМ, ОБ'ЄКТ Є СТАНОМ, ДІЯ Є РУШІЄМ, ДІЯ Є ПРОЦЕСОМ, ДІЯ Є РУХОМ, ДІЯ Є АТРАКЦІЄЮ.

На рівні доменів концептуальна інформація, закладена на рівні образів-схем, конкретизується й індивідуалізується для кожної з ідіом, наприклад: ДІЯ Є КОНТАКТОМ → АТАКА Є КОНТАКТОМ ІЗ ВРАЗЛИВИМ МІСЦЕМ (ідіома *put the bite*

on); ДОСТУП ДО БАНКИ ДЛЯ ВІДКЛАДАННЯ ГРОШЕЙ Є ДОСТУПОМ ДО МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ (ідіома *with your hand in the cookie jar*), ДІЯ Є СИЛОЮ → УКУС Є ЗДОБУТТЯМ (ідіома *put the bite on*), ДІЯ Є РУШІЄМ → ВИСТИЛАННЯ ГНІЗДА ПІР'ЯМ Є РУШІЄМ ЗБАГАЧЕННЯ (ідіома *feather your own nest*); НАПОВНЕННЯ КИШЕНІ ГРОШИМА Є РУШІЄМ ЗБАГАЧЕННЯ (ідіома *line your pockets*), ДІЯ Є ПРОЦЕСОМ → КРАДІЖКА Є ПРАННЯМ (ідіома *take someone to the cleaners*), ДІЯ Є РУХОМ → ПРОВОКУВАННЯ КРАДІЖКИ Є ПРИМУСОВИМ ВІДВІДУВАННЯМ ПРАЛЬНІ (ідіома *take someone to the cleaners*), ДІЯ Є АТРАКЦІЄЮ → КРАДІЖКА Є ПРИТЯГУВАННЯМ ОБ'ЄКТІВ ДО ПОВЕРХНІ ДОЛОНІ (ідіома *stick to someone's fingers*), ОБ'ЄКТ Є ВМІСТИЛИЩЕМ → КИШЕНЯ Є КОНТЕЙНЕРОМ З ГРОШИМА (ідіома *line your pockets*); БАНКА ДЛЯ ВІДКЛАДАННЯ ГРОШЕЙ Є ВМІСТИЛИЩЕМ З МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ (ідіома *with your hand in the cookie jar*), ОБ'ЄКТ Є РЕСУРСОМ → БАНКА ДЛЯ ВІДКЛАДАННЯ ГРОШЕЙ Є ДЖЕРЕЛОМ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ (ідіома *with your hand in the cookie jar*); ПТАШИНЕ ПІР'Я Є МАТЕРІАЛЬНИМ РЕСУРСОМ (ідіома *feather your own nest*), ОБ'ЄКТ Є СТАНОМ → ПТАШИНЕ ГНІЗДО Є МАТЕРІАЛЬНИМ СТАНОМ (ідіома *feather your own nest*).

Варто звернути увагу на образи-схеми для метафоричних ідіом *bleed someone dry* та *cook the books*, оскільки стрижневим складником в їх структурі слугує іменник. На найвищому рівні схематизації отримано метафоричні переноси СУБСТАНЦІЯ Є РЕСУРСОМ, ПРОЦЕС Є РУШІЄМ, СУБСТАНЦІЯ Є ВМІСТИЛИЩЕМ, МАНІПУЛЯЦІЯ Є ТРАНСФОРМАЦІЄЮ, МАНІПУЛЯЦІЯ Є СИЛОЮ, ПОБУДОВА Є СТВОРЕННЯМ, виведені з менш схематичних метафоричних пропозицій на рівні концептуальних доменів – КРОВ Є МАТЕРІАЛЬНИМ РЕСУРСОМ, ВТРАТА КРОВІ Є ВТРАТОЮ РЕСУРСІВ, ПРОЦЕС ЗНЕКРОВЛЕННЯ Є РУШІЄМ БАНКРУТУВАННЯ, ЛЮДСЬКЕ ТІЛО Є ВМІСТИЛИЩЕМ З КРОВ'Ю,

МАНІПУЛЯЦІЯ ДАНИМИ Є ПРОЦЕСОМ ПРИГОТУВАННЯ ЇЖІ, ПРИМУСОВА МАНІПУЛЯЦІЯ ДАНИМИ Є ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕРМІЧНОЇ ОБРОБКИ, ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ДАНИХ Є ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ ЇЖІ.

Сила корупції репрезентується як примус: концептуальна метафора ФІЗИЧНА СИЛА Є ПРИМУСОМ ДО ВТРАТИ на рівні домена слугує підтвердженням цієї гіпотези для ідіоми *put the bite on*. Засіб корупції концептуалізується у вигляді об'єкта: метафоричний перенос ГРОШІ Є РУХОМИМ ОБ'ЄКТОМ на рівні домена для ідіоми *line your pockets* відповідно. Зазначимо, що рушієм корупції є місце, а її сутність представлена через поверхню, що притягує: концептуальні метафори МІСЦЕ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ Є ПРАЛЬНЕЮ та ДОЛОНЯ Є ПОВЕРХНЕЮ, ЯКА ПРИТЯГУЄ ОБ'ЄКТИ на рівні домена для ідіом *take someone to the cleaners* та *stick to someone's fingers*.

Висновки до розділу 5

Встановлено, що при використанні питомої частини метафоричних ідіом ФСГ КОНФЛІКТ на найбільш схематичному рівні мовці, найімовірніше, осмислюють суперечку та конфлікту ситуацію в термінах протидії та/або контакту, що знаходить відображення в метафорі рівня образу-схеми ПОДІЯ Є ПРОТИДІЄЮ ТА/АБО КОНТАКТОМ. Окрім того, ресурси, які мовці мають у своєму розпорядженні, вступаючи в суперечку чи конфлікт, метафорично сприймаються як фізичні об'єкти та сили (абстраговані від рогів, мечів, сокир, кайданок, кийків, сокир, ножів, людських рук, зубів і кігтів відповідно), що підтверджує концептуальна метафора на рівні образу-схеми РЕСУРСИ Є ФІЗИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ. Зусилля та/або наміри, які є рушійною силою використання мовцями вищезгаданих ресурсів, метафорично зображуються як рушії.

Найвищий рівень схематичності ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ виведено шляхом зіставлення образів-схем, як-от, *контакт, рух, процес, шлях, зв'язок, фізичні об'єкти, дії, звукові вібрації та сили*, з різними складовими доменів ігор із м'ячем, мостобудування, спільного захисту, інтелектуальних зусиль, конярства, подорожування, військової справи, співів у церковному хорі, танців і плавання. У результаті такої взаємодії утворюються схематичні концептуальні метафори типу ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ/РУХОМ, ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ, РЕСУРСИ Є ФІЗИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ та РЕСУРСИ Є РУШІЯМИ.

Виявлено, що при використанні більшості ідіом ФСГ КРИТИКА в дискурсі у користувачів мови потенційно в найбільш абстрактних термінах може формуватися уявлення про критику як *подію* або *стан*, які своєю чергою уподібнюються до *руху, сили, руху від джерела до цілі по траєкторії, місцезнаходження, процесу, траєкторії та контакту*. Ці відношення виражено через метафоричні переноси ПОДІЯ Є РУХОМ, ПОДІЯ Є СИЛОЮ, ДІЯ Є РУХОМ, ПОДІЯ Є РУХОМ ВІД ДЖЕРЕЛА ДО ЦІЛІ ПО

ТРАЄКТОРІЇ, СТАН Є МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯМ, ПРОЦЕС Є ТРАЄКТОРІЄЮ, ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ і ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ.

З'ясовано, що на найбільш схематичному рівні, використовуючи ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ, користувачі мови, найімовірніше, концептуалізуватимуть примирення як *поверхню, об'єкт, контакт, рівновагу, траєкторію, процес, зумовлений рух і рух донизу*, що підтверджується відповідними метафоричними переносами: ГАРМОНІЯ Є ПОВЕРХНЕЮ, ГАРМОНІЯ Є ОБ'ЄКТОМ, ГАРМОНІЯ Є КОНТАКТОМ, ГАРМОНІЯ Є РІВНОВАГОЮ, ГАРМОНІЯ Є ТРАЄКТОРІЄЮ, ГАРМОНІЯ Є ПРОЦЕСОМ, ГАРМОНІЯ Є ЗУМОВЛЕНИМ РУХОМ і ГАРМОНІЯ Є РУХОМ ДОНИЗУ. Крім того, стан примирення метафорично концептуалізується як *об'єкт на поверхні, стан об'єкта, близько/далеко, розташування на траєкторії, стан поверхні, вибір траєкторії, перебіг процесу, рух згідно із зумовленої траєкторії і переміщення об'єкта*, що знаходить вираження в таких концептуальних метафорах на рівні образу-схеми: СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ, СТАН ОСОБИ Є СТАНОМ ОБ'ЄКТА, СТАН Є БЛИЗЬКО/ДАЛЕКО, СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ, СТАН Є РОЗТАШУВАННЯМ НА ТРАЄКТОРІЇ, СТАН (ОСОБИ) Є СТАНОМ ПОВЕРХНІ, СТАН ОСОБИ Є ВИБОРОМ ТРАЄКТОРІЇ, СТАН Є ПЕРЕБІГОМ ПРОЦЕСУ, СТАН Є РУХОМ ЗГІДНО ІЗ ЗУМОВЛЕНОЇ ТРАЄКТОРІЇ і СТАН Є ПЕРЕМІЩЕННЯМ ОБ'ЄКТА.

Отже, при вживанні більшості ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ в дискурсі у мовців потенційно в найбільш абстрактних термінах може виникнути сприйняття корупції як *дії або об'єкта*, які уподібнюються до *контакту, сили, рушія, процесу, руху, атракції, вмістилища, ресурсу та стану*. Ці відношення виявлено через метафоричні переноси ДІЯ Є КОНТАКТОМ, ДІЯ Є СИЛОЮ, ОБ'ЄКТ Є ВМІСТИЛИЩЕМ, ОБ'ЄКТ Є РЕСУРСОМ, ОБ'ЄКТ Є СТАНОМ, ДІЯ Є РУШІЕМ, ДІЯ Є ПРОЦЕСОМ, ДІЯ Є РУХОМ, ДІЯ Є АТРАКЦІЄЮ.

ВИСНОВКИ

Наразі сформувалося проблемне поле з загальнонаукових та мовознавчих передумов міждисциплінарної теорії ідіоматики. Цей факт уналежнює доцільність багатоаспектного дослідження англійської ідіоматики крізь фокус лінгвістичних і загальнонаукових парадигм.

В англо-саксонській лінгвістичній традиції при дослідженні стійких і повністю переосмислених словосполучень найбільш доречним терміном залишається *“idioma”*. Цей факт враховано нами при відборі термінології і науковому аналізі ідіоматики англійської мови. Проте, зважаючи на взаємозв’язок ідіоматики з фразеологією як наукою, що вивчає сталі, вирази, ми вважали за доцільне сконструювати робоче визначення терміна *“ідіома”* так, аби продемонструвати цю взаємозалежність. Відповідно, ідіома визначається як особлива затверджена узусом фразеологічна одиниця, сигніфікат якої переважно різниться від денотатів її складових компонентів.

Викладення історичних принципів і етапів формування ідіоматики спирається на термінологію структуралізму, постструктуралізму та неоструктуралізму. Початок структуралістського періоду в ідіоматиці можна віднести до 1920-х рр., а його завершення – до 1970-х рр. Основи напрями дослідження ідіоматики у рамках структуралістського підходу – це структурно-семантичний, соціокультурний, граматико-синтаксичний, семантичний і лексикографічний. Постструктуралістський період розвитку ідіоматики умовно охоплює 1970-ті рр. – початок 1990-ті рр. Найбільш актуальні аспекти дослідження ідіоматики в цьому періоду знайшли вираження у трьох провідних напрямках: прагматичному, корпусному та когнітивному. Неоструктуралізм – це сучасний етап розвитку ідіоматики, який розпочався приблизно на початку 1990-х рр і триває в наш час. Найбільш актуальними й розробленими напрямами в ідіоматиці в епоху неоструктуралізму – когнітивний, культурологічний,

корпусний, експериментально-психологічний, прикладний і комунікативний.

Останні досягнення в галузі корпусної лінгвістики поряд із технологічним прогресом зумовили розробку новітнього хмарного та стаціонарного програмного забезпечення для здійснення лінгвістичних досліджень. Очевидними перевагами хмарних онлайн-ресурсів для корпусних досліджень є швидкий доступ, інтуїтивний інтерфейс, відносно невисока вартість підписки, детальна обробка та візуалізація даних і, в окремих випадках, їх статистичний аналіз. Доступ до корпусів за допомогою онлайн-інтерфейсів уможливив охоплення більшого обсягу даних для ширшого спектра мов, на відміну від попереднього десятиліття, що забезпечує доступ до багатомільйонних і багатомільярдних корпусів англійської мови в синхронії і діахронії. Комп'ютеризовані корпуси відіграють вирішальне значення для аналізу великих обсягів тексту з метою виявлення закономірностей, частотності та використання в природній мові. Вони слугують цінним ресурсом для вивчення мовних варіацій і змін у часі, допомагають у тестуванні та розвитку лінгвістичних теорій.

У когнітивно-зорієнтованих дослідженнях ідіоматики основна увага відводиться таким фундаментальним поняттям, як утілене пізнання, категоризація та концепти, граматики та лексикон, емпіричне знання, знання мов, фрейми, ідеалізовані когнітивні моделі, домени та профілі й ментальні простори. Підтвердженням фреймової природи семантики мовних одиниць є їх асоціація з конкретними блоками знань, тому значення можна виразити через фрейм. Фреймова семантика дає змогу змодельовати принципи структурування досвіду за допомогою значень мовних одиниць, а також способи активізації знань в комунікації, а отже, розглядається як одне з джерел теорії когнітивно-дискурсивного моделювання світу.

Когнітивний підхід в ідіоматиці – альтернатива традиційному, згідно з яким ідіоми витлумачуються як вирази, які функціонують незалежно від будь-якої концептуальної системи і значення яких не виводиться зі значень їх складових

конституентів. За свідченням теорій про мотивацію, значення ідіоми можна трактувати як символні одиниці, що є продуктами нашої концептуальної системи. Вона базується на теорії концептуальної метафори та метонімії. Передбачає два або більше вхідних простори для представлення концептуальної структури, тоді як теорії концептуальної метафори властивий лише один механізм міждомених переносів. Теорія концептуальної інтеграції спирається на контекст, натомість контекст не має першорядного значення в теорії концептуальної метафори та метонімії.

Вивчення ідіоматики сучасної англійської мови проведено на основі індуктивного відбору, опрацювання та аналізу фактологічного матеріалу про кожну ідіоматичну одиницю. Вибірка матеріалу ґрунтувалася на ідеях неофункціоналізму про кореляцію між частотністю використання лінгвістичних одиниць у дискурсі та їх когнітивною значимістю. В основу вибірки ідіом для цього дослідження закладено принцип частотності й семантичну ознаку “взаємодія суб’єкта з іншим суб’єктом та/або навколишнім середовищем”. Корпусно-базований функціональний аналіз уможливив установлення частотних показників ідіом ФСГ КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, КРИТИКА, КОРУПЦІЯ і ПРИМИРЕННЯ в номінальних та абсолютних величинах, а також їх подальше ранжування на групи. В рамках цього підходу з’ясовано співвіднесеність ідіом кожної ФСГ із письмовим та усним дискурсами в британському та американському національних варіантах. Додатково описано лінгвальні й екстралінгвальні характеристики, з опорою на чітко визначені відповідні категорії ідіом названих ФСГ в обох досліджуваних варіантах англійської мови з метою побудови цілісної картини функціонування англомовних ідіом у дискурсі.

Фреймовий аналіз із залученням структурних методик дефініційного й компонентного аналізів дав змогу виділити лексеми-ідентифікатори відповідних фреймів КОНФЛІКТ, СПІВПРАЦЯ, КРИТИКА, КОРУПЦІЯ і ПРИМИРЕННЯ і, на їх основі, виокремити атрибути та відповідні ключові лексеми-репрезентанти фреймів, які в подальшому були підтверджені в

значеннях ідіоматичних виразів, що використовувалися для лексичного наповнення атрибутів фреймів. Валентнісний компонент семантичного фрейма відповідних ФСГ здійснено шляхом використання пошукового інтерфейсу Корпусу американського варіанта сучасної англійської мови СОСА. Третій етап дослідження полягав у вивченні концептуальної структури ідіоматики англійської мови. З цієї метою відібрано метафоричні ідіоми в кожній ФСГ відповідно до процедури ідентифікації метафори. Відтак, ідіоми верифіковано в дискурсі та описано із застосуванням теорії розширеної концептуальної метафори, яка є багаторівневою і складається з образу-схеми, домена, фрейма та ментального простору.

Аналіз частотних показників ідіом ФСГ КОНФЛІКТ показав, що до її складу віднесено переважно дуже рідко вживані та рідко вживані ідіоми. Переважна більшість ідіом у британському дискурсі отримали показники залежності на рівні 90–100% з огляду на те, що їхні показники частотності вживання в письмовому дискурсі стовідсотково збігаються або незначно відрізняються від показників частотності в корпусі в цілому. Доведено, що в корпусі СОСА ідіоми ФСГ КОНФЛІКТ менше залежать від усного дискурсу, ніж від письмового. Найбільш частотними лінгвальними підкатегоріями для аналізованої ФСГ у Британському національному корпусі є “газети”, “художня література та поезія” та “журнали”. Абсолютні показники частотності значно вищі саме в Британському національному корпусі, а не в Корпусі національного американського варіанта сучасної англійської мови. Приблизно однакові показники “жанрів тексту” – “новини” та “журнали” в СОСА, що підтверджує спрямованість цього кластера ідіом на інформативний тип тексту. У письмовому дискурсі британського варіанта використання ідіом аналізованої групи більше властиве чоловікам, аніж жінкам, тоді як у американському варіанті показники приблизно однакові. В усному дискурсі використання ідіом авторами чоловічої статі переважає їх використання авторами жіночої статі відвічі в обох варіантах.

За даними корпусу, ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ можна схарактеризувати як рідко вживані (особливо в американському дискурсі), нечасто вживані (в британському дискурсі) і доволі часто вживані (в обох варіантах, але частіше – в американському). Вони значною мірою залежать від письмового дискурсу BNC, і ця тенденція переважно зберігається в американському дискурсі. У BNC2014 ідіоми ФСГ СПІВПРАЦЯ приблизно вдесятеро частіше зустрічаються в письмовому дискурсі загалом, що до певної міри відповідає співвідношенню письмового та усного компонентів BNC2014 9:1, закладених в його основу. В американському дискурсі це співвідношення становить приблизно 2:1, попри більшу збалансованість його складових жанрів текстів. У письмовому дискурсі обох варіантів, як і в усному дискурсі американського варіанта, спостерігаємо чітко виражену гендерну маркованість ідіом у бік чоловічого письма та мовлення. В усному дискурсі британського варіанта ситуація протилежна: тут домінує жіноче мовлення. Пік функціонування ідіом серед вікових груп авторів припадає на вікову групу “45–59”. Ця тенденція зберігається й для усного дискурсу американського варіанта.

У частотному аспекті ідіоми ФСГ КРИТИКА в британському та американському варіантах найчастіше підпадають під характеристику дуже рідко вживаних у дискурсі, меншою мірою рідко вживаних і не дуже часто вживаних, більшою мірою в американському дискурсі. Показники залежності ідіом ФСГ КРИТИКА в письмовому дискурсі BNC засвідчили, що вони більше залежать від письмового дискурсу, ніж від усного, в обох варіантах. У межах цієї ФСГ слід відзначити зростаючу частку ідіом в усному дискурсі. В американському варіанті вживання ідіом ФСГ КРИТИКА переважає в письмовому дискурсі для обох корпусів, що підтверджується категоріями “тип тексту” та “жанр тексту (письмовий)”. Ідіоми ФСГ КРИТИКА приблизно вдвічі частіше використовуються авторами-чоловіками, на відміну від авторів-жінок у BNC. Однак в усному дискурсі ситуація протилежна: використання ідіом в усному жіночому дискурсі майже вдвічі

перевищує їх використання в усному чоловічому дискурсі. В письмовому дискурсі американського варіанта в обох типах дискурсу ідіоми частіше використовуються авторами та мовцями чоловічої статі.

У британському дискурсі ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ можна класифікувати як переважно рідко вживані. Однак в американському дискурсі вони здебільшого підпадають під категорію доволі часто вживаних ідіом. Ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ в переважаючій більшості залежать виключно від письмового дискурсу в BNC. Приблизно схожа тенденція спостерігається і в даних СОСА. Провідними підкатегоріями дистрибуції ідіом у британському варіанті відзначено “інформативний дискурс” та “жанри письмового тексту”, в межах якої найбільш продуктивні підкатегорії “газети”, “художня література та поезія” та “журнали”. Подібні показники отримано й у американському варіанті. В письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ вживаються майже ідентично, причому чоловіки-автори неістотно переважають жінок-авторів.

Що стосується ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ: їхні частотні показники в основному відповідають характеристикам дуже рідко вживаних, рідко вживаних і доволі часто вживаних. Ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ в переважній більшості залежать виключно від письмового дискурсу в BNC і СОСА, що підтверджується одержаними показниками функціонування лінгвальних факторів. У письмовому дискурсі обох варіантів ідіоми ФСГ КОРУПЦІЯ вживаються майже ідентично, якщо брати до уваги гендерні розбіжності: чоловічий письмовий дискурс удвічі перевищує жіночий. В усному дискурсі ідіоми цієї категорії слід розглядати як такі, що належать головно до чоловічого мовлення.

З’ясовано, що атрибутами семантичного фрейма ідіом ФСГ КОНФЛІКТ такі: *тривалість конфлікту, результат конфлікту (поразка), міра участі у конфлікті (втручання), підготовка та готовність до конфлікту, фізичне протистояння, збройний конфлікт, провокування конфлікту, предмет конфлікту,*

вербальний конфлікт, конфлікт інтересів, непримиренність сторін у конфлікті, перевага в конфлікті, жертва конфлікту. При цьому найбільш продуктивними конструкційними схемами його синтаксичної реалізації є $Adj + I_N + (Prp)$, $Verb + I_N + (Prp)$, $Adj + I_N + (Prp)$, $Verb + I_N + (Prp)$, $N/P + I_V + (Prp) + Obj$, $N/P + I_V + (Prp) + Obj$, $V + I_{Adv}$ і $V + I_{Adv}$.

Атрибутами семантичного фрейма ідіом ФСГ КОНФЛІКТ встановлено такі: *співучасть у злочині, готовність допомогти, відмова від співпраці, усна домовленість, спільний підхід, заклик до співпраці, взаємна допомога, перспективи співпраці, таємна співпраця, узгоджена співпраця, тісна співпраця*. За рахунок відповідних конструкційних схем відбувається увиразнення значення ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ: $V + N (+ Prp + N/P)$, $V + N + Adv$, $V + Adv + (Prp)$, $Adj + N$ і $V + N$.

Для ідіом ФСГ КРИТИКА визначено такі семантичні атрибути фрейма: *поспішне судження, позитивна оцінка, критичний коментар, негативна оцінка, критичне мислення, завищування оцінки, сувора критика, ігнорування критики, прискіпливість, перекладання вини, осуд*. Ідіома *sacred cow* найчастіше сполучується із прийменниковою фразою *of-phrase*, в якій іменниковий слот наповнюється абстрактними та конкретними іменниками. Розгляд конкордансних рядків ідіоми *under fire* засвідчив переважно лівобічну контактну атракцію динамічного дієслова *come*, яке в цьому випадку виконує роль інхотативного. За даними корпусу, ідіома *do a hatchet job* зазнає трансформації шляхом урізання дієслівного конститuenta *do* в дискурсі. Як наслідок, на перший план виходить конструкційна схема прикметник + іменник $Adj + N$, де позицію іменника займає похідна ідіома *hatchet job*. При цьому слот прикметника здебільшого займають лексеми з негативною оцінкою.

До семантичних атрибутів фрейма ідіом ФСГ ПРИМИРЕННЯ належать *поліпшення стосунків, смиренність, стійкість, компроміс, удаваний компроміс, догідливість, налагодження відносин між сторонами*. Ідіома *wipe the slate clean* демонструє чіткі актантні відношення з лексемою *start* та її контекстуальними різновидами, з якими вона поєднується

лівобічно та правобічно, контактено та дистантно, а також сурядним сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Аналіз дав змогу виділити контекстуальні синоніми фрази-колоката, яка містить конститuent *start*. Відмітною валентісною ознакою ідіоми *water under the bridge* вбачається її лівобічна сполучуваність з інтенсифікатором *all*. Найбільш характерною конструкцією для ідіоми *turn the other cheek* є сполучуваність з інфінітивними фразами сурядним зв'язком. Ідіома *bury the hatchet* виявляє тенденцію до сполучуваності з іншими ідіоматичними виразами для розширення значення. Аналіз конкордансних рядків ідіоми *hold out an olive branch* показав, що кількісно лексикографічна форма поступається контекстуальним синонімам.

Ключовими атрибутами семантичного фрейма ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ Є *негативний вплив, моральний занепад, викорінення корупції, чесність, шахрайство, нечесність, таємна змова, нелегальна діяльність, пошкодження даних, аморальна поведінка, морально прийнятна поведінка, давання хабаря, отримання хабаря і вимагання*. Найбільш продуктивними конструкційними схемами, що структурують семантичний фрейм ідіом ФСГ КОРУПЦІЯ Є *V + V, N + V, Adv + V і V + Prp + N*.

Установлено, що при використанні більшості метафоричних ідіом ФСГ КОНФЛІКТ на найбільш схематичному рівні мовці, найімовірніше, осмислюють суперечку та конфлікту ситуацію в термінах протидії та/або контакту, що знаходить відображення в метафорі рівня образу-схеми ПОДІЯ Є ПРОТИДІЄЮ ТА/АБО КОНТАКТОМ. Крім того, ресурси, які мовці мають у своєму розпорядженні, вступаючи в суперечку чи конфлікт, метафорично сприймаються як фізичні об'єкти та сили (абстраговані від рогів, мечів, сокир, кайданок, кийків, сокир, ножів, людських рук, зубів і кігтів відповідно), що підтверджує концептуальна метафора на рівні образу-схеми РЕСУРСИ Є ФІЗИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ. Зусилля та/або наміри, які спонукають мовців до

використання вищезгаданих ресурсів, метафорично зображуються як рушії.

Найвищий рівень схематичності ідіом ФСГ СПІВПРАЦЯ виведено шляхом зіставлення образів-схем, як-от *контакт, рух, процес, шлях, зв'язок, фізичні об'єкти, дії, звукові вібрації та сили*, з різними складовими доменів ігор із м'ячем, мостобудування, спільного захисту, інтелектуальних зусиль, конярства, подорожування, військової справи, співів у церковному хорі, танців і плавання. У результаті такої взаємодії утворюються схематичні концептуальні метафори типу ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ/РУХОМ, ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ, РЕСУРСИ Є ФІЗИЧНИМИ ОБ'ЄКТАМИ та РЕСУРСИ Є РУШІЯМИ.

Виявлено, що при використанні більшості ідіом ФСГ КРИТИКА в дискурсі у користувачів мови потенційно в найбільш абстрактних термінах може формуватися уявлення про критику як *подію* або *стан*, які уподібнюються до *руху, сили, руху від джерела до цілі по траєкторії, місцезнаходження, процесу, траєкторії та контакту*. Ці відношення виражено через метафоричні переноси ПОДІЯ Є РУХОМ, ПОДІЯ Є СИЛОЮ, ДІЯ Є РУХОМ, ПОДІЯ Є РУХОМ ВІД ДЖЕРЕЛА ДО ЦІЛІ ПО ТРАЄКТОРІЇ, СТАН Є МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯМ, ПРОЦЕС Є ТРАЄКТОРІЄЮ, ПОДІЯ Є ПРОЦЕСОМ і ПОДІЯ Є КОНТАКТОМ.

З'ясовано, що на найбільш схематичному рівні, використовуючи ідіоми ФСГ ПРИМИРЕННЯ, користувачі мови, найімовірніше, концептуалізуватимуть примирення як *поверхню, об'єкт, контакт, рівновагу, траєкторію, процес, зумовлений рух і рух донизу*, що підтверджується відповідними метафоричними переносами ГАРМОНІЯ Є ПОВЕРХНЕЮ, ГАРМОНІЯ Є ОБ'ЄКТОМ, ГАРМОНІЯ Є КОНТАКТОМ, ГАРМОНІЯ Є РІВНОВАГОЮ, ГАРМОНІЯ Є ТРАЄКТОРІЄЮ, ГАРМОНІЯ Є ПРОЦЕСОМ, ГАРМОНІЯ Є ЗУМОВЛЕНИМ РУХОМ і ГАРМОНІЯ Є РУХОМ ДОНИЗУ. Крім того, стан примирення метафорично концептуалізується як *об'єкт на поверхні, стан об'єкта, близько/далеко, розташування на траєкторії, стан поверхні, вибір траєкторії, перебіг процесу*,

рух згідно із зумовленої траєкторії і переміщення об'єкта, що знаходить вираження в таких концептуальних метафорах на рівні образу-схеми: СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ, СТАН ОСОБИ Є СТАНОМ ОБ'ЄКТА, СТАН Є БЛИЗЬКО/ДАЛЕКО, СТАНИ Є ОБ'ЄКТАМИ НА ПОВЕРХНІ, СТАН Є РОЗТАШУВАННЯМ НА ТРАЄКТОРІЇ, СТАН (ОСОБИ) Є СТАНОМ ПОВЕРХНІ, СТАН ОСОБИ Є ВИБОРОМ ТРАЄКТОРІЇ, СТАН Є ПЕРЕБІГОМ ПРОЦЕСУ, СТАН Є РУХОМ ЗГІДНО ІЗ ЗУМОВЛЕНОЇ ТРАЄКТОРІЇ І СТАН Є ПЕРЕМІЩЕННЯМ ОБ'ЄКТА.

Визначено, що при вживанні більшості ідіом ФСТ КОРУПЦІЯ в дискурсі у мовців потенційно в найбільш абстрактних термінах може виникнути сприйняття корупції як дії або об'єкта, які своєю чергою уподібнюються до *контакту, сили, рушія, процесу, руху, атракції, вмістилища, ресурсу та стану*. Ці відношення виявлено через метафоричні переноси ДІЯ Є КОНТАКТОМ, ДІЯ Є СИЛОЮ, ОБ'ЄКТ Є ВМІСТИЛИЩЕМ, ОБ'ЄКТ Є РЕСУРСОМ, ОБ'ЄКТ Є СТАНОМ, ДІЯ Є РУШІЄМ, ДІЯ Є ПРОЦЕСОМ, ДІЯ Є РУХОМ, ДІЯ Є АТРАКЦІЄЮ.

Праця окреслює перспективи для майбутніх наукових пошуків у царині різних галузей мовознавства – ідіоматики, фразеології, когнітивної лінгвістики, лінгвопрагматики, дискурс-аналізу, соціосеміотики, корпусної лінгвістики та граматики конструкцій. Запропонована в монографії інтегрована міждисциплінарна методика дослідження ідіоматики сучасної англійської мови може бути застосована для аналізу інших категорій фразеології лінгвістики, інших видів дискурсу та інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева І. О. Лінгвокогнітивні параметри концептуалізації простору засобами англійської фразеології : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса: Одес. нац. ун-т. ім. І. І. Мечникова, 2007. 20 с.
2. Андрейчук Н. І. Семіотика лінгвокультурного простору Англії кінця XV – початку XVII століття : монографія. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. 280 с.
3. Бакай Б. Я. Формування фразеології в переломні моменти історії народів Європи (на матеріалі української, російської, англійської, німецької, французької мов у періоди Першої та Другої світових воєн) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15. Дрогобич, 2000. 228 с.
4. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови : монографія. Івано-Франківськ : Лілея НВ, 1997. 176 с.
5. Баран Я.А., Зимомря М.І., Білоус О.М., Зимомря М.І. Фразеологія: знакові величини. Вінниця: Нова Книга, 2008. 256 с.
6. Барвіна Н. О. Фразеологія в аспекті міжкультурної комунікації *Лінгвістика* : зб. наук. праць / редкол. : В. Д. Ужченко [та ін.]. Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. Вип. 20. С. 95-98.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 346 с.
8. Белєхова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі : лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) : монографія. Херсон : Айлант, 2002. 368с.
9. Бехта І. А. Теоретичні засади дискурсної стилістики. *Нова філологія* : зб. наук. праць. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. № 49. С. 21-24.
10. Бігунова Н. О. Позитивна оцінка : від когнітивного судження до комунікативного висловлювання : автореф дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04. „Германські мови”. Одеса, 2018. 46 с.

11. Бондаренко Є. В. Матричне моделювання. Дуальність часу в англомовній картині світу: монографія. Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2014. 304 с.
12. Бондаренко Є. В., Шевченко І. С. Матричне моделювання як метод лінгвокогнітивного дослідження. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія*. 2012. Т. 15, № 2. С. 9-17.
13. Бурдьє П. Практичний глузд / Пер. з фр. О. Йосипенко, С. Йосипенка, А. Дондюка. Київ : Український Центр духовної культури, 2003. 503 с.
14. Венжинович Н. Основні проблеми дослідження ідіоматики в сучасній лінгвістиці. *Лінгвістичні студії* : зб. наук. праць. Донецьк : Донецький національний університет, 2007. Вип. 15. С. 339-346
15. Венжинович Н. Ф. Про формування фразеологічної картини світу. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство*, 2007. № 3. С. 120-126.
16. Венжинович Н. Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : спец. 10.02.01 „Українська мова” : дис. ... докт. філол. наук. Київ, 2018. 503 с.
17. Венжинович Н. Фразеологія та фразеографія української мови: здобутки і перспективи досліджень: *Матеріали Міжнародної наукової конференції* (Ніредьгаза, 26 - 27 листопада 2021 року). Ніредьгаза, 2022. С.37 - 45.
18. Галинська О. М. Фразеологізми як знаки культурної інформації. *Проблеми зіставної семантики* : збірник наукових статей. Вип. 10 / відп. ред. Корольова А. В. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2011. Ч. 2. С. 72-76.
19. Гамзюк М. В. Вираження емотивної тривалості фразеологічними одиницями німецької мови. *Вісник КНЛУ. Серія Філологія*. 2015. Т. 18. № 2. С. 14-22.
20. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення в процесі створення фразеологічних одиниць : на матеріалі німецької

мови : монографія. Київ : Видавничий центр КДЛУ, 2000. 256 с.

21. Гердер Й. Г. Мова і національна індивідуальність. *Націоналізм* : антологія / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. Київ : Простір. Смолоскип. 2010. С. 3-9.
22. Глуховцева І. Я. Динаміка української фразеології кінця ХХ – початку ХХІ століття : тенденції розвитку : монографія. Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2015. 179 с.
23. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу : монографія. Київ : Логос, 2002. 293 с.
24. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу ХХ століття : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. 20 с.
25. Городяненко В. Г. Соціологія : підручник. К. : Академія, 2008. 544 с.
26. Гоян І., Будз В. Співпраця як самоорганізаційний принцип становлення соціальності особистості. *Психологія особистості : науковий теоретико-методологічний і прикладний психологічний журнал*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. Т. 12. № 1. С. 18–25.
27. Григоренко Т. В. Етнографічна лексика і фразеологія у складі української літературної мови : монографія. Умань : ПП Жовтий, 2010. 216 с.
28. Демиденко Г. Паралінгвальні фразеологізми в українській етнокulturі : монографія. Вид. 2-ге. Кривий Ріг : НПП АСТЕРІКС, 2016. 175 с.
29. Демський М.Т. *Українські фраземи й особливості їх творення*. Львів – Париж: Просвіта, 1994. 236 с.
30. Денисенко С. Н. Концепт мовної картини світу і сучасні дослідження фразеології / *Науковий вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. Житомир:

Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2010. Вип. 51. С. 3–6.

31. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / Л. Р. Безугла та ін. Харків : Константа, 2005. 356 с.
32. Драбовська В. А. Ключові лінгвокультурні концепти США як предмет словникового опису. *Філологічні трактати*, 2010. Том 2. №3. С. 29–34.
33. Єсипенко Н. Г. Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів. Когнітивно–квантитативний підхід : монографія. Чернівці : Золоті литаври, 2012. 320 с.
34. Жаботинська С. А. Ономасіологічні моделі та подієві схеми. *Вісник Харківського нац. університету ім. В.Н. Каразіна*, 2009. № 837. С. 3-24
35. Жлуктенко Ю. А. Теорія національних варіантів мови. *Варіанти полінаціональних літературних мов*. Київ : Наукова думка, 1981. С. 5-19.
36. Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2006. 378 с.
37. Ібрагімова С. І. Типологія та парадигматичні відношення міжваріантних запозичень сучасної англійської мови. *Культура народів Причорномор'я*. Сімферополь, 2011. № 209. С. 37–39.
38. Ільченко О. М. Етикет англомовного наукового дискурсу : монографія. Київ : Політехніка, 2002. 288 с.
39. Кагановська О. М. Текстові концепти художньої прози (на матеріалі французької романістики середини ХХ сторіччя) : монографія. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2002. 292 с.
40. Ковалюк Ю. В. Down under wisdom: cultural aspect of Australian English idioms. *Нова філологія*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2013. Вип. 50. С.140-142.
41. Ковалюк Ю. В. Американська ідіоматика крізь призму міжкультурної комунікації. *Наукові записки. Серія:*

- Філологічні науки (Мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. Вип. 129. С. 286-290.
42. Ковалюк Ю. В. Англomовний простір як локus ідіоматики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2019. Вип. 42. Т. 2. С. 45-50.
43. Ковалюк Ю. В. До питання про американізмв в англійській фразеології. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. № 62. С.55-58.
44. Ковалюк Ю. В. До питання про фразеологічну картину світу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія “Філологічні Науки” Мовознавство*, 2016. Т.1. №5. С. 151-155.
45. Ковалюк Ю. В. Етноментальність британського англomовного простору в ідіоматиці. *Нова філологія*, 2018. Вип. 74. С. 48-52.
46. Ковалюк Ю. В. Ідіоматичний простір як багаторівневий конструкт: вступні зауваження та міркування. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2021. № 49. Том 1. С. 75-78.
47. Ковалюк Ю. В. Концептуальна структура обміну в ідіоматичному просторі соціальної інтеракції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія*. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2021. Вип. 46. Т. 2. С. 118-124.
48. Ковалюк Ю. В. Креативність ідіоматичного простору соціальної інтеракції. *Іноземна філологія*. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2021. Вип. 134. С. 7-15
49. Ковалюк Ю. В. Лінгвокультурологічний аналіз американських фразеологізмів. *Проблеми зіставної семантики*. Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2013. Випуск 11. С. 357-362.
50. Ковалюк Ю. В. Лінгвокультурологічний аналіз англійської ідіоматики: теоретичні здобутки та інновації. *Науковий*

вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія, 2019. Вип. 810. С. 28-39.

51. Ковалюк Ю. В. Методологічні підвалини лінгвістичного аналізу ідіоматичного простору. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2020. Т. 2. № 44. С. 175-180.
52. Ковалюк Ю. В. Міжваріантні відношення в англійській фразеології. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 115. С. 137-141.
53. Ковалюк Ю. В. Онтологія ідіоматики в структурі лінгвістичної парадигми. *Германська філологія. Збірник наукових праць*, 2015. Вип. 740-741. С. 78-80.
54. Ковалюк Ю. В. Семантика соматичних ідіом у національних варіантах англійської мови. *МОВА І КУЛЬТУРА (науковий журнал)*. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. Вип. 15. Т. I (155). С. 162-166.
55. Ковалюк Ю. В. Семантика та функції фразеологізмів з онімним компонентом у національних варіантах англійської мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2011. 286 с.
56. Ковалюк Ю. В. Теорія англійської ідіоматики: дефініції, ідеї, підходи. *Наукові записки національного університету "Острозька академія"*, 2019. Вип. 73. Т. 2. С. 35-39.
57. Ковалюк Ю. В. Фразеологізми з компонентом *vegetable* у національних картинах світу. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. Житомир: Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2014. Вип. 74. Т. 2. С. 117-121.
58. Корольова А. В. Когнітивна лінгвокомпаративістика: від реконструкції прамовних форм до реконструкції структур свідомості. *Вісник Київського національного лінгвістичного*

університету. Серія : Філологія / гол. ред. М. П. Баган. Київ, 2014. Т. 17. № 2. С. 94-101.

59. Корольова А. В. Полідисциплінарний неофункціоналізм сучасної лінгвістики: витоки, традиції, перспективи розвитку. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*. Київ, 2015. Вип. 13. С.122-127.
60. Лазарев С. С. Формування фрейму «ресурсного поля». *Актуальні проблеми політики*, 2014. Вип. 51. С. 211–218.
61. Левченко О. П. Фразеологічна символіка : лінгвокультурологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 353 с.
62. Марковська А. В. Семантичні особливості фразеологізмів у різних варіантах англійської мови (лінгвокогнітивний аспект). *Англістика та американістика*. 2013. Вип. 10. С. 34-38.
63. Маслова С. Ю. Лінгвокультурологічний підхід до класифікації фразеологічних одиниць: перекладацький аспект. *Львівський філологічний часопис*, 2024. № 14, С. 68-73.
64. Матузкова О. П. Ідентичність і лінгвокультура : методологія дослідження : монографія. Одеса : КП ОГТ, 2014. 333 с.
65. Михайленко В. В. Ідіоми з головним сладником *more*. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія* : збірник наукових праць. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2018. Вип. 34. Т. 2. С. 34-37.
66. Мишак О.О. Прагматичні ідіоми в сучасній англійській мові. *Вісник дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля* (Серія «Філологічні науки»), 2012. № 2. Т. 4. С. 187-191.
67. Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології : монографія. Кременчук : ПП Щербатих, 2011. 448 с.

68. Мізін К. І. Усталені порівняння англійської, німецької, української та російської мов в аспекті зіставної культурології : автореф. дис. ... доктора філол. наук : спец. 10.02.17. Київ. 2012. 32 с.
69. Морозова І. Б. Парадигматичний аналіз структури і семантики елементарних комунікативних одиниць у світлі гештальт-теорії в сучасній англійській мові : монографія. Одеса : Друкарський дім, 2009. 384 с.
70. Недайнова І. В. Номінативний простір „Ігровий вид спорту” в сучасній англійській мові : лінгвокогнітивний та лінгвокультурний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. К., 2004. 19 с.
71. Ніконова В. Г. Концепт - концептуальний простір - картина світу : досвід поетико-когнітивного аналізу художнього тексту. *Вісник КНЛУ. Серія : Філологія*. Том 15. № 2. 2012. С.117-123.
72. Петлюченко Н. В. Харизматика : мовна особистість і дискурс : монографія. Одеса : Астропринт, 2009. 464 с.
73. Полужин М. М., Венжинович Н. Ф. Когнітивна інтерпретація національно-специфічного змісту фразеологічних одиниць. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки. 2010. № 8. С. 47-52.
74. Потапенко С. І. Орієнтаційний простір сучасного англомовного медіа-дискурсу (досвід лінгвокогнітивного аналізу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. філол. Наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Київ, 2008. 32 с.
75. Потапенко С. І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти. Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.
76. Потебня О. О. *Мислення і мова*. Київ : Сінто, 1993. 190 с.
77. Почепцов Г. Г. *Вибрані праці з лінгвістики : [монографія]*. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2009. 556 с.

78. Приходько Г. І. Етнокультурний складник фразеологічних одиниць. *Науковий вісник ДДПУ ім. І. Франка*. 2016. Т. 2. № 5. С. 76-78.
79. Приходько Г. І. Категорія оцінки в контексті зміни лінгвістичних парадигм : монографія. Запоріжжя : Кругозор, 2016. 200 с.
80. Русановська Т. Фреймова семантика та теорія лексико-семантичного поля у дослідженні сленгових вторинних номінацій соматизмів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. : Філологічні науки*. 2009. Вип. 81(4). С. 6-11.
81. Савченко Л. В. Етномакрокод духовної культури як репрезентант фразеологічної картини світу. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди*. 2014. Вип. 38. С. 36-42.
82. Савченко Л. В. Феномен етнокодів духовної культури у фразеології української мови : етимологічний та етнолінгвістичний аспекти : монографія. Сімферополь : Доля, 2013. 600 с.
83. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові: монографічне видання. Черкаси : Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
84. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава :Довкілля-К. 2008. 711 с.
85. Сизонов Д. Оцінність як категорія сучасної фразеології. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, 2019. Вип.37. С. 39-53.
86. Сизонов Д. Ю. Фразеологічні інновації в літературній мові: до проблеми стилістичного аналізу. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2016. Вип. 33. С. 87-96.
87. Скаб М. В. Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери : монографія. Чернівці : Рута, 2008. 560 с.

88. Славова Л. Л. Мовна особистість у сучасному американському та українському політичному дискурсі : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2015. 516 с.
89. Слухай Н. В. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навчальний посібник. Київ : ВПЦ „Київський університет”, 2011. 367 с.
90. Снітко О. С. Коды культури у мовній об’єктивації дійсності. *Studia linguistica* : збірник наукових праць КНУ ім. Т. Шевченка. Київ : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2008. Випуск 1. С. 115-121.
91. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : монографія. Харків : Константа, 2006. 300 с.
92. Томенчук М. В. Варіантно зумовлена концептуалізація дійсності у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Чернівці : ЧНУ, 2008. 20 с.
93. Трофімова О. В. Фразеологія негативних емоцій в англійській та українській мовах : монографія. 2014. 248 с.
94. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови. К.: Знання, 2007. 494 с.
95. Федоренко О. І. Лексична сполучуваність компонентів сталих дієслівно-субстантивних виразів типу *to give a smile*, *to have a look*, *to make a suggestion* у сучасній англійській мові : автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Львів : ЛНУ, 2004. 20 с.
96. Феценко Ю. І. Ідіоматичний простір “*homo socialis*” у сучасній англійській мові: лінгвокогнітивний та комунікативно-функціональний аспекти: автореф. дис. на здобуття ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови”. Київ, 2007. 20 с.
97. Форманова С. В. Компонентний аналіз як одна із методик структурного методу. *Записки з українського мовознавства*, 2021. № 28. С. 41-52.

98. Чередниченко О. І. Про мову і переклад : мова в соціокультурному просторі, переклад як міжкультурна комунікація : монографія. Київ : Либідь, 2007. 247 с
99. Чибор І. Слов'янська міфологія в українській фразеології : монографія. Київ : ПП Олег Філюк, 2016. 352 с.
100. Чорнобай С. Є. Ідіоматика як засіб вираження менталітету нації (на матеріалі англійської фразеології). *Англістика та американістика* : зб. наук. пр.. Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2011. Вип. 8. С. 102-105.
101. Чорнобай С. Є. Ідіоми з етнографічними реаліями в національних варіантах англійської мови. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія „Філологія. Соціальні комунікації”*. 2013. Т. 26 (65), № 1, ч. 1. С. 555-561.
102. Школяренко В. І. Становлення фразеологічної картини світу німецької мови (на матеріалі писемних пам'яток VIII-XVII століть) : монографія. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2008. 316 с.
103. Шутова М. О. Етнокультурні стереотипи в англійській та українській мовах : реконструкція і типологія : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2016. 433 с.
104. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації: монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 420 с.
105. Aijmer K. Set phrases in the national varieties of English. *Phraseologie / Phraseology : Ein international Handbuch zeitgenössischer Forschung / An International Handbook of Contemporary Research: Vol. 1* / ed. by H. Burger, D. Dobrovolskij, P. Kühn, N. R. Norrick. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2007. P. 563-574.
106. Aitchison J. Words in the mind : An introduction to the mental lexicon. 3rd ed. Oxford / New York : Basil Blackwell, 2003. 352 p.
107. Algeo J. A. Meditation on the Varieties of English. *English Today*, 1991. Vol. 7. No. 1. P. 3-6.

108. Appadurai A. *Modernity at Large*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1996. 229 p.
109. Arseneault M. How to Criticize Lexical Accounts of Idioms. *Pacific Philosophical Quarterly*, 2014. Vol. 95. No. 2. P. 141-158.
110. Ayto J. Idioms. *Encyclopedia of Language and Linguistics*, 2nd ed.: Vol. 1 / ed. by K. Brown. Amsterdam / Philadelphia: Elsevier, 2006. P. 518-521.
111. Bakhtin M. M. *The Dialogic Imagination : Four Essays*. Austin : University of Texas Press Slavic Series, 1983. 480 p.
112. Bally Ch. *Linguistique générale et linguistique française*. Paris: Ernest Leroux, 1932. 440 p.
113. Bannard C., Matthews D. Stored Word Sequences in Language Learning The Effect of Familiarity on Children's Repetition of Four-Word Combinations. *Psychological Science*, 2008. Vol. 19. No. 3. P. 241-248.
114. Barabadi E. Khajavi Y. The effect of data-driven approach to teaching vocabulary on Iranian students learning of English vocabulary. *Cogent Education*, 2017. Vol. 4. No. 1. P. 1-13.
115. Barash D. P., Webel C. P. *Peace and Conflict Studies*, 2nd ed. London / New York: Sage Publications, 2009. 525 p.
116. Barcelona A. Types of arguments for metonymic motivation of conceptual metaphor. *Metaphor and Metonymy at the Crossroads* / ed. by A. Barcelona. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2000. P. 31-58.
117. Barczewska S. Applications of conceptual blending : Headlines and their implicatures. *Jezikoslovlje*, 2017. Vol. 18. No. 3, P. 423-446.
118. Bardis P. Social Interaction and Social Processes. *Social Science*, 1979. Vol. 54. No. 3. P. 147-167.
119. Barkema H. Idiomaticity and terminology: a multi-dimensional descriptive model. *Studia Linguistica*, 1996. Vol. 50. No. 2. P. 125-160.
120. Barth D., Schnell S. *Understanding Corpus Linguistics*. London / New York: Routledge, 2022. 248 p.

121. Bauer L. Introduction to international varieties of English. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2002. 144 p.
122. Bednarek M., Caple H. The Discourse of News Values : How News Organisations Create Newsworthiness. Oxford / New York : Oxford University Press, 2017. 320 p.
123. Biber D. A corpus-driven approach to formulaic language in English : Multiword patterns in speech and writing. *International Journal of Corpus Linguistics*, 2009. Vol. 14. No. 3. P. 275-311.
124. Biber D., Conrad S., Reppen R. Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 1998. 300 p.
125. Biber D., Jones J. K. Quantitative methods in corpus linguistics. *Corpus Linguistics: An International Handbook*, Vol. 2 / ed. by A. Lüdeling, M. Kytö. Berlin / New York: De Gruyter Mouton, 2009. P. 1286-1304.
126. Biber D., Larsson T., Hancock G.R. The linguistic organization of grammatical text complexity: comparing the empirical adequacy of theory-based models. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*, 2024. Vol. 20. No. 2. P. 347-373.
127. Bieswanger M. Varieties of English in current English language teaching. *Stellenbosch Papers in Linguistics*, 2008. Vol. 38. P. 27-47.
128. Boas F. Race, Language and Culture. Chicago-London : The University of Chicago Press, 1982. 647 p.
129. Bobrow S. A., Bell S. M. On catching on to idiomatic expressions. *Memory & Cognition*, 1973. Vol. 1. No. 3. P. 343–346.
130. Boers F. Idioms and Phraseology. *The Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics* / ed. by J. Taylor, J. Littlemore. New York : Bloomsbury Academic, 2014. P.185-202.
131. Boers F., Lindstromberg S. Optimizing a Lexical Approach to Instructed Second Language Acquisition. Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 2009. 194 p.

132. Boers F., Webb S. Gauging the semantic transparency of idioms : Do natives and learners see eye to eye? *Bilingual Figurative Language Processing* / ed. by R. Heredia, A. Cieslicka. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2015. P. 368-392.
133. Bortfeld H. Comprehending idioms cross-linguistically. *Experimental Psychology*, 2003. Vol. 50. No. 3. P. 217–230.
134. Boulton A., Vyatkina N. Thirty years of data-driven learning: Taking stock and charting new directions over time. *Language Learning & Technology. University of Hawaii National Foreign Language Resource Center*, 2021. Vol. 25. No. 3. P. 66-89
135. Bourdieu P. *Language and Symbolic Power* / Ed. by John B Thompson. Oxford : Polity Press, 1991. 291 p.
136. Brandreth G. *Word Play : A Cornucopia of Puns, Anagrams and Other Contortions and Curiosities of the English Language*. London : Coronet, 2015. 368 p.
137. Brandt L. *Language and enunciation — A Cognitive Inquiry with Special Focus on Conceptual Integration in Semiotic Meaning Construction*. Aarhus Universitet : Det Humanistiske Fakultet, 2010. 513 p.
138. Brezina V. *Statistics in corpus linguistics: A practical guide*. Cambridge / New York: Cambridge University Press. 2018. 296 p.
139. Brezina V., Hawtin A. and McEnery T. The Written British National Corpus 2014 – design and comparability. *Text and Talk*, 2021. Vol. 41. No. 5-6. P. 595-615.
140. Brezina V., McEnery T. and Wattam S. Collocations in context: A new perspective on collocation networks. *International Journal of Corpus Linguistics*, 2015. Vol. 20. No. 2. P. 139–173.
141. Brod A. Using corpora in English language teaching: A teacher's experience. *TESOL Working Paper Series*, 2019. Vol. 17. P. 80-85.

142. Brown G., Yule G. Discourse Analysis. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 1983. 288 p.
143. Bruckmaier E. Getting at Get in World Englishes : A Corpus-Based Semasiological-Syntactic Analysis. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2017. 328 p.
144. Brutt-Griffler J. World English : A Study of Its Development. Clevedon, UK; Buffalo, New York : Multilingual Matters, 2002. 215 p.
145. Buerki A. Formulaic sequences : a drop in the ocean of constructions or something more significant? *European Journal of English Studies*, 2016. Vol. 20. No. 1. P. 15-34.
146. Burger H. Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. 4th edition. Berlin: Erich Schmidt, 2010. 241 S.
147. Burger H. Semantic aspects of phrasemes. *Phraseologie / Phraseology. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung / An international handbook of contemporary research* / ed. by H. Burger, D. Dobrovolskij, P. Kühn, N. R. Norrick. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2007. Vol. I. P. 90-109.
148. Buttner A. Geography and the Human Spirit. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 1993. 285 p.
149. Bybee J. L. Language, usage and cognition. Cambridge / New York : Cambridge University Press. 2010. 252 p.
150. Bybee J. L. Usage-based theory and exemplar representations of constructions. *Oxford Handbook of Construction Grammar* / ed. by T. Hoffmann, G. Trousdale. Oxford / New York : Oxford University Press, 2013. P. 49-69.
151. Caillies S., Butcher K. Processing of Idiomatic Expressions : Evidence for a New Hybrid View. *Metaphor and Symbol*, 2007. Vol. 22. P. 79-108.
152. Cakir I. How do Learners Perceive Idioms in EFL Classes? *Ekev Academic Review*, 2011. Vol. 11. P. 371-391.
153. Callies M. „Idioms in the making” and variation in conceptual metaphor. *Cognitive Linguistic Studies*, 2017. Vol. 4. P. 63-81.

154. Callies M. Current perspectives on Learner Corpus Research. *Arbeiten aus Anglistik und Amerikanistik (AAA)*, 2023. Vol. 48. No. 1. P. 37–51.
155. Callies M. Widening the goalposts of cognitive metaphor research. *Bi-directionality in the cognitive sciences. Avenues, challenges, and limitations* / ed. by M. Callies, W. Keller, A. Lohöfer. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2011. P. 57-81.
156. Catterall Ph. The party and religion. *Conservative Century: The Conservative Party since 1900* / ed. by A. Seldon, S. Ball. Oxford / New York: Oxford University Press, 1994. P. 637-670.
157. Čermák F. Grammatical Idioms. *Philologica Pragensia*, 2007. Vol. 27. No. 2. P. 75-90.
158. Čermák F. On the Substance of Idioms. *Folia Linguistica*, 1988. Vol. 22. No. 3. P. 4-13.
159. Chafe W. Meaning and Structure of Language. Chicago : University of Chicago Press, 1970. 360 p.
160. Charteris-Black J. Metaphors of Coronavirus: Invisible Enemy or Zombie Apocalypse? London: Palgrave Macmillan, 2021. 317 p.
161. Cheng W. Corpus analyses of professional discourse. *The Routledge handbook of language and professional communication* / ed. by V. Bhatia, S. Bremner. London / New York: Routledge, 2014. P. 13-25.
162. Cienki A. Metaphors and cultural models as profiles and bases. *Metaphor in Cognitive Linguistics: Selected Papers from the Fifth International Cognitive Linguistics Conference* / ed. by R.W. Gibbs, G. J. Steen. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. P. 189-204.
163. Cieślícka A. B., Heredia R. R., García A. C. The (re)activation of idiomatic expressions (La (re)activación de expresiones idiomáticas). *Studies in Psychology*, 2021. Vol. 42. No. 1. P. 1-39.

164. Cieślicka A. Suppression of literal meanings in L2 idiom processing: Does context help? *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 2011. Vol. 1. P. 13-36.
165. Clark H. Using Language. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 1996. 432 p.
166. Clausén U., Lyly E. Criteria for Identifying and Representing Idioms in a Phraseological Dictionary. *Proceedings of the 6th EURALEX International Congress*, 1994. P. 258-262
167. Collins L. Corpus linguistics for online communication: A guide for research. London / New-York: Routledge, 2019. 216 p.
168. Colston H. Using Figurative Language. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2015. 284 p.
169. Colston H., Rasse C. Figurativity: Cognitive, because it's social. *Dynamism in metaphor and beyond: Metaphor in language, cognition and communication* / ed. by H. L. Colston, T. Matlock, G. J. Steen. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2022. P. 243-264.
170. Conklin K., Schmitt N. Formulaic sequences : are they processed more quickly than non-formulaic language by native and nonnative speakers? *Applied Linguistics*, 2008. Vol. 29. No. 1. P. 72-89.
171. Corpas Pastor G. You are driving me up the wall! A corpus-based study of a special class of resultative constructions. *Lexis: Journal in English Lexicology*, 2022. Vol. 19. P. 1-35.
172. Corpas Pastor G., Hidalgo Ternero C.M., Bautista Zambrada M.R. Teaching idioms for translation purposes: a trilingual corpus-based glossary applied to phraseodidactics (ES/EN/DE). *Teaching and Learning Phraseology in the XXI Century Phraseologie Lehren und Lernen im 21. Jahrhundert* / ed. by F.M. Martínez, C. Strohschen. Berlin: Peter Lang, 2020. P. 75-93.
173. Coulson S. Semantic Leaps: Frame-Shifting and Conceptual Blending in Meaning Construction. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2001. 304 p.

174. Coulson S., Oakley T. Metonymy and conceptual blending. *Metonymy and Pragmatic Inferencing* / ed. by K.-U. Panther, L. L. Thornburg. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2003. P. 51-79.
175. Couper-Kuhlen E., Selting M. Interactional Linguistics: Studying Language in Social Interaction. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2018. 602 p.
176. Cowie A. P. English Dictionaries for Foreign Learners: A History. London: Clarendon Press, 2002. 232 p.
177. Cowie A. P. Introduction. *Phraseology : Theory, Analysis and Applications* / ed. by A. P. Cowie. Oxford / New York : Oxford University Press, 2001. 272 p.
178. Croft W., Cruse A. Cognitive Linguistics. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2004. 356 p.
179. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2003. Second Edition. 229 p.
180. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language: 3rd Ed. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2019. 506 p.
181. Csábi S. Polysemous Words, Idioms and Conceptual Metaphors: Cognitive Linguistics and Lexicography. *Proceedings of the Tenth Euralex International Congress, EURALEX 2002*. P. 249-254.
182. Cserép A. Idiom variation and decomposability. Part I: Verbal variation. *Yearbook of Phraseology*, 2017. Vol. 8. P. 95–122.
183. Curzan A. Fixing English : Prescriptivism and language history. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2014. 208 p.
184. Cutler A. Idioms: the colder the older. *Linguistic Inquiry*, 1982. Vol. 13. P. 317-320.
185. Dąbrowska A. A Syntactic Study of Idioms : Psychological States in English and Their Constraints. Newcastle upon Tyne : Cambridge Scholars Publishing, 2018. 371 p.

186. Dancygier B. Blending and Narrative Viewpoint : Jonathan Raban's Travels through Mental Spaces. *Lang. and Lit*, 2005. Vol. 14. No. 2. P. 99-127.
187. Dancygier B., Sweetser E. Figurative language. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2014. 256 p.
188. Davies M. The Coronavirus Corpus: design, construction, and use. *International Journal of Corpus Linguistics*, 2021. Vol. 26. No. 4. P. 583-98.
189. Davies M., Fuchs R. Expanding horizons in the study of World Englishes with the 1.9 billion word Global Web-based English Corpus (GloWbE). *English World-Wide*, 2015. Vol. 36. No. 1. P.1-28.
190. De Dreu C. K. W. Social conflict: The emergence and consequences of struggle and negotiation. *Handbook of social psychology*, 5th ed. / ed. by S. T. Fiske, D. T. Gilbert, G. Lindzey. New York: John Wiley & Sons, 2010. P. 983–1023.
191. Deignan A., Semino E. Metaphors and meaning-making in young people's talk about climate change. *Dynamism in metaphor and beyond: Metaphor in language, cognition and communication* / ed. by H. L. Colston, T. Matlock, G. J. Steen. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2022. P. 191-204.
192. Delibegovic Dzanic N., Berberovic S. Conceptual Integration Theory in Idiom Modifications. Valencia: University of Valencia, 2020. 126 p.
193. Delibegovic Dzanic N., Omazic M. Conceptual Blending in Political Cartoons. *English language and literature studies: Image, Identity, Reality* / ed. by N. Tomovic, E. Vujic. Belgrade: University of Belgrade Press, 2011. P. 61-64.
194. Deshors S., Gries S. Th. Using corpora in research on second language psycholinguistics. *The Routledge Handbook of Second Language Acquisition and Psycholinguistics* / ed. by A. Godfroid, H. Hopp. London / New York: Routledge, 2023. P.164-177

195. Dijk T. A. Van Prejudice in Discourse : An analysis of ethnic prejudice in cognition and conversation. Amsterdam / Philadelphia, 1984. 180 p.
196. Dijk T. A. Van Text and Context : Explorations in the Semantics and Pragmatics of Discourse. London : Addison-Wesley Longman Limited, 1977. 261 p.
197. Dijk T. A. van. Discourse and Context. A Sociocognitive Approach. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2008. 267 p.
198. Dijk T. A. van. The discourse-knowledge interface. *Critical Discourse Analysis : Theory and Interdisciplinarity* / ed. by G. Weiss, R. Wodak. New York : Palgrave Macmillan, 2009. P. 85-109.
199. Divjak D., Caldwell-Harris C. Frequency and entrenchment. *Handbook of Cognitive Linguistics* / ed. by E. Dabrowska, D. Divjak. Berlin / New York: De Gruyter Mouton, 2015. P. 53-75.
200. Divjak D., Levshina N., Klavan J. 2016. Cognitive Linguistics: Looking back, looking forward. *Cognitive Linguistics*, 2016. Vol. 27. No. 4. P. 447–463.
201. Dobrovol'skij D., Piirainen E. Figurative Language : Cross-Cultural and Cross-Linguistic Perspective. Amsterdam : Elsevier, 2005. 420 p.
202. Dobrovol'skij D., Piirainen, E. Conventional Figurative Language Theory and idiom motivation. *Yearbook of Phraseology*, 2018. Vol. 9. No. 1. P. 5–30.
203. Džanić N., Berberović S. Conceptual Integration Theory in Idiom Modifications. Valencia: Universitat de València, 2020. 128 p.
204. Ebeling J., Ebeling S. Patterns in Contrast. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. 257 p.
205. Egan C., Siyanova-Chanturia A., Warren P., Jones M. W. As clear as glass: How figurativeness and familiarity impact simile processing in readers with and without dyslexia. *Quarterly*

- Journal of Experimental Psychology*, 2023. Vol. 76. No. 2. P. 231-247
206. Egbert J., Larsson T., Biber D. Doing Linguistics with a Corpus. Methodological Considerations for the Everyday User. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2020. 75 p.
207. Estill R. B., Kemper S. Interpreting idioms. *Journal of Psycholinguistic Research*, 1982. Vol. 11. No. 6. P. 559–568.
208. Evans V. How Words Mean : Lexical Concepts, Cognitive Models, and Meaning Construction. Oxford / New York : Oxford University Press, 2009. 320 p.
209. Evans V. The Language Myth : Why Language Is Not an Instinct. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2014. 314 p.
210. Fairclough N. Language and Power. 3rd edition. London / New York : Routledge. 2014. 274 p.
211. Fasold R. The Sociolinguistics of Language. Oxford : Blackwell, 1990. 342 p.
212. Fauconnier G., Turner M. Conceptual Integration Networks. *The Cognitive Linguistics Reader* / ed. by V. Evans, B. K. Bergen, J. Zinken. London: Equinox, 2007. P. 360-420.
213. Fauconnier G., Turner M. The Way We Think: Conceptual Blending and the Mind's Hidden Complexities. New York: Basic Books, 2003. 464 p.
214. Fellbaum C. Valency Idiosyncracies in Idioms. *Idioms and Collocations: Corpus-based Linguistic and Lexicographic Studies* / ed. by C. Fellbaum. New York: Continuum, 2007. P. 190-210.
215. Fernando C. Idioms and Idiomaticity. Oxford / Melbourne : Oxford University Press, 1996. 184 p.
216. Fernando C., Flavell R. On Idiom: Critical Views and Perspectives. Exeter: University of Exeter Press, 1981. 94 p.
217. Fiedler A. Fixed expressions and culture : The idiomatic MONKEY in common core and West African varieties of English. *International Journal of Language and Culture*. 2016. Vol. 3. No. 2. P.189-215.

218. Fiedler S. English Phraseology. A Coursebook. Tübingen: Narr, 2007. 198 p.
219. Fillmore C. J. Frame Semantics. *Linguistics in the Morning Calm* / ed. by The Linguistic Soc. of Korea. Seoul : Hanshin Publ., 1981. P. 111-138.
220. Fillmore C. J., Baker C. A Frames Approach to Semantic Analysis. *The Oxford Handbook of Linguistic Analysis* / ed. by B. Heine, H. Narrog. Oxford / New York: Oxford University Press, 2010. P. 313-340.
221. Fillmore Ch. J., Kay P., O'Connor M. C. Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions : The Case of Let Alone. *Language*, 1988. Vol. 64. No. 3. P. 501-538
222. Flusberg S. J., Mackey A., Semino E. Seatbelts and raincoats, or banks and castles: Investigating the impact of vaccine metaphors. *Plos one*, 2024. Vol. 19. No.1. e0294739. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0294739>
223. Foucauld M. The Archeology of Knowledge. London : Routledge Classics, 1989. 256 p.
224. Foucault M. The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language / ed. by A. M. Sheridan Smith. New York : Pantheon Books, 1972. 246 p.
225. Franceschi V. Figurative language and ELF : Idiomaticity in cross-cultural interaction in university settings. *Journal of English as a Lingua Franca*, 2013. Vol. 2. No. 1. P. 75-99.
226. Fraser B. Idioms within a transformational grammar. *Foundations of Language*, 1970. Vol. 6. No.1. P. 22-42.
227. Geeraert K., Bayeen R. H., Newman J. Understanding Idiomatic Variation. *Proceedings of the 13th Workshop on Multiword Expressions*, 2017. P. 80–90.
228. Geeraerts D. Diachronic Prototype Semantics: A Contribution to Historical Lexicology. London: Clarendon Press, 1997. 207 p.
229. Geeraerts D. Ten Lectures on Cognitive Sociolinguistics. Leiden: Brill, 2018. 330 p.
230. Georgakopoulou A. Discourse Analysis. Edinburgh University Press, 2004. 215 p

231. Gibbs R. W. Idioms and formulaic language. *The Oxford handbook of cognitive linguistics* / ed. by D. Geeraerts, H. Cuyckens. Oxford / New York : Oxford University Press, 2007. P. 697-726.
232. Gibbs R. W. Metaphor Wars: Conceptual Metaphors in Human Life. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2017. 332 p.
233. Gibbs R. W., Colston H. Jr. Interpreting Figurative Meaning. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2012. 390 p.
234. Giora R. On our mind: Salience, Context, and Figurative Language. Oxford / New York : Oxford University Press, 2003. 272 p.
235. Gläser R. Phraseologie der Englischen Sprache. Tübingen : Max Niemeyer, 1986. 201 p.
236. Gledhill C. The 'lexicogrammar' approach to analysing phraseology and collocation in ESP texts. *Asp la revue du GERAS*, 2011. Vol. 59. P. 5-23.
237. Glucksberg S. Understanding figurative language : From metaphors to idioms. Oxford / New York : Oxford University Press, 2001. 140 p.
238. Goffman E., Berger B. Frame analysis: An essay on the organization of experience. London: Harper and Row, 1986. 600 p.
239. Goldberg A. Constructions at Work : The Nature of Generalization in Language. Oxford / New York: Oxford University Press, 2006. 290 p.
240. Görlach M. Varieties of English World-wide : where we stand. *Links & Letters*, 1998. Vol. 5. P. 13-36.
241. Grady J. Image schemas and perception: Refining a definition. *From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics* / ed. by B. Hampe. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2005. P. 35-56.
242. Granger S., Paquot M. Disentangling the phraseological web. *Phraseology : An Interdisciplinary Perspective* / ed. by

- S. Granger, F. Meunier. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 27-51.
243. Grant L., Bauer L. Criteria for Re-defining Idioms: Are we Barking up the Wrong Tree? *Applied Linguistics*, 2004. Vol. 25. No. 1. P. 38-61.
244. Grant L., Frequency of core idioms in the British National Corpus (BNC). *International Journal of Corpus Linguistics*, 2005. Vol. 10. No. 4. P.429–451.
245. Gray B., Biber D. Phraseology. *The Cambridge Handbook of English corpus linguistics* / ed. by D. Biber, R. Reppen. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2017. P. 125-145.
246. Greaves Ch., Warren M. What can a corpus tell us about multi-word units? *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics* / ed. by A. O’Keeffe, M. McCarthy. London / New York : Routledge, 2012. P. 420-444.
247. Gries S. Phonological similarity in multiword units. *Cognitive Linguistics*, 2001. Vol. 22. P. 491–510.
248. Gries S. Phraseology and linguistic theory : a brief survey. *Phraseology : An interdisciplinary perspective* / ed. by S. Granger, F. Meunier. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 3-25
249. Gries S. Th. 50-something years of work on collocations: What is or should be next. *International Journal of Corpus Linguistics*, 2013. Vol. 18. No. 1. P. 137–166.
250. Gustawsson E. Idioms Unlimited. A study of non-canonical forms of English verbal idioms in the British National Corpus. Gothenburg: University of Gothenburg Press, 2006. 195 p.
251. Guyla D. Culture, Language and Idiomaticity. *Filologica. Csíkszereda*, 2011. Vol. 2. P. 237-246.
252. Haagsma H., Bos J., Nissim M., MAGPIE: A Large Corpus of Potentially Idiomatic Expressions. *Proceedings of the 12th Language Resources and Evaluation Conference* / European Language Resources Association. Marseille, France, 2020. P. 279-28.

253. Halliday M. A. K. An Introduction to Functional Grammar. 3rd edition. London: Hodder Arnold, 2004. 689 p.
254. Halliday M. A. K. Cohesion in English. London : Longman, 1976. 374 p.
255. Halliday M. A. K. Language as Social Semiotics : The Social Interpretation of Language and Meaning. London : Hodder Arnold, 1978. 256 p.
256. Hanks P. The syntagmatics of metaphor and idiom. *International Journal of Lexicography*, 2004. Vol. 17. No.3. P. 245-274.
257. Hartzell C., Hoddie M. Crafting Peace: Power-Sharing Institutions and the Negotiated Settlement of Civil Wars. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2007. 208 p.
258. Healey A. English idioms. *Kivung (Journal of the Linguistics Society of Papua New Guinea)*, 1968. Vol. 1. No. 2. P. 71-108.
259. Herbst T. Why construction grammar catches the worm and corpus data can drive you crazy : accounting for idiomatic and non-idiomatic idiomaticity. *Journal of Social Sciences*, 2015. Vol. 11. No. 3. P. 91-110.
260. Hilpert M. Construction Grammar and its Application to English. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2014. 220 p.
261. Hinkel E. Teaching Strategies and Techniques : Collocations and Multiword Units. *Teaching Essential Units of Language : Beyond Single-word Vocabulary* / ed. by E. Hinkel. London / New York: Routledge. 2019. P. 109-133
262. Hockett Ch. A Course in Modern Linguistics. London : MacMillan Co, 1958. 621 p.
263. Hoey M. Lexical priming : A new theory of words and language. London / New York : Routledge, 2005. 202 p.
264. Hoffmann S., Fischer-Starcke B., Sand A., Introduction. *Current Issues in Phraseology* / ed. by S. Hoffmann, B. Fischer-Starcke, A. Sand. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2016. P. 1-6.

265. Holland D., Quinn N. Cultural Models in Language and Thought. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 1987. 400 p.
266. Homans G. C. Social Behavior as Exchange. American Journal of Sociology, 1958. Vol. 63 (6). P. 597-606.
267. Horvath J., Siloni T. Constructions and grammar: Evidence from idioms. *On looking into words (and beyond)* / ed. by C. Bower, L. Horn, R. Zanuttini. Berlin: Language Science Press, 2017. P. 471–489.
268. Howarth P. A. Phraseology in English academic writing : Some implications for language learning and dictionary making. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 1996. 230 p.
269. Hrdličková Z. Exploring the Development of Students' Knowledge of Conventionalised Similes in English Lexicology and Phraseology: A Comparative Study. *Advanced Education*, 2023. Vol. 10. No. 22. P. 72–88.
270. Hrisztova-Gotthardt H., Varga M.A. Introduction to paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2015. 383 p.
271. Hunston S. Corpus Approaches to evaluation : Phraseology and evaluative language. London / New York : Routledge, 2011. 200 p.
272. Hunston S., Thompson G. System and corpus : Two traditions with a common ground. *System and corpus : Exploring connections* / ed. by G. Thompson, S. Hunston, Ch. Thompson. London : Equinox, 2006. P. 1-15.
273. Jackendoff R. Consciousness and the Computational Mind. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1987. 356 p.
274. Jackendoff R. The boundaries of lexicon. *Idioms : Structural and Psychological Perspectives* / ed. by M. Everaert, E. van der Linden, A. Schenk, R. Schreuder. Hillsdale, New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 1995. P. 133-167.
275. Jacquemet M. Language and Transnational Spaces. *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation:*

- Vol. 1 / ed. by P. Ayer, J. E. Schmidt. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2010. P. 50-69.
276. Jaki S. Phraseological Substitutions in Newspaper Headlines : More than Meats the Eye. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2014. 243 p.
277. Jespersen O. The Philosophy of Grammar. London: W. W. Norton & Company, 1965. 360 p.
278. Johnson M. The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason. Chicago: University of Chicago Press, 1987. 272 p.
279. Johnstone B. Language and Geographical Space. *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation. Theories and Methods: Vol. 1* / ed. by P. Auer, J. E. Schmidt. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2010. P. 1-18.
280. Jones C. What are the basics of analysing a corpus? *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics, 2nd edition* / ed. by A. O'Keefe, M. J. McCarthy. London / New York: Routledge, 2022. P. 113-127.
281. Jones S. As You Like It. Catching up in an age of Global English. London : Demos, 2007. 117 p.
282. Kachru B. The Alchemy of English: The Spread, Functions, and Models of Non-native Englishes. Chicago: University of Illinois Press, 1986. 200 p.
283. Kachru B. The Other Tongue : English across cultures. Illinois : University of Illinois Press, 1992. 384 p.
284. Kalayjian A, Paloutzian R. F. Forgiveness and Reconciliation: Psychological Pathways to Conflict Transformation and Peace Building. Oxford / New York: Oxford University Press, 2010. 328 p.
285. Katsarou E. Descriptive and Theoretical Aspects of English Idioms : monograph. Riga / Saarbrücken: Lambert Academic Publishing, 2011. 104 p.
286. Katz J.J., Postal P.M. Semantic Interpretation of Idioms and Sentences containing them. *M. I. T. Research Laboratory of Electronics Quarterly Progress Report*, 1963. Vol. 70. P. 275-282.

287. Kavka S. J. Idioms and Their Potential Lexical Extension. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 2013. Вип. 11. С. 150-158.
288. Keszkes I. Intercultural Pragmatics. Oxford / New York : Oxford University Press, 2013. 288 p.
289. Kipfer B. A. Phraseology: Thousands of Bizarre Origins, Unexpected Connections, and Fascinating Facts about English's Best Expressions. Naperville, IL : Sourcebooks, 2008. 320 p.
290. Knappe G. Idioms and Fixed Expressions in English Language Study before 1800: A Contribution to English Historical Phraseology. Bern: Peter Lang, 2004. 664 p.
291. Kopřivová M. Contribution Towards a Corpus-Based Phraseology Minimum. *Computational and Corpus-Based Phraseology. EUROPHRAS 2017. Lecture Notes in Computer Science* / ed. by R. Mitkov. London / New York: Springer, 2017. P. 220-232.
292. Kovács G. An Evergreen Challenge for Translators – The Translation of Idioms. *Acta Universitatis Sapientiae: Philologica*, 2016. Vol. 8. No. 2. P. 61–77.
293. Kovalyuk Yu. Connecting Idioms and Metaphors: Where Cognitive Linguistics Meets Cognitive Stylistics. *British and American Studies Journal*, 2024. Vol. 30. P. 157-170.
294. Kovalyuk Yu. Idioms in Cognitive Linguistics: Is It All about Conceptual Metaphor Theory? *British and American Studies Journal*, 2022. Vol. 28. P. 287-299.
295. Kovalyuk Yu. Idioms in General English Corpora: on Frequency, Register, and Cross-Variety Variation. *Respectus Philologicus*, 2023. No. 44 (49). P. 11-24.
296. Kovalyuk Yu. On the Application of the Theory of Conceptual Integration in the Study of Idioms in English. *Modern philology: theory, history, methodology : Scientific monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 93-106.
297. Kovalyuk Y. The Role of Metaphor in Idiom Interpretation: Further Ruminations. *Science and Education: A New Dimension. Philology*, 2020. Vol. 64. No. 216. P. 37-40.

298. Kovalyuk Yu. American English Idioms: Semantics and Culture. *British and American Studies*. Timisoara: University of Timisoara Press, 2014. Vol. XX. P. 137-141.
299. Kovalyuk Yu. Finding the Common Ground: Phraseological Theory and Terminology Revisited. *Science and Education: A New Dimension. Philology*, 2018. Vol. 42. No. 149. P. 34-40.
300. Kovalyuk Yu. Idioms in Action: A Case of Conceptual Metaphor Theory vs. Blending Theory. *Advanced Education*, 2019. Vol. 6. No. 13. P. 97-102.
301. Kövecses Z. Extended Conceptual Metaphor Theory. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2020. 206 p.
302. Kövecses Z. Metaphor in Culture. Universality and Variation. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2005. 334 p.
303. Kövecses Z. Where metaphors come from : Reconsidering context in metaphor. Oxford / New York: Oxford University Press, 2015. 232 p.
304. Kövecses Z., Szabo P. Idioms: A view from cognitive semantics. *Applied Linguistics*, 1996. Vol. 17. No. 3. P. 326-355.
305. Kövecses Z. Metaphor : A Practical Introduction. Oxford / New York : Oxford University Press, 2010. 375 p.
306. Kövecses Z. A new look at metaphorical creativity in cognitive linguistics. *Cognitive Linguistics*, 2010. Vol. 21. No. 4. P. 663-697.
307. Lakoff G. Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind. Chicago: University of Chicago Press, 1987. 632 p.
308. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live by. Chicago : The University of Chicago Press, 1980. 242 p.
309. Lakoff G., Turner M. More than cool reason: A field guide to poetic metaphor. Chicago: University of Chicago Press, 2009. 237 p.
310. Langacker R. Foundations of Cognitive Grammar. Theoretical Prerequisites: Vol. 1. Stanford : Stanford University Press, 1987. 540 p.
311. Langhacker R. Cognitive Grammar: A Basic Introduction. Oxford / New York: Oxford University Press, 2008. 562 p.

312. Langlotz A. Idiomatic creativity : A cognitive linguistic model of idiom-representation and idiom-variation in English. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2006. 326 p.
313. Laso N. J., Salazar D. Collocations, lexical bundles and SciE-Lex : A review of corpus research on multiword units of meaning. *Biomedical English : A corpus-based approach* / ed. by I. Verdaguer, N. J. Laso, D. Salazar. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. P. 1-21.
314. Latić D., Wolf H.-G. A corpus-based analysis of cultural conceptualizations from the domains of family and money in Hong Kong English. *International Journal of Language and Culture*, 2017. Vol 4. No. 2. P. 197-214.
315. Lee D. Genres, registers, text types, domains, and styles: Clarifying the concepts and navigating a path through the BNC jungle. *Language, Learning and Technology*, 2001. Vol. 5. No. 3. P. 37–72.
316. Lee P. Formulaic language in cultural perspective. *Phraseology and culture in English* / ed. by Paul Skandera. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2007. P. 471-497.
317. Leech G., Francis B., Xu X. The use of computer corpora in the textual demonstrability of gradience in linguistic categories. *Continuity in Linguistic Semantics* / ed by C. Fuchs, B. Victorri. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1994. P. 57-76.
318. Le-Thi D., Dörnyei Z., Pellicer-Sánchez A. Increasing the effectiveness of teaching L2 formulaic sequences through motivational strategies and mental imagery: A classroom experiment. *Language Teaching Research*, 2022. Vol. 26. No. 6. P. 1202-1230
319. Levin B. Argument Structure. Oxford Bibliographies in Linguistics / ed. by. M. Aronoff. Oxford / New York: Oxford University Press, 2018.

320. Li T. F. The role of image-schemas and conceptual metaphors in learning idioms: an experimental study. *International Journal of Cognitive Linguistics*, 2012. Vol. 3. No. 1. P. 25-42.
321. Li X. Conceptual Metaphor Theory and Teaching of English and Chinese Idioms. *Journal of Language Teaching and Research*, 2010. Vol. 1, No. 3. P. 206-210.
322. Libben M., Titone D. The multidetermined nature of idiom processing. *Memory & Cognition*, 2008. Vol. 36. No. 6. P. 1103–1121.
323. Lindström J. Interactional linguistics *The Pragmatics of Interaction : Handbook of Pragmatics Highlights* / ed. by S. D'hondt, J.-O. Östman, J. Verschueren. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2009. P. 96-103.
324. Liontas J. Straight from the Horse's Mouth: Idiomaticity Revisited. *Bilingual Figurative Language Processing* / ed. by R. Heredia, A. Cieřlicka. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2015. P. 301-341.
325. Lipka L. An outline of English lexicology : lexical structure, word semantics, and word formation. Tuebingen : Max Niemeyer, 1992. 218 p.
326. Liu D. The most frequently-used multi-word constructions in academic written English: A multi-corpus study. *English for Specific Purposes*. Vol. 31. No. 1. P. 25-35.
327. Liying Z. A corpus-based study of the discourse functions of English tense: the co-occurrence of tense and lexical aspect at various textual positions of news reports. *Corpora*, 2023. Vol. 18. No. 2. P. 193-218.
328. Love R., Dembry C., Hardie A., Brezina V., McEnery T. The spoken BNC2014: Designing and building a spoken Corpus of everyday conversations. *International Journal of Corpus Linguistics*, 2017. Vol. 22. P. 319–344.
329. Lundmark C. The Creative Use of Idioms in Advertising. *Nordic Journal of English Studies*, 2006. Vol. 5. No. 1. P. 71-98.

330. Maehlum B. Language and Social Spaces. *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation. Theories and Methods: Vol. 1* / ed. by P. Ayer, J. E. Schmidt. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2010. 1. P. 18-31
331. Mair C. Varieties of English around the world : Collocational and cultural profiles. *Phraseology and culture in English* / ed. by P Skandera. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2007. P. 437-468
332. Mair C. World Englishes and Corpora. *The Oxford Handbook of World Englishes* / ed. by M. Filppula, J. Klemola, D. Sharma. Oxford / New York : Oxford University Press, 2017. P. 110-131.
333. Makkai A. Idiom Structure in English. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 1972. 371 p.
334. Manca E. From phraseology to culture : Qualifying adjectives in the language of tourism. *Patterns, meaningful units and specialized discourses* / ed. by U. Römer, R. Schulze. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. P. 105-122.
335. Mandler P. The English National Character : The History of an Idea from Edmund Burke to Tony Blair. New Haven, CT : Yale University Press, 2006. 320 p.
336. Martin J. N., Nakayama K. Intercultural Communication in Contexts. New York : McGraw-Hill Humanities / Social Sciences / Languages, 2012. 576 p.
337. Masegosa A. G. A cognitive approach to simile-based idiomatic expressions. *CÍRCULO clac de lingüística aplicada a la comunicación*, 2010. Vol. 43. P. 3-48.
338. McEnery T., Brezina V. Fundamental principles of corpus linguistics. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2022. 313 p.
339. McEnery T., Hardie, A. Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2011. 312 p.

340. McGlone M.S. Conceptual metaphors and figurative language interpretation: Food for thought? *Journal of Memory and Language*, 1996. Vol. 35. P. 544-565.
341. McGlone, M.S. What is the explanatory value of a conceptual metaphor? *Language & Communication*, 2007. Vol. 27. P. 109-126.
342. McPherron P., Randolph P. Cat Got Your Tongue? Teaching Idioms to English Learners. New York : TESOL Publications, 2014. 294 p.
343. Mead M. Culture and Commitment. New York : Natural History Press, 1970. 113 p.
344. Mesthrie R., Bhatt M. World Englishes : The study of new linguistic varieties. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2008. 276 p.
345. Meyer Ch. F. Corpus-based and corpus-driven approaches to linguistic analysis: one and the same? *Development in English: Expanding Electronic Evidence* / ed. by I. Taavitsainen, M. Kytö, C. Claridge, J. Smith. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2014. P. 14-28.
346. Mieder W. Behold the Proverbs of a People: Proverbial Wisdom in Culture, Literature, and Politics. Jackson, MS: University of Mississippi Press, 2014. 480 p.
347. Miller J. Coals to Newcastle or glittering gold? Which idioms need to be included in an English learner's dictionary in Australia? *Euralex Proceedings 2010*. Leeuwarden : Fryske Akademy, 2010. P. 1226-1233.
348. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge. MIT-AI Laboratory Memo 306, 1974.
349. Minugh D. Studies in Corpora and Idioms: Getting the cat out of the bag. Stockholm: Stockholm University Press. 2014. 217 p.
350. Mizin K., Slavova L., Petrov O. A Contrastive Psycholinguistic Study of the British Emotional Concept "Envy" and Ukrainian "Zazdrist'": Particularities of Phraseological Objectification. *East European Journal of Psycholinguistics*. Lutsk: Lesya Ukrainka Volyn National University, 2021. Volume 8. No. 2. P. 170-188.

351. Moon R. Fixed expressions and idioms in English: A corpus-based approach. Oxford: Clarendon Press. 1998. 338 p.
352. Moon R. What can a corpus tell us about lexis? *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics* / ed. by M. McCarthy, A. O'Keeffe. London / New York: Routledge, 2010. P. 137-152.
353. Moze S., Mohamed E. Profiling idioms: a sociolexical approach to the study of phraseological patterns. *Computational and Corpus-Based Phraseology: Proceedings of the Third International EUROPHRAS Conference* / ed. by R. Mitkov. London / New York: Springer Cham, 2019. P. 315-329
354. Müller W. Englische Idiomatik nach Sinngruppen: Eine systematische Einführung in die heutige Umgangssprache. Berlin / New York: de Gruyter Mouton, 1960. 331 S.
355. Murar I. Pragmatic and functional uses of idioms. *Analele Universității din Craiova. Seria Științe Filologice. Lingvistică*, 2009. Vol. 1. No. 2. P. 146-156.
356. Naciscione A. Stylistic use of phraseological units in discourse. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2010. 292 p.
357. Naicker S. An analysis of metaphorical idioms in South African Indian English. *Stellenbosch Papers in Linguistics Plus*, 2020. Vol. 56. P. 1-12.
358. Nayak N. P., Gibbs R. W. Conceptual knowledge in the interpretation of idioms. *Journal of Experimental Psychology: General*, 1990. Vol. 119. No. 3. P. 315-330
359. Nesselhauf N. Collocations in a Learner Corpus. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2005. 332 p.
360. Newmeyer F. J. The Insertion of Idioms. *Chicago Linguistic Society: Papers from the VIII Regional Meeting*, 1972. P. 294-302.
361. Ngoc Ph., Thanh T. The Application of Conceptual Metaphors to Teaching English Idioms to English-major Students in Vietnam. *Theory and Practice in Language Studies*, 2019. Vol. 9. No. 6. P. 610-619.

362. Nida E. A. A Componential Analysis of Meaning: An Introduction to Semantic Structures. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 1975. 272 p.
363. Norrick N. R. English phraseology. *Phraseologie / Phraseology. Ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung / An international handbook of contemporary research: Vol. 2* / ed. by H. Burger, D. Dobrovolskij, P. Kühn, N. R. Norrick. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2007. P. 615-619.
364. Nunberg G., Sag I., Wasow T. Idioms. *Language*, 1994. Vol. 70. No. 3. P. 491-538.
365. O'Keeffe A., McCarthy M., Carter R. From Corpus to Classroom: Language Use and Language Teaching. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2007. 332 p.
366. Oakey D. What can a corpus tell us about lexis? *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics: 2nd Edition* / ed. by A. O'Keeffe, M. J. McCarthy. London / New York: Routledge, 2022. P. 199-211.
367. Oakley T., Coulson S. Connecting the dots : Mental Spaces and Metaphoric Language in Discourse. *Mental Spaces in Discourse and Interaction* / ed. by T. Oakley, A. Hougaard. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 27-50.
368. Omazić M. Imagery in Phraseology. *Imagery in Language. Festschrift in Honour of Professor Ronald W. Langacker* / ed. by B. Lewandowska-Tomaszczyk, A. Kwiatkowska. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2004. P. 625-633.
369. Omazic M. Phraseology through the Looking Glass. Osijek: Josip Juraj Strossmayer University, 2015. 185 p.
370. Omazic M. Phraseology through the looking glass. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, 2015. 185 p.
371. Onysko A. Conceptual metaphor variation in meaning interpretation : Evidence from speakers of New Zealand English. *Cognitive Linguistic Studies*, 2017. Vol. 4. No. 1. P. 7-36.

372. Ostman J. Discourse Analysis. *Handbook of Pragmatics Online*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1995. P. 239-253.
373. Owens J. The lexical nature of idioms. *Language Sciences*, 2016. Vol. 57. P. 49-69.
374. Owens J., Dodsworth R. Semantic mapping : What happens to idioms in discourse. *Linguistics*, 2017. Vol. 55. No. 3. P. 641-682.
375. Pakir A. English as Lingua Franca : Analyzing Research Frameworks in International English, World Englishes, and ELF. *World Englishes*, 2009. Vol. 28. No. 2. P. 224-235.
376. Palmer G. Towards a theory of cultural linguistics. New York, 1996. 360 p.
377. Parizoska J. Idiom modifications: What grammar reveals about conceptual structure. *Lexis: Journal in English Lexicology*, 2022. Vol. 12. [Online]. URL: <http://journals.openedition.org/lexis/629>
378. Parizoska J., Rajh I. Idiom Variation in Business English Textbooks: A Corpus-Based Study. *ESP Today*, 2017. Vol. 5. No. 1. P. 46-67.
379. Partington A., Duguid A., Taylor Ch. Patterns and meanings in discourse : Theory and practice in corpus-assisted discourse studies. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. 371 p.
380. Partington A., Marchi A. Using corpora in discourse analysis. *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics* / ed. by D. Biber. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2015. P. 216-234.
381. Peng J., Feldman A. Experiments in Idiom Recognition. *COLING 2016 - 26th International Conference on Computational Linguistics, Proceedings of COLING*. 2016. P. 2752-2761.
382. Pennycook A. Global Englishes and Transcultural Flows. London : Routledge, 2007. 189 p.

383. Pennycook A. Reassembling linguistics: Semiotic and epistemic assemblage. *Crossing Borders, Making Connections: Interdisciplinarity in Linguistics* / ed. by A. Burkette, T. Warhol. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2021. P. 111-128.
384. Pennycook A. Language as a local practice. London / New York: Routledge, 2010. 174 p.
385. Pennycook A. Language Assemblages. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2024. 204 p.
386. Perek F. Argument structure in usage-based construction grammar. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2015. 246 p.
387. Pericliev V. Componential Analysis of Kinship Terminology: A Computational Perspective. London: Palgrave Macmillan, 2013. 178 p.
388. Philip G. Colouring Meaning : Collocation and connotation in figurative language. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2011. 232 p.
389. Phillipson R. Colonialism and Language Policy and Planning. *The Encyclopedia of Applied Linguistics* / ed. by C. A. Chapelle, Hoboken N. J.. John Wiley & Sons Ltd, 2013. P. 730-735.
390. Piirainen E. Figurative phraseology and culture. *Phraseology: An Interdisciplinary Perspective* / ed. by S. Granger, F. Meunier. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 207-228.
391. Piirainen E. Idiom motivation from cultural perspectives : metaphors, symbols, intertextuality. *Linguo-Cultural Competence and Phraseological Motivation* / ed. By A. Pamies, D. Dobrovol'skij. Baltmannsweiler : Schneider Verlag Hohengehren, 2011. P. 65-74.
392. Piirainen E. Widespread Idioms in Europe and Beyond. Toward a Lexicon of Common Figurative Units. New York : Peter Lang, 2012. 591 p.
393. Pinker S. The Stuff of Thought : Language As a Window Into Human Nature. New York : Penguin Group, 2007. 499 p.

394. Pinker S. Words and rules : the ingredients of language. New York : Basic Books, 2001. 410 p.
395. Pinnavaia L. The grammaticalization of English idioms : a hypothesis for teaching purposes. *MPW: Mots Palabras Words*, 2002. Vol 1. P. 53-60
396. Pinner R. Reconceptualising Authenticity for English as a Global Language. Bristol, Buffalo, Toronto : Multilingual Matters, 2016. 208 p.
397. Pitzl M.-L. Creativity in English as a Lingua Franca : Idiom and Metaphor. 2018. 288 p.
398. Pitzl M.-L. World Englishes and creative idioms in English as a lingua franca. *World Englishes*, 2016. Vol. 35. No. 2. P. 293-309.
399. Praggeljaz Group. MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse. *Metaphor and Symbol*, 2007. Vol. 22. No. 1. P. 1-39.
400. Pritchett L., Jyotsna V., Sumeyra T. Of black sheep and white crows : Extending the bilingual dual coding theory to memory for idioms. *Cogent Psychology*, 2016. Vol. 3. No. 1. P. 1-18.
401. Prodromou L. Bumping into creative idiomaticity. *English Today*, 2007. Vol. 23. No. 1. P. 14-25.
402. Pruitt D., Rubin J., Hee Kim S. Social Conflicts: Escalation, Stalemate, and Settlement, 3rd edition. Oxford / New York: Oxford University Press, 2003. 316 p.
403. Rafatbakhsh E., Ahmadi A. A thematic corpus-based study of idioms in the Corpus of Contemporary American English. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 2019. Vol. 4. No. 11. P. 1-21 .
404. Rambaud M. G. Basic Semantics. Madrid: Universidad Nacional de Educación a Distancia Madrid, 2012. 238 p.
405. Ramonda K. A double-edged sword: Metaphor and metonymy through pictures for learning idioms. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 2019. Vol. 60. No. 3. P. 523-561.

406. Rasse C. Poetic Metaphors: Creativity and interpretation. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2022. 190 p.
407. Rasse C., Onysko A., Citron F. Conceptual metaphors in poetry interpretation: A psycholinguistic approach. *Language and Cognition*, 2020. Vol. 12. No. 2. P. 310–342.
408. Rayson P. Computational tools and methods for corpus compilation and analysis. *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics* / ed. by D. Biber, R. Reppen. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2015. P. 32–50.
409. Rescher N. Complexity. A Philosophical Overview. London / New York: Routledge, 1998. 238 p.
410. Roberts H. M. The Science of Idioms: A Method of Inquiry into the Cognitive Design of Language. *Modern Language Association of America*, 1944. Vol. 68. P.291–306.
411. Rodríguez Martín G. A. Canonical modified phraseological units : Analysis of the paradox. *Yearbook of Phraseology*, 2014. Vol. 5. No. 1. P. 3–24.
412. Roos E. Idioms. A User' Grammar of English. *Word, Sentence, Text, Interaction* / ed. by R. Dirven. Frankfurt a. M., Bern, New York: Peter Lang, 1989. P. 215–241.
413. Rosch E.H. Natural categories. *Cognitive Psychology*, 1973 Vol. 4. No. 3. P. 328–350.
414. Ruppenhofer J., Ellsworth M., Petruck M., Johnson, Ch. Scheffczyk, J. FrameNet II: Extended Theory and Practice. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2010. 129 p.
415. Sailer M. Idiom and Phraseology. Oxford Bibliographies. URL: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo9780199772810/obo-9780199772810-0137.xml> (дата звернення : 01.12.2024)
416. Sandford D. Idiom as the intersection of conceptual and syntactic schemas. *Language and Cognition*, 2014. Vol. 6. No. 4. P. 492–509
417. Schiffrin D. Approaches to Discourse. Oxford : Blackwell, 1994. 470 p.

418. Schildmier Stone M. A. The Difference Between Bucket-Kicking and Kicking the Bucket: Understanding Idiom Flexibility. Tucson: The University of Arizona Press, 2016. 265 p.
419. Schmid H.-J. English Abstract Nouns as Conceptual Shells: From Corpus to Cognition. Berlin / New York: De Gruyter Mouton, 2000. 457 p.
420. Schmid H.-J. The Dynamics of the Linguistic System. Usage, Conventionalization, and Entrenchment. Oxford / New York: Oxford University Press, 2020. 432 p.
421. Schmid H.-J., Küchenhoff H. Collostructional analysis and other ways of measuring lexicogrammatical attraction: Theoretical premises, practical problems and cognitive underpinnings. *Cognitive Linguistics*, 2013. Vol. 24. No. 3. P. 531–577.
422. Schneider E. W. Postcolonial English : Varieties around the World. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2007. 367 p.
423. Schnell Zh. Metaphor processing and the acquisition of idioms: a mentalistic model. *Acta Linguistica Hungarica*, 2007. Vol. 54 (1). P. 73-104.
424. Schönefeld D. Framing in American and British Governmental Discourse about Covid-19. *Cognitive Sociolinguistics Revisited* / ed. by G. Kristiansen, K. Franco, S. De Pascale, L. Rosseel, W. Zhang. Berlin / New York : Mouton de Gruyter, 2022. P. 97-106.
425. Schröder D. Spilling some linguistic beans: On the syntactic flexibility of idioms. *Within Language, Beyond Theories. Discourse Analysis, Pragmatics and Corpus-based Studies: Vol. 3* / ed. by M. Malec, M. Rusinek. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2015. P.190-205
426. Schroeder D. The syntactic flexibility of idioms : A corpus-based approach. Munich : AVM, 2013. 110 p.
427. Seidl J., McMordie W. English Idioms and How to Use Them. Oxford / New York: Oxford University Press, 1978. 268 p.

428. Shaffer D.E. Teaching Idioms with Conceptual Metaphors and Visual Representations. *The Internet TEFL Journal*, 2005. Vol. 57. P. 1-14.
429. Sharifian F. Cultural conceptualisations and language : Theoretical framework and applications. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2011. 238 p.
430. Sharifian F. Cultural Linguistics : Cultural conceptualisations and language. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2017. 189 p.
431. Sharifian F. Cultural Linguistics and World Englishes. World Englishes, 2015. Vol. 34. No. 4. P. 515-532.
432. Silvestre-López A.J., Beltran-Palanques V. Approaching the Vocabulary of Emotions in Higher-Education ESP Settings through Conceptual Metaphors. *INTED2018 Proceedings*, 2018. P. 6617-6624.
433. Simpson R., Mendis D. A Corpus-Based Study of Idioms in Academic Speech. *TESOL Quarterly*, 2003. Vol. 37. No. 3. P. 419-441.
434. Sinclair J. Corpus, concordance, collocation. Oxford / New York: Oxford University Press, 1991. 179 p.
435. Sinclair J., Jones S., Daley R. English Collocation Studies: The OSTI Report. London, UK: Continuum. 2004. 208 p.
436. Singer P. Practical Ethics, 3rd edition. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2011. 356 p.
437. Siyanova-Chanturia A., Martinez R. The idiom principle revisited. *Applied Linguistics*, 2014. Vol. 36. No. 5. P. 549-569.
438. Skandera P. Research into idioms and the International Corpus of English. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory* / ed. by C. Mair, M. Hundt. Leiden: Brill, 2000. P. 339–353.
439. Skandera P. What are idioms? *Phraseological Units: basic concepts and their application* / ed. by D. J. Allerton, N. Nesselhauf, P. Skandera. Basel: Schwabe, 2004. P. 23-37.

440. Skoufaki S. Investigating the Source of Idiom Transparency Intuitions. *Metaphor and Symbol*, 2008. Vol. 24. No. 1. P. 20-41.
441. Slaughter A.-M. The Chessboard and the Web: Strategies of Connection in a Networked World. Yale University Press, 2019. 304 p.
442. Smith L. P. Words and idioms; studies in the English language. Ann Arbor, Mich.: Gryphon Books, 1971. 299 p.
443. Sonbul S., Siyanova-Chanturia A. Incidental Learning of Multi-Word Expressions: Methodological considerations and future directions. *Researching Incidental Vocabulary Learning in a Second Language* / ed. by M. Feng Teng, B. L. Reynolds. London / New York: Routledge, 2024. P. 84-100.
444. Soto-Sierra V., Ferreira R. A. The influence of cross-language similarity and transparency on idiom knowledge in non-immersed L2 speakers. *System*, 2024. Vol. 122. No. 4. <https://doi.org/10.1016/j.system.2024.103287>
445. Sprenger S., la Roi A., van Rij J. The Development of Idiom Knowledge Across the Lifespan. *Frontiers in Communication*, 2019. Vol. 4. No. 29. P. 1-15.
446. Sridhar M., Dr. T. Karunakaran Idioms and Importance of Teaching Idioms to ESL Students : A Study on Teacher Beliefs. *Asian Journal of Humanities and Social Sciences*, 2013. Vol. 1. No. 1. P. 1-13.
447. Stanojevic M.-M., Parizoska J. Banović L. Schematic idioms and cultural models. *Cognitive approaches to English: fundamental, methodological, interdisciplinary and applied aspects* / ed. by Brdar M., Omazić M., Pavičić-Takač V. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2009. P. 303-324.
448. Stefanowitsch A. Corpus linguistics: A guide to the methodology. Berlin: Language Science Press, 2020. 510 p.
449. Stockwell P. Invented language in literature. *Encyclopedia of Language and Linguistics. 2nd ed. Vol.1-14* / ed. by K. Brown. Amsterdam / Philadelphia: Elsevier Ltd, 2006. P. 3-10.

450. Strack D. Metaphor from the Ground Up: Understanding Figurative Language in Context. Lanham, MD: Lexington Books, 2019. 196 p.
451. Strässler J. Idioms in English : A Pragmatic Analysis. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1981. 160 p.
452. Stubbs M. Words and Phrases : Corpus Studies of Lexical Semantics. Oxford : Blackwell, 2001. 288 p.
453. Sulikowska A. Polysemie, Ambiguität und Vagheit der Idiome aus kognitiver Perspektive. *Yearbook of Phraseology*, 2022. Vol. 13. No. 1. P. 133-160.
454. Sulikowska A. Kognitive Aspekte der Phraseologie: Konstituierung der Bedeutung von Phraseologismen aus der Perspektive der Kognitiven Linguistik. Berlin: Peter Lang GmbH, 2019. 576 S.
455. Sullivan K. Frames and Constructions in Metaphoric Language. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2013. 184 p.
456. Svensson M. H. A very complex criterion of fixedness: Non-compositionality. *Phraseology : An Interdisciplinary Perspective* / ed. by S. Granger, F. Meunier. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 81-95.
457. Talmy L. The Targeting System of Language. Cambridge, Mass / London, England: The MIT Press, 2018. 672 p.
458. Taylor J. R. Linguistic Categorization: Prototypes in Linguistic Theory. London: Clarendon Press, 1995. 312 p.
459. Taylor J. R. The Mental Corpus : How Language is Represented in the Mind. Oxford / New York: Oxford University Press, 2012. 384 p.
460. Thompson G. Concordance Sampler: Reporting. Edinburgh: HarperCollins COBUILD, 1995. 64 p.
461. Tognini-Bonelli E. Corpus linguistics at work. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2001. 224 p.

462. Tomenchuk M. Evaluation as a Component of Phraseological Meaning in English. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород : ПП Данило С. І., 2020. Вип. 44 № 2. С.338-342.
463. Tomenchuk M. Using the corpus approach in teaching English idioms. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород: ПП Данило С. І., 2023. Вип. 2 (50). С. 431–438.
464. Ungerer F., Schmid H.-J. An Introduction to Cognitive Linguistics. Harlow, England: Pearson Longman, 2006. 400 p.
465. van der Linden H.J.B.M. Idioms, non-literal language and knowledge representation. Tilburg: Institute for Language Technology and Artificial Intelligence, Tilburg University, 1992. 38 p.
466. Vega Moreno R. E. Creativity and convention : the pragmatics of everyday figurative speech. Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2007. 249 p.
467. Vespignani F., Canal P., Molinaro N., Fonda S., Cacciari C. Predictive mechanisms in idiom comprehension. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 2010. Vol. 22. No. 8. P. 1682-1700.
468. Villers D. Phraseological Blunders: When New Phrasemes Are Born from Errors. *Reproducible Multiword Expressions from a Theoretical and Empirical Perspective* / ed. by J. Szerszunowicz, M. Awier. Białystok: University of Białystok Press, 2020. P. 109-125.
469. Villers D. The cake is a lie: witnessing the birth of a modern phraseme. *Konventionalisierung und Variation. Phraseologische und konstruktionsgrammatische Perspektiven* / ed. by N. Filatkina, S. Stumpf. Berlin: Peter Lang, 2018. P. 292-312.
470. Wallis S. Statistics in Corpus Linguistics Research. A New Approach. London / New York: Routledge, 2021. 382 p.
471. Weinreich U. Problems in the analysis of idioms. *Substance and Structure of Language* / ed. by J. Puhvel. Berkeley, California : University of California Press, 1969. P. 23-81

472. Werth P. Text Worlds : Representing Conceptual Space in Discourse. London : Longman, 1999. 390 p.
473. Westerståhl D. On the compositionality of idioms: An abstract approach. *Words, Proofs, and Diagrams* / ed. by D. Barker-Plummer, D. Beaver, J. van Benthem, P. Scotto di Luzio. Stanford: CSLI Publications, 2002. P. 241–271.
474. Wierzbicka A. Experience, Evidence, and Sense : The Hidden Cultural Legacy of English. Oxford / Melbourne : Oxford University Press, 2010. 472 p.
475. Wierzbicka A. Semantic, Culture and Cognition. Universal Human Concepts in Culture : Specific Configurations. New York / Oxford : Oxford University Press, 1992. 487p.
476. Wierzbicka A. Semantics: Primes and Universals. New York / Oxford : Oxford University Press, 1996. 512 p.
477. Wierzbicka A., Goddard C. Words and Meanings : Lexical Semantics Across Domains, Languages, and Cultures. Oxford / Melbourne : Oxford University Press, 2014. 324 p.
478. Wiliński J. Boxing metaphors in political discourse: A quantitative corpus-based study. *Studia Anglica Resoviensia*, 2023. Vol. 20. P. 213-230.
479. Włodarczyk-Stachurska A. Some remarks on lexicographic treatment of idioms. *Journal of Language and Cultural Education*, 2015. Vol. 3. No. 3. P. 61-68.
480. Wodak R. Disorder or Discourse. London : Longman, 1996. 200 p.
481. Wood D. Fundamentals of formulaic language : An introduction. London : Bloomsbury Academic, 2015. 192 p.
482. Wood M. M. A Definition of Idiom. Bloomington, Ind. : Indiana University Linguistics Club, 1986. 105 p.
483. Woźniak J. Idiome unter dem diskursiven Aspekt am Beispiel des Corona-Diskurses. Ein onomasiologischer Zugang. *Yearbook of Phraseology*, 2023. Vol. 14. No. 1. P. 5-32.
484. Wray A. Formulaic language : pushing the boundaries. Oxford / New York : Oxford University Press, 2008. 305 p.

485. Wray A., Bell H., Jones K. How native and non-native speakers of English interpret unfamiliar formulaic sequences. *European Journal of English Studies*. 2016. Vol. 20. No. 1. P. 47-63.
486. Wulff S. Rethinking Idiomaticity : A Usage-Based Approach (Corpus and discourse). New York : Continuum, 2009. 240 p.
487. Wulff S. Words and Idioms. *Oxford Handbook of Construction Grammar* / ed. by T. Hoffmann, G. Trousdale. Oxford / New York: Oxford University Press, 2013. P. 274-289.
488. Zhang J. A Corpus-Based Study on the Usage and Chinese Translation Characteristics of the Verb “Make”. *Open Access Library Journal*, 2023. Vol.10. P. 1-5.

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

489. Англо-український словник [уклад. Є.І. Гороть та ін.]. Вінниця : Нова Книга, 2006. 1700 с.
490. Англо-український фразеологічний словник. Близько 30 000 словосполучень. 2-ге вид., випр. / К.Т. Баранцев (уклад.). Київ. : Знання, 2005. 1056 с. [АУФС]
491. Береза Т. Практичний англо-український словник фразеологічних синонімів. Львів: БаК, 2011. 400 с.
492. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т.В. Бусел. К. : Ірпінь: „Перун”, 2004. 1440 с.
493. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ ім. В. І. Каразіна, 2012. — 196 с.
494. Словник української мови : [в 11 т.] / АН УРСР. Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970.
495. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с. [СЛТЕ]

496. Українсько-англійський та англо-український фразеологічний словник [уклад. Є. І. Гороть, Ю. В. Громик, Л. К. Малімон, Л. П. Павленко, А. Б. Павлюк, О. О. Рогаць]. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 304 с
497. Філософський енциклопедичний словник / [Е. К. Бистрицький, М.О. Булатов, А.Т. Ішмуратов та ін.]; Голова редколегії В.І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
498. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики : енциклопедичний словник / Ірен Борисівна Штерн. Київ : Арттек. 1998. 336 с.
499. A Dictionary of Americanisms on Historical Principles / Ed. by M. L. Mathews. Chicago: University of Chicago Press, 1951. 1962 p.
500. A Dictionary of Canadianisms on Historical Principles / Ed. by S. Dollinger & M. Fee. Vancouver, BC: University of British Columbia, 2017.
501. A Glossary of Semantics and Pragmatics / ed. by A. Cruse. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 208 p.
502. Allen's Dictionary of English Phrases / R. Allen. London : Penguin Books, 2006. 805 p. [ADEP]
503. Angelo D. Australian Phrasebook: Understanding Aussies and Their Culture. Hawthorn : Lonely Planet, 1998. 254 p. [AP]
504. Ayto J. Dictionary of Word Origins: Histories of More than 8000 English-Language Words / John Ayto. New York : Arcade Publishing, 1993. 592 p.
505. British / American Language Dictionary / (ed.) N. Moss. Lincolnwood : Passport Books, 1991. 114 p. [BALD]
506. British English A to Zed / Ed. by N. Schur. New York : Checkmark Books, 2007. 496 p. [BEAZ]
507. Cambridge Advanced Learners Dictionary: Fourth Edition. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2014. 1350 p.
508. Cambridge Dictionary of American Idioms / Ed. by P. Heacock. Cambridge / New York : Cambridge University Press, 2003. 498 p. [CDAI]

509. Cambridge Idioms Dictionary / Ed. by E. Walter. Cambridge / New York: Cambridge University Press, 2006. – 505 p. [CID]
510. Canadian English Idioms: Sayings and Expressions / Ed. by W. Magnuson. Calgary : Prairie House Books, 1989. 112 p. [CEI]
511. Chambers Dictionary of Idioms : English-Ukrainian semilingual. Київ: Всеуuito, 2002. 475 с. [CDI]
512. Collins Cobuild Idioms Dictionary. [4th ed.]. Glasgow: Harper Collins Publishers, 2020. 490 p. [CCID]
513. Collins Cobuild Idioms Dictionary. Glasgow: Harper Collins, 2006. 490 p. [CCID]
514. Collins English Dictionary. [7th ed.]. London : Willam Collins Sons & Co.
515. Dictionary of Americanisms: A Glossary of Words and Phrases, Usually Regarded as Peculiar to the United States: 1st Edition / Ed. by John Russell Bartlett. – New York: John Wiley & Sons, 2002. – 448 p.
516. Dictionary of Australian Colloquialisms / G.A. Wilkes. London: Routledge, 1978. 370 p. [DAC]
517. Dictionary of Idioms (Wordsworth Reference) / Catherine M. Schwarz, E. M. Kirkpatrick. Ware, Hertfordshire: Wordsworth Editions, 1997. 448 p.
518. Dictionary of Idioms and Their Origins / L. Flavell. Toronto: Kyle Cathie, 2009. 344 p. [DITO]
519. From the Horse's Mouth: Oxford Dictionary of English Idioms / Ed. by J. Ayto. Oxford : Oxford University Press, 2009. 408 p. [ODEI]
520. Glossary of Corpus Linguistics / ed. by P. Baker, A. Hardie, T. McEnery. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006. 187 p.
521. Heavens to Betsy! & Other Curious Sayings / Ed. by C. Funk. New York : Harper Paperbacks, 2002. 224 p.
522. Longman American Idioms Dictionary / Ed. by R. Urbom. Harlow : Pearson Longman, 2008. 402 p. [LAID]
523. Longman Dictionary of Contemporary English. London: Longman, 2005. 1888 p.

524. Longman Dictionary of English Idioms / Ed. by T. Long. London : Longman, 1979. 387 p. [LDEI]
525. Longman Dictionary of English Language and Culture: 3rd Edition. London: Longman, 2005. 1860 p.
526. Longman Idioms Dictionary. London: Longman, 1998. 416 p. [LID]
527. Macquarie Dictionary Seventh Edition. Sydney: Macquarie University Press, 2017. 1792 p.
528. Merriam-Webster's Advanced Learner's English Dictionary. New York : Merriam-Webster. Inc, 2008. 2032 p.
529. Metaphorically Speaking: A Dictionary of 3,800 Picturesque Idiomatic Expressions / Ed. by N. Renton. New York : Warner Books, 1992. 528 p. [DPIE]
530. Online Etymology Dictionary [Electronic resource]. Access Mode : www.etymonline.com
531. Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English / Ed. by E. Partridge. London : Routledge, 2008. 992 p. [SEDME]
532. Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary. Oxford : Oxford University Press, 1995. 1080 p.
533. Oxford Dictionary of English Idioms / Ed. by A.P. Cowie, R. Mackin, I.R. McCaig. Oxford : Oxford University Press, 1993. 685 p. [ODEI]
534. Oxford Dictionary of Idioms / Ed. by J. Siefring. Oxford : Oxford University Press, 2005. 340 p. [ODI]
535. Oxford Dictionary of Idioms. [4th ed]. Oxford: Oxford University Press, 2020. [ODI].
536. Oxford Idioms Dictionary for Learners of English. Oxford : Oxford University Press, 2006. 470 p. [OIDLE]
537. Random House Webster's Unabridged Dictionary. New York : Random House, 2003. 2256 p. [RHWUD]
538. That's Not English: Britishisms, Americanisms, and What Our English Says About Us / Ed. by E. Moore. New York: Avery, 2015. 240 p.

539. The American Heritage Dictionary of Idioms: Second Edition / Ed. by C. Ammer. Boston, Mass. : Houghton Mifflin Harcourt, 2013. 512 p. [AHDI]
540. The American Heritage Dictionary of the English Language : Fourth Edition. Boston, Mass. : Houghton Mifflin Harcourt, 2006. 2112 p. [AHDEL]
541. The Cambridge Dictionary of Linguistics / Brown Keith & Jim Miller. [Eds]. New York: CUP, 2013. 492 p.
542. The Concise Oxford Dictionary of Linguistics / Ed. by P. H. Matthews. Oxford: OUP, 2014. 453 p.
543. The New Shorter Oxford English Dictionary on Historical Principles. Fifth Edition. Oxford : Oxford University Press, 2002. 3751 p. [NSOED]
544. The Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / [ed. by S. Wehmeier]. [6th ed.]. Oxford : Oxford University Press, 2000. 1600 p.
545. The Oxford Dictionary of English Etymology [Electronic Resource]. Access Mode :www.oxfordreference.com
546. The Oxford English Dictionary / [ed. by S. John, W. Edmund]. [2nd ed.]. Oxford : Clarendon Press, 1989. 21728 p.
547. The Oxford Paperback Thesaurus / [compiled by B. Kirkpatrick]. Oxford : Oxford University Press, 1994. 909 p.
548. The Penguin Dictionary of English Idioms / Ed. by D. Gulland, D. Hinds-Howell. London : Penguin Books, 1994. 305 p. [PDEI]
549. Webster's New World American Idioms Handbook / Ed. by G. Brenner. – New York : Webster's New World, 2003. 424 p. [WNWAIH]

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. BNC (The British National Corpus). URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення: 03.2024).
2. Brezina V, Platt, W. #LancsBox X [Computer Software]. Lancaster University, 2024. Available at: <http://lancsbox.lancs.ac.uk>.
3. COCA (The Corpus of Contemporary American English). URL: <https://www.english-corpora.org/coca/> (дата звернення: 03.2024).
4. BNC vs. COCA, 2023. The Corpus of Contemporary American English and the British National Corpus. URL: <https://www.english-corpora.org/coca/compare-bnc.asp> (дата звернення: 03.2024).

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

- Абсолютна ідіома 17, 33
Абстракція 185, 187, 196, 205,
213, 224, 228, 233
Академічна проза 65, 67, 90,
91, 92, 102, 103, 112, 120
Актантна структура 68, 69
Актуалізатор 194
Активация значення 47
Американський варіант 63, 92,
103, 113, 122, 131
Антропоцентризм 22, 27
Асонанс 51
Атракція 66, 84, 86, 87, 88, 97,
98, 108, 110, 119
База концепта 72
Блендинг 27, 58, 198
Блог 36, 65, 91
Британський варіант 67, 90,
102, 112, 121, 130
Буквальна ідіома 32, 48, 50
Буквальне значення 21, 48, 50
Валентність 43, 68
Виділеність 17
Вихідне значення 64, 94
Відкритий слот 32
Відтворюваність 32
Внутрішня форма 48, 22
Газетні тексти 36
Генеративна граматики 7, 24,
26
Гештальт-структура 62
Готовий вираз 32
Градуальна ознака 17, 21, 31
Граматична категорія 37
Граматична компетенція 25
Денотат 22, 45, 51, 58, 241
Дефініція 16, 18, 22, 52, 72,
139, 149, 156, 175
Дискурс 8, 9, 11, 51, 66, 82, 84,
111, 113, 120, 122, 127,
128, 129, 244, 246
Дискурсивна діяльність 11
Дистрибутивно-
квантитативний аналіз
10, 63, 124
Домен 11, 42, 45, 50, 53, 54, 60,
71, 72, 73, 82, 183, 185,
186, 187, 223, 224, 228
Експериментальна лінгвістика
12
Екстралінгвальний фактор 45,
67, 81, 92, 93, 114, 123,
131, 132
Електронна база даних 34
Емпіричне знання 42, 60, 242
Етимологія 49, 50
Етимон 33
Жанр 35, 39, 65, 67, 90, 91, 92,
101, 103, 111, 113, 120,
122, 131, 245
Залежність 66, 84, 86, 87, 88,
89, 97, 100, 109, 127,
228, 236
Збалансований корпус 10
Ідентифікація метафори 75, 82,
191, 210, 220, 230, 244
Ідіома 30, 49, 54, 58, 107, 114,
152, 155, 161, 164, 180,
202, 203, 220, 235
Ідіоматика 7, 11, 28, 52, 59,
136, 241, 243, 243
Ідіоматична конструкція 32
Ідіоматична креативність 71

- Ідіоматична одиниця 19, 20,
24, 31, 32, 61, 81
- Ідіоматичність 17, 18, 20, 21,
25, 30, 31, 50, 63
- Інтерпретація 7, 9, 10, 29, 42,
48, 62, 165
- Категоризація 26, 42, 60, 242
- Категорія 9, 12, 13, 19, 25, 37,
43, 44, 45, 64, 65, 81, 82,
83, 101, 102, 103, 115,
117, 128, 129, 130, 173
- Кластер 37, 91, 133, 143, 244
- Когнітивна лінгвістика 9, 13
- Когнітивна модель 42, 57, 60,
242
- Когнітивно-дискурсивна
парадигма 9, 242
- Когнітологія 10
- Колокація 17, 18, 21, 37, 39
- Композиційність 17, 21, 31, 74
- Компонентний аналіз 42, 44,
45, 69, 82, 136
- Комунікативна лінгвістика 7,
28
- Конкорданс 37, 39, 170
- Конкордансний рядок 70, 82,
141, 163, 170, 172, 179,
182, 247, 248
- Конструкційна модель 142,
145, 151, 155
- Конструкт 11, 22, 43, 44
- Контекст 39, 51, 55, 57, 60, 75,
77, 193, 199, 200, 212,
222, 231
- Контекстуальне значення 11,
75, 76, 77, 78, 79, 80, 81
- Концепт 41, 42, 47, 48, 52, 53,
55, 56, 64, 69, 72, 73,
184, 195, 197
- Концептосфера 11
- Концептуальна інтеграція 27
- Концептуальна метафора 47,
48, 52, 53, 54, 74, 188,
190, 238
- Концептуальна система 46, 60,
214, 224, 225, 233, 234,
242, 243
- Концептуальна структура 10,
73, 82, 183, 194, 203
- Концептуальний аналіз 8, 9,
63, 82, 192, 197, 211,
213, 221, 230
- Корпус 10, 11, 28, 34, 35, 36,
37, 38, 39, 40, 59, 62, 84,
192, 231
- Корпусна лінгвістика 8, 9, 10,
11, 34, 38, 59, 84, 242
- Корпусно-базований підхід 64
- Лексема 19, 139, 170, 176, 179
- Лексико-граматична стійкість
19
- Лексикографія 7, 28
- Лексикон 19, 20, 42, 60, 242
- Лексична наповненість 32
- Лексична одиниця 45, 72, 75,
76
- Лексичний елемент 9
- Лінгвальний фактор 66, 67, 90,
101, 111, 129, 135
- Лінгвістична семантика 8, 11,
41
- Лінгвоконцептологія 7
- Лінгвоконцептуальний аналіз
8
- Лінгвокультурологія 7, 27
- Лінгвоспільнота 19, 29, 33
- Літературні тексти 36
- Матриця доменів 72, 73, 196

- Ментальний простір 44, 56, 57,
71, 73, 184, 187, 192,
194, 211, 212
- Метафоризація 51, 72
- Метафорична ідіома 32, 33, 63,
73, 74, 183, 187, 191,
192, 199, 203, 205
- Метафоричний перенос 71
- Метафтонімія 21
- Метонімічний перенос 47
- Метонімія 21, 26, 27, 52, 71
- Міждисциплінарний підхід 26,
27, 41
- Міждисциплінарність 7
- Міждоменний перенос 53
- Мовна вибірка 62
- Мовна конструкція 8, 22, 64
- Моделювання значення 9, 11
- Модифікація ідіоми 71, 194
- Мотивація ідіоми 47, 48,
49, 51, 74
- Надслівність 17, 18, 19
- Напівідіоматичний вираз 21
- Наративний фрейм 43
- Наукові тексти 36
- Неідіоматичний вираз 29, 30
- Некомпозиційність 31, 46, 49
- Неоструктуралізм 27, 28, 29,
30
- Неофункціоналізм 7, 22, 61, 81
- Носій мови 19, 29, 49, 50
- Образ світу 7
- Образ-схема 71, 186,
188, 197, 204, 207, 209, 210,
213, 224, 233
- Первісне значення 75,
76, 79, 80, 81
- Переосмислення 9, 15, 16, 20,
41
- Письмовий дискурс 66, 67, 90,
92, 93, 103, 112, 113, 132
- Підкорпус 36
- Поверхнево-семантичний
фрейм 43
- Поверхнево-синтаксичний
фрейм 43, 141
- Поточний дискурсивний
простір 73
- н
- Прикладна лінгвістика 12, 28,
29, 41
- Профіль 72
- Психолінгвістика 26, 33, 49
- Психологія 7, 12, 13, 26, 145
- Регістр 66, 84
- Результативна конструкція 34
- Реконтекстуалізація 9, 183,
191, 210, 220, 230
- Репрезентативна вибірка 64
- Репрезентативна ідіома 25
- Репрезентація 9, 10, 26, 42, 43,
68, 71, 142, 151, 183, 197
- Розмовні тексти 36, 65, 66
- Сегментація 36, 37
- Сема 20
- Семантика 39, 41, 210, 220
- Семантична ідіома 32, 33, 74
- Семантична інтепретація 62
- Семантична одиниця 72
- Семантична прозорість 17, 21,
22, 50, 51
- Семантичний атрибут 10, 70,
136, 176, 181, 182
- Семантичний фрейм 11, 44, 68,
70, 161, 176, 182
- Семантична ознака 45
- Синтагматика 43
- Синтаксична конструкція 8,
172

- Синтаксична модель 31
 Складовий компонент 12, 16, 22, 58, 60
 Слово-ідентифікатор 69, 70, 82, 136
 Словоформа 37, 174
 Слот 9, 31, 32, 40, 43, 142, 143, 152, 153, 155, 162, 163, 170, 178, 186
 Соціолінгвістика 33, 41
 Сполучуваність 43, 69, 70, 82, 141, 152, 154, 161, 171, 172, 179, 180, 182
 Статистичні дані 37
 Стереотипна ситуація 43
 Стійке словосполучення 9, 25, 31
 Стійке сполучення 9
 Структура даних 43
 Структуралізм 23, 27, 30, 59
 Структурно-семантична класифікація 27
 Структуроване знання 10, 44
 Субстантивна ідіома 26, 32
 Схематичність 71, 72, 183, 186, 191, 206, 239
 Текст 34, 35, 36, 37, 38, 39, 43, 56, 59, 62, 64, 103, 113, 131, 134
 Текстовий фрагмент 34, 192, 193, 200
 Теорія комунікації 7
 Тематичний фрейм 43
 Теоретична лінгвістика 7
 Теорія концептуальної інтеграції 27, 55, 56, 57, 58, 71, 193, 194, 198
 Теорія концептуальної метафори 26, 27, 29, 47, 48, 52, 54, 55, 56, 71, 72, 182, 194, 201
 Теорія прототипів 42
 Традиційний підхід 12, 30, 60, 63
 Узуальність 19
 Усний дискурс 93, 94, 105, 115, 123, 124, 132
 Філософія 7, 13, 146, 165
 Формальна ідіома 26, 32
 Формульна одиниця 50
 Фраза 13, 14, 17, 153, 172, 182
 Фразема 18, 23
 Фразеологія 8, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 23, 43, 52
 Фразеосемантична група 116
 Фрейм 10, 11, 26, 32, 42, 43, 44, 60, 68, 69, 71, 73, 136, 156, 161, 164
 Фреймова семантика 42, 44, 60
 Фреймовий аналіз 8, 63, 69, 82
 Функціональний аналіз 8, 63, 65, 81
 Функціональний аспект 42
 Цілісність значення 20, 26, 32
 Частотність 37, 40, 62, 83, 86, 87, 106, 108, 117, 123

Навчальне видання

Юрій Ковалюк

**Ідіоматика англійської мови:
електронні дані
та концептуальне знання**

Монографія

Технічна редакторка ***О.М. Кудрінська***

Дизайн обкладинки ***Ю.С. Віщак***

Підписано до друку 11.09.2024. Формат 60 x 84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Ум.-друк. арк.16,6. Обл. вид. арк. 17,9. Зам. 1007.

Видавництво та друкарня

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.